ISSN 1302 - 6938 51

GÜNEY

51

temmuz • ağustos • eylül '10
çile • sebat • adar '10
4 ytl • 4 euro

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

FRANKFURT 2009
Kitap Fuarı'ndan Notlar

Fuarın Bu Yılki
Onur Konuğu Çin idi

Bu Sayıda:

- Bu Kalp Sizi Unutur Mu ve Dizilerin Hayatımızdaki Yeri - *Adil Okay*
- "Dışarıda sadece beyazlar, içerde çoğunlukla Afroamerikalılar..." - *Mumia Abu Jamal*
- Elif Şafak "Aşk" ile neyi anlatıyor?- *H. Demirciyan*
- Tiyatro böyle de olabilir… Üçüncü Kuşak
- İki Dil Bir Bavul / Söyleşi- *Suna Baran*

tan doğan

o k y a n u s

gecenin bir yerinde
kızgın ve kızıl denizler* sığar bir küçük *göl*e : *köz
ne yüzülür kıyıcığında ne de içilir bir yudum su
yitik eller sarılamaz hasretle gurbet gurbet
âmâdır gözler ve diller lâl
yakılamaz bir *türkü* dokunamaz bir *şiir*
suskun *soluk* buruk *ruh* ve *büyük aşk*
yaklaşamaz renginin *sır*rına bir nebze bir nebze
susar *baykuş* *gül* eğilir
kaçar *yağmur* dalgalarının *sel*inden
karanlığından korkar *karanlık*
vakitleri şaşar *ay*'ın
çan sesleri duyulur camilerde kiliselerde ezan
yırtılır ne kadar çıplak *ten* varsa on ikisinden : *uykusuz*
kaybolur dört kıta *mavi atlas*tan
kumunu emer buzdağları çöllerin
ne *leyla* görünür ne şirîn ne de aslı
ne kadar *efsane* varsa gömülür *tarih*e
biter *söz*
***köz* bitmez :**

***göl* kuruyana dek**

merhaba

2010 yılının ilk sayısı ile birlikteyiz. Yeni bir yıla binbir sorunla girdik. Siyaset alanı iyice kızışmış durumda. Ezilenlerin, emekçilerin sürece müdahalesi ise her alanda cılız. Bu yıl bunun değişmesini ümit ediyoruz, ama ümit etmekle kalmıyor çaba da gösteriyoruz, göstereceğiz.

Emekçilerin sürece kültür-sanat alanındaki müdahalesi de oldukça zayıf. Onca güçlükle çıkan ve ezilen milyonlar tarafında kültür-sanat yapan dergiler kendi iç sorunları ile karşı karşıya. Okur kitlesinin günden güne azalması, emperyalist kültürün ilerici kültür değerlerinin içini boşaltması, yozlaştırması, işçi ve emekçiler safında yer alan sanat emekçilerinin yetersizliği, dağıtım sorunları vb. Ama tüm bu sorunlar gözümüzü korkutmuyor. Çünkü biliyoruz ki bu sorunlar işçi ve emekçilerin kendi sorunları için mücadeleye atılması ile kolayca aşılabilir. Sınıf hareketinin yükselmesi, sınıfın sanatının da aynı boyutlarda gelişmesi ve genişlemesini de beraberinde getirecektir.

* * *

Bu bilinçle hazırladığımız 51. sayımızda dini gericiliği ayrıntılı ve doyurucu bir şekilde teşhir eden "Dinini… ve kitabını… iyi tanı!" dosyamızın VII. bölümünü yayınlıyoruz. Geçen sayımızda ilk bölümleri yayınlanan iki yazımız da bu sayıda devam ediyor. "Bu kalp seni unutur mu?" adlı dizi hakkında bir yazı ve Elif Şafak'ın "Aşk" isimli romanının eleştirisi bu sayımızın ilgi çekici yazılarından bazıları.

Sayfalarımızı karıştırdıkça karşınıza çıkacak yazılar, öyküler ve şiirleri zevkle okuyacağınızı düşünüyoruz. Dergimize yazı vb. göndermek isteyen okurlarımıza da bir duyurumuz var. İnternet sitemizde yazı gönderme ile ilgili açıklamalar ekledik. Yazılarınızı, öykü ve şiirlerinizi göndermeden önce bu açıklamaları okumanızı öneririz. Bir sonraki sayıya kadar, hoşçakalın.

GÜNEY

GÜNEY Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Aziz Özer
Yayın Koordinatörü: İlyas Emir
Yönetim Yeri ve Adresi: Fatih Mah. Bahçeyolu Cad. Ülbeği İş Merkezi No: 9 Kat: 4 Esenyurt / İstanbul
Tel/Faks: 0212 - 620 67 57

www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik
Baskı:

ZUHAL OFSET®
0324. 237 49 00
www.zuhalofset.com
Zuhal Matbaacılık Turizm Reklam Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Çankaya Mah. 4723 Sk. No.6/A MERSİN
Tel./Fax : 0324. 237 49 00 pbx - 231 27 27

Banka Hesap Numaraları:

TL Hesabı İçin:
Garanti Bankası Adana/İnönü Caddesi Şubesi
Hesap No: 715-6629256
IBAN No: TR74 0006 2000 7150 0006 6292 56
AVRO Hesabı İçin:
Garanti Bankası Adana/İnönü Caddesi Şubesi
Hesap No: 715-9091896
IBAN No: TR63 0006 2000 7150 0009 0918 96

Abonelik ve İlan Koşulları:

Abonelik koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 20 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 20 Avro
(Posta Ücreti Dahil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, daha sonra da web sitemizde bulunan Talep Formunun doldurulması gerekmektedir.

İlan koşulları:

Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000.- TL
1/2 sayfa: 1.000.- TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500.- TL
1/4 sayfa: 250.- TL
(Yayınevi ve kitapçılara %30 indirim yapılır.)

Almanya Temsilciliği
Alleestr. 32 42853 Remscheid
Tel.: 02191 / 404 01
02191 / 694 64 80
Faks: 02191 / 694 64 49
Cep: 0177 / 522 40 28

Yurtdışı (Almanya) Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 · BLZ: 340 500 00

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazılar mailimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir.
Yayına kapanış süresi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

İçindekiler

	3	merhaba	GÜNEY
güncel	5	HEDİYEMİZ KİTAP OLSUN	M. Şehmus Güzel
güncel	8	Dizilerin Hayatımızdaki Yeri	Adil Okay
anma	10	Geceye Karşı Yaşamı Savunan Yüreklilik: Kemal Özer	Temel Demirer
şiir	12	17'lere 17 satır	Hasan Erkul
inceleme/çeviri	13	Mumia Abu-Jamal	GÜNEY
tanıtım	17	Yaşamı anıları düşünceleriyle Osman Aydın	Aziz Tunç
öykü	19	Körler Mahallesindeki Ayna Satıcıları	Murat Sümbül
deneme	21	Duyarlılık meselesi	Yusuf DEĞİRMENCİ
söyleşi	22	Tiyatro Artı ile Söyleşi	Suna Barar
öykü	24	İnanılmaz Bir Direnişin Üç Günlük Hikâyesi	Mehmet Söğüt
deneme	26	Baba Burası Türkiye	Osman Genç
dosya	27	**Frankfurt Kitap Fuarı 2009'dan Notlar**	**GÜNEY**
güncel	35	Kendi Cellâdına "Biat" Eden Bir Halk Olmayacağız!	Ferhat Tunç
araştırma	40	**Mauthausen Temerküz Kampı... II**	**GÜNEY**
öykü	46	Kral ve Oğlu	Mihdi Perinçek
inceleme	48	**Elif Şafak "Aşk" ile neyi anlatıyor?**	H. Demirciyan
dosya	53	**Dinini... ve kitabını... iyi tanı..! (7)**	GÜNEY
şiir	69	**Gurbet Elde Yalnızlık**	Metin Yoksu
araştırma	70	**Din'in Sosyolojik, Psikolojik ve Felsefi Gelişimi**	Tansel Semir
araştırma	73	Devrimci saflarda erkek egemenliği - II	Seher Yeğin
öykü	75	Kriz Günlerinde İşsizlik	Ahmet Türkay
inceleme/haber	78	Tiyatro böyle de olabilir… Üçüncü Kuşak	GÜNEY
kısa film	80	Hakim	Meray Ülgen
söyleşi	82	İki Dil Bir Bavul - Söyleşi	Suna Baran
sinema	84	**Sinema Notları**	Anuş Pazarcıyan
şiir	97	Mteli Nenapete Oropa	Serkan Engin
karikatür	82	Karikatür	Meray Ülgen

Hediyemiz Kitap Olsun

M. Şehmus Güzel

Yeni yıla çeyrek kaldı. 2010 hızla yaklaşıyor. Ülkemizde parti kapatma hastalığı da sürüyor. Çaresi bulunacak mutlaka. Kimbilir çaresi belki kitaplardadır. O zaman gelin 2010 için nene ve dedelerimiz, ana ve babalarımız en başta, yakınlarımıza, çocuklarımıza, torunlarımıza, sevgililerimize, eşimize, dostumuza, arkadaşlarımıza, « içeridekilere » evet bilhassa onlara kitap(lar) hediye edelim. Evet, kitap hediye edilebilir. Ah, bunu alışkanlık haline getirebilsek ne kadar iyi olur. Dünya kadar kitap yayınlanıyor. Son birkaç yıl içinde yayınlananlardan bir demet seçtim. Size sunuyorum. Siz de bunlardan birini veya birkaçını alıp hediye edebilirsiniz. En iyi ve en kalıcı hediye kitaptır diye bir slogan atsam bana katılır mısınız ? Katılırız seslerini duyuyorum ve seviniyorum. Coşkuyla haydi hep beraber yola çıkıyoruz. Kolay gele:

Nâzım Hikmet'ten **Kan Konuşmaz** ve diğer romanları...

Abidin Dino'nun yapıtları, örneğin Turgut Çeviker'in yıllarını vererek büyük özveriyle derle-diği **Kültür, Sanat ve Politika Üstüne Yazılar** başlıklı olanı. Böylece Abidin'in yazarlık serüvenini ilk anlarından sonuna kadar izlemek mümkün olacak. Yazım süreci hakkında bilgi sahibi olmak, dünya ve ülke siyaseti, kültürü, sanatının gelişimini, Abidin'in bu konulardaki önerilerini öğrenmek te. Bunların kimi bugün veya yarın ama mutlaka işimize yarayacak nitelikler bile taşıyor.

Yaşar Kemal ustanın bütün yapıtları. Tereciye tere satılmaz, siz onu benden iyi tanıyorsunuzdur veya en az benim kadar. O zaman **İnce Memed**'le başlayalım ve onunla birlikte atımızı dört nala kaldıralım: Savulun kitapsızlar savulun bre !

Feyza Hepçilingirler'in **Türkçe Günlükleri** dizisi yapıtları, **İşte Gidiyorum** isimli « **Göç Öyküleri** »... Çok iyi hazırlanmış ve düzenli olarak güncellenen sitesine göz atılmalı: ***www.feyzahepcilingirler.com***

Süleyman Okay'ın kitapları, örneğin **Hişşt !** isimli olanı, veya **Nerede Benim Oruğum**... başlıklı ve « **Entekeçe ağzıyla** » yazılı bir içim su yapıtı.

Nazım Alpman'dan **Beykoz Sözlü Tarihi Yüzyıllık Beykoz Hikayeleri** sayesinde

İstanbul'un yanı başında ama öteden beri tam bağımsız ve gerçekten demokratik şirin ilçenin geçmişini ve geçmiş yıllarda üç büyüklerin iflahını kesen Beykoz futbol takımının maceralarını ve efendi futbolcularını dinlemek için bulunmaz fırsat. Orhan Veli'den ve diğerlerinden haber bile alabilirsiniz. Beykoz bu, bilinmez sırlara sahip tarih.

Yusuf Hayaloğlu'nun şarkı sözlerini ve şiirlerini de anmak isterim. Gidenlerin anılarını çığlıklarımızda taşımak için.

Ali F. Bilir'in şiirlerini okumak ister misiniz ? İşte tadımlık:

« Ateş yakardık dağlarda / kentlerin yüreğinde / söndü çoban ateşleri / külleri savuruyor rüzgâr / şimdi, / öperek koydum sevgimi / ıssız bir dağ kovuğuna ».

Hemen **Göç Türküleri** isimli şiirler kitabını öneririm. Elbette sitesine bakmanızı da: ***www.alifbilir.com***

Müslüm Üzülmez'den **On Bin Yıllık Tarihin Tanığı Hilar**. Hilar'ı, Çayönü'nü, Ergani ve İnsanlık tarihini alıp o günlerden bugünlere armağan etmek için. ***www.uzulmez.info*** sitesinde birçok bilgi, makale ve anı bulmak isterseniz davetlimsiniz.

Nihat Ziyalan'dan **Tomurçuk Sevda** kitabında topladığı şiirleri okumak onun ve Yılmaz Güney'in ve Adana'nın ve Taş Köprü'nn tarihini ve coğrafyasını toplamaktır.

« Her tomurcuk seni sordu / açarken ». « Gurbet diye yola düşüp / Sabır ipliğiyle ördüğüm / Bu sesler mi / Çarpa çarpa yankıya dönüşen ? »

« Durmadan kendini yakan ateşin oğluyum » diyen şair **Bayram Balcı**'dan **Canıma Değmez Hayat** ile **Livar** isimli şiir kitaplarını « içmeli » :

« suyum ıslandı. ateşkes ilan ettim aşka / rüzgâr tadında ekmekparasıyım / kapandı kafes. kuş uçtu. nihaventim ».

Livar ismini taşıyan bir şiirler kitabı daha var: Şiirlerini ve yazılarını çok sevdiğim **Zafer Yalçınpınar**'dan. Şaire şiiri sorulmaz elbette. Hele iyi şairlere asla. ***http://zaferyal.kuzeylidzi.com*** sitesinden titre-ile-tişime girmeli ve okumalı.

Adil Okay'in şiir, deneme, anı türü kitapları, örneğin ikinci baskısı okuyucuya kısa süre önce sunulan **Filistin Günlüğü** isimli çalışması. Adil'in çok iyi şiirleri de var elbette. Ve bunların tümünü ***www.adilokay.com*** sitesinde bulmak mümkün. Davetlimsiniz, buyurun siz de çok seveceksiniz, eminim.

Şimdi bunların yanında bir de ud sesi ve « **Diyarbekir dansımız budur** » olmalı. **Udi Yervant Bostancı** bize taa oralardan, derinlerden, kendi tarihinden ve hepimizin ortak hafızamıza mal olmuş kavimler kapısı bir ülkenin toplumsal tarihinden seslenmeli. Sesi ve müziği ile. O zaman gelin hep beraber sitesini ziyaret edelim: ***http://udiyervant.com***

Sıkı ve hakiki polisiye roman okumak isteyenlere Çinli yazar **Qui Xiaolong**'un yapıtlarını tavsiye ederim. Türkçeye henüz çevrilemeyen bu yapıtların Amerikancalarını veya Fransızcalarını okumak gerekecek. Böylece, içeriden tutulan bir ayna sayesinde Çin Halk Cumhuriyeti'ne ilişkin birçok tarihi, toplumbilimsel ve siyasi bilgi edinmek mümkün olacak. Epey renkli, parfümü, tuzu biberi yüksek Çin yemek reçetelerini öğrenmek de cabası.

Burada kısaca tanıtmak istediğim yaratıcılar ve yapıtları hakkında yazdıklarımı adreslerini verdiğim siteler yanında ***www.insanokur.org***, ***www.edebiyatodasi.com*** ve ***www.gunlukgazetesi.com*** adreslerinde Yazın ve Gerçemek dergilerinde bulabilirsiniz. Maksat kardeşlerim « Bu memlekette kitap okunuyor » diyebilmek. Fransa'da ekonomik krizin teğet geçtiği, evet evet teğet geçtiği tek işkolu kitap yayın ve dağıtımı oldu. Darısı başımıza. Kitaplı yeni yılınızı en içten sağlık, barış (gelecek mutlaka, bütün « bulanık »lara ve « dolap »lara rağmen), mutluluk ve huzur dileklerimle kutluyorum.

Nâzım'la başladık onunla noktalayalım:

"Yine görüşürüz dostlarım benim,
yine görüşürüz.
Beraber güneşe güler,
beraber dövüşürüz."

sizlerden güney'e

Sevgili Dostlar, Merhaba!

Öncelikle sevgi ve selamlarımı iletiyor, dostça kucaklayıp öpüyorum, iyi ve sağlıklı olmanızı diliyorum.

İçerde ve dışarda, acıları ve sevinçleriyle zorlu bir yılı daha geride bırakıyoruz.

2010 yılı, yeryüzünde ekmeğe aç, özgürlüğe susamış ezilen halklara umut olsun. Aydınlık yolculuğumuz bir gökkuşağı misali sarsın dünyayı.

Bu duygu ve düşüncelerimle mücadele yılınızı kutluyor, çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

İyi Seneler!

Sevgilerimle

1 nolu F Tipi Hapishane TEKİRDAĞ

Haydar BAYAR

Erdener DEMİREL

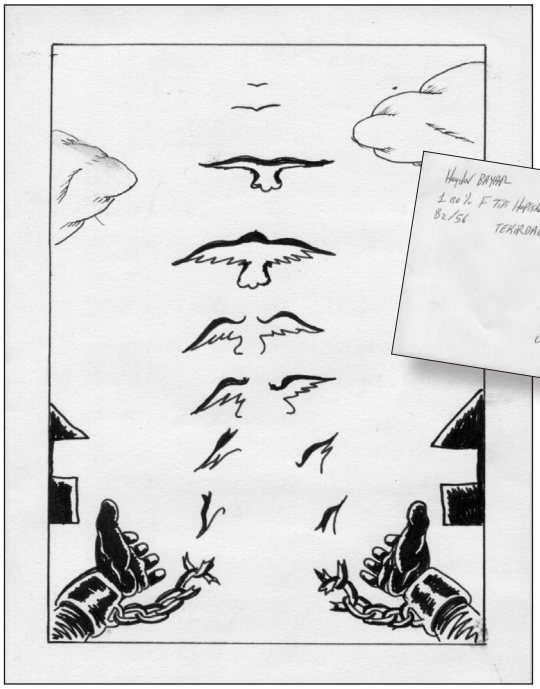

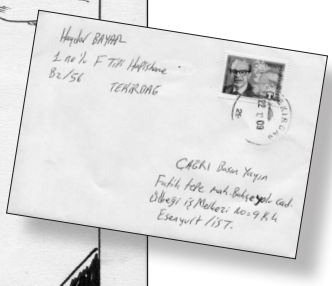

"Türkü çağırıyorum işte sahici türküye benziyor mu bilmem
Savaşların fırtınasında katılaştı sesim
Ya şiirim ... pırıltısız ... alabildiğine basit benim şiirim.
Sahnede değilim.
Heyecandan dili tutulmuş, gösterişli hanımlar ve beyler yok karşımda
Hep ağlayan mızmız bir keman değilim.
Yorgun, boğuk, öfkeli benim sesim.
Lanetli bir mirası taşıyorum sırtımda
Uşaklığı sevmem.
Yaptığım mücadelenin sesidir şiirim.
Durmadan çalışmanın yorgunluğu yaşıyor halkımda
Ancak onun hükmü geçerlidir hakkımda
En doğrusu, en içten yargıçların
Onun hayâllerini yaşatıyorum sesimde
Halkımın koynunda; nöbetteyim!

– Demyan BİENDİY –
'Benim Şiirlerim'

KOCAELİ
1'No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli
Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
GÖRÜLMÜŞTÜR

Sayın Aziz ÖZER,

Yeni yılınızı en içten duygularımla kutluyor 2010 yılının sizin şahsınızda tüm derginiz emekçilerine sağlık, başarı ve mutluluklar getirmesini diliyorum.

Saygılarımla

Ramazan Şevket YILMAZ
F Tipi Hapishane – KANDIRA

16.12.2009

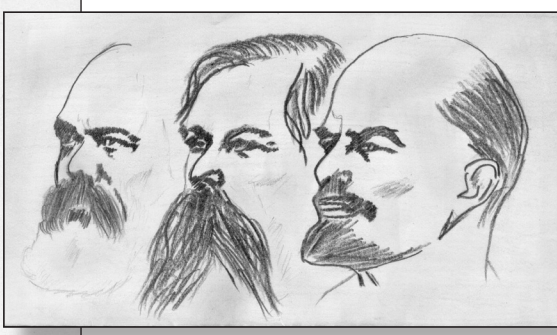

Bu Kalp Sizi Unutur Mu ve Dizilerin Hayatımızdaki Yeri

Adil Okay
www.adilokay.com

'Televizyon bizi içimizden fetheden, kendimizi gönül rızasıyla eline bıraktığımız, bunun karşılığında ise beynimizi güle oynaya, eğlendire keyiflendire oyan, yiyip bitiren bir canavardır.' ***Postman***

Okuyucuya inandırıcı gelmeyebilir ama çocukluğumda heyecanla takip ettiğim ***'Kaçak – Dr. Kimbıl'***dan bu yana izlediğim ilk dizi, 'Bu kalp seni unutur mu' oldu. Demek ki neredeyse kırk yıldır dizi izlemiyorum. **12 Eylül** darbesi toplumda iyi olan ne varsa dumura uğrattı. Sinemayı da öyle. Darbeden sonra ufkumuzu açan filmler yasaklanmakla kalmadı, insanlar toplumcu sanattan uzaklaştırıldı. Burada darbecilerin imdadına televizyon ve diziler yetişti. Eve kapatılan halk, ***Dallas*** gibi dizilerle oyalandı. Bu dönemde ne Diyarbakır'da, ne de diğer cezaevlerinde devletin işlediği insanlık suçları duyuldu. Zindanlardan yükselen çığlıklar, evlerin kalın duvarlarından ve sıkı sıkıya kapatılmış perdelerden içeriye giremiyordu. Ya da televizyon bu sesleri boğuyordu. Darbeden sonra Türk sineması (ve televizyon dizileri), edebiyat gibi 12 Eylül darbesini dolaylı yoldan destekledi.

Kabuslar ve 12 Eylül sürgünleri

Elbette benim 'kaçak'tan bu yana dizi izlemememin nedeni, tek başına bu saptamalar değildi. Bizzat ben–biz, Dr. Kimbıl gibi kaçaktık. Sürgünde yaşadığımız ülkenin diliyle de dizi izlemedik. Kâbuslarımız hep Türkçe kaldı. Sonraları çanak anten icat oldu. Sürgünler Türk kanallarını yeniden keşfettiler. Ama en başta reklamlar bizi daha alışamadan bu kanallardan soğuttu. Yirmi yıl sürgünden sonra ülkeye döndüğüm 2001 yılından beri televizyon denilen 'göz boyacı büyücü'ye alışamadım. Ancak televizyonun ve özellikle dizilerin hemen her evde yıkıcı etkisini gözlemledim. Artık evlerde kitap, dergi okunmuyor, televizyon izleniyordu. Bunun en önemli nedeni: 12 Eylül'ün kurduğu korku imparatorluğu ve kitapların '*yasak–öcü*' sayılmasıydı. Televizyon da bu korku imparatorluğunun gizli bir silahı, propaganda aracı haline gelmişti. Ülkeye dönüşte sadece ev kadınları, ev adamları değil, bilim insanından, politikacılara kadar hemen herkesin bir dizisi olduğunu şaşırarak fark ettim. Bu durum söyleşilere ve esprilere de yansıyor ve ben 'Fransız' kalıyor, gülemiyordum. Eş dost ziyaretinde ya da ana evinde zorunlu izlediğim diziler oldu. Eğlendiren, iyi diyebileceğim bir iki komedi ve ciddi sayılabilecek birkaç diziyle karşılaştım. Hepsi o kadar. Velhasıl diziler konusunda cahil bir adam olarak kaldım. Ama en büyük işkenceye, 'Televizyon dizilerinin toplumdaki yeri' başlıklı bir panele konuşmacı olarak davet edildiğimde maruz kaldım. Bu panelde kelam edebilmek için okuma yapmanın yanı sıra, bir ay boyunca dizi izledim. Gerçekten katlanılır gibi değildi. Sonuçta **Aziz Nesin**'e hak verdim. Bu dizileri izleyen insanların akıl sağlığından kuşkuya düştüm. Trabzon'da başlayan, sonra ülkenin her yanına yayılan linç girişimlerine katılan insanların beslendikleri kirli kaynağı keşfettim diye tez yazmayı bile düşündüm. *(Bkz. Güney Dergisi, Sayı 47, "Televiz-*

yonun Toplumdaki Aptallaştırıcı Etkisi")

'Hatırla Sevgili' ve 'Karanlığın İçinde Aydınlık Yüzler'

Sonuç olarak dizilere karşı bende bir önyargı oluşmuştu. **'Hatırla Sevgili'**yi de bu nedenle izleyemedim. İzlemeye kalktım, reklamlardan gına geldi kapattım. Ancak bu dizinin –katıldığım tüm eleştirilere rağmen– özellikle gençler üzerindeki etkisini, 6 Mayıs 2007'de, Ankara Karşıyaka mezarlığında gördüm. Binlerce genç, **Deniz Gezmiş**'in mezarını ziyarete gelmişlerdi. O dizi, her ne kadar Deniz Gezmiş'i pop idolü haline getirse de dolaylı yararı olmuştu. Aynı gençler idolleri hakkında yazılan kitaplar satın alıp okumaya başlamışlardı. Peki ne oldu da, ***'Bu kalp seni unutur mu'*** adlı diziyi izlemeye başladım. Öncelikle değerlendirmelerine güvendiğim arkadaşlarımın etkisi oldu. Yakın zaman önce yazdığım ve Merhaba Sanat Tiyatrosu ile 78'lilerin ortak projesi olarak sahneye konulan 'Karanlığın içinde aydınlık yüzler' adlı oyunla, (Diyarbakır zindanlarını da işlediğim için) bu dizinin senaryosunda ortak yanlar bulunduğu söylendi. Velhasıl gecikmeli olarak bu diziyi izlemeye başlayınca duygulandım. Yer yer kızdım, öfkelendim. Elbette bir film, dizi veya tiyatro oyunu değerlendirilirken, senaryo –mekan –müzik –dekor –kostüm ve oyuncuların rolleri birlikte değerlendirilir. Senaryoda bizim gerçeğimizle örtüşmeyen bazı hatalar olması, o diziyi tamamıyla 'kötü' olarak ilan etmemize yol açmaz. Ancak bu kadar danışmanı olan bir dizide (tabi ekipte sağ cenahtan Fehmi Koru, Mümtazer Türköne gibi danışmanlar da var), olmaması gereken hatalar da gözüme çarpmadı değil.

'Bu kalp seni unutur mu'da maddi hatalar

Örneğin darbeden asıl zarar gören solcularla, 'ülkücüler' ve akıncıların eşitlenmesini ciddi bir hata veya reyting uğruna taviz olarak değerlendirdim. Keza dizide işçi karakteri yok. Sendikacı yok. Sanki 12 Eylül öncesi solcuların hepsi işsiz güçsüz ya da öğrenci gençlerden ibaret gibi bir imaj yaratılmış. (Belki bu eksik ilerleyen bölümlerde giderilir.) Cezaevinden çıkan 'ülkücü' çok masum görünüyor. Solcu gençle, 'ülkücü' gencin jargonu neredeyse aynı. Maddi hatalara gelince: Kahramanın ayakkabıyla yatağa uzanması. Bizim kuşak ayakkabıyla eve bile girmezdi. Değil ki yatağa uzansın. Çok fazla Avrupai olmuş, sırıtmış. Giysiler ve mekanlar 1980'li yılları betimlemekten uzak. Ve benzeri. Ancak dizideki en büyük açmaz, izleyicileri sorgulamaya sevk etmek yerine, özellikle devrimci gençlere (hatta yer yer faşistlere) yönelik acıma duygusuna gark etmesi. Oysa darbeden asıl olarak zarar gören solcular acınmak istemiyor. 'Ah vah yazık olmuş gencecik yakışıklı çocuklara, pırıl pırıl aydın kafalara' demenizi istemiyor. Hesap sorulmasını istiyor. Geçmişle yüzleşmek de ancak böyle olur. Bunlar dizinin görevi değil, politikacıların işi diyebilirsiniz. Doğrudur. Bu diziyi **Çayan Demirel**'in Diyarbakır belgeseliyle karıştırmamalı. O belgesel, reyting kaygısı olmadan yapılan gerçekçi bir çalışmaydı. Veya benim yazdığım politik tiyatro ile kıyaslamamalı. **'Bu kalp seni unutur mu'**da, dengeler ve reyting çok fazla hesaba katılmış. Dizinin senaristi **Nilgün Öneş** bu konuda açık sözlü. Bir söyleşisinde bu konuya şöyle değiniyor: *'Bu kalp seni unutur mu sadece bir hatırlatma. Tarihin gidişatına müdahale etmiyoruz. Sizi tarih konusunda meraklandırabilir. Hepsi bu.'*

Sonsöz: Sonuç olarak bu dizi çeyrek yüzyıldır yüksek sesle konuşulmayanları konuşuyor. Sol örgütlerin –partilerin ve/veya solcu yazarların, 12 Eylül ve işkenceler konusunda yazdıklarının bir bölümünü doğruluyor. Sanatın gücü bu işte. Sanat o unutturulan, gizlenen gerçekleri daha vurucu biçimde gösteriyor. Televizyon aracılığıyla da bu gerçekler milyonlar tarafından öğrenilebiliyor. *Popüler kültür* (veya kitle kültürü) nadiren de olsa böyle olumlu gelişmelere yol açabiliyor. Nasıl edebiyatta 12 Eylül külliyatı gecikmeli olarak oluşuyorsa, sinemada da önemli gelişmeler oluyor. Bu gelişmeler bir hesaplaşmayla taçlanmalı. Okuyucu –izleyici, ***'bu kalp sizi unutmayacak'*** derken, aynı zamanda, *'tamam da bu kadar insanlık suçu işleyen insanlar, 12 Eylül mimarları, işkenceciler, yargısız infaz amirleri neden yargılanmamış ve neden hala ellerini kollarını sallayarak geziyorlar'* demeli. Ve bu deyişin sadece nostaljik bir slogan olmaması veya dizilerde solmaması için ses çıkarmalı. Hep beraber ses çıkarmalı.

İnsanlığa karşı işlenen suçlarda zaman aşımı olmaz…

Aralık 2009

Geceye Karşı Yaşamı Savunan Yüreklilik: Kemal Özer

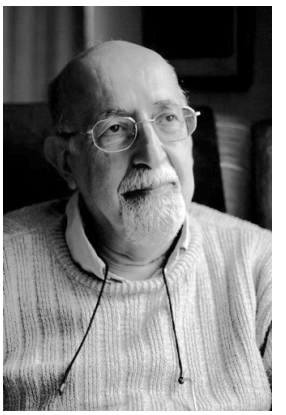

Temel Demirer

"Sözcükleri boş yere harcamayacak kadar çok seviyorum."[1]

"Şiir bir düşüncenin ifadesi değildir./ O, kanayan bir yaradan/ veya gülümseyen bir ağızdan/ yükselen bir şarkıdır," derken Halil Cibran, "Kum ve Köpük"ünde "Nasıl"ını anlatır şiirin…

Ya da Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in, "Şair'e"sin de "Özgür akıl nereye götürüyorsa seni./ Yetiştir emeğinin sevgili meyvesini,/ Ödül beklemeksizin soylu çabalarına," dizelerindeki dikine itiraz ve özgüvene gönderme yapar…

Veya "Şiir de aşkın bir başka adıdır zaten. Yaratma süreci biraz da bir aşk içinde olma hâli gibidir," diyen Neşe Yaşın; şairin neden cüretkâr bir aşık, isyancı olduğunun da altını çizer…

Sondan diyeceğimizi başta diyelim; bunların tümü ve ötesidir işçi sınıfı ozanı Kemal Özer ve şiiri…

Kolay mı? O; Cornelius Vanderbilt'in, "Kamunun canı cehenneme! Ben hissedarlarım için çalışıyorum!" deyişinde betimlenmesi mümkün olan kapitalist vahşet karşısında aşkın, umudun, isyanın işçi sınıfından yana ısrarı, vazgeçmezliğiydi…

Bu nedenle postmodern bugünlerde, Lin Yutang'ın, "Akıllı insan hem kitapları, hem de doğrudan doğruya hayatı okur," betimlenmesinde somutlanmış Ona ve onun gibilere olan ihtiyaç büyürken; Onu anımsamak ve anımsatmak acil bir ihtiyaçtır…

* * * * *

Yaşam serüveni, şaşırtıcı bir sadelik ve başarı öyküsüdür Özer'in.

"Kemal Özer, 1950 kuşağının, İkinci Yeni'nin en önemli şairlerinden biriydi."[2]

"İlk kitabı Gül Yordamı (1959) idi. 1950 kuşağının da en önemli eserlerindendi.

1950 kuşağının şiire yaklaşımını hatırlatmanın anlamı yok. Toplumu bir yana bırakıp kelimelere bir tür kapanmaktı.

Anlamsız mıydı bu? Asla!

Şiirimizde, bu yoldan da bir zenginleşme yaşanmıştır; şiiri sevenler, bunu da ciddiye alıp izlemişlerdi.

Ne var ki, toplum derinden derine değişiyordu ve çok geçmeden patlamalar birbirini izler…

Şair, yaşamı savunarak yazar.

Bu arada şiiri ve yaşamı da değiştirir..."[3]

Onun serüvenine dair en önemli özellik şudur: "Kemal Özer toplumsal kurtuluş davasına bağlanmış bir şairdi…

O, gerçek bir şiir işçisidir, üstelik metafizik değil materyalisttir…

Kemal Özer şiiri, işçi sınıfının evrensel duyarlılığıyla yazılmıştır. Bu duyarlılık, ozanca bir bilgelik ve dinginlik içinde Kemal Özer şiiri içinde harlar durur.

Kemal Özer şiiri, gündelik heyecanların, acıların, kavga coşkusunun, yani öfke ve sevincin belirtik duygular olarak sloganlaştığı şiirlerden değildir.

Tarihselleşmiş bilincin dingin etkinliği olarak belirir bu tür duygular. Kemal Özer şiirinin tipikliği; gerçekliği, işçi sınıfının tarihsel bilinci içinde kurarak üretmesinden kaynaklanır. Ozan, kendisini yalnızca toplumsal kurtuluşçuluğun genel ilkeleriyle bağlı kılar, güncelliği bu temelde şiirleştirerek onu evrensele bağlar."[4]

Bunlar için önemlidir O, tıpkı şiiri gibi…

* * * * *

Ahmet Telli'nin, "Şiirini, dünyaya açılan üçüncü bir göz gibi kullandı," dediği "Kemal Özer, işinin hem işçisi hem ustası bir şairdi.

Mayakovski sözlükçesinden yararlanarak söylersek, o ölçüp biçen, kesip yontan, hızarlayan, rendeleyen, cilalayan, perdahlayan bir şairdi...

Şiirinin hem işçisi hem ustasıydı...

Yine Mayakovski örneğindeki gibi, ilki nasıl fütürizm döneminde edindiği becerileri, incelikleri, ustalıkları toplumcu gerçekçi şiire aktarabilmişse, Kemal Özer de tıpkı öyle, İkinci Yeni akımı sırasında edindiği tüm biçimsel kazanımları toplumcu gerçekçi şiire aktarmayı başararak bu şiiri güçlendirmiş, zenginleştirmişti..."[5]

Yani "Şiirinin toplumcu-gerçekçi şairlerinden biri olan Kemal Özer'in şiiri, dünyaya açılan üçüncü bir göz gibiydi."[6]

Sennur Sezer'in, "Kemal Özer'i tanımlayacak bir söz düşünüyorum, aklıma ilk gelen sözcük: "tasarı". "Kültür, şiir ve dilin iç içe üç ortam olduğunu, bu doğal ortamların içinde gözlerimizi açtığımızı, her üç ortamın da, yapacağımız seçim doğrultusunda yeniden düzenlendiğini" söyleyişi. Kitaplarını şiirlerini derleyerek değil bütününü tasarlayarak yazardı. Şiir yaşamı da bilinçle gerçekleştirilen bir çizgi izlemişti, tasarıydı," dediği "O tok sesiyle, yaşamın en kalıcı yanlarını yakaladı…"[7]

Ve yine "O büyük acıyı hem toplumcu-gerçekçi olarak, hem birey olarak yazmıştı. Bir bakıma diyalektik bir sentez yapmıştı," Haydar Ergülen'in ifadesiyle…

İşte bunun için çok önemliydi şiiri Onun, tıpkı yaşamı gibi…

* * * * *

1935'te İstanbul'da doğan Kemal Özer, İstanbul Erkek Lisesi'nde orta öğrenimini bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrenim gördü.

Öğrenim yıllarında arkadaşlarıyla birlikte "a" dergisi'ni çıkardı. Cumhuriyet gazetesinde, Karacan Yayınları'nda çalıştı. Kitapçılık ve yayıncılık yaptığı 1965-1970 arasında, şiir ve sinema alanında kitapların yanısıra Şiir Sanatı dergisini yayınladı. 1972'de arkadaşlarıyla yeniden yayınladıkları "Yeni a" Dergisi'nin kurucu ve yazarları arasında yer aldı. Varlık dergisinin yönetmenliğini üstlendi.

Türkiye Yazarlar Sendikası'nın ikinci başkanlık görevinde bulundu. Kendi kurduğu Yordam Yayınevi'nde kitaplarını yayınlamayı 1989'dan beri sürdürdü.

Yazın dünyasıyla öğrencilik yıllarında tanıştı. Başlarda İkinci Yeni Hareketi içinde yer aldı. İlk üç yapıtında ikinci yeninin izleri görülmektedir. Sonraki yıllarda 'Toplumcu Gerçekçi' çizgide ürünler verdi. Dünyaya yeni bir bakış ve ona bağlı olarak yeni bir sanat anlayışıyla yazdığı şiirler çeşitli yankılara neden oldu. Eleştirmenlere göre, bu dönemde, gündemdeki toplumsal ve siyasal olayların yanı sıra söz konusu olaylar karşısında insanların duygu, düşünce ve tepkilerine tanıklık etti.

Toplumcu gerçekçi eğilimi 1970-1980 yılları arasında yayımlanan 4 eserine hakim oldu. Bu kitapları izleyen şiirlerinde yeni boyut ve ilgi alanlarına açılım arzusu gözlendi. 1983'te yayımlanan Araya Giren Görüntüler'de 12 Eylül dönemine ilişkin tanıklığını sergiledi.

1985 tarihli 'Sınırlamıyor Beni Sevda'da sevda olgusunu toplumsal bakış açısıyla yorumladı. 1995'te basılan 'Oğulları Öldürülen Analar' ile bir başka toplumsal soruna, kayıp annelerinin sesine aracılık etti. 'Onların Sesleriyle Bir Kez Daha' başlıklı yapıtıyla da uzun süreli bir baskı döneminin ardından seslerini yeniden yükselten emekçilere ses verdi.

Behçet Necatigil, Kemal Özer'i 1977'de şöyle değerlendirdi: "İkinci Yeni'nin en çok sözü edilen şairlerinden olan Kemal Özer'in şiirlerinde, uzak çağrışımların izinde yürümekle çözülebilecek gizli bir bütünlük kaygısı seziliyordu. Şairliği, yeni aşamalarda, toplumsal eylemlere, yurdun ve dünyanın politik-güncel olaylarını şiirleştirmeye yöneldi."

YAPITLARI (ŞİİR)

Gül Yordamı (1959); Ölü Bir Yaz (1960); Tutsak Kan (1963); Kavganın Yüreği (1973); Yaşadığımız Günlerin Şiirleri (1974); Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya (1975); Geceye Karşı Söylenmiştir (1978); Kimlikleriniz Lütfen (1981); Araya Giren Görüntüler (1983); Sınırlamıyor Beni Sevda (1985); İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle (1990); Bir Adı Gurbet (1993); Oğulları Öldürülen Analar (1995); Onların Sesleriyle Bir Kez Daha (1999); Çağdaş ve Boyun Eğmeyen (1985); XX. Yüzyıldan Duvar Kabartmaları 1-2 (2000); Temmuz İçin Yaralı Semah-Yangın Şiirleri…

ÖDÜLLERİ

1976 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü: "Sen de Katılma-

lısın Yaşamı Savunmaya" ile…

1982 Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü: "Kimlikleriniz Lütfen" ile 1991 Yunus Nadi Şiir Ödülü: "İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle" ile…

1993 Ferit Oğuz Bayır Düşün ve Sanat Ödülü: "Bir Adı Gurbet" ile…

1999 Damar Dergisi Edebiyat Emek Ödülü…

2000 Truva Kültür ve Sanat Ödülü…

2001 Dionysos Şiir Ödülü…

2008 Dünya Kitap Ödülü…

Özetle şiirden derlemeye, antolojiden denemeye, öyküye, çeviriye 60 civarında yapıta imzasını atan, 7 edebiyat ödülüne değer görülen ve şiirleri 20 dile çevrilip Bulgaristan, Danimarka ve Hollanda'da kitap olarak basılan Kemal Özer, 2009 yılında da "Temmuz İçin Yaralı Semah" adlı kitabıyla Altın Portakal Şiir Ödülü'nü almıştı.

Yine Kemal Özer, 2009 yılının '21 Mart Dünya Şiir Günü Bildirisi'ni "Yalın Sözü Yeğlese de Yalınayak Değildir Şiir" başlığıyla kaleme almıştı.

* * * * *

"Toplumun özlemlerini, eşitlik, özgürlük mücadelesini açık yüreklilikle verme cesaretini gösteren Kemal Özer, Türkiye'nin önde gelen toplumsal gerçekçi şairlerinden biriydi."[8]

"Şiiri dağlardan süzülüp gelen ve yeraltında sessizce akan bir ırmak gibiydi. Kemal Özer, şiirin bilge ozanıydı."[9]

Cansu Fırıncı'nın, "Kemal Özer karanlığın içinde, ıssız bucaksız okyanusta çaresizce çırpınanların yolunu aydınlatan bir ay ışığıydı," betimlemesini sonuna dek (ve hatta fazlasıyla da) hak eden "Kemal Özer'in şiiri yaşamdan bir parçaydı. Yaşadıklarımızın göstergesiydi. Yaşadığımız günlerin, yaşadığımız siyasal toplumsal olayların tanığıydı o. Ama yalnız tanıklık etmedi. Yaşadıklarımızın, bize yaşatılanların acılarıyla sevinçlerini şiirlerine yansıtarak hepimizle paylaştı. Bu yolda şiirini değiştirdiği gibi yaşamı da değiştirmesini bildi. Kısacası yaşamı şiir, şiiri yaşam olan bir şairdi o. Onun yitimiyle şiirimizden de yaşamımızdan da bir parça eksildi…"[10]

Nihayet "Yan Yana İki Ülke" başlıklı dizelerinde "Geldiği vakit hasat günleri/ İki ayrı ağızda aynı anda/ beliren bir gülümseme gibiyiz seninle/ ve iki ter damlası gibiyiz alnında/ elbirliğiyle üretilip/ kardeşçe bölüşülen bir dünyanın," diye haykıran Kemal Özer hakkında Sennur Sezer'in şu satırları, Onun kim olduğunu müthiş bir netlikte ortaya koyar:

"Dünyanın bir yerinde eğer 'Bir adam, iki büklüm, sığındığı duvarın dibinde, siper ediyor'sa 'kendini kurşunlar uçuşurken', Kemal hem tanıklık eder buna hem de o 'canlı siper'in yanında durmaya çağırır bütün okurlarını. Siperin arkasında bir çocuk vardır çünkü…"

25 Kasım 2009 8:52:46, Ankara.

NOTLAR

[1] Rene Char.
[2] Özdemir İnce, "Nereye Böyle Kemal Özer Yoldaş", Hürriyet, 5 Temmuz 2009, s.20.
[3] Server Tanilli, "Kemal Özer'i Uğurlarken...", Cumhuriyet, 10 Temmuz 2009, s.6.
[4] Mustafa Bayram Mısır, "Durur Sarkacın Gitgeli, Kavganın Yüreği Durmaz", Bianet, 1 Temmuz 2009
[5] Ataol Behramoğlu, "Şiirin İşçisi ve Ustası", Cumhuriyet, 11 Temmuz 2009, s.6.
[6] Sibel Oral, "Seni Anmakla Artacağız Kemal Abi", Taraf, 2 Temmuz 2009.
[7] Haluk Şahin, "Gidenler, Kalanlar ve Kemal Özer", Radikal, 5 Temmuz 2009, s.10.
[8] Hande Gülen, "Yolun Sona Erdiği Yerde Yeniden Yola Çıkmak", Birgün Pazar, 5 Temmuz 2009, s.2.
[9] Hikmet Altınkaynak, "Şiirin Bilge Ozanı...", Cumhuriyet, 2 Temmuz 2009, s.17.
[10] Adnan Özyalçıner, "Şiiri ve Yaşamı Değiştiren", Cumhuriyet, 2 Temmuz 2009, s.17.

17'lere 17 satır

Hasan Erkul

damlada iradeydik
çaresiydiniz derdimizin

çıraklığımız cepten cebe haber
deyişlerimiz ağıt misali
haindi zaman
hainmiş yollar
bedenimize sığmayan ruhumuzla
bizdeymiş sıra!

Mercan'da yaktılar
yaktılar bizi
figan güllerinize ağlamayın
katil belli!

hayallerimiz dünyaya dair, nefsimiz evrensel
uçmaklık şerbeti, kan kızılcıkmış meğer

“Dışarıda sadece beyazlar, içerde, hapiste çoğunlukla Afroamerikalılar...”

Mumia Abu-Jamal

Rolf Becker ile Röportaj: ABD’li gazeteci Mumia Abu-Jamal’i Pennsylvania Devlet Hapishanesi Greene ölüm hücreleri bölümünde ziyareti hakkında.

Mumia Abu-Jamal hakkında ilk kez ne zaman duydunuz?

1995’teki ilk idam kararı öncesinde. IG Medya’dan (Sanayi Sendikası –Medya /Almanya) arkadaşlar Almanya Yazarlar Derneği (VS) /Hamburg ve Alman Gazeteciler Birliği(DJU) ile birlikte Hamburg Edebiyat Evi’nde bir toplantı düzenlemişlerdi. Bu toplantıda Norman Peach Mumia davasındaki hukuksuzluklar hakkında konuştu ve ben de Mumia’nın ilk kitabı “Ölüm Hücresi”nden parçalar okudum. Bunu tartışmalar, mitingler ve yürüyüşler izledi. Ve daha sonra, 2001 yılında Mumia’ya Erich-Mühsam-Ödülü verildiğinde ben ödül konuşmasını yaptım.

Dikkatinizi çeken neydi?

1989’da Hamburg IG Medya’da “Siyasi tutuklular çalışma grubu” kurulmuştu. Öncelikle de Rote Armee Fraktion (Kızıl Ordu Fraksiyonu) davasından tutukluların yanyana getirilmesi, özgür bırakılması ve hapis koşullarının iyileştirilmesi talepleriyle ilgili olarak. Lübeck’te tutuklu Irmgard Möller, Hanna Krabbe ve Christine Kuby’nin özgür bırakılması için çalışıyorduk. O zamanlar sendikada henüz bunun temelleri vardı. Ocak 2001’de Christian Klar’ın zamanından önce özgür bırakılması için uğraştığımızda durum zorlaşmıştı.

Hapishaneleri az çok tanıyorduk ve içerdekilerin durumunu da –tabii ki, ancak ziyaretçilerin anlayabileceği ölçüde. Ama ölüm hücrelerindekilerin durumunu? Ve Mumia’da olduğu gibi yıllarca ve yıllarca, ve ertelenmeden ertelenmeye? Ve böylece biz de onun yargılanmasıyla sonuçlanan adil olmayan dava sürecine karşı ve ABD’deki idam cezasına karşı protestolara katıldık. Mumia’nın önceki avukatı Leonard Weinglass ve 2003’te de Robert R. Bryan’la tanıştım. O Mumia’ya ziyaret etme isteğimi iletti.

Siyasi Tutuklular Çalışma Grubunun kuruluşuna paralel olarak IG Medya’nın üyelerine yönelik “Feder” (Kalem) dergisi 1989’da Mumia Abu-Jamal’le ilk dayanışma çağrısını yayınladı. Bu çağrıyı biz sendikacılar ve idam cezası karşıtları olarak Bremen’den Federal Almanya çapında dağıtmıştık. DJU’nun (Alman Gazeteciler Birliği) Federal Delege Toplantısında yaklaşık 100 delegenin hepsi birlik içinde bu çağrıyı imzalamışlardı. Daha sonra da DGB’ye (Alman Sendikalar Birliği) üye birçok sendika tarafından da desteklendi.

Burada dikkat çekilmesi gereken bir nokta var, o da birçok meslektaşımın şimdilerde gelişen pasifliği – ve bu sadece bu sorunda da değil. ‘Gömlek bize etekten daha yakındır’ deniyor. Eğer bununla kastedilen: önce ben, sonra sen, veya: önce biz, sonra siz ise, o zaman sorgulanması gereken ve son tahlilde dayanışmayı baltalayan bir söz bu. Özellikle Hartz Yasaları ve Ajanda 2010’la birlikte artan sorunları -işletmelerin kapatılması, bütçe kısıtlamalarını, işten çıkarmaları düşündüğümüzde bu böyle. Birçok aktif sendikacı, doğrudan kendilerini ilgilendiren sorunlardan yana tercihlerini yaparak Mumia Dayanışmasından geri çekildiler. Örgüt olarak bugün nerdeyse sadece sözcüsü Sabine Kebir ile P.E.N. aktif kaldı. Halbuki tam da bugün, kendi tabağının ötesine bakmak ve büyük çaplı sosyal ve siyasal sorunları ele almak önemli –uluslararası alanda da. Çalışanların ve ezilenlerin birliği ve daya-

nışması tek çıkış yoludur. Mumia için de! Sendikalar bu soruna yeniden el atsa, bu ABD temsilcilikleri tarafından da görülecek.

Mumia Abu-Jamal sadece P.E.N. üyesi değil, aynı zamanda ABD-Yazarlar Sendikası National Writers Union (NWU) üyesi. Eylül ayında Pennsylvanias'ın en güney ucundaki Waynesburg küçük kentindeki SCI Greene (State Correctional Institution/Devlet hapishanesi) ölüm hücresini ziyaret için yolculuk ettiğinizde oradaki durumu nasıl değerlendirdiniz?

ABD'ye iş için gitmiştim, ama yine de bu randevuya odaklanmıştım ve beni neyin beklediğini bilmiyordum. Sonra rüya gibi bir günde, harika manzaralı bir bölgeden geçerek Robert R. Bryan ve eşi Nicole ile yaptığımız yolculuk. Waynesburg'da anayoldan ayrıldık. Bir virajdan sonra önümüze çıkan o tamamen düzlenmiş, kızıl kum dökülmüş, kısmen parke taşı döşenmiş ve etrafı kısa biçilmiş çim halılı vadi çukuru... Hapishaneye götüren çevre yolunu takip ettik ve hemen orda devriye gezen görevli arabayla karşılaştık. Gözetleme tel örgülerle çevrelenmiş alanın çok ötesinde başlıyor. SCI Greene, kat kat üstüste bindirilmiş nato teliyle çevrili ve bunlar güz güneşinde çok uzaktan gümüş gibi parlıyor. Arada alarm tesisleriyle ölüm şeridi var. Sonra yine nato teli ruloları. Mutlak şekilde fotoğraf çekme yasağı... "Askeri bir tesismiş gibi kabul et." Dedi Robert R. Bryan.

İlk izleniminiz neydi?

Gerçekten de Taylan'daki Nakhon Phanom veya Kosovo'daki Bondsteel gibi bir ABD- Askeri Üssü gibi. Biraz daha küçük, ama tam bir muhafaza. Birkaç yüz metre ötedeki bir tepe üzerindeki motelden kurumun iki bölümü görünüyor, hem Mainline-hapishanesinin binası ve hem de Mumia'nın içinde olduğu ölüm hücreleri binasını. Hem çok yakın, hem de ulaşılmaz uzaklıkta.

Sonra, ikinci gün hapishaneye ziyarete gittiniz...

Nerdeyse her bahçede, her benzinlikte olan sayısız ABD bayrağının önünden geçerek... Tesis ile arada sadece bir anayolun olduğu Waynesburg'taki büyük alışveriş merkezindeki insanlar farkında bile değildiler sanki. Hayat devam ediyor, sanki bu tesis orda durmuyormuş gibi.

Bölgenin tutucu karakteri resmen göze batıyor. Sokaklarda ve lokallerde sadece beyazlar var, hapishanede ise personel olsun, tutuklu olsun çoğunlukla Afroamerikalılar- sanki birden ABD'yi terketmiş gibi oluyor insan. En alt tabakadan birbirini gözetleyen insanlar. Brecht'in yazdığı gibi: "Kurşuna dizilmek üzere, onun gibilerinin örmüş olduğu bir duvar önüne diktiler onu."

"Obama-Country"nin diğer merkezlerinden tanınan resimlerin esamesi yok, öyle mi?

Mumia'nın makalelerinde yazdığı gibi: Obama'nın imajı epey yara aldı. Portresine artık sadece hatıra eşya mağazalarında rastlamak mümkün. Medyadan izlediğimiz coşku dalgasından eser yok. Daha çok, iktisadi krizin sonucu olan problemler gözde, ipotek bankalarındaki crash'ten (çöküş) Waynesburg ve Pittsburgh'da epey bir nasibini almış. Bir zamanların ev sahipleri, campinglerde karavanlarda ya da çadırda yaşıyor –bunlar henüz bizim burda bilmediğimiz/tanımadığımız sonuçlar. Gazeteleri karıştırdığınızda Afganistan'da düşenlerin ilanlarıyla karşılaşıyorsunuz, yüksek rütbelilerin ayrıca fotoğrafı da yeralıyor. Savaş medyanın damga vuran bir parçası olmuş durumda, burda ise Federal Hükümet hala daha bunun bir barış misyonu olduğu açıklamalarında bulunuyor. ABD'de Afganistan çıkartması başka türlü görülüyor, buna karşı hoşnutsuzluk ve direniş artıyor, aynı şekilde sosyal olarak birşeylerin değişmesi beklentisi de. Yani George W. Bush gittiğinden beri, yeni bir perspektifimiz var." hikayesi bitmiş artık.

Bu dış dünyadan gelerek SCI Greene'in girişine ayak bastınız...

Atmosfer olarak önce hapishane değil de muazzam büyük bir hastane izlenimine sahip oldum. Alman hapishanelerinde olduğu gibi, yanımızda ne varsa, hepsini teslim etmek zorundaydık, yalnız görevliler daha titizdiler ve: Almanya'da insan kimliğini de teslim etmek zorunda ve hapishaneye "nobody" olarak girer. Burada, ABD hapishanesinde ama bana pasaportumu geri verdiler: "Elinizden herşeyinizi alıyoruz, ama kimliğinizi değil."

Ölüm hücresi binasına nasıl geçtiniz?

Bir klinikteki gibi beyaza boyalı, ucu gelmez koridorlardan geçerek... Arada bir fark var,

buranın hastane olmadığını, insanların iyileştirilmek için değil, ama sonunda öldürülmek için yıllarca kafeste tutulduğu bilincindesiniz. İşte böyle

bir medeni olağanlık ve klinik temizlik içinde yürüyor herşey... acaba hangi odada ölüm şırıngası yapılıyor diye düşünmeye çalışayım dedim ve beynim bulandı. Sonununda ölüm hücreleri binasının ziyaretçi bölümüne geldik. Birinde bir tutuklu gördük, omuzları çökmüş bekliyor ve selamımızı belli belirsiz bir baş hareketiyle karşıladı.

Mumia, daha önce bildirildiği üzere küçücük bir ziyaretçi odasında camın arkasında bizi bekliyordu. Pencere yok, neon ışık, duvarlar ve tavan bembeyaz boyalı, heryer tertemiz, silinmiş yerlere kadar. Esmer tenli personel iyi çalışıyor. "Klinik" temizliği, büyük olasılıkla ölüm odalarında da aynıdır. Bölmeli ziyaretçi odası hücresinden biraz daha büyükmüş, öyle diyor daha sonra Mumia, toplam iki çarpı üç metre. Konuşma cihazı yok, cama toplu iğne başı kadar delikler açılmış, buradan konuşuyoruz ve ses cama çarpıp kırılarak geçiyor.

Burada, aslında sensory deprivation (duyusal yoksunluk) hakkında konuşmamız gerek...

... evet, psikolojik baskı, başka birşey değil. Öncelikle tutuklu üzerinde tabii ki, ama ziyaretçi üzerinde de, bu cama çarpıp geri dönüyor sesin. O anlamda da Mumia'nın davranışı anlaşılır oluyor: Mumia yumruklarıyla cama vuruyor, ve sen de ona yanıt olarak yumrukluyorsun camı, camdaki vibrasyon dolaylı tensel temas oluyor, mümkün olan en büyük yakınlığın kurulabilmesi. Daha öncesinde ama, bunu beklemiyordum, ilk bakış ve şok: Mumia portakal kırmızısı bir tulum içinde. Guantanamo. Aynı portakal kırmızısı tulumlar içinde demir parmaklıklı avlularda taşınan, tutuklulara dair resimler, işkence resimleri...

Mumia kelepçeli miydi?

Hayır, bir zaman önce Mumia'yı ziyaret eden Güneyafrikalı papazın müdahalesinden bu yana Mumia'yı artık elleri ve kolları bağlı olmadan çıkarıyorlar ziyaretçi karşısına.

Ziyaret gardiyanlarca gözetleniyor mu?

Hayır. Gözetleme tekniğinin geldiği nokta bunu gereksiz kılıyor. Ve bizim de sakladığımız bir şey yok, niye geldiğimiz açık. Ben bir arkadaşımı ziyaret ediyorum –yıllarla birlikte arkadaş olduk- ve, hepimiz gibi ben de onun özgür bırakılmasını istiyorum. Onun da başka bir isteği yok – özgürlüğünü istiyor, yeni bir dava süreci istiyor, adaletin yerini bulmasını istiyor.

Ziyaretiniz ne kadar sürdü?

Üçbuçuk saat. Şanslıydım, çünkü Mumia'yı avukatı Robert R. Bryan ile birlikte ziyaret edebildim –yoksa en fazla iki saat olacaktı.

Konuşmaya başlamamız zor olmadı, birbirimizi uzun zamandır tanıyorduk. Mumia, burda Almanya'da olup bitenler hakkında tahminimden daha fazla şey biliyor, sadece onu kişisel olarak ilgilendiren –toplantılarımız ve onun davası için angaje insanlar hakkında değil. Başka konular ve olup bitenler hakkında da, Almanya'daki seçim sonuçları sanırım onun için hiç de sürpriz olmamıştır.

Mumia'ya burda idam cezasına karşı ve onun davasıyla ilgili olarak aktif olan tüm kişi ve gruplar adına selamlar götürdüm. Hapiste yattığı süreçte Mumia'nın önsöz yazdığı "Still black- still strong" kitabın çevirisini yapan Christian Klar'ın selamlarını da.

Neler hakkında konuştunuz?

Ailesi hakkında, hapis koşulları altında sağlık durumu hakkında. Sağlık durumu için çok şey yaptığını, ancak yine de yeterli olmadığını, olup biteni anlamak ve esas konunun ne olduğunu unutmamak gerektiğini vurguluyor. Ve hep yeniden meselenin kendisi olmadığını, yüzlerce kişinin yarın mı yoksa bir ay sonra mı, yoksa iki yıl sonra mı, ya da kendisi gibi 27 yıl sonra mı ölüm şırıngasını yiyecekleri sorusuyla yüzyüze olduğunu, idam edilip edilmeyeceği sorusuyla yaşadıklarını vurguluyor. Camus'un dediği gibi, en gaddar kişinin bile yapamayacağı bir vahşilik. Mumia'nın haksız yere yargılanıp mahkum edildiğinden ben eminim. Ama öyle olmasa bile, insani bir toplumda onun bu yaşadıklarından ötürü özgür bırakılması anlaşılır olmaz mıydı? Mumia bu soruyu kısa bir cümleyle yanıtlıyor: "Its a question of your mind". Neden böyle olduğunu kavramaya çalışacaksın ve değişmesi için politik olarak çalışacaksın. Irkçılığın egemenlik aracı olarak kullanıldığı bir sınıf egemenliği toplumunda yaşıyoruz. Buna uygun olarak o kendisini toplumsal sayılarına oranla hapishanelerde ve ölüm hücrelerinde haddinden fazla sayılan Afroamerikalıların bir temsilcisi olarak görüyor. Aynı zamanda Afroamerikalı özgür gazeteciliğinin temsilcisi ve nihayet tüm hak ve haksızlık, yoksul ve zengin, aşağıdakiler ve yukardakiler sorularını soranların temsilcisi olarak görüyor kendini. Ölüm hücrelerinde yeralanlar

ABD'nin en alt tabakalarının elenmiş kesimi.

Mumia'nın, Savcılığın ve sağ polis birliği Fraternal Order of Police'in (FOP) propagandasının devralındığı, 24 Ağustos 2009 "Cehennem Ateşi" başlıklı Spiegel Dergisi makalesinden haberi var mıydı?

Bu makale görüşmemizin büyük bölümünü doldurdu. Mumia çok yaralanmış ve iğrenmişti. Spiegel dergisi Washington muhabiri Cordula Meyer, aylar boyunca kendisinin ve avukatının güvenini kazanmak için sözümona iyi niyetini anlatmaya uğraşmış. Bu yüzden aldatılmış ve kendisine zarar verilmiş hissediyor. Bunun ilk sonuçlarından biri, Spiegel makalesinin yayınlanmasından üç gün sonra ABD gazetesi Philadelphia Daily News'de yeralan bir yorumda Avrupa'nın en önemli basın organında da artık Mumia'nın suçlu kabul edildiği görüşünün yeralması ve bunun selamlanması olmuştur. Ve bunun tam söylenmeyen, ama yolunun açıldığı sonuç şudur: İdam cezasının gerçekleştirilmesi. Masa başı kalemşörler suçsuzluklarını temin edecekler.

Mumia bu makalenin ana eğilimi hakkında ne söylüyor?

O bunu, ABD yüksek mahkemesinin son duruşmasının öncesinde, kendisi için kelimenin gerçek anlamıyla ölüm ya da yaşam meselesi olan karar öncesinde, tayin edici katkı olarak değerlendiriyor.

Nisan 2009'da davanın yeniden görüşülmesi müracaatının Yüksek Mahkeme Heyeti tarafından reddedilmesinin ardından, şimdi artık sadece ölüm cezasının onaylanıp onaylanmayacağı hakkında karar verilecek olan bir duruşma olacak. Çünkü sözümona 1982'deki dava süreci ABD Anayasasına hiçbir noktada ters düşmüyormuş. Ziyaretinizde bunun üzerine konuşmanız mümkün oldu mu?

Evet, hiçbir kısıtlama olmaksızın, çünkü avukatı Robert R. Bryan yanımızdaydı. Mumia, savcının ölüm cezası talebini yinelemesi gerçekliği karşısında şansını en fazla yüzde 50 görüyor. Ve avukatı Robert R. Bryan'da aynı şekilde gördüğünü son dönemlerdeki kamu açıklamalarında hep duyurdu. Bu, Mumia'nın ilk idam hükmünü giydiği ve hemen ardından idam edilmesi tehditinin yüksek olduğu dönemden sonraki en tehlikeli/tehdit dolu dönem. O zamanki savunmasının üst mahkemedeki itirazı onu idamdan döndürmüştü. 1995 ve 1999'daki idam emirleri de aynı şekilde hukuksal olarak ve en önemlisi de dünya çapındaki protestolarla engellenebildi. Supreme Court'un şimdi önde duran kararı öncesinde artık hukuksal itiraz olanağı yok.

Bütün görüşme boyunca Mumia'nın genel tavrına hayran kaldım. Kitaplarında ve gazete sütunlarında yazdığı gibi, içeriksel olarak gerekçelendirerek, hayalperestliğe yüz vermeden, var olan durumu –karşı karşıya olan kendisi olsa dahi- soğukkanlılıkla inceleyen, soran ve sorgulayan, özel bir ahlaki veya duygusal tepkiden uzak bir tavır. Bu alçakgönüllülük, bu kendini geri çekme, kendi benliğini fazla önemsememe durumu. Ancak, deneyimleri ve çekilen acıları koruyan ve savunan, ve hep yeniden siyasi toplumsal sürece bilinçli olarak kendini dahil eden bir tavır.

Mumia, Avrupa'daki eleştirel kamuoyunun temsilcisi olarak size bir şey emanet etti mi?

Selamlar! Ve angaje olanlara güvendiğini söyledi. O en fazlasından önerilerde bulunuyor, konu olarak seçtikleriyle mesaj veriyor. İdam cezasına karşı mücadeleye yoğunlaşmak. O ölüm hücrelerinde yaşamlarını kendileri sona erdirenleri hatırlatıyor. 1 Eylül'de yan hücrede kendini asan Jose Pagan. Onun hakkında bir yazı yazdı. Ve hep yeniden kendi sorununun üç ay daha yaşayıp yaşamayacağı belli olmayan Mumia olmadığını vurguluyor, ve kendi sonuna soğukkanlılıkla yaklaştığını söylüyor. Mumia bunları sadece yazmıyor, o ölüm hücresinde bunları örnek olarak yaşıyor.

Görüşmemizin sonuna doğru ona müzik ve edebiyatta neyi sevdiğini, bunlarla ilgilenecek durumu olup olmadığını sordum. Yanıt yerine tulumunun cebinden lastikle bağlanmış bir tomar kağıt çıkardı, onların içinden de bir parça kağıt, üzerinde küçük bir şiir yazılı. Ve daha sonra çok güzel, unutulmaz bir şey: Mumia delikli cama yaklaşıyor, bir omuzunu duvara dayıyor ve şarkı söylemeye başlıyor. "A Sad Love Song" –karısı Wadiya için. Ölüm hücresinde bir şarkı. Bir aşk şarkısı, kadife, melodik sesiyle. Ölüm hücreleri binasındaki durum bununla tabii ki gözden kaybolmadı, tam tersine daha da bilince çıktı.

Bir mesaj olarak aşk şarkısı mı?

Evet, dayanışma gösteren herkese aşk ilanı.

On a move!

(Jürgen Heiser'in yaptığı görüşme. Almanya'da yayınlanan günlük gazete Junge Welt'ten çevirdik.)

Kürt tarihinde bir yaprak

Yaşamı anıları düşünceleriyle Osman Aydın

AZİZ TUNÇ
http://www.ikincigundem.com/article_view.php?aid=1855

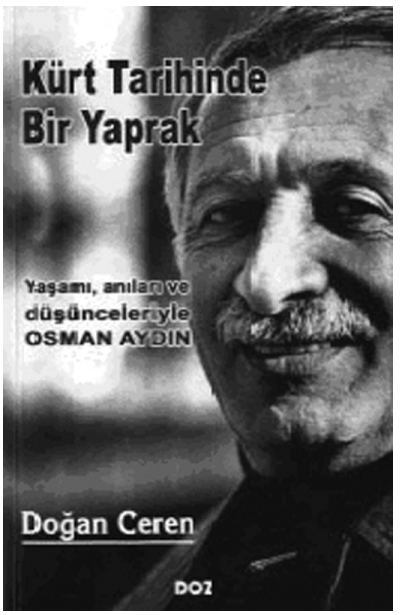

Bir Kürt aydın ve siyasetçisi olan Osman Aydın'ı Doğan Ceren'in hazırladığı kitap sayesinde tanımak imkânına kavuşuyoruz.

Kitap Kürt yayıncılığında önemli bir yeri olan Doz Yayınlarında yayınlanmış. 510 sayfalık kitabı, bir solukta okuyabilmek için hiçbir çaba sarf etmeye gerek yok, çünkü kitap kendisini okutuyor.

Lafı uzatmadan ve inanarak belirteyim ki, bu türden kitaplar içinde okunmaya değer önemli bir kitap olduğunu gördüm, Doğan Ceren'in kitabını. Öncelikle konunun önemini ve buna bağlı olarak yapılan işin anlamını ortaya koymamız gerekiyor, kitap hakkında fikir sahibi olabilmemiz için. Kürt halkı, her alanda yaşadığı tekâmül edememişlik halini doğaldır ki bu alanda da yaşamaktadır. Bunun sonucu olarak, son yıllarda yoğun bir siyasallaşma süreci yaşıyor olmasına rağmen, kendi siyasal-sosyal pratiğini gelecek kuşaklara taşıma anlamında bu türden çalışmalar üretememekte, buna yönelik sistematik ve planlı bir çalışma yapamamaktadır. Bundandır ki Doğan Ceren'in çalışması, son derece önemli bir çalışmadır, gerekli ve faydalıdır. Bugün çok uzaklara değil, bundan elli altmış yıl geriye giderek bile, bulabildiğimiz her hangi bir yazı, bilgi, doküman bizim için son derece değerli olmaktadır. Dersimli Nuri ve benzeri kitapların gördüğü ilgiye bakarak bunu anlamamız mümkündür. Veya yine bundan o kadar yıl ötede bize her hangi bir bilginin kalmamış olmasına o dönem ilgililerin yaşadıklarını yazmamış olmasına olan kızgınlığımız ve bir şeyler bırakmamış olmalarının yarattığı boşluk çok kolay görülebilinir.

Türk tarihinde, çok sıradan insanların anlatımları, anıları, olağan üstü önem atfedilerek topluma sunulmaktadır. Bu boşuna değildir. Ancak biz henüz kendimizi önemsemeye bile fırsat bulamamış, buna uygun bir kültürel forma girememişiz.

İşte Doğan Ceren'in kitabı, bunun için son derece önemlidir. Kürt siyasetçisi de önemlidir, onun anıları, yaşadığı tecrübeler, gelecek kuşaklar için bir anlam ifade edecektir, etmelidir, yanlış veya doğru olmasından bağımsız olarak. Geleceği doğru tasarlayabilmek, o tasarı üzerinde sağlam adımlarla yürüyebilmek, ancak doğru bir geçmiş bilgisi ile mümkündür. Geçmişin doğru bilgisi ise, çoğu zaman bu tür anlatımlardan öğrenilebilmektedir. Çünkü bu tür anlatımlar, belli amaçlara uygun anlatımlar olmaktan ziyade, anlatılan anda akılda kalanların naif bir tutumla ortaya konması şeklinde olmaktadır. Elbette birçok sübjektif yaklaşımlar, yanlış hatırlamalar, anlatmaktan kaçınılan konular olabilmektedir. Bu doğaldır. Ama ne kadar eksik olursa olsun, her hangi bir tezi doğrulamak amacıyla yazılmış bir tarih veya akademi kitabından daha fazlasını ve daha içten olanını anlattığı açıktır. Dolayısıyla bu tür yazınların daha fazla çoğalmasını sağlamak zorundayız.

Bu kitapta anlatılan birçok yaşanmışlığın yo-

rumlanışına dair farklılıklarımız olabilir, onların anlatıldığı gibi olmadığını düşünebiliriz. İşte tam bu nokta o kitabın okunmasını daha fazla gerekli kılmaktadır. Çünkü o kitapta yakın tarihin yaşanmışlıkları, yakın tarihin ilk akla gelebilecek tüm siyasal kişilikleri ve olayları anlatılmaktadır. İnsanı geriye götüren, o dönemi daha yakından anlamayı ve yorumlamayı sağlayan birçok bilgi yüklü bu kitapta. Bu bilgiler sadece geçmişe dair bir demet anı gibi görülmemeli, daha fazlası var o anılarda. Geçmiş Kürt siyasal, sosyal dünyasının tüm özelliklerini, tüm ayrıntılarını anlayabiliyor, okuyabiliyoruz. Hep söylenir ya şeytan ayrıntıda gizlidir diye. Ayrıntılar, ayrıntıdır denerek geçilemezler, bazen öyle olur ki ayrıntılar belirleyebilmektedir tüm bir süreci.

Kürtleri tanımamıza ve onlar hakkında bir dizi bilgiyi edinmemize yardımcı olan bu kitap, neredeyse bir bilgi küpü gibi oluşturulmuş. Kürt tarihi, Kürt siyasal-sosyal-entelektüel yaşamı gibi bir dizi konu, doğrudan hayattan alınan örneklerle anlatılmakta, gösterilmektedir. Akla gelen ve hayata dair tüm ayrıntıların işlendiği bu kitap, aynı zamanda bir hayat kitabı gibidir.

Bu kitap aracılığıyla tanıdığım Osman Aydın'ı, belki yeterince anlatamayabilirim, ama tanıyabildiğim kadarıyla Osman Aydın,

Bazen aktif bir politik militan,

Bazen sevecen bir baba,

Bazen eşine minnetle ve sevgi ile bakan bir eş,

Bazen, konferans veren yüksek soyutlama yeteneği gelişmiş bir entelektüel,

Bazen iyi eğitim almış bir burjuva aydını,

Bazen derin analiz geliştirebilen bir sosyal araştırmacı,

Bazen sanatla meşgul bir sanatsever,

Bazen çevresine yardımcı olmak için can atan bir halk adamı,

Ama her durumda ve hep Kürt.

Böyle çok yönlü, renkli ve etkileyici bir kişiliği olan Osman Aydın'ı tanımadan yaşamak, kelimenin gerçek anlamıyla eksikli bir yaşam olacaktır. Osman Aydın'a ve bu Kürt aydını ile tanışmamızı sağlayan Doğan Ceren'e teşekkür etmek, yürekten gelen bir duygunun paylaşımı olarak düşünülmeli, görülmelidir.

Doğan Ceren'in bu kitabı, söyleşi tarzıyla yazmış olması, birkaç bakımdan önemlidir. Birincisi, özellikle Kürtler içinde, çok sayıda olan Osman Aydın gibi insanların, çok önemli bir özellikleri var. Bu arkadaşlar, yaşadıkları onca tarihi olayı ve sahip oldukları bu değerli birikimlerini, yazı yoluyla aktarmak ve kalıcı kılmak noktasında, hayli ilginç bir tutum içindedirler. Bu tutumun temel özelliği, kendilerinin sahip oldukları ve yaşadıkları bu birikim ve deneyleri aktarmak konusunda fazla istekli olmamalarıdır. Böyle davranmalarında, dönemde edindikleri ve kişiliklerinde derin etki yapmış olan, kendilerini anlatmama, öne çıkartmama, olarak ortaya çıkan tutumlarının da etkisinin olduğu düşünülebilinir. İkinci konu, hadi kendilerini anlatmayan bu arkadaşlar kendilerinin durumunda olan bir başka aydın ve tarihsel kişiliği anlatan çeşitli türden kalıcı yayınlar bırakabilir, bir başkasının biyografisini yazabilirler. Bunu da yapmıyorlar. Doğan Ceren'in yaptığı işin ve bu işi yaparken kullandığı yöntemin önemi buradan ortaya çıkmaktadır. Doğan Ceren, bir biyografi yazmamış, bir anı da yazmamış. Ama her iki türün işlevini görebilecek olan bir yazın türüyle, önemli bir iş başararak, yukarıda değinilen sorunu çözmüş. Böylece hem yazımı kolaylaştırmış, hem okunması kolay bir kitap çıkmış ortaya. Ve en önemlisi çok ciddi bir eksikliğin giderilmesinde, rol oynamış olmakla kalmamış, o eksikliğin giderilmesinin yaratıcı bir yol ve yöntemini kullanarak, işi kolaylamıştır. Böylece benzer çalışmalar yapacak olanların önünün açılmasına hizmet etmiştir.

Doğan Ceren, bu kitabıyla, mümkün olduğunca dönemin ayrıntılarını yakalamaya, bu ayrıntılardan hareketle dönemin havasını okuyucuya yansıtmaya çalışmıştır. Böylece o dönemi yaşamış olanlarda geçmişe yolculuk duygusu yaratmış o dönemi yaşamamış olanların ise geçmiş hakkında bir fikir sahibi olmalarını sağlamıştır. Zaten Osman Aydın'a sorulan sorularla, olabildiğince dönemin ayrıntılarında söz etme olanağı yaratarak, o günlerin nasıl bir sosyo- politik iklimin içinde yaşandığının anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Kitapta özellikle çok ayrıntılı işlenmiş olan, ama keşke daha fazla ayrıntılandırılabilseydi dedirten bir bölüm var ki, ondan söz etmemek hiç doğru olmayacaktır. Osman Aydın tarafında anlatılan, Diyarbakır zindanındaki işkencelerin, kesinlikle ve mutlaka okunması gerekir. Şüphesiz bu zindan çok insan tarafından yazılmış, anlatılmıştır. Ve mutlaka daha çok insan tarafından anlatılması gerekir. Osman Aydın'ın da bu anlamda görevini yerine getiren sorumlu bir siyasetçi ve aydın olarak Diyarbakır zindanını anlatması önemli ve değerlidir. ❧

Körler Mahallesindeki Ayna Satıcıları

Murat Sümbül

Çoğu kişiye göre "boş iş" olan, edebiyat sevdalısı, aynı gölün kurbağası üç yakın arkadaştık. Elliye merdiven dayamış, yaşlarına bakmadan "Küba" da çiftçilik hayalleri kuran, "Sakıncalı piyade"lerdik. Kar altında açan bir kardelen, ardından doğacak güneşi bekleyen hüzün bulutlarıydık biz. Bilgiye aç, palavralara tok idik. Yüzme bilmesek de; çıkabilirdik kavağa. Kulağımızı yere dayadığımızda duyabilirdik Hindistan'da öten horozun sesini. Saçları değirmende ağartmamıştık yani (!).

"78 kuşağı çocukları" olmanın doğal sonucu olarak, kırılmalar yaşadığımız, kafayı üşütmediğimize şükrettiğimiz zor zamanlardı. Her gün bir araya gelip; edebiyat sohbetleri yapar; kapitalizmin ellerinde oyuncak olmuş, dünya ve memleket meselelerine kafa patlatıp, ömür törpülerdik.

"Daha güzel dönsün bu dünya; içilmesin alın teri şerbet niyetine" diye, bizimde söyleyecek sözlerimiz, anlatacak öykülerimiz vardı elbet…

"İmkansız hayaller peşinde koşuyorsunuz" diyenlere inat; ir kelebeğin kanatlarında, gidebilirdik Güneş'in öte yanına. Gagasındaki "Zeytin dalı" ile uçan kuşla haber salabilirdik dağlara. Cansız bir taşa, güzel kokan bir çiçeğe, ya da; ne bileyim bize öyküler yazdıran kara gözlü bir çocuğa… Sonsuz bir minnet duyabilirdik mesela…

Trajikomik bir "Adile Naşit, Münir Özkul" filmi tadında geçen günlerimizde; kendimizi edebiyatın "Gizemli" kollarına bırakmış, oradan oraya savrulurken; işimiz, gücümüz şiir ve öykü kahramanları bulmak ve onlara karakter yüklemek olmuştu.

Gündelik yaşamımızdaki kahramanlarla, gece olduğunda beyaz sayfalar üzerine dökülen "Hayali" kahramanlarımızın birbirine karıştığı, yürek yangınlı, vicdan muhasebeli o günlerde; omuz omuza verip, yoldaşlık ederken birbirimize; çaktırmıyorduk ama gizli bir yarış içerisindeydik galiba(!). Bir araya geldiğimizde, merakla yazdıklarımızı okur, sıkı yorumlar yapardık. En güzel imgeyi hangimiz bulmuştuk acaba? Hangimiz en iyi tarif etmiştik özgürlük ve barışı? Kim en güzel anlatmıştı denize kavuşan Berdan'ı merak ederdik.

Damında güvercinler uçurup, yağışlı havalarda sığınak gibi kullandığımız, Basri dayının tek gözlü kulübesindeki bol tütünlü günlerimizden sonra; Adana'ya bahar yine dörtnala gelmişti. Dut ve yenidünya mevsimiydi. Nemli sıcaklarda depreşen "yazma" hastalığımıza ilaç olabilecek, yeni yüzler, yeni kahramanlar ararken, deyim yerindeyse; madeni bulmuştuk.

Kış boyunca "Su yolu" yaptığımız, ihtiyarın damdaki kulübesine gide gele tanışmıştık yeni ilham kaynaklarımızla. Ağır başlılığımızla, kısa sürede kendimizi sevdirip, akraba gibi olmuştuk tüm mahalle halkıyla. Doğrusu onlara müteşekkirdik.

"Çalgılı eğlence" için pek çok nedeni olan "Güllü bahçe" sakinleri, o gün de; bir yaşına basan, Basri dayının torununa yaş günü eğlencesi tertiplemişti. Üçümüzde davetliydik, sıkı sıkı tembih edip, vebal atmışlardı. Gitmemek olmazdı. Hem kafalar çekilecekti. Çok şeyler kaçırıp üzülebilirdik sonra…

"Horozuna kravat taktığımın" şehrinin göbeğinde olmasına rağmen; bir köşede unutulmuş gibi duran mahallenin; duvarında büyük harflerle "İNADINA İSYAN" yazan dar sokağına girdiğimizde, yaprak kımıldamıyordu. Günbatımı yaklaşmasına rağmen güneş yakıcıydı. Ellerimizdeki gazete ve dergileri, kafamıza siper yapıp, hızlı adımlarla birbirinden paslı tenekelerle ayrılmış, eğri büğrü evlerin ortasındaki şenlik meydanına ulaştığımızda, hummalı bir çalışmanın içine düşmüştük. kadınlar ağaçtan ağaca ip gerip balon ve konfeti asıyorlardı. Yerler sulanmış olmasına rağmen, her yer toz toprak içerisindeydi. Ortalık çocuk kaynıyordu. Çocukların en haylazı Eddo mermerimsi bir taşın üzerinde, yoğurt ve ekmekten oluşan akşam yemeğini yerken oldukça sinirli görünüyordu. Her zaman yaptığı gibi koşarak yanımıza gelip bacaklarımıza sarılarak bir lira da istememişti. Yine ne olmuştu acaba? Hangi deyyus üzmüştü neşe kaynağımızı? Öğrenirdik elbet!

Tepemizdeki, gölgesi geniş ağaçtan dökülen olgun dutlara basmamaya gayret ederek yanına vardığımız Eddo; iyi akşamlar dileklerimize yakası açılmamış bir küfürle karşılık verince zararın neresinden dönersen dön, karlısın mantığıyla susmak zorunda kalmıştık. Bugün O'na hiç bulaşmasa mıydık ne?

Kerevetin üzerinde, kınalı saçlarına çektiği kırmızı çeki ile gülümseyerek oturan Sultan anayı başımızla selamlayıp iki kolunu açmış vaziyette bizi kucakla-

mayı bekleyen Basri dayının yanına geçtik. Sarılıp öpüştük. Kulak üzerinden bulunan üç beş tel saçını ve kaytan bıyıklarını özenle taramış ihtiyar, kısa boyu ve hafif sıkletiyle, emekli bir jokeyi çağrıştırıyordu.

Mahallenin ortak malı olan büyükçe tavuk kümesinin önündeki, yaşlı yeni dünya ağacının duldasına dizilmiş, iki tahta masaya "baş misafirler" olarak oturduk. Çeşitli mezeler ve vazo içerisindeki ir mayıs gülleri ile donatılmış masada boğma rakılar boy boy idi.

Masaya reis edasıyla oturan Basri dayı güya bana da kıyak yapıp yanına oturtmuştu. (O günkü kurban ben olmuştum) Cihan ve Cumali hallerinden –yerlerinden- memnun, gülümseyerek etrafı izlerken, ilk kadehlerimiz dolmuş ve boşalmıştı bile.

Az ötemizdeki kadınlar bölümünde, çalgılı eğlence ufaktan ufaktan başlıyordu. İhtiyarın kırk yıllık aşkı ama bir türlü halvet durumuna gelemediği Mualla abla da gelince ortalık tam şenlenmişti. Kadınlar kurtlarını dökmeye başlamıştı bile.

Güne özel kuru fasulye, pilav ve turşulu yemeğimizi ağır ağır yerken günün son ışıklarıyla alaca bir karanlık yer değiştirmişti. Tepemize kocaman bir ay dikilmiş, hafifçe de olsa bir esinti çıkmıştı. Durmadan içip her lafa bir anısını anlatan Basri dayının haricinde pek sorun yoktu.

Yine çok gizli bir şey söyleyecekmiş gibi kulağıma eğilen Basri dayı fısıltıyla konuştu:

- Kuru fasulyeyi görünce aklıma geldi. sana bir anımı anlatacağım, gülmekten altına işersin.

- Kalsın o zaman Basri dayı! Şimdi şurada…

- Tamam tamam… Unutturma ama… Çok komik çünkü.

- Kafanı yorma sen. Ha aklıma gelmişken sorayım; Eddo niye bozuk çalıyor bugün?

- Siz gelmeden az önce dövdün keratayı.

- Niye?

- Yoldan gelip geçen kadınlara pipisini gösteriyormuş.

- Vay ahlaksız vay! Peki, bize niye terso yaptı?

- Sizin sünnetçi getireceğinizi söyledim ondandır zahir.

Mesela anlaşılmıştı. Ama! Eddo'suz da şenliğin tadı olmuyordu. Gözlerimiz fellik fellik onu ararken fazla beklemedik. Tehlike geliyorum demez gelirdi.

Az ötede, botundan büyük bir köpeğin sırtına binip atçılık oynayan Eddo, köpeğin silkelemesiyle yere düşünce kalkıp, bizim masaya yanaştı. İşaret parmağını şakağına dayamış düşünüyordu. Yine ne cinlikler peşindeydi acaba. En yakınındaki Cumali'nin kolunu şımarıkça dürtüp baş ucumuzdaki yeni dünyaları gösteriyordu.

Cumali uzun boyunun avantajıyla ağaçtan birkaç tane olgun meyve koparıp eline tutuşturdu. Meyveleri iştahla yiyen Eddo, çekirdekleri armayıp elinde biriktiriyordu. Olamazdı(!) Bu bizim Eddo muydu? Yenidünyaları yiyecek yerler kirlenmesin diye de çekirdekleri yere atmayacaktı. Yanılmışım. Meğer niyeti başkaymış.

Bilmem kaçıncı kez anlattığı, gençliğindeki pavyon hikayelerinden birini daha; o anları tekrar yaşıyormuşçasına hararetle anlatan ihtiyar, tehlikeyi sezememişti. Dedesinin karşısına geçip dikkatle nişan alan Eddo, elindeki çekirdekleri ihtiyarın kafasına olanca gücüyle fırlatıp kaçtı. Kel kafasına yediği çekirdekle neye uğradığını şaşıran Basri dayı arkasına koşup yakalamak için yekindi, sonra vazgeçti. Çıplak ayaklarıyla tozu dumana katarak Sultan ananın yanına kaçan keratayı yakalayamayacağını anlamıştı. Çay bardağındaki boğmayı bir dikişte bitiren ihtiyar:

- Bıktım bu şerefsizden.

Göz altlarındaki morluklar daha da belirginleşmiş, ölgün gözleriyle kös kös bakarken ortamı yumuşatmak Cumaliye düşmüştü:

- Ben o şerefsizin kulağını çekerim biraz sonra. Sen O'nu boş ver de; hadi gene iyisin! Yengemiz de gelmiş. Bir dans edersiniz artık.

İhtiyar hala somurtuyordu.

Portakal çiçeği kokan, mehtaplı Akdeniz akşamında, bizim tarafta (ihtiyarın ısrarıyla)bardakların biri dolup biri boşalırken Mualla ablanın başı çektiği kadınlar tarafında eğlence gırla gidiyordu. Halaydan sonra işi göbek havasına dökmüşlerdi. Herkes hünerini gösteriyordu. Ter içinde kalan kadınlar yerlerine oturmuşken kıvrak figürleriyle Basri dayının ağzının suyunu akıtan Mualla yengemiz genel istek üzerine "Azize" oynamaya başlamıştı. "Orta boy karpuz" iriliğindeki göğüslerini sallaya sallaya Basri dayıya yaklaşan yengemiz devasa büyüklükteki göğüslerini ihtiyarın burnuna biraz da zorla sürtüp alkışlar arasında yerine oturduğunda ihtiyarın pili bitmişti.

Art arda yediği darbelerin sarhoş ettiği Basri dayı sızma noktasına gelmişti. Bize pek çok malzeme çıkan gecede şimdi gitme zamanıydı. İzin isteyip kalktığımızda bize birkaç adım eşlik eden Basri dayı; "Kusura bakmayın" diyebildi. Hızla koşup gül ağacının dibine içindeki her şeyi boşalttı. Ay ışığında ağır ağır yol alırken sözün bittiği yerdeydik. ❧

Duyarlılık meselesi

Yusuf DEĞİRMENCİ

Foto: Az-Oz

İnsan aklı Nietzsche ile buluşsa diyorum, diyorum ama içinden de çıkamıyorum. Ne düşündüğümü çözmek adına bu ilk cümle aklıma geldi ve yazıverdim. Bu deli adam imdadıma yetişiyor her defasında, gülümsüyorum... Derler ki; büyük laf insanı yutar, eğer insan hayallerini terk ederse... Tam da 'terk etmek' çağımızın hastalığı gibi insana sarılan ve bırakmayan bir güce sahip görünüyor.

Terk ettiğimiz yalnız hayallerimiz mi? Değil aslında, önceliklerimiz hayallerimizin niteliğini belirliyor. Adaletsizliğin giderek kılıksızlaştığı bu çağda, önceliklerimiz de değişiyor. Nietzsche derken, felsefeden de uzaklaştığımızın altını çiziyorum belki de. Oysa doğa içine aldığı biz insancıklara eşit mesafede davranıyor. Doğanın tüm dengelerini alt üst edecek kadar yaşamdan nasibini almayan acayip yaratıklar olarak şekilleniyoruz. ''Bu evrende paylaşmak her şeydir'' diyebilmek bazen, doğrunun yanına varmanın ilk adımı olabilir. Öyle ise nedir bu acayip durum?

Duyarlılık bir gözleme sanatıdır... Önemsiyorum... İnsan durduğu yerin muhasebesini yapan değil, yaşayan olmalıdır. Küçücük düşünmek kahır yüklerken zihnimize, sevginin sıfır noktasını tükettiğimize tanık olmak, değerlerin sıradanlaştığı anlamına gelir. Ne yazık ki temel değerlerimizden uzaklaşıyoruz...

Ruhsuz, tepkisiz, garip, sıradan yaklaşımlar bir bitişin ifadesidir. İnanmak duyarlılığın aktif halidir. Nedeni tartışılır durum ise inancını yitirenler kılıf değiştirirken çirkinleşenler oluyor. İnsanın aklının ermediği ise dünden kalan düşüncelere sadakatsizliğin büyümesi oluyor.

Değişim değil bu, başka bir şey. Değişim kabul edilir ve anlaşılır bir durumdur. Değişime açık biri, her zaman duyarlığın yanındadır. Değişime uğramadan duyarsızlaşmak bir yozlaşma ibaresi olarak yaygınlık kazanıyor. Korkunç bir şey, insan sorunlarını seyrederek ve içinde durarak nasıl duyarsız olmayı başarabilir ki? Aklın devre dışı kaldığı bir doğal felaket gibi...

Zaman acımasız, isteksiz insan tipleri besliyor. Dışımızda ceryan eden olaylar bazılarımızın düşüncelerini biçimlendirirken, bazılarımızı ise bundan rahatsız hale getiriyor. Bu daha da korkunç...

Seyirci kalmak ne işe yarar? Belki eşit koşullarda işe yarar ama her hangi biri değilsen bu değişir... Ait olduğun toplum sorunlarla boğuşuyorsa ve sen bu toplumun bir parçasıysan, her hangi biri değilsin demektir. Bu çok karmaşık, anlaşılmaz bir durum değildir. Birilerinin savunduğu 'birey olmak', 'birey özgürlüğü' kavramları kulağa hoş gelse de, aslında özgür olmanın atmosferi, asi bir duruşun doğrudan yana olma halini insana zorunlu kılar. Demek ki özgür olmak insanın sosyal varlığına katkıdır. Görme, duyma ve tepki vermek adına uyanışlara pencere olan bir duyarlılıktır. Peki bu öyle midir?

Toplumsal uyanışlar bir güzellik göstergesidir. İnsanın dur dediği anlardır. Çirkinliğin reddini bu uyanışta görmek ve dahil olmak o fotoğrafa, değerlerin daha da güzelleşmesidir. Bu insan olmanın ölçütünde, doğru birey olmakla alakalı durumudur.

İyileşen bir halkın güncel ve güzel fotoğraf karesine dahil olmayı tercih etmeyenler, hiçbir yere ait değildir. Güzelliğin bilincine varmak, o eski korkuların yersiz olduğu anlamını taşır. Korkudan uzaklaşmak kazanmaktır. Peki neden seyir içinde kalarak kendimize saygımızı toplumsallaştırmıyoruz? Bu kadar yakın dururken sorunlar, neden olgunun öznesi olmuyoruz!

Net olmak bir çözüm gücüdür. İnsan ait olduğu sorunların dışında kalarak, sisteme destek verir ancak. Bulunduğun sınıfa, topluma sağlıklı yaklaşım kişinin kendine olan kazanımıdır. 'Özgür birey' budur. Aksi durumlar her an tartışılır durumlardır. Bireyin kişisel yapısında sıradanlık özellik kazanıyorsa, o yaşadığı yerin en kötü çehresinde dolaşıyor demektir. Bu etkilenme ve başkalaşma asimilasyonun ta kendisi olarak ele alınabilinir. Diğer bir anlamda, insan olmanın iflasıdır.

İnsan acayip, bencil bir yaratıkır. Bu anlaşılmaz değil... Fakat ihtiyaçlar ve onlara karşı tutkularımızı doğal bir çerçeveye oturtmak diyalektik bir devinimin olgusundan öte ceryan ediyor. Bazen açlığımız başımızın belası oluyor. Ve hayallerimize ihanetin ilk adımı burada başlıyor. Bu bir hastalık olsa gerek... Çözemediğimiz, algılamadığımız şeylerden uzaklaşma bu yüzden olmalı... Oysa insan eşittir emek kavramı ile var olmuştur.

İstemek güzel bir kavram, içinde emek olunca... Ve de seçkin bir davranış olur ısrar edince... Akıl burada devreye giriyor ve seni sen eden bir varlık oluyor. İnsan budur. İstemesini bilmek adına, Nietzsche boşuna şunu dememiş diye düşünüyorum: *"İyi bir baban yoksa, kendine bir tane edinmelisin."* Bu kadar basit yani... Senin özgür düşünmek için harcayacağın her çaba, belki de basit düşünme ile başlayarak bir düzey yakalaman, iflastan kurtulmanı sağlayabilir. Sana ait olanları istemekle başlayabilirsin... Ama biraz radikal, biraz akıllı, biraz dürüst ve de düzeyli olmak kaydıyla... Yararlı olmak için dâhi değil, dahil olmak gerekir. Biline...

"Aynı Bayrağın Altında"

Tiyatro Artı: "Oyuncular bir ta gerçekten sahneledikleri o ka

Suna Baran
destira_grandia@hotmail.com

Türkiye'deki tiyatro anlayışına birçok açıdan yenilik katmaya çalışan Tiyatro ARTI, son günlerde İç İçe adlı oyunuyla seyirci karşısına çıkıyor. Biz de grubun yönetimini üstlenen ve İç İçe'nin yönetmeni Ufuk Tan Altunkaya'yla bir araya geldik ve Tiyatro ARTI'nın geçmişi ve geleceği üzerine konuştuk.

Tiyatro ARTI kimdir? Kısaca bahseder misiniz?

Tiyatro ARTI 2005 yılında İzmir'de kurulmuş bir tiyatro grubudur. Aslında öncesinde Tiyatro Kordelya ismi altında çalışmalarımızı sürdürüyorduk. Fakat 2005 yılında Kordelya kapanma kararı alınca biz de Tiyatro ARTI adı altında birleştik.

2005'ten beri birçok farklı projeyi hayata geçirdik. Bunların arasında Samuel Beckett'in oyunlarının sinema uyarlamaları, Oscar Wilde'ın ünlü eseri Salomé, Sofokles, A. Camus, M. Kundera gibi önemli yazarların metinlerinden derlenen Ödipus yer alıyor.

2008 yılında İstanbul seyircisiyle de buluşmaya karar verdik. Geçen sezon tek seyircilik oyunumuz Oyun – Bir Takip Oyunu'yla çok güzel yorumlar aldık.

Şimdiye kadar toplam on altı projeyi hayata geçirdik. Bu sezon da İzmir'de Türk – Yunan mübadelesinin işlendiği Kök, İstanbul'da ise toplumsal önyargıları ve dışlanmışlıkları ele aldığımız İç İçe adlı oyunlarımızla seyirci karşısındayız.

Grup içinde çok farklı mesleklerden ve farklı yaş

klitten ziyade,
raktere bürünüyorlar..."

– *Söyleşi*

gruplarından arkadaşlarımız var. Genel olarak yaş ortalamamızın 18 – 25 yaş aralığında olduğunu söyleyebilirim. Ben ve birkaç arkadaşım tiyatro eğitimi alıyoruz. Ekonomik yapılanmamıza gelince, Tiyatro ARTI kar amacı gütmeyen bir grup. Oyunlarımızdan elde ettiğimiz geliri yeni projelerin gerçekleştirilmesi için kullanıyoruz.

İç İçe nasıl bir oyun? Toplumsal önyargılardan bahsediyorsunuz, bunu nasıl ele alıyorsunuz?

İç İçe'de toplumun görmek istemediği veya görünce uzaklaştığı karakterleri ele alıyoruz. Oyunda türbanlılar, sokak çocukları, travesti, marjinaller, engelliler, delilerden oluşan karakterlerin toplumsal önyargılar nedeniyle gözlerden uzak bir mekânda oluşturdukları ütopya tarzında bir yaşam şekilleri var.

Toplumsal önyargılar kısmına gelince, bu karakterlerin her biri toplum tarafından dışlanmış veya kendini ifade edememiş karakterler. Gerçek hayat hikâyelerinden esinlenerek yazılan oyunda, gelen seyirciyle oyuncu arasında iç içe bir etkileşim olmasını sağlıyoruz. Bu noktada kullandığımız sahneleme ve oyunculuk tekniği çok önemli. Oyun bir tiyatro sahnesinde geçmiyor, seyirciyle oyuncu arasına bir uzaklık girmiyor, aradaki mesafe ortadan kalkıyor. Oyunculuk tekniğine gelince, oyuncular bir taklitten ziyade, gerçekten sahneledikleri o karaktere bürünüyorlar. Özetlemek gerekirse kullanılan sahneleme tekniği ve oyunculuk teknikleriyle İç İçe, seyirciye gerçek yaşamı ve gerçek mekânı sunuyor. İç İçe gerçeğin bir başka hali diyebiliriz.

Peki Tiyatro ARTI'nın genel sanatsal çerçevesinden bahsetmek mümkün mü? Ne tür oyunlar sergiliyorsunuz?

Tiyatro ARTI çağdaş tiyatro yapan bir grup. Bu anlamda çağdaş sanatın tüm öğelerini oyunlarında kullanmaya çalışıyor diyebilirim. Gerçekleştirdiğimiz projelere bakıldığında hep yeni olanı aradığımızı, Türkiye'de hiç yapılmamış olanı kovaladığımızı söylemek yanlış olmaz. Örneğin geçen sezon oynadığımız Oyun – Bir Takip Oyunu projesine bakıldığında, ilk defa tek seyirciye oynanan bir oyundu. Büyük bir teknik altyapıyla hazırladığımız oyunda, tek bir seyirciyi, Galata'nın gizemli sokaklarında -yani yine gerçek yaşamdan ve gerçeklikten kopmadan- hiç tanık olmadığı bir yolculuğa çıkarıyorduk. İç İçe'de ise Türkiye'deki tiyatro sanatına başka bir yenilik getirerek oyuncuyla seyirci arasındaki mekânsal uzaklığı kırmaya çalıştık ve daha farklı bir etkileşim yaşanmasını sağladık. Yani oyunda, tiyatrodaki mekân algısına yeni bir bakış açısı getirdik diyebilirim.

Tiyatro ARTI'nın bundan sonraki projeleri neler?

Şu anda hazırlık aşamasında olan projelerimiz var. Bunlardan bir tanesi Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna romanını oyunlaştırmak. Bu bizi çok heyecanlandıran bir proje. Bir diğer projemiz ise Mayıs'ta düzenlenecek Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali kapsamında sunmayı planladığımız oyunumuz. Oyunla ilgili şimdilik çok bilgi veremiyorum ancak yine bu oyunda da çağdaş tiyatronun bir örneğini sunacağımızı söyleyebilirim.

Peki Tiyatro ARTI'ya ulaşmak isteyenler sizinle nasıl iletişime geçebilir?

Programımıza göre İç İçe'yi 23 Ocak'a kadar oynuyoruz. Baharda da geçen sezon oyunumuz olan Oyun – Bir Takip Oyunu'nu oynayacağız. Bunlara ek olarak bahar aylarında Kürk Mantolu Madonna, Metis ve Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali'nde seyircilerimiz bizi izleyebilir. Mekânlarla olan görüşmeler henüz kesinleşmediği için tarih ve yer konusunda bilgi veremiyorum. Ancak oyunlarımızı izlemek isteyenler www.tiyatroarti.net veya iletisim@tiyatroarti.net adreslerinden bize ulaşabilir.

İnanılmaz Bir Direnişin Üç Günlük Hikâyesi

Mehmet Söğüt

Askerler karşıki tepeden aşağıya doğru inmeye başladılar. Bir önceki grup gelen askerleri karşılayacaktı. Ama beklenen olmadı. Askerler direkt onların üstüne geldiler. Ne yapmıştı öndeki grup? Neden karşılayamamışlardı onları? Bu hesapta yoktu işte. Öndeki grup oyaladıktan sonra gidip vuracaklardı. Kaldıkları yer oldukça elverişsizdi. Hamit arkadaşlarını nasıl konumlandıracağını bilemiyordu. Çaresiz çatışmaya gireceklerdi. Zaten aralarında fazla bir mesafe de kalmamıştı. Geri çekilmek de mümkün değildi.

Düşmanları fazla yaklaşmasın diye Hamit ilk atışı yaptı. Peş peşe mermiler atıldı. Gerillalar kafalarını bile kaldıramıyorlardı. Yer kabuğunun karnına girercesine toprağa yapışmışlardı.

Kaldıkları yer gerilla için ölüm demekti, ne arkasına sığınabilecekleri bir kaya, ne de onları gizleyebilecek ağaçlar vardı. Askerler kısa bir zamanda gerillalara yaklaştılar. Ateş üstünlüğü baştan beri askerlerdeydi. Artık el bombaları da atılıyordu. Dağ taş silah, bomba ve roket sesleriyle inliyordu. Hamit'in yanındaki gerilla kafasından aldığı kurşunla can verdi. Hamit can havliyle önüne geleni vuruyordu. Ama sonları gelecek gibi değildi. Bir roket gruptan birini paramparça edince sanki kendisi de onunla birlikte paramparça oldu.

Geri çekildiler. Geri çekilirken hiçbir engelle karşılaşmadılar. Üç saatlik bir çabadan sonra geri çekilebilmiştiler. Daha kayalıklı bir yerdeydiler. Savaş uçakları görünmeye başladı. Gökten yağmur gibi bombalar yağıyordu. Kazan bombası Hamit'in çok yakınına düştü. Toprağın kaymasıyla anında kendisini havada buldu. Bir metre kadar havada uçtuktan sonra tepesi üstü yere çakıldı. Kazan bombasının oluşturduğu basınçla kulakları duyamaz oldu. Kafası kanıyordu.

Akşama doğru bir mermi gelip Hamit'in bacağına saplandı. Karanlık bastırır bastırmaz da sürünerek tepenin yamaçlarına doğru gitti. Gruptan kimse kalmamıştı. Çemberi kırıp kaçmışlardı. O hengâmede yaralı olduğunu bile görememişlerdi. Askerleri karşılayacak olan grup komutanına veryansın etti. Kurtulursa bunun hesabını soracaktı. Belki de önceden yer değiştirmişlerdir diye düşündü. Hesapta olmayan bir şeyler başına gelmiş de olabilirdi.

Gecenin dondurucu ayazında sürünerek bir ağacın altına kadar gelmişti. Sabah olmuş ve güneş yavaş yavaş yükseliyordu. Ceketini yırtık bacağına sarıp bandajlamıştı fazla kan akmasın diye. Kangren olmaması için de zaman zaman gevşetiyordu bandajı. Bacağı gittikçe daha da ağrımaya başladı. Sanki bacağının yüz yerine yüz ayrı bıçak saplıyorlardı. Şişmişti bacağı. Çevresi, bacağından akan kanla kıpkırmızı olmuştu. Acı saldırdıkça yüzü geriliyor. Dudaklarını acımasızca ısırıyordu.

Arkadaşlarının gelip kendisini kurtarmasını bekliyordu. Askerler yaklaşıyordu. Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi hızla vurmaya başladı. Sürünerek ağacın diğer tarafına geçti. İntihar etmek için silahını kafasına dayadı. Düşmanlarına sağ yakalanmaktansa ölmeyi tercih ederdi. Yalnız askerler onu fark etmediler. Silahını indirdi. Dayanılmaz acı bacağına saldırıp onu takatsiz bıraktı. Dişlerini sıktı acıdan. Sırılsıklam oldu terden. Küçük el teybini çıkardı. Ses kayıt düğmesine basıp konuşmaya başladı: "Neredesiniz yoldaşlarım. Gelin beni kurtarın…" Askerler yaklaşıyordu. Silahını kafasına dayadı. Kalbi gümbürtüyle vuruyordu. Teybi hala açıktı. Devam etti konuşmasına: "Yakalamak isterlerse bu son mermimle kendimi öldüreceğim. Halkıma ve partime olan inancımı asla kaybetmedim. Yalnız ideolojik olarak da kendimi geliştiremedim. Bunun eksikliğini hep hissettim."

Bacağındaki ağrı gittikçe artıyordu. Toz toprak içinde kalmıştı. Kanın aktığı yerler çamur olmuştu. Ne yapacağını bilemez bir haldeydi. Askerler hala geri çekilmemişlerdi. Yaklaştıkları zaman kafasına silahını dayıyordu. Acı yine görünmez oklarını saplıyordu bacağına. Bacağından da yukarıya doğru yayılarak onu pençesine düşürmek istiyordu. Dayanılmaz bir susuzluk hissetti. Elleriyle yeri kazıdı. Islak

bir taş buldu. Susuzluğunu gidermek için ıslak taşı yaladı. Midesini fareler kemiriyordu sanki. Açlıktan ve susuzluktan dili damağı kurumuştu. Cebinde ekmek parçacıkları arandı. Küçük ekmek kırıntılarını yedi. Askerler operasyonda hala ısrarlıydı. Birkaç kere yaklaşmalarına rağmen onu görememişlerdi. Her yaklaştıklarında üstünde bomba bulunmadığı için hayıflanmıştı. Bombası olsaydı, bombayı onlara fırlatır ve sonra da kendisini imha ederdi.

Karanlığın çökmesiyle ortalık soğumaya başladı. Askerler geniş güvenlik önlemleri alarak ateş yakmışlardı. Hamit soğuktan ve acıdan kaskatı kesilmişti. Titriyordu. Bacağındaki acı daha da çoğalırken silah sesleri gelmeye başladı. Bombalar patladı. İzli mermiler ve ışıldaklar geceyi gündüze çevirdi. Çığlık sesleri geliyordu. Çatışmanın olduğu noktaya gözlerini kilitledi. Askerler sağa sola koşuşturuyordu. Anında ortalık ana baba gününe dönmüştü. Silahına davrandı. Ağaya kalkmaya çalıştı. Biraz yürüdü. Baktı yapamayacak, yürüyemeyecek tekrardan arkasına saklandığı ağacın yanına döndü.

Açlıktan başı dönüyordu. Arkadaşlarına yardım edememenin acısı yakasına yapıştı. Olduğu yerde kıvrandı acıdan. Arkadaşlarının bulunduğu tarafa doğru gelmelerini diledi içinden. Kısa bir zaman sonra silah sesleri kesildi. Hiç kimse de yanında yöresinde geçmeyince ne yapacağını bilemedi. Esen rüzgâr içini ürpertiyordu. Kaç gün önce yemek yediğini unutmuştu bile. Bilincini zorladı. Hafızasının zayıfladığına inandı. Daha önce cebinde sakladığı şeker torbacığını bu kahrolası takip sürecinde bitirmişti. Olsaydı biraz daha zinde kalmasını sağlayabilirdi.

Sabaha karşı rüzgâr daha da şiddetlendi. Dişleri birbirine vuruyordu. Güneşin doğuşuyla ortalık ısınmaya başladı. Öğleye doğru sıcaklık kendini hissettirdi. Bu sefer de durmadan terliyordu. Bacağındaki ağrı gittikçe şiddetleniyordu. Küçük el teybini yine çıkardı. Ses kayıt düğmesine bastı: "İki gündür tek başınayım. Aklıma bir saniye desen ihaneti getirmedim. Gece çok soğuk oldu. Düşman bana çok yakın bir yerde ateş yaktı. Ben soğuktan zangır zangır titrerken, onlar ısınmaya çalışıyorlardı. Açtım. Yani ihanet bir adım ötemdeydi. Silahımın namlusunda bulunan tek mermimi patlatsaydım yanıma gelip beni esir alabilirlerdi. Ama bunu bir an desen düşünmedim. Partime layık olabilmek için ne gerekiyorsa onu yaptım. Aç kalırım, susuz kalırım, acıdan çıldıracak gibi olurum ama teslimiyete meydan vermem. Uzak dursun benden. Zaten hep uzak durdu. İşte ihanet ile aramdaki mesafeyi hiç daraltmadım."

Teybi hala açıktı. Kendisine bir moral partisi vermeye koyuldu. Direniş şarkılarını okudu. "Devrim yolunda bir bir / Engeller aşılmalı / Dağlarda ovalarda zincirler kırılmalı." Zincirler kırılmalı, derken sesini biraz daha yükseltti. Acı durmadan ve acımasızca saldırıyordu. Açlıktan başı dönüyordu. Avucunda toprağı ufaladı sonra da yemeye başladı. Toprak midesine taş gibi oturdu. Ağacı soyarak kabuklarını yedi. Yediği şeylerin tadını hissetmiyordu.

Sabah oldu. Bacağındaki şişlik daha da artmıştı. Acıya hiç aldırmadan mücadeleye katıldığı günleri hatırladı. Katıldığı günkü heyecanını düşündü. Heyecanından ve inancından hiçbir şey kaybetmemişti. Arkadaşlarının yarattığı kahramanlıklar bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçti.

Teybin ses kayıt düğmesine tekrardan bastı: "Değerli yoldaşlar, partiye sekiz amca çocuğumla birlikte katıldım. Daha sonra da bir kız kardeşim katıldı. İçimizden bazıları şehit düştü. Düşmanın zulmüne defalarca tanık oldum. Onların zulümlerine tanık oldukça içimdeki mücadele azmi daha da bilendi. Bu son günlere kadar asla da arkadaşlarımdan ayrı düşmedim. Şimdi bütün yoldaşlar burnumdan tütüyor. Bugün de çok zor geçti. Yaram daha da çok acımaya başladı. Umarım gelir beni burada ölü ya da diri bulursunuz. Çünkü cenazemin düşman tarafından ele geçmesini istemiyorum. Velhasıl bugün çok zordu. Kendimle hesaplaştım. Her şeyden daha zor gelen açlık oldu. Karnım birazcık doyabilseydi, belki bu kadar da acı çekmezdim. Bugün de ot, toprak ve ağaç kabuklarını yemeye devam ettim. Umudumu ise hiç yitirmedim."

Teybini zaman zaman açıp duygularını, düşüncelerini, yaptıklarını anlatıyordu. Hüzünleniyordu kimi zaman. Kimi zaman da acıdan hiçbir şey düşünemiyordu. Üçüncü gün olmuştu. Teybe yine konuşmalarını kaydediyordu. Sesi gittikçe de hırıltıya dönüşüyordu. Yediği şeyler midesini ağrıtıyordu. Sesinin artık çıkmadığını ve anlaşılmaz sözcükler kullandığının farkında bile değildi. O sadece konuşmak için sözcükler arıyordu. Bacağını karnına doğru çekti. Acıdan kıvrandı. Sesi gittikçe kesildi. Karnındaki dayanılmaz acıyı da artık hissedemez oldu. Yavaşça göz kapakları kapanmaya başladı. İnanılmaz "Bir Direnişin Üç Günlük Hikâyesi" böylece son buldu.

Baba Burası Türkiye

Osman Genç

Bu başlığı görünce, biliyorum ki size hiç yabancı değil, hatta o kadar tanıdık ki İngilizce bile konuşmadan anlaşabilirsiniz. Ama bir lisan bir insan deyip *Binbir Gece Masallarına* dalıp kapalı olmamak kaydıyla sigara, nargile ve bilumum tütün mamullerinden faydalanabilirsiniz.

Hele üstünde *"Sigara sağlığa zararlıdır, öldürür ve de cinsel istismara yol açar"* yazıları yoksa.

"Ah be canım sadede gel" dediğinizi işitir gibi oluyorum.

Sağır duymaz uydurur diyorsanız o zaman hep beraber uymayanı uyduracağız. Aslında Türkiye koşullarına göre bu söz şöyle olmalı:

Uyumayanı uyutalım.

*Kör göze parmak sokma*yı bırakın kör kalsın. Zaten adam kör. Parmak sokup gözü açılacak değil ya..

Gelin hep beraber uyuyalım. Kör kalalım, duymayalım, üç maymun olalım.

1) Yiyelim

2) İçelim

3) Keyfimize bakalım (bulursak).

Konunun esasına dönersek, evde oturmuş bir yandan sigara içiyorum(kapalı ortam olmasına rağmen). *"Ev benim evim, kimse karışamaz"* ilkesiyle diğer yandan haber zaplıyorum. Artık kısmetime zaplarken magazin haberinin dışında bir iki habere denk gelirsek ne ala..

Aylardır Münevver Karabulut cinayeti gündemde. O ara muhtemelen bu ara da gündemini sürdürecek.

"Baba!" diye küçük oğlum seslendi. (Nasıl olduysa.. Genelde hep ismimle seslenir.)

"Yav" dedi, *"Burası Türkiye."*

Ben de takıldım:

"Papua Yeni Gine Cumhuriyet olacak değil ya." (Gerçi olur mu olur, burası Türkiye)

"Baba" dedi,

"Bak" dedi,

"Cem Garipoğlu'na (soy isim yanlış bence Zenginoğlu olmalı) parası var diye bir iki yıl yatar çıkar."

"Niye?" dedim.

Dedi, *"Burası Türkiye"*. (İlk bakıldığında övünülecek bir cümle gibi).

"Ee, dedim, paran varsa her işin olur."

"Yat keyfine bak" dedi.

Yıllar evvel *Cemal Reşit*'in dediği gibi *Lüküs Hayat*, yani *"vay"* dedim kendi kendime, ben de *Cemal Reşit Rey* çok bişey yazmış diyordum.

Benim oğlum da 10 yaşında olmasına rağmen böyle diyorsa, ya oğlumun adını değiştirip *Cemal* koymalıyım, ya da *Cemal Reşit Rey*'i yoktan saymalıyım (kızmayın). Yok, sayılmaya alışık milletiz.

Tabi askerlik, vergi, elektrik vs. vs. durumlarının dışında.

Sonra *Mazideki Zambak* değil, ama esefle kınadığım, kırıldığım, üzüldüğüm olaylar zincirinden birkaçı takıldı aklıma. Baklava çalan çocukların aldığı cezalar, *Erdal Eren*'in yaşının büyültülüp idam edilmesi, üç nazlı fidanın asılması..

"Eee, dedim, oğlum başka?"

Dedi, *"Baba, başka neler var neler, burası Türkiye."*

Bendeki de akıl ya döndüm büyük oğluma. (Büyük dediysem 13 yaşında.)

Döndüm, *"Bak kardeşin ne diyo"* der gibi.

O da kardeşine dönüp,

"Oo, oğlum yeni mi anladın burasının Türkiye olduğunu?"

MERAY ÜLGEN

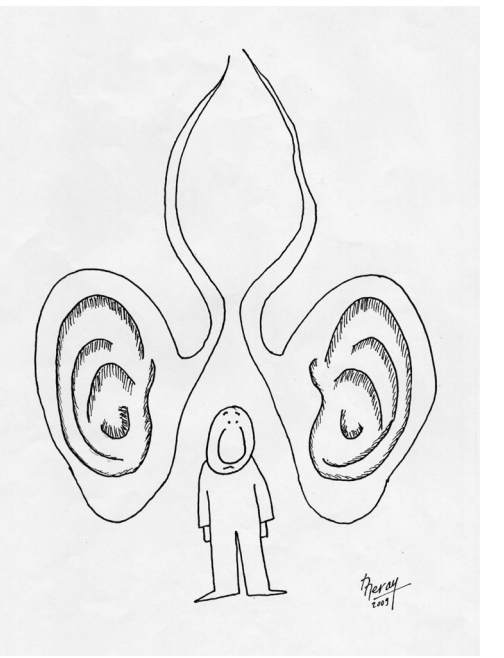

Frankfurt Kitap Fuarı 2009'dan Notlar

Dünyanın en geniş katılımlı Kitap Fuarı olan **"Frankfurt Kitap Fuarı"** 2009'da 14-18 Ekim tarihleri arasında yapıldı. Her zaman olduğu gibi fuarın ilk üç günü basına ve yayıncılık alanında profesyonellere, son iki günü de herkese açıktı.

Geçen yıl Türkiye'nin onur konuğu olduğu fuarın bu yılki onur konuğu Çin'di.

Biraz istatistik:

Bu yılki fuara Almanya'dan 3.312, Almanya dışındaki 99 ülkeden 4.402 olmak üzere toplam 7.314 Yayınevi katıldı. Bu geçen yıla göre (7.373) % 0,8 civarında bir gerileme anlamına geliyor. Fakat dünyanın içinde bulunduğu ekonomik krizde diğer dallarda gerileme ile karşılaştırıldığında bu krizin Yayınevi faaliyetleri bağlamında henüz büyük bir etki yapmadığının işareti olarak görülebilir.

Bu yılki fuara toplam 100 ülke katıldı. Bu ülkelerden 74'ü "ulusal sergi"ler açtılar. Katılan ülke sayısı geçen yıl da 100'dü.

Katılan Ülkeler ve her ülkeden katılan Yayınevi sayısı şöyleydi:

Arnavutluk (1), * Cezayir (4), *Arjantin (17), * Ermenistan (5), * Azerbaycan (4), * Avustralya (50), * Avusturya (135), * Bahreyn (4), Bangladeş (1), * Beyaz Rusya (6), * Belçika (58), * Bosna&Hersek (6), * Brezilya (27), * Bulgaristan (9), * Kanada (61), Şili (1), * Çin (274), * Kolombiya (6), * Hırvatistan (7), * Küba (4), * Çek Cumhuriyeti (15), * Danimarka (41), * Dominik Cumhuriyeti (4), Ekvador (1), * Mısır (13), * Estonya (5), * Faroe Adaları (4), * Finlandiya (14), * Fransa (208), * Gürcistan (4), Almanya (3.312), Gana (2), * Yunanistan (20), Hong Kong (15), * Macaristan (22), * İzlanda (5), * Hindistan (36), * İran İslam Cumhuriyeti (18), * Irak (5), * İrlanda (15), * İsrail (13), * İtalya (320), Jamaika (1), * Japonya (41), Ürdün (1), * Kazakistan (4), Kenya (4), Kore DHC (1), * Kore Cumhuriyeti (34), Kosova Cumhuriyeti (1), * Kuveyt (4), * Letonya (9), * Lübnan (9), * Lichtenstein (5), * Lituanya (7), * Lüksemburg (10), * Makedonya (10), * Malezya (7), Fas (1), * Meksika (12), Moldova (1), Mozambik (1), Nepal (1), * Hollanda (125), * Yeni Zelanda (9), * Nijerya (8), * Norveç (8), * Uman (4), * Pakistan (5), Filistin (1), * Peru (5), Filipinler (2), * Polonya (29), * Portekiz (9), * Katar (4), * Romanya (9), * Rusya (46), * Suudi Arabistan (6), Sırbistan (9), * Singapur (16), * Slovakya (12), * Slovenya (9), * Güney Afrika (20), * İspanya (265), Sri Lanka (2), * İsveç (41), * İsviçre (178), Suriye (2), Tayvan (26), * Tayland (6), * Türkiye (41), Uganda (1), * Ukrayna (12), Birleşik Arap Emirlikleri (15), İngiltere (809), Amerika BD (624), Özbekistan (11), Vatikan Şehri (3), * Venezüella (5), * Vietnam (5).

* işaretli devletler "ulusal fuar" alanlarında değişik yayınevlerini bir alanda birleştirmişti. Türkiye açısından bu her yönelimden yayınevinin aynı alanda yan yana bulunması anlamına geliyordu.

İstatistiklerde yer alan bu devletler dışında Kuzey Kıbrıs ta, KKTC olarak bir stant açmıştı. Herhalde devlet olarak tanınmadığı için, resmi istatistiklerde varlığı görünmüyordu.

Türkiye'nin Frankfurt Kitap Fuarına 41 yayınevi ile katılması, en fazla yayınevi sıralamasında 13. sırayı İsveç ve Japonya ile paylaşması geçen yılki "Onur Konukluğu"nun devamında bu fuarın öneminin kavrandığının bir işareti olarak görülebilir.

Frankfurt Kitap Fuarı 2009'da toplam 401.932 ayrı kitap sergilendi. Bunların 123.823'ü ilk kez Frankfurt Kitap Fuarında piyasaya sunuldu.

Kitap Fuarın'ı bu yıl toplam 290.469 kişi ziyaret etti. Bunun 181.000'i basın ve yayın alanında faaliyet gösteren profesyonellerdi.

Onur Konuğu Çin …

Geçen yılki onur konuğu gibi, bu yılki onur konuğu da zorlu bir konuktu.

Frankfurt Kitap Fuarı, sözün, düşüncenin, yayıncılığın özgürlüğünü savunduğu iddiasında olan bir kurum. Çin ise bütün batı dünyasında emperyalist medyanın bu konularda eleştiri ve saldırı merkezinde duran ülkelerden biri. Çin'de bilindiği gibi yayıncılık devlet tekelinde ve devlet siyasetinin uygun görmediği eserlerin legal olarak yayınlanma şansı yok. Bu anlamda sansürün en yoğun uygulandığı ülkelerden biri Çin.

Çin'de legal yayınlanma şansı bulamayan kimi eleştirici, liberal burjuva ve antikomünist aydınlar Çin'i terk edip yabancı ülkelerde, öncelikle ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa'da yerleşik olarak Çin dışında bir **"Çin Muhalif Edebiyatı"** yarattılar. Ve batı dünyasında Çin edebiyatı denince akla önce bunların son dönemde yayınlanan eserleri geldi. Bu kesim Çin'in 2009 yılında Frankfurt Kitap Fuarına onur konuğu olarak davet edileceği belli olduktan sonra bu davetin yanlışlığını ortaya koymak için bir kampanya yürüttü. Kampanya'nın temel gerekçelendirilmesinde Frankfurt Fuarı'nda Çin'deki sansürcülere uluslararası bir forum sunulmasının onlara destek anlamına geleceği ileri sürülüyordu. Buna karşı Fuar düzenleyicileri "Onur Konuğu" uygulamasının – ki bu uygulamada onur konuğu olan ülke, fuar düzenleyicileri ile birlikte, o yılki fuarın ortak düzenleyicisi oluyor, kendi programını bütünüyle kendi belirliyor, fuarın diğer bölümleri hakkında da bir çeşit veto hakkına sahip oluyor- hep onur konuğunun dışa açılmasına hizmet ettiğini, bu dışa açılışın ise kültür hayatında olumlu dönüşümlere yol açtığını savundular. Fuar yönetimi sözcüsü Thomas Minkus Çin'in onur konuğu olarak davetine gelen eleştirilere, Çin'in anda Çin'de yaşayıp da Çin dışında da ünlü sanatçılarından Ai Weiwei'ın "Bir şeylerin olması, hiçbir şey olmamasından iyidir" sözleri ile, Çin'den fuara 300'e yakın yayınevinin ve 2200 kişilik bir delegasyonun, 50'den fazla yazarın katılacağı bilgileri ile yanıt veriyordu.

İlk çatışma ve yön belirleme…

Fuar'ın öncesinde fuarı hazırlamak için de yapılan bir sempozyumda resmi Çin ile, yurtdışındaki muhalif Çin arasında ilk çatışma, bu çatışmada Frankfurt Kitap Fuarı yönetiminin çaresiz hali yaşandı ve fuarın nasıl geçeceğinin ilk habercisi oldu.

Fuar yönetimi Çin Kültür Bakanlığı ile yaptığı anlaşmada, Fuarı tanıtmaya yarayacak olan ***"Çin ve Dünya"*** başlıklı bir sempozyum düzenlenmesi konusunda anlaşma yapmıştı. Bu sempozyuma konuşmacı olarak davet edilecekler konusunda Fuar yönetiminin Çinli düzenleyicilere danışmadan yaptıkları listedeki iki isme Çin itiraz etmiş, bunun üzerine Fuar yönetimi bu iki yazara yaptığı daveti yinelememişti. Buna rağmen bu iki yazar, Alman PEN'inin ve Kitapçılar Borsası Birliği'nin daveti üzerine sempozyuma gelmişlerdi. Söz konusu yazarlar Çin'de eleştirel bir dergi çıkardığı için tutuklanan ve daha sonra kendi isteği üzerine ABD'ye sürülen ve Çin'e geri dönmesi yasaklanan, 2000 yılından bu yana ABD'de yaşayan Bai Ling ve Çin'de eleştirel tavırları nedeniyle yayınlanmayan Dai Quing idi. PEN'in ısrarlı çabaları sonucu sempozyumun başında sempozyum başlamadan bir açıklama yapmaya başladılar. Bunların açıklamasının başladığı anda podyumdaki Çin delegasyonu ve salondaki resmi Çin temsilcileri, onlarla birlikte gelenler salonu terk ettiler.

Salonda yaşanan bir şaşkınlık ertesi, panik içinde çözüm aranmaya başlandı. Sonunda Frankfurt Kitap Fuarı Yöneticisi Jürgen Boos, Sempozyum öncesi açıklamanın birlikte düzenleyici Çin delegasyonu ile konuşulmamış olduğunu, bunun yanlış olduğunu açıkladı ve Çin delegasyonundan özür diledi. Bu özür ertesi Çin delegasyonu salona döndü ve programa geçildi. Çin delegasyonu adına konuşan Çin'in eski Almanya Başkonsolosu Mei Zhaoorong, kendilerine yapılan bir haksızlığı protesto etmek için salonu terk ettiklerini kamuoyu önünde açıklanan özür üzerine salona döndüklerini açıklayarak sözlerini şöyle sürdürdü: *"Biz buraya bize verilecek demokrasi derslerini dinlemeye gelmedik. O devir kapandı artık! Dai Quing ve Bai Ling'te tabii görüşlerini söyleyebilirler. Fakat 1,3 Milyar Çin'li adına değil! Onlar ancak kendi adına konuşabilirler."*

Protesto tavrı, ardından takınılan bu tavırla verilen mesaj açıktı: Eğer istiyorsanız yurtdışındaki Çinli Muhaliflerle **"Çin ve Dünya"** sempozyumu yapabilirsiniz! İsterseniz onlarla Fuar da yapabilirsiniz! ***Ama bizsiz, yani resmi Çinsiz !***

Fuar düzenleyicileri için bu ya sözün özgürlüğünü ilkeli savunma adına Resmi Çinsiz, bu anlamda "Onur Konuğu" olmayan bir fuar yapma; on yıldır sürdürülen hazırlığı bir kenara koyma; ya da Çin delegasyonuna danışmadan ve onların onayını almadan hiçbir adım atmama anlamına geliyordu. Kitap pazarlamacıları açısından hem Çin pazarına girmenin, hem de Çin edebiyatının daha yoğun çevrilmesi ve satışa sunulmasının bir aracı olarak düşünülen fuar birinci seçeneğin seçilmesi halinde bu işlevini yerine getiremezdi. Sonuçta Frankfurt Kitap Fuarı'nın düzenleyicileri kapitalist mantığa uygun olanı yaptılar. Bu ilk çatışma kitap fuarının nasıl geçeceğinin ilk habercisi oldu. Kitap fuarında iki Çin olacaktı: Birincisi Çin'den büyük bir delegasyonla gelen resmi devlet siyaseti savunucusu ve fuarın ortak düzenleyicisi Çin. İkincisi insan hakları savunucusu örgütlerin ve dinci, militan antikomünist örgütlerin çatısı altında fuara katılacak olan yurtdışındaki Çinli muhaliflerden oluşan Çin. Resmi Çin, hiç bir şekilde muhalif Çin ile yan yana gelmeyecekti. Frankfurt Kitap Fuarı'nda muhaliflerle, resmi Çin'i yan yana getirip, tartıştırma hesabı yapanlar yanlış hesap yapmışlardı. Çin delegasyonunun sempozyumdaki tavrı bunu net olarak gösteriyordu.

Jürgen Boos'un özür tavrı, gerek yurtdışındaki Çinli Muhaliflerin, gerekse Alman PEN Kulübü yöneticilerinin, ayrıca bir dizi Alman aydını, bu arada Hristiyan Demokrat Partili Frankfurt belediye başkanının da eleştirisine uğradı. Bu tavır *'Çin'in baskıcı yönetimi ve onun temsilcileri önünde diz çökmek', 'Frankfurt Kitap Fuarı'nın özgürlükçü geleneğinin terk edilmesi'* vb. olarak adlandırıldı.

Bir açıklama denemesi…

Frankfurt Kitap Fuarı'nın açılış basın toplantısında yaptığı konuşmada fuar yöneticisi Jürgen Boos, tavrını açıklamaya çalışıyor ve kendine yönelen eleştirilere de –adını vermeden- yanıt veriyordu. Konuşmasında Jürgen Boos şunlara değindi:

"Bizim branşımız köklü bir değişim içinde bulunuyor. Bu değişim internet ve dijitalizasyon tarafından gerçekleştiriliyor. Avrupa'da yaşayanların %90'u interneti kullanıyor. Almanya'da genç nüfusun % 95'i internetsiz bir hayat düşünemediğini söylüyor. Web televizyonu belirleyici medya olmaktan çıkarma yönünde gelişiyor.

Köklü değişim. Bu, bu yılki onur konuğumuz Çin için de geçerli bir kavram.

Bayanlar ve Baylar, sanıyorum ki bu yılki fuarımız son yılların en heyecanlı, en meraklandırıcı fuarı olacak. Bu fuarın arifesinde fuar yönetiminin Çin gibi ikircikli bir konukla doğru bir seçim yapıp yapmadığı konusunda tartışmalar yürütüldü. Eğer biz Çin'de epey tartışmalı bir yazar olan Yan Lianke'nin şu sözlerinde dile gelen umuda cevap olabilirsek çok şey kazanmışız demektir:

'Ben inanıyorum ki, kitap fuarına katılış bizde yayınevi faaliyetinin dışa açılmasına hizmet edecektir ve bu biz yazarlar için gayet iyidir.'

Çin'e hayranlık besleyebilirsiniz, ondan korkabilirsiniz, onu eleştirebilirsiniz, fakat Çin'i yok sayamazsınız. Çin bizi büyülüyor ve bizi şaşırtıyor - Bu meydan okumayı kabulleniyoruz.

(…) Kitap Fuarı her şeyden önce ulaşılmayan edebiyata ulaşmanın aracı.

Şu kitaba bakın. Bu Almanya'da yayınlanmış olan Afrika, Latin Amerika ve Asya edebiyatı eserleri kata-

logu. Bu kitapta Çin'den yayınlanmış toplam 80 kitap var.10 katalog sayfası. Bu fuar ertesinde bu sayı 400'e çıkacak. Yapmak istediğimiz tam da budur - bir ülkenin edebiyatını algılamayı ve onunla diyaloga girmeyi sağlamak.

Fuar açık kuralları olan bir kültürel tartışma platformudur. Ama o Birleşmiş Milletler Örgütü değildir. Biz çelişmeleri gösterebiliriz. Fakat onları çözemeyiz.

(…) Kitap Fuarı siyasi bir tartışma başlatabilir. O bütün katılımcılar açısından rahatsız edici olabilir. O eleştiriye uğrayan ülkelerle de ilgilenebilir. Kuşkusuz fazla eleştiri toplamayan ülkeler de – örneğin Avusturya veya Danimarka - "onur konuğu" olarak seçilebilir, bu gibi ülkeler dışına çıkılmayabilirdi. Bunun yerine fakat bilinçli olarak hep bize yabancı olan ve bir değişim süreci içinde bulunan ülkeleri - örneğin İran, Türkiye, Güney Kore veya Hindistan - tercih ettik.

Yanlış anlaşılmaması için: Biz Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki insan hakları ihlallerini ve düşünce ve basın özgürlüğü üzerindeki kısıtlamaları şiddetle kınıyoruz! Nahoş konuların adlandırılmaması bugüne dek hiçbir değişim sürecini hızlandırmamıştır, fakat açıklık bunu yapmıştır.

"Yakınlaşma yoluyla dönüşüm" çokça kullanılan bir deyimdir. Ve bizim yaptığımız budur. Bizde bunun yerine "Edebiyat yoluyla yakınlaşma" da diyebiliriz.

Kitap fuarı, değişik seslerin duyulmasına dikkat ve buna hizmet etmelidir.

O belirlenmiş kuralları olan bir tartışma platformu olarak fikir özgürlüğünü garanti etmelidir. Bunun bizim bu yılki onur konuğumuz Çin'le bağıntılı olarak anlamı şudur: Biz Halk Cumhuriyetinin resmi programına paralel olarak Çin'li göçmen yazarların, Rejim eleştiricilerinin, kültür gruplarının ve insan hakları örgütlerinin yaklaşık 250 toplantısına fuar alanında yer vereceğiz. Alman ve Çin'li Gazeteciler web sitelerinde Frankfurt Kitap Fuarından canlı yayınlar yapacaklar ve fakat aynı zamanda Çin'den ve Çin üzerine de eleştirici, çok yönlü ve özgür yayınlar yapılacak.

Bütün bunlara rağmen Fuar tabii ki onun esas konusu üzerinde yoğunlaşacak: Edebiyat.

(…) Fuar şimdi 60 yıldır özgür tartışma ve provokasyon geleneğini yaşatıyor. Bu bilinçle hepimiz için yaratıcı, barışçı, fakat zıtların tartışıldığı ve her zaman rahatlatıcı olmayan bir kitap fuarı diliyorum."

Jürgen Boos'un bu açıklaması bu yılki fuarın *"Onur Konuğu"* açısından paralel yürüyecek ve aralarında kesişme noktaları ve doğrudan tartışma olmayacak iki ayrı fuar olarak yürüyeceğinin resmi açıklaması idi.

Hem "Gelenek" hem de "Yenilik" te Çin…

Frankfurt Kitap Fuarı'nda "onur konuğu" konumu Çin'in yönetici kültür politikacıları açısından, Çin edebiyat ve kültürünün batıda son on yıllardaki en yoğun görücüye çıkması olarak değerlendiriliyor, çok önemseniyordu.

Batıda ilk kez bu kadar yoğun bir tanıtım söz konusuydu. Yalnızca Fuar etkinliği için 2000'e yakın kişiden oluşan bir resmi delegasyon vardı. 2000 kişilik delegasyonun 150'sini aktif sanatçılar oluşturuyordu. Tanıtım çalışmaları yalnızca fuar dönemi ve fuar alanı içinde kalacak biçimde düzenlenmemişti. Fuar alanı dışında, Frankfurt ve çevresinde düzenlenen sergi, okuma, enstalasyon vb.'ni içeren 300'e yakın etkinlik de tanıtımın bir parçası idi. Kısaca bu yılki Frankfurt Kitap Fuarı Çin Kültürü ile tanışma açısından bulunmaz bir fırsattı. Birbirine paralel olarak yürüse de hem resmi Çin Kültürünü, hem de resmi Çin Kültürü'nün yok saydığı, buna karşı batılı medyada çağdaş Çin Kültürü olarak tanıtılan muhalif göçmen Kültürünü de tanıma imkanı vardı.

Onur Konuğu olarak Resmi Çin'in Fuar etkinlikleri ***"Gelenek ve Yenilik"*** ana başlığı altında toplanmıştı. Fuarın Onur Konuğuna ayrılan Forum bölümünde Li Jiwei'ın gerçekleştirdiği "Kitap Dağı" isimli enstalasyon adeta hem gelenek, hem de yenilikte Çin'in batıya meydan okuması idi.

Harf – Yazı - Yazı Aracı – Kağıt - Kitap… Bunlar kültürün en önemli taşıyıcıları. Ve Avrupa çokça "kitap baskısı"nı bulmakla övünen, kendi kültürünün üstünlüğü ile övünen, herkese kültür dersi veren bir konumun savunucusu. Li Jiwei enstalasyonunda batıya bir alçakgönüllü olması gerektiğini gösteriyor adeta.

Enstalasyonun dört temel unsuru var:

Kağıt: Enstalasyonun çevresinde sergilenen arkeolojik bulgular ve bilgilerden- eğer önceden bilmiyorsak- kağıdın Çin'de bulunduğunu öğreniyoruz.

Havaya atılmış buruşuk bir kağıt parçası 300 m²'lik bir çadır damı gibi alanın üzerini kaplıyor. Bir kitap dağının silueti üstten bakıyor size.

Bir damla mürekkep/boya: Fırçayla yazı ilk Çin yazısı. Bir damla mürekkep/boya enstalasyonun ikinci temel unsuru. Sergi alanının ortasında etrafı tahta oyma Çin harfleri ile çevrili içi su dolu, dibi kağıt beyazı bir havuz var. Video ile bir damla boya yansıtılıyor suyun yüzeyine. Aynı zamanda gerçek bir su damlacığı damlıyor suya. Çevredeki sergide binlerce yıl öncenin boya teknikleri ve binlerce yıl önce kullanılan fırçalar sergileniyor.

Bir harf resmi: Çince harfler resimler gerçekte. Çince yazı resim yazısı. Her kavram stilize edilmiş belli bir resimle ifade ediliyor. Ortadaki havuzun çevresi tahta oyma 1000 harf bloğu ile çevrilmiş. Blokların yerini değiştirebilirsiniz. Üzerine çıkıp gezinebilirsiniz. Ya da benim yaptığım gibi her biri bir sanat eseri olan bu "harfleri", bunların ardındaki insan emeğini hayranlıkla seyredebilirsiniz. Çevredeki sergide ilk Çince harf/resimlerin İsa'dan Önce 3500 yılına kadar uzandığının bilgi ve bulguları sergileniyor. Hani ilk yazı Sümerler tarafından İ.Ö. 3000'de bulunmuştu? Anlaşılan Batı kendi Kültür tarihini, kendini dünya yerine koyduğu için, Dünya Kültür Tarihi ile eşitliyor! Ama dünya batıdan çok büyük!

Bir kitap: Enstalasyon için özel olarak ciltlenmiş bir çok sayfası boş, gezenleri sayfaları karıştırmaya, isterse doldurmaya çağıran 10 bin kitap adeta bir nehir gibi kıvrılarak akan bir kitaplık düzeninde mekanı bölüyor ve tamamlıyor. Çevredeki sergide Çin'de ilk kitap baskısının İ.Ö. 450 yılında olduğunu, resim harflerin kalıba dökülerek, bu kalıpların dizilmesinin ve kitap baskısında kullanılmasının Gutenberg'in matbaayı bulmasından 1900 yıl eski olduğunu öğreniyoruz. Çevredeki sergide bunun dışında Çin'de yayınlanmış eski ve çağdaş kitaplar sergileniyor. Burada bir zamanlar Çin Yayıncılığının en yaygın eserleri, Mao'nun eserleri yok. Anlaşılan andaki yönetimce "uygun" görülmeyen kültür ve yayın faaliyeti yok sayılıyor.

Enstalasyon'un gelenekle ilgili bölümü öğrenmeye açık olanlara bir şeyi açık gösteriyor: Çin, kültür geleneğinde Avrupa'dan çok ileriydi.

Enstalasyonun ikinci bölümüne, kitaplığı izleyerek varıyorsunuz: Dijital, elektronik kitap bölümü. Üzerinde mavi bir ışıkta sürekli ve birbirinin içine geçerek akan Çince ve İngilizce datalar bulunan yatay bir platform sizi her tarafında tavanda asılı e-kitaplar olan virtüel alana götürüyor. Çevredeki sergide Çin'in şu anda e-kitap alanında en ileri tekniği en yoğun kullanan ülke olduğunu öğreniyorsunuz.

Yani Li Jiwei'ın enstalasyonunun "yenilik" ile ilgili bölümü de, batılı izleyiciye, 'biz yalnızca gelenekte değil, yenilikte de sizden ileriyiz' diyor. Anlayana.

Fuar alanında Resmi Çin…

Fuar alanında Forum'daki enstalasyon ve sergi dışında (ki burada ayrıca resmi Çin yazarlarının okumaları vardı) 1.200 m²'lik bir sergi alanında 255 Çin yayınevi bir bölümü yabancı dilde de yayınlanmış toplam 7600 kitap sergilediler. Bu kitaplar edebiyat ve okul kitapları dışında, turistik kitaplar, yemek kitapları, tarih ve sanatla ilgili kitaplardı. Az sayıda siyasi kitap içinde Teng Hsiao Ping'in yabancı dillerde yayınlanmış kitapları vardı. Mao'nun herhangi bir kitabına bilinçli olarak aramama rağmen, sormama rağmen rastlamadım. Sorduğum sergi "sorumluları" ya bilmediklerini söylediler, bir bölümü ise neden yok sorularına "yorum yok" biçiminde diplomatik cevaplar verdiler.

Almanca basılmış olan Fuar Programında, Çin Pavyonu'ndaki resmi toplantılar çerçevesinde

yer alan ve benim için ilgi çekici olan, katılmak için gittiğim iki toplantıda yaşadıklarım Çin resmi delegasyonunun tavrı açısından ilgi çekici ve bilgi vericidir.

Sözünü ettiğim toplantılardan ilki "Çin Ekonomisi üzerine Almanca dilinde yayınlanmış olan yeni kitaplar" hakkında Basın Toplantısı idi. Programdaki toplantı yerine, toplantı saatinden 5 dakika önce gittim. Ortada kimselerin olmaması şaşırttı beni. Çin pavyonunun ana danışma merkezine giderek programdaki toplantının akıbetini sordum. Reyondakiler daha önce gittiğim yeri –ki programda zaten yazılı idi- tarif ettiler bana. Oradan geldiğimi ve kimsenin olmadığını söylediğimde enformasyondan bir görevli ile sorumlu aramaya başladık. Sonunda genel reyon sorumlusunu bulduk. Sorumlu önce Almanca Programa baktı. Sonra kendi Çince Programında aramaya başladı. Sonunda kendi Çince Programında söz konusu Basın toplantısının yer almadığını açıkladı. Kendileri için geçerli olanın da kendi Çince programları olduğunu belirtti.

Toplantılardan ikincisi ise **"Mao dönemi sanatı**

dünyayı dolaşıyor" başlıklı "Hunan Publishing Investment Holding Group"un düzenleyici olarak göründüğü Konferans idi. Bu konferansın yapılacağı yere gittiğimde de yine ortalıkta kimselerin olmaması şaşırttı beni. Ne de olsa Resmi Çin pavyonu açısından Mao dönemi ile ilgili ilan edilmiş tek toplantı idi bu. (Muhalif göçmenler açısından Mao dönemi, özellikle de Kültür Devrimi dönemi zaten boğalar için kızıl çuha ne ise o! Korkunç bir kızgınlıkla saldırılan, hiçbir olumluluk olmayan "yitirilmiş" bir dönem. Sınırsız bir antikomünizm belirliyor bunların tavrını. Bu yüzden onların toplantı programlarında da bu dönemle ilgili özel bir toplantı yoktu. Yalnızca geçerken küfür edilen bir dönem onlar için bu dönem.) Bu kez deneyimli olduğumdan hemen ana danışma merkezine giderek, Çince Programla karşılaştırma talep ettim. Danışmada çalışanlar söz konusu Program maddesinin Çince Programda da yer aldığını açıkladılar. Yeniden sorumlu peşine düştük. Bu kez Resmi Çin delegasyonunun esas sorumlusu geldi. Söz konusu toplantının düzenleyiciler tarafından iptal edildiğini açıkladı; nedenini sorduğumda, neden açıklamak gerekmediğini belirtti ***"no comment"*** dedi ve gitti.

Yani kısacası Resmi Çin delegasyonu bildiğini yapan ve toplantıları vb.'ni iptal ettiğinde, iptal ettiğini, nedenini vb. açıklama ihtiyacı duymayan, adeta "siz kim oluyorsunuz, biz dünyanın merkeziyiz" diyen bir konumda idi.

Yapılan eleştiriler yokmuş gibi davranılıyor, sorulan sorulara cevap verilme ihtiyacı vb. duyulmuyordu.

Diğer yandan muhalif göçmen sanatçıları ve onların destekçileri bağlamında Resmi Çin delegasyonunun tavrı zaten daha fuar öncesi yapılan sempozyumda belli olmuştu: Bu kesim ciddiye ve dikkate alınmıyor, hiçbir şekilde yan yana gelmemeye özen gösteriliyor, aslında yok sayılıyor, öyle davranılıyordu. Bunun sonucunda bu iki kesimin yan yana geldiği hiçbir toplantı olmadı. Ortaya kimi komik durumlar da çıktı.

Bütün Fuar boyunca Alman Devlet TV'nun iki kanalının kültür redaksiyonları fuardan canlı yayınlar yaptılar. Bunlardan biri Aspekte isimli programdı. Program yapımcıları daha önce bütün katılımcıların katılacaklarını yazılı olarak belirtmiş oldukları bir tartışma programı hazırlamışlardı. Programda Çin'de uzun süre yaşayan iki Alman yazar, Berlin'de yaşayan ve Çin kökenli göçmen bir kadın yazar/çevirmen, resmi Çin delegasyonu içinde yer alan ve Almanya'da da "Kızıl Tarla" adlı – filme de çekilmiş olan- romanıyla ünlü olan Mo Yan'ın yer alacağı ilan edilmişti. Toplantı Mo Yan'sız yapıldı. Sunucu Dieter Moor Mo Yan'ın daha önce geleceğini yazılı olarak açıkladığı bu toplantıya, Resmi Çin delegasyonu ile birlikte "Goethe'nin izinde Frankfurt" gezisinde olduğu için gelemeyeceğini bildirdiğini açıklayarak başlattı toplantıyı. Nasıl olmuştu da, Çin'in anda yaşayan en ünlü yazarı Mo Yan turistik turu TV'de yayınlanacak böyle bir toplantıya tercih etmişti. Bu sorunun cevabı programda ilan edilmemiş bir kişinin, Londra'da yaşayan muhalif göçmen Çinli yazar Yang Lian'ın da bu toplantıya katılması idi. Bu durumda Resmi Çin'in olmadığı toplantıda Çin'de kültür alanında tam bir mezar sessizliği olduğu yönünde getirilen suçlamalara tavır takınan uzun süre Çin'de yaşayan Tilman Spengler (Bir zamanların hızlı Maoisti; SPD/Yeşiller hükümeti döneminden bu yana Dışişleri Bakanlığının Çin danışmanı olarak görev yapıyor) ve Christian Y. Schmidt (Almanya'da yayınlanan Aylık mizah yayın organı Titanic redaktörlerinden) oldular. Tartışma batılı aydınların ve hükümetlerin Çin'e baskı yapmasını talep eden Çinli muhalif göçmen yazarla, "Çin dostu" iki Alman yazar arasında tartışma biçiminde geçti. Bu arada Christian Y. Schmidt şu ilginç açıklamayı yaptı: 'Aslında Çin'in boyutlarını iyi kavramamız gerekir. Coğrafi olarak Çin bütün Avrupa + Kuzey Afrika'ya eşit büyüklüktedir. Nüfus olarak bütün Avrupa + ABD + Rusya'ya bir kaç yüz milyon daha eklerseniz Çin'in nüfus büyüklüğüne erişirsiniz. Evet Çin'de yayıncılık devletin tekelindedir. Devlet tekelinde ne basılacağına devlet karar verir. Bu anlamda sansür vardır. Muhaliflerin devlet yayınevlerinde basılma şansı yoktur. Fakat Çin'de çok yaygın bir de "yer altı" yayıncılığı vardır. Hem basılı kitap, hem elektronik taşıyıcılar (CD-DVD) açısından bugün Çin pazarının en az % 80'i bu "yer altı yayıncılığı" tarafından beslenmektedir. Bugün Çin'de herhangi bir kitabın veya CD'nin, DVD'nin çok satmasını istiyorsanız yapacağınız bir şey vardır: Bunun yasaklanmış olduğunu yaymanız. Nasıl oluyor bilemiyorum ama bir günden ertesi güne Pazar "yasaklanmış" olan meta ile doluyor. Yasağı ve sansürü bütün ülke çapında gerçekleştirmek maddeten imkansızdır."

(Daha sonra muhaliflerden Bai Ling'in yaptığı bir toplantıda gerçeklik derecesini sorduğum bu

değerlendirme hakkında Bai Ling de bu tespitin doğru olduğu değerlendirmesini yaptı.)

Resmi Çin'in düzenlediği okumalar ve diğer etkinlikler genelde tartışmasız, çoğunluk katılımcısı Çin delegeasyonundan insanların olduğu etkinlikler biçiminde geçtiler.

Fuar alanında Resmi Çin kitap pavyonu ve toplantılar dışında, Atrium'da Pekin Operası örnekleri sundu, bunun yanında el sanatlarını, bu bağlamda da çoğunlukla ulusal azınlıkların yaşadığı bölgelerin el sanatlarını, getirdiği sanatçılar üzerinden sundu.

Kapanış Basın Toplantısı:

Fuar boyunca Çin delegasyonu her gün basın toplantısı düzenleyerek o günkü Fuar programı hakkında bilgi verdi. Fakat daha ilk basın toplantısında bu basın toplantılarında hiçbir soruya –daha doğrusu cevap vermek istemedikleri hiçbir soruya- cevap vermedikleri, vermeyecekleri görüldü. Bunun görüldüğü yerde basının tavrı bu basın toplantılarında Çin delegasyonunu kendi kendine yalnız bırakmak, toplantılara katılmamak biçiminde oldu. Kapanış basın toplantısı hakkında ise, bu basın toplantısının Çin'e de web üzerinden anında ve canlı yayınlanacağı haberi vardı. Canlı yayında nasıl davranacakları belli değildi. Kapanış basın toplantısına katılım biraz da bu yüzden bayağı yoğun oldu. Fakat bu basın toplantısında da en yoğun katılım Çin'den, Çin delegasyonu ile gelen Çin Yeni Haber Ajansı (Hsinhua)'ndan gazetecilerdendi. Onların çanak sorularından diğerlerine soru sormak için fazla fırsat kalmadı.

Basın toplantısını Çin delegasyon başkanı "Siz medya mensuplarını bugün burada bu kadar kalabalık görmekten büyük mutluluk duyuyorum. Aslında biz en başından itibaren medya ile iyi ilişkiler kurmak için fuar boyunca da basın toplantıları yaptık. Fakat fazla gelen olmadı. Şimdi böyle yoğun katılmış olmanız bizi çok sevindiriyor." sözleriyle açtı. İnce ince gırgırını geçti batı medyasıyla.

Konuşmasının sonraki bölümünde Çin delegasyon başkanı Fuar'ın başarılarını öve öve bitiremedi. Toplam 2000'e yakın Çince eserin Çin dışındaki değişik ülkelerde yayınlanması için, buna karşı 6000'e yakın yabancı kitabın da Çin'de yayınlanması üzerine anlaşmalar yapıldığını, Çin'in çok büyük bir pazar olduğunu, bu pazarı kullanmak için fakat "kültürel farklılıkların kabul edilmesi gerektiğini" vb. anlattı. Ardından konuşan iki Çin'li yazar da Çin'in kültür politikasına yönelik olarak batıdan gelen, bu politikayı baskıcı/sansürcü olarak değerlendiren eleştirilere dolaylı olarak tavır takındılar. Batının Çin'i tanımadığı, Çin Kültürünü tanımadığı, Çin'in de batı kültürünü tanımadığını bu yüzden bir takım yanlış anlama ve anlaşmazlıkların kaçınılmaz olduğunu, Kitap Fuarı gibi etkinliklerle birbirini anlamada ilerleneceğini, yanlış anlamaların ortadan kalkacağını vb. anlattılar. Çin delegasyonu ile Fuar yönetimi arasındaki ilişkiyi sağlayan görevli de, medyanın tek yanlılığından yakındı.

Bu basın toplantısında ***Güney Dergisi*** adına iki soru yönelttim:

1. Program'da yapılacağı ilan edilen kimi etkinlikler yapılmadı. Ben somut olarak iki etkinlikte bu durumu yaşadım. Nedenini sorduğumda da doyurucu bir cevap alamadım. Hangi etkinliklerin neden iptal edildiğini açıklar mısınız ?

2. Benim gördüğüm kadarıyla iki ayrı Çin vardı Fuarda. Resmi Çin ve Göçmen Muhalif Çin. Bunlar hiçbir durumda yan yana gelmediler. Resmi delegasyonla gelen yazarlar-sanatçılar, yurtdışındaki muhalif sanatçılarla yan yana gelip tartışmaktan özenle kaçındılar. Bunun nedeni nedir ?

Bu sorulara delegasyon başkanının verdiği cevaplar kelimenin tam anlamıyla ibretlikti, cevap verme adına nasıl cevap verilmeyeceği konusunda derslik cevaplardı.

1. 6000'e yakın etkinlik yapıldı fuar boyunca. Taktir edersiniz ki, bunların hepsinin tek tek nasıl olduğunu bilecek durumda değilim. Bu yüzden herhangi bir etkinliğin iptal edilip edilmediği, edildi ise neden edildiği v.b. konusunda burada cevap veremem. Fakat sonra bana somut olarak sorarsanız araştırır cevap veririm. (Bu cevabı veren kişi, bana "Mao dönemi sanatı dünyayı geziyor" konferansının iptal edildiğini söyleyip, neden sorusuna "yorum yok" cevabını veren kişiydi!)

2. İki ayrı Çin olduğu tespiti doğru değildir. Çin, Çin delegasyonu tarafından temsil edildi. Çin'de yazarlar özgürdürler. Çin delegasyonunda yer alan

yazarlar kimlerle tartışmak istediklerine kendileri karar verirler. Bir insanın tartışmak istemediği biriyle tartışma zorunluluğu yoktur.

Bir Alman gazeteci tarafından nasılsa sorulan "Çin'de sansür olduğu yönünde yoğun eleştiriler var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?" şeklindeki soruya da verilen cevap şöyle idi:

"Çin'de sansür yoktur. Çin'de yayıncılık aynen sizde olduğu gibi "arz-talep" denklemi üzerine kuruludur. Aynı sizde olduğu gibi yayınevlerine onlarca, yüzlerce, binlerce kitap basılması talebiyle gelir. Yayın evlerinin yayın kurulları vardır. Bunlar aynı sizde olduğu gibi gelen önerileri değerlendirirler. Satılacağını düşündükleri eserlere onay verirler. Bunlar basılır. Diğerleri ise, bunlara talep olmadığı şeklinde değerlendirilip, yazarlarına geri gönderilir. Herhalde sizde de yayınevleri kendilerine basılsın diye gelen her kitabı basıp piyasaya sürmüyor. Öyle değil mi?"

Yani kısacası, Çin Delegasyon Başkanı'nın basın toplantısındaki tavrı, Almanya'daki eski Çin Başkonsolosunun fuar öncesindeki sempozyumunda takındığı kendine güvenli, milliyetçi tavrın devamı idi.

Kısa kısa …

• Jean Ziegler yeni kitabını tanıttı Fuar'da: ***"Batıya Duyulan Nefret"***.

70'ine dayanmış, eskiden Dünya Bankası'nda çalışmış, şimdi bir BM örgütü çerçevesinde dünyada Açlık'la mücadeleye kendini adamış bir İsviçre'li eski banker Jean Ziegler. Sistemi sistemin ta kalbinden, içerden tanıyor. Açlığın temelinin kapitalist sistem olduğunu, bu sistemde çözüm olmadığını açıkça savunan biri. Yeni kitabında da en son verilerle "Batı" adı altında anılan kapitalist/emperyalist dünyanın, küçük bir azınlığın dünyanın geri kalan büyük çoğunluğunu nasıl sömürdüğünü, aşırı zenginliğin diğer ucunda açlık ölümleri bulunduğunu anlatıyor. Batıya duyulan nefretin temellerini araştırıyor.

Sağlam bir mantık dokusuyla sistemin, sistem içinden iyi bir eleştirisini sunuyor Jean Ziegler.

Bir TV programı için yapılan bir söyleşide, programcı Jean Ziegler'i köşeye sıkıştırmak için şu soruyu sordu:

"Evet kitapta kimi gerçekleri verileri ile açıklıyorsunuz. İyi de alternatifiniz ne? Kapitalizmden daha iyi bir düzen mi var? Alternatifin Komünizm olmadığı Sovyetler Birliği ve uydu devletlerinde görüldü. Komünizm çöktü."

Jean Ziegler bu soruya şöyle cevap verdi:

"Sovyetler Birliği ve uyduları ben ne kadar Budist isem, o kadar Komünist idiler. Komünizm yaşanmadı henüz dünyada. Onun için Komünizmin alternatif olmadığı düşüncesi yanlıştır. Ben yoksulların eninde sonunda ayaklanıp haklarını alacaklarını düşünüyorum. Çözüm gerçek demokrasidedir."

* Fuarın iki yıldızı Alman "en iyi satar" yazarı **Frank Schaetzing'in "Limit"i** ile, **Dan Brown'ın "Kayıp Sembol"ü** idi. Dan Brown ancak Fuar'ın 3. gününe yetişti.

Schaetzing'in 2025'e taşınan bilim kurgu romanında ABD ile Çin Ay'daki Helium 3 kaynaklarına egemen olma konusunda kapışan iki emperyalist güç. Geleceğin esas kapışmasının iki yanını bugünden kurgulayan bir roman. Dan Brown'ın kendisi yoktu Fuar'da. Schaetzing ise medyanın gözdesi idi.

* Schaetzing yanında fuarda medyanın bir başka ilgi odağı Fuar'dan kısa süre önce Nobel edebiyat ödülünü alan Romanya kökenli Alman kadın yazar Hertha Müller'di. Schaetzing'in tersine Hertha Müller medya ilgisinden rahatsız gibi görünüyordu. Ben Müller'e Nobel ödülü kazandıranın onun militan antikomünistliği olduğunu düşünüyorum.

* İlginç bir olay: Alman Kitapçılar Borsası 5 yıldır en iyi Almanca Kitaba **"Alman Kitap Ödülü"**nü veriyor. Yıl içinde yayınlanan kitaplar bir jüri tarafından değerlendirilip sonuçta 6 kitaplık bir "kısa liste" son seçime bırakılıyor. Frankfurt Kitap Fuarı'nda kazanan açıklanıyor.

Bu yıl yarışmaya katılan 161 kitap içinde son 6'ya ***Hertha Müller'in "Atemschaukel"*** (Nefes salıncağı) da kalmıştı. Nobel ödülü gerekçelendirmesinde özel olarak adlandırılan bir roman Atemschaukel. Nobel'i alan Hertha Müller'in Atemschaukel'i kazanmadı 2009 Alman Kitap ödülünü, onunla yarışanlardan ***Kathrin Schmidt'in "Du stirbst nicht"*** (Ölmeyeceksin) i kazandı. Kathrin Schmidt geçirdiği bir beyin kanaması ertesi ölümden dönen ve konuşmayı, yazmayı yeniden öğrenen bir yazar. Alçak gönüllülüğü ile öne çıkan fuarın en ilginç figürlerinden biri idi.

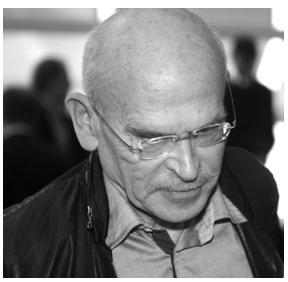

* Fuar'da Günther Wallraff ta ***"Aus der***

schönen neuen Welt" (Güzel Yeni Dünya'dan) adlı kitabını (aynı zamanda dökümanter filmini) tanıttı. Wallraff'ı Türkiye/KK'lı okuyucu öncelikle 1970'li yılların sonunda girdiği Türk işçisi Ali kılığında yaşadıklarını anlattığı ***"En Alttakiler"*** adlı kitabından tanıyor. Wallraff toplumdaki kimi sakatlıklara dikkat çekmek için kılık değiştirip, değişik kimliklere bürünerek büründüğü kimlikle yaşadıklarını belgeleyen bir yazar. Bu yöntem Kuzey Avrupa ülkelerindeki dillere *"wallrafflamak"* fiili biçiminde girmiş. Yeni kitabında Wallraf Nijerya'lı bir siyah olarak Almanya'da dolaşıyor.

Kuşkusuz geçici olarak siyah kimliğine bürünmekle, siyah olmak arasında büyük fark var. Kuşkusuz kılık-kimlik değiştiren, bir süre sonra gerçek kimliğine döneceğinin bilincinde. Hiçbir zaman kimliğine geçici girdiklerinin yaşadıklarını birebir yaşayıp, yansıtacak durumda değil. Yine de Wallraff'ın yaptıkları özellikle "Beyaz Almanlar"da belli toplumsal sorunlar konusunda kafa yormaya ittiği ölçüde önemli ve yararlı.

* Fuar dışındaki etkinliklerden en etkileyici olanı bence Frankfurt Schirn Sanat Galerisindeki bir sergi idi. ***"Milyonlar için Sanat: Mao döneminden 100 Heykel"*** isimli sergide bir toprak ağasının toprak kölesi köylülerinin hasadına nasıl el konduğunu sosyalist gerçekçi bir biçimde tasvir eden 100 heykel'den oluşan kompozisyonlar sergileniyordu. Kültür devrimi sırasında sosyalist heykel sanatının örneği olarak kopyaları Çin'in bir çok yerinde aynı anda sergilenen heykel grupları, daha sonra Kültür Devrimi'nin lanetlenmesine paralel olarak ortadan kaybolmuş. Elde kalan tek kopya Schirn'de sergilenen. Schirn sergiyi Fuar'a paralel bir etkinlik olarak planlamış. Çin kültür bürokrasisinin bu sergiyi ne Çin'de ne de yurtdışında sergilemek diye bir isteği ve planı yok. Bütünüyle bir özel girişim sergi.

Schirn yönetimi bu sergiyi programına alıp gösterdiği için, yurtdışındaki Çinli muhalifler tarafından ağır eleştirilere uğradı. Kendileri Çin'deki sansür konusunda çok yakınanların bu sergi konusunda "gösterilmemeli", çünkü bu sergi "Kültür Devrimi'nin cinayetlerinin üzerini örtüyor" vb. tavrıyla sansür savunmaları gerçekten ilginçti.

* Frankfurt Kitap Fuarı 2010'un onur konuğu ***Arjantin***.

Latin Amerika'nın en Avrupalı ülkesi! İlginç ve öğretici olacak.

Aralık sonu 2009

Kendi Cellâdına "Biat" Eden Bir Halk Olmayacağız!

Ferhat Tunç
ferhat@ferhattunc.net

Onur Öymen, istemeyerek de olsa bizim için çok hayırlı bir iş yaptı! Bundan böyle10 Kasım, sadece Atatürk'ün ölüm yıldönümü olarak bilinmeyecek, acısını ruhumuzun derinliklerinde hissettiğimiz Dersim kırımının, çok daha güçlü bir biçimde Türkiye'nin vicdanlarına sunulduğu bir gün olarak da hatırlanacak.

Memleket olarak bildiğimiz Dersim, 37 ve 38 katliamının sarsıcı hikâyeleriyle dolu. Yıllardır ecdadımızın uğradığı bu büyük vahşetin derin acısını yüreklerimizde bir kor gibi taşıyarak bugünlere geldik. Hayatımız, bu insanlık dramının derin sancısıyla kâbusa dönüştü adeta. Şimdi sadece bizler değil, yıllardır bizi anlamakta zorlanan milyonlarca insanın "bu kadarı da olmaz" dedikleri bir duyarlılık ortaya çıktı.

"Olay" şudur: Dersim, dünya tarihinde eşi benzeri olmayan bir katliam türüyle yok edilmek istendi. Yediden yetmişe kadın -çocuk, genç- ihtiyar ayırt edilmeksizin toplu olarak katledildi insanlar. Cezaevlerinde yatan yüzlerce katil, Dersim harekâtında yer almak kaydıyla salıverildiler ve bu katliamda bizzat yer almaları sağlandı. Bu durum Dersim'deki vahşetin boyutlarının çok daha büyük olmasını beraberinde getirdi. Bugün katliamın boyutları o dönemi yaşayan tanıkların anlatımı ve dönemin yetkililerin anlatımında daha iyi gözükmektedir. Sabri

Çağlayangil'in anılarında dersimle ilgili" mağaralarda fare gibi zehirledik" sözleri dahi bu vahşeti anlatmaya yetiyor. Celal Bayar'ın anılarında dersimle ilgili kararla ilgili" bir an Atatürk'le göz göze geldik, her şeyi anlamıştım. Dersim yok edilecekti" sözleri ise katliamın nasıl planlandığı ve kimlerin karar aldığını gösteriyordu.

Dersim'e yönelik zulüm politikaları, katliam sonrasında çok daha farklı bir biçimiyle yani sürgün ve asimilasyonla devam ettirildi. Dersim'de sürgün edilen ailelerin çocukları yeni farkına vardıkları bu trajik durumun acısıyla sarsılıyor. Sıddıka Avar politikasının sonucu olarak daha önce Dersimli olduğunu gizleyen birçok insan, bugün atalarının yaşadığı bu dramın boyutlarını merak ediyor ve Dersimli olduğunu belirtme gereğini duyuyor. Son günlerde daha önce Dersimli olduklarını bilmediğimiz bazı köşe yazarlarının bu doğrultuda yaşanmış hikâyelerini okuyoruz; bu da son tartışmaların bir "getirisi" olarak hatırlatılması gereken bir gelişme.

Evet, nasıl bir devlet gerçeğinde yaşadığımızı, sanırım şimdi çok daha iyi görmek ve anlamak durumundayız. Her seferinde bizi, bu gerçekleri dillendirdiğimiz ve sorguladığımız için "devlet düşmanı", "vatan haini" olarak damgalayanların utanacakları andır şimdi. Bugün bile Genelkurmay'ın bizleri "bölücülük" le suçlamasının ve hazırladıkları andıçlarla bizi hedef haline getirmesinin arka planında Kürt, Alevi ve Dersim'li kimliğimize yönelik taşıdığı ezeli düşmanlık yatmaktadır. Bizler bu zihniyete "düşman" olmak yerine bu zihniyetin bize olan düşmanlığını ortadan kaldırmanın meşru demokratik direnişi içindeyiz. Etnik kimliğimiz ve inancımızdan ötürü uğradığımız haksızlıkların hesabını sormak, özgür bir toplumun bireyleri olarak güven içinde yaşamak istiyoruz.

Bunun mümkün olabilmesinin yegâne yolu hiç şüphesiz atalarımızın uğradığı bu trajediyle yüzleşmekten, hesaplaşmaktan geçiyor. Dolayısıyla bu hükümetin "demokratik açılım" sürecini ve bu sürece bağlı olarak atılacak olan adımları önemsediğimi belirtmeliyim. Önemsemenin de ötesinde Başbakan'ın son günlerde verdiği mesajlarda Seyit Rıza'nın son nefesini verirken söylediği sözleri hatırlatması tarihi bir öneme sahiptir. Türkiye'nin geleceği açısından önemli olan yaklaşımların siyasete kurban edilmeyerek gereğinin yapılması ise tek arzumdur. Aksi takdirde önemli olan bu söylemlerin değeri olmayacaktır.

Toplumuzda var olan derin endişelerin ve şüphelerin ortadan kalkması bu sürecin çok daha anlaşılır olmasını beraberinde getirecektir. Bu anlamda hükümetin çok daha somut bazı adımlar atmasının kaçınılmazlığı ortadadır. Örneğin, Dersim adı üzerinde ortaya çıkan beklentilerin karşılık bulması bu anlamda önem taşıyor. Dersimliler olarak atalarımızın katline yönelik gerçekleşen operasyonun ismi olan "Tunç Eli" ismiyle ile anılmak istemiyoruz artık. Munzur vadisinin yapılacak olan barajlarla yok edilmesine isyan ediyoruz ve bu konuda da hükümetin insanlarımızı rahatlatacak adımlar atmasını bekliyoruz. "Evladı Kerbelayız, bi hatayız, yazıktır, günahtır" diyen seyit Rıza ve yoldaşlarının idam edildikten sonra gömüldükleri yeri bilmek ve onlara duyduğumuz derin hürmet ve saygımızı bizzat mezarlarını ziyaret ederek göstermek istiyoruz. Bu son derece insani bir istek ve taleptir. Bunun gerçekleşebilir olmasının tek yolu var o da Devletin Dersim kırımına ilişkin kendi arşivlerini zaman kaybetmeden açmasıdır.

Bütün bu değerlendirmeleri yaparken CHP içerisindeki Kürt, Alevi ve Dersim'liler içinde bir şeyler söylemek ihtiyacı duyuyorum. Dersim'de "Onur Öymen gereğini yapsın" diyerek önemli bir çıkış yapan ancak Ankara'ya döndükten sonra efendisinin telkinlerine boyun eğerek farklı bir tavır sergileyen Kemal Kılıçtaroğlu, atalarının kemiklerini sızlatmayı sürdürüyor. CHP, Öymenin sözleriyle ortaya çıkmış olan katliamcı ve imhacı imajını Dersimli Kılıçtaroğlu ve yedeği durumunda olan Ali Kılıç'la düzeltmeye çalışıyor.

Buradan bu ikiliye şunu söylemek doğru olacaktır. Bu ihanete son verin ve halkımızın cellâtlığına soyunmuş bir ezeli zihniyet olan CHP'yi aklamaya çalışmayın. Onur Öymen kendi zihniyetini savunacak ve bunu parlamentoda dile getirecek kadar tutarlı davranmıştır. Oysa sizler bu kan emici zihniyeti savunanlar kadar namuslu davranamıyorsunuz. Hiç olmazsa yerinizde oturup sessiz kalacağınıza, yollara düşmüş insanlarımızı ihanetinize ortak etmeye çalışıyorsunuz.

Dersim'de Dersim onurunu sahiplenmek adına CHP'den istifa eden 400 kişiden daha değerli değilsiniz. Onurlu olan ve Dersim'liye yakışan Dersim'deki insanlarımızın yaptığıdır. Unutmayın ki halkımız, kendi cellâtlığına soyunmuş CHP zihniyetine artık "BİAT" etmeyecektir.

Mauthausen Temerküz Kampı *örneğinde* Hitler-faşizminin barbar baskı sistemi - II -

Anıtların Yapılışı

Daha 1948 yılı başında TK-Mauthausen Anma Yeri için büyük öneme sahip olacak bunun önceden hiç te böyle öngörülmediği bir gelişme gerçekleşti: 1948'den beri anma yerinde anma yerinin bugünkü görünümüne belirleyici bir şekilde damgasını vuran anıtlar, anma levhaları, plaketleri ve devletlerin, ulusal ve diğer grupların ve de (örneğin geride kalanlardan) tek tek kişilerin çok çeşitli objeleri koyulmaktadır.

Başlangıçta Sovyetler tarafından Şubat 1945'de MTK'da katledilen Sovyet Ordusunun generali Karbişev'in onuruna bir anıt koyuldu. Sovyetler, (şimdi artık yetkili olması gereken) Avusturya makamlarını bilgilendirmeksizin önceki tutsaklar kampının ana kapısının hemen önüne küçük bir anıt diktiler; aynı zamanda ağlama duvarına bir anı levhası taktılar. Anıt ve anı levhasını Sovyet Yüksek Komiseri 28 Şubat 1945 günü resmen törenle açtı. Karbişev anıtı böylece belirli bir şahsiyete vakfedilmesine ve Avusturya resmi makamlarının katılımı olmaksızın yapılmış iken, TK-Mauthausen'in Fransız kurbanları onuruna anıtında durum epeyi farklı bulunmaktaydı. Şubat 1949'da Fransız Kurbanları Birliği yüksek komiser üzerinden federal bakan Helmer'e (Fransızların önceden kararlaştırdığı) eski SS-Gazinosu'nun bulunduğu yere böylesi bir anıtın kurulmasına onay verilmesi başvurusunda bulundu. Bakan bu Fransız istemini destekleyeceğini vaad etti; ama aynı zamanda konuyu karar altına almak üzere Avusturya Bakanlar Kuruluna sunacağına dikkat çekti ve anıtlar dairesinin devreye girmesini talep etti. Hem bakan, hem bakanlığının

memurları, hem de eyalet başbakanı Gleiner bu Fransız başvurusunun çok büyük öneme sahip olduğunu bütünüyle kavramışlardı ve bunun emsal bir durum yaratacağının, çok yakında bunun peşinin geleceğinin bilincindeydiler. Gerçekten de bu iki anıt ile birlikte gelişmenin yönelimi önceden

görüldü: 1950'li yılların başlarından beri eski SS-kampı alanında 20'den az olmayan ulusal anıtlar kuruldu; örneğin Cumhuriyetçi İspanyollar gibi özel ulusal grupların anıtları; ve SSCB, Çekoslovakya ve DAC (Demokratik Alman Cumhuriyet –ÇN) gibi artık bulunmayan devletlerin anıtları arasındadır. Bunun en yeni örnekleri, ırkçı nedenlerle TK'da katledilen Roman ve Sintilerin onurlarına Mayıs 1968'de açılan anıt; 2001 yılında kurulan Ukrayna'lı kurbanlar için anıt veya aynı yılda TK-Mauthausen'deki çocuklar ve gençler için yapılan anıttır. Bunlarda kural olarak devlet organları da dahil olmak üzere ulusal kurban birlikleri, gibi çıkar temsilcilikleri inşaat sahibi olarak görüldüler.

Bugün Mauthausen TK'nda türü bakımından Avrupa'da biricik olan bir anıtlar bölgesi bulunmaktadır. Bu bağlamda bu anıtlar alanının bazı anıtların abidevi (monümantal) büyüklüğü nedeniyle anma yerinin tüm görünümüne damgasını vurduğu eleştirisel olarak belirtilmelidir.

Bu ulusal anıtlarla birlikte tek tek kişileri herşeyden önce bunlar arasında kurban konumları uzun bir süre ne Avusturya'da, ne de yurtdışında özel olarak kadirleri bilinen eşcinseller (1984'de açıldı) veya Yahova Şahitleri (1998) gibi belirli grupların da anıldığı, çoğunun ağlama duvarına asıldığı 40'ın üzerinde anma levhaları vardır. Bu levhalar da eski SS-arazisine yapılan anıtlardan çok daha az çapta olsa da bugün anma yerinin görünümünde öne çıkmaktadırlar. Son olarak bu anma levhalarına büyük sayıda mevcut küçük parçaları da eklemek gerekir; bunlar arasında; bunlar ağırlıklı olarak eski krematoryumda bulunan eski revir binasının bodrumundaki duvarlar monte edildiğinden, anma yerinin dış görünümünü fazla etkilemeyen yüzlerce ölüm plaketleri ve diğerleri vardı.

Bugün TK-Mauthausen Anma Yerinde bulunan anıtların, büyük heykellerin ve anma levhalarının ezici ağırlıktaki çoğunluğu dünyevi niteliğe sahipti; her türlü dini güdü onlara yabancıydı. Öne çıkan dini içerikli örnekler, sadece 1948/49'da bir ibadet yerine dönüştürülen eski çamaşırhane barakasında bulunmaktadır.

TK-Anma Yerindeki Mezarlıklar

Mauthausen TK-Anma Yerinin bugünkü niteliğini 14.000'den fazla kurbanın gömülü bulunduğu ordaki kurban mezarlıklarının yüksek çapta belirlediğine daha başlarda değinilmişti. Bu mezarlıklar 1949 yılında devredilen anma yerinin bir parçası değillerdi; o zamanlar sadece ABD-birlikleri tarafından kurtarılmadan hemen sonra eski SS-spor ve talim meydanı alanında kurulan, yaklaşık 2600 kurbanın gömüldüğü mezarlık vardı. Diğer, bugün Anma Yerinde yatan kurbanlar kitlesi hem eski MTK'nın yakın çevresinde, hem de bugünkü anma yerinin dışında gömülüydü. SS, kurtuluştan önce yaklaşık 10.000 ölüyü Marbach köşkü yakınındaki kitlesel çukurlara topluca gömmüş; diğer yüzlercesini Amerikalılar Langenstein'daki bir toplu mezara defin etmiştir. Aynı şey, ancak 1978'de Mauthausen'e taşınan Wels yakınındaki Gunskirchen yan kampı kurbanları için geçerlidir; bu kurbanlar da o zamanlar Amerikan askerleri tarafından hemen oracıkta Lambach yakınındaki Wald vom Edt'de gömülmüşlerdir. Bu TK-kurbanlarının birçoğu tekrar kazıp çıkarma ve başka bir mezara defnetme eylemleriyle ya kendi memleketlerine geri yollandılar veya TK-Anma Yerinde yeniden toprağa verildiler.

TK-Anma Yerindeki Müze ve Sergiler

Tüm TK-Anma Yeri başlangıç yıllarında herşeyden önce geride kalanlar ve onların ölümleri anması üzerine planlanmıştı.

Oysa 60'lı yılların başlarından itibaren hayatta kalanların örgütleri düzenli olarak devlete başvurdular ve Avusturya Gençliğinin aydınlatılması için bir müzenin kurulmasını önerdiler.

Eski II. Kamp yazıcısı ve şimdiki polis memuru Hans Marsalek daha hemen kurtuluştan sonra arşivlerin kayıda alınması ve toplanması çalışmasına girişti. Bu çalışmanın büyük bir bölümü, 60'lı yılların ortasına kadar arşivlerin toplanması ve bir müze konseptinin yapılması ile resmen görevlendirilmesine değin onun boş zamanında yapıldı. Marsalek polislik görevinden muaf tutuldu ve böylece kendisini tümden ve bütünüyle yeni müze işine vakf edebildi. Bugünkü müzenin temel taşlarını oluşturan Avrupa'nın bütününü kapsayan arşiv gezileri ve geride kalanlar birlikleri ile mükemmel kişisel bağlantılar birkaç yıl içerisinde şaşırtıcı bir malzeme birikimini beraberinde getirdi.

Yeni müze 3 Mayıs 1970 tarihinde tadil edilen eski "yeni revir"de - Avusturya Gençliğinin bir aydınlanma ve öğrenme mekanı olarak – federal şansölye Bruno Kreisky tarafından resmen açıldı. Bu da bugün bile müzedeki bilgilendirme standlarının istisnasız hala Almanca dilinde olmasını açıklıyor – yabancı ziyaretçilerin sürekli artması dolayısıyla bunun değiştirilmesi üzerine kafa yormaya değer görünen bir durumdur bu.

Sergi ve müze 80'li yılların ortasında herşeyden önce şekillendirme konularında gözden geçirildi; içeriklere büyük çapta dokunulmadı. Aynı zamanda eski "revir binası"nın ön tarafında diğer temerküz kamplarındaki Avusturyalı TK-tutsaklarının başına gelenlerini ele alan ve böylece tüm TK-sistemine toplu bir bakışı da sunan ikinci bir sürekli sergi açıldı.

"İlhak"ın 60. yıldönümü vesilesiyle 1998 de eski mutfak barakasında düzenlenen tam da bu konuyu işleyen bir diğer sergi yapıldı. "1938/98" sergisi eskiden olduğu gibi hala yaz aylarında açıktır.

Mayıs 2003 de TK-Anma Yerinin dış duvarları çevresindeki yeni ziyaretçi merkezinde bir sergi-nin son şekillendirilmesi gerçekleşti. Orada herşeyden önce tüm Avrupa'dan toparlanan veya ziyaretçi merkezinin inşa çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan eski Mauthausen TK'dan çıkarılanlar sergilenmektedir. Ayrıca burada TK'dan hayatta kalanlar ile yapılmış 20 adet röportaj kesitleri ekranlarda sunulmaktadır.

Toparlama

Mauthausen TK-Anma Yeri 1947 yılından 1949 yılına kadar ana hatlarıyla şekillenmiştir; bununla o kendi türünün en eski anma yerlerinden biri olarak sayılmaktadır. O zamanlar gerçekleştirilen konsept resmi makamlar ve siyaset ile işbirliği içinde Nazi-rejimi kurbanlarının birlikleri tarafından geliştirildi. Devlet, anma yerinin şekillendirilmesi ve daha da geliştirilmesi için öneriler sunmayı en başından itibaren birliklere bırakırken, kendisini esas olarak bu kurumun doğru-dürüst, hem ideolojik hem de dini bakımından tarafsız idare edilmesi ile sınırladı. Her ne kadar bu birliklerin devlet organlarıyla ilişkileri arasıra sorunlu olsa da, bu nedenle Mauthausen TK-Anma Yerinin (donanımda ve orada yapılan çalışmada) Nazi-gaddarlık rejimi mağdurlarının ulusal ve uluslararası birliklerinin görüşlerini büyük çapta karşıladığından ve karşılamakta olduğundan yola çıkılmalıdır.

Her ne kadar bugün bazı kararlar belki farklı alınabilir olsa da, 1947 de tercih edilen anıtın biçimlendirilmesi yarım asır sonra da hala beğenilebilir haldedir. 1949 dan sonra anıtlar bölgesinin inşa edilmesiyle ve onursal mezarlıkların kurulmasıyla anma yerinin görünümü asıl konseptte bulunmayan bir hale geldi. Ama bugün tam da bu alanlar mekanın niteliğini kesin bir tarzda belirlemektedirler.

Ziyaretçiler merkezinin inşa edilmesi ile arazinin topografisindeki özsel ve yoğun bir değişiklik gerçekleşti. Bu ise, etki ve öneminin ancak yıllar geçtikçe bilinçlere çıkacağı bir durumdur.

SS adamları...
Mauthausen tutsakları önünde poz verirken...
Ekim 1941

Gusen Tutsakları...
Özgürlüklerine kavuştuktan hemen sonra...

Mauthausen Temerküz Kampının Kısa Tarihçesi (1) 1938 – 1945

Avusturya Mauthausen Komitesi'nin Malzeme Külliyatı
Yazar: Andreas BAUMGARTNER
Türkçeye çeviren: İsmail YARKIN

Avusturya coğrafyasındaki bu biricik temerküz kampı hiçbir zaman Avusturyalılar için bir kamp olmadı; oysa bu kamp blokunun Avusturya bağlantıları çok çeşitliydi. Mauthausen Nazi despotluğunun bir sembolü oldu.

Oysa o zamanki nerdeyse tüm Ostmark (Naziler Avusturya'ya Doğu Sınır Eyaleti anlamına gelen bu adı vermişlerdi –ÇN) ta Mauthausen'in yan kampları kuruldu. Bu şube kamplara, ana kamp gibi gıda maddeleri, inşaat malzemeleri temin etmek gerek idi; nöbetçiler de kısmen yerel halktan tedarik edildi. Mauthausen-tutsakları nakliye trenlerinden indirilerek köylerden geçirilerek kampa sürüldüler ve görülemez değildiler. Kampların çevresindeki birçok binalar tutsakların zorla çalıştırılmasıyla inşa edildi; bunlardan bazıları bugün bile duruyor ve hala kullanılıyor.

Başlangıçlar

Temerküz kamplarının işletilmesi için SS'e ait iktisadi işletmelerden biri Deutsche Erd-und Steinwerke GmbH (DEST) = Alman Toprak ve Taş İşletmeleri Limited Şirketi idi. Tutsakların sömürülmesinin yanında SS'lerin azami kar etmesi için bu dönemde siyasi karşıtın disiplin altına alınması, ezilmesi ve kırılması hala ön planda duruyordu. Aynı zamanda çalıştırma yoluyla imha etmeye özellikle uygun taş ocak-

(1) Bu metin Andreas BAUMGARTNER'in kitabının: Mauthausen'in unutulan Kadınları, Mauthausen Temerküz Kampının kadın tutsakları ve onların hikayesi, Viyana 1977, uyarlanmış bölümlerine dayanmaktadır. Nazi-döneminin adlandırmaları ve kategorileri italik yazılmıştır.

ları da arandı. Bütünüyle yetersiz araç-gereç ile ağır taş ocağı çalışması çok yetersiz beslenen ve güçsüz kalmış tutsaklar için çoğu kez ölümcül idi.

Böylesi taş ocaklarından biri Mauthausen'de bulundu ve bir temerküz kampına bağlanmak için seçildi.

Iktutsaklar8Ağustos1938tarihindeMauthausen'e vardılar. Dachau (Almanya –ÇN) dan yaklaşık 300 tutsak kampın inşaası için Mauthausen'e sevk edildiler. Onlara Mauthausen'deki SS-nöbetçi birliklerini oluşturan Dachau SS-Totenkopfverband = Kuru kafa Birliği'nin 80 üyesi nöbetçi olarak nezaret etti.

İlk kamp 4 barakadan oluştu; ama hızla büyüdü. Ocak 1939 da diğerlerinin yanında bugün hala varolan kampı çevreleyen duvarlar ve nöbetçi kulelerinin inşa edildiği TK'nin yapıları genişletildi. Aralık 1939 da, 13 ü serbest bırakılan; 34 ü ölen tutsaklar çıkarıldığında nerdeyse 1000 tutsak Mauthausen'de haps edilmişti. Henüz 18 Ağustos 1938 de bir tutsak "intihar" etti; 15 Kasım 1938 de ilk tutsak kaçarken vuruldu. Her iki ölüm sebebi kural olarak bu tutsakların katledilmelerini gizleyen sahte adlandırmalar idi.

Çalıştırma yoluyla İmha Etme

Mauthausen Temerküz Kampı kuruluşundan sonraki yıllarda tüm TK-sisteminin en korkunçlarından birine dönüştü. Mauthausen TK'sının tek kamp olarak III. Kademeye sayılması da kesinlikle buna katkı sağladı. Güvenlik Polisi ve SD (Güvenlik Servisi-ÇN) nin şefi olarak Reinhard Heydrich 1 Ocak 1941 de temerküz kamplarının dört farklı kamp kademelerine resmen ayrılması kararını verdi:

1 ve 1a kamp kademesi ile koşullu iyileşebilir tutuklular ve ünlü tutuklular kapsanmalıydı. Dachau, Sachsenhausen temerküz kampları ve Auschwitz ana kampı bu kategoriye girdi.

II. Kademe temerküz kamplarında ağır suçlu, ama iflah olması ve düzelmesi mümkün olan tutuklular gözaltına alınmalıydılar. Buchenwald, Flossenbürg, Neuengamme ve Auschwitz-Birkenau temerküz kampları bu kategoriye girdiler.

Onun yan kampı Gusen ile birlikte Mauthausen TK, III. Kademenin tek kampı olarak bu kararda belirtildi. Bu kamplara herşeyden önce ağır suçlu, iflah olmaz (...) düzeltilmesi mümkün olmayan tutuklular sürgün edilmeliydi, çoğu kez de diğer TK'lar tutsaklarının cezalarının ağırlaştırması için.

Mauthausen'e sürgün sevki birçok tutsak için, tutsak dosyasında RU (=geri dönmesi istenmiyor) notu bulunduğundan bir ölüm kampına varış anlamına geldi. Bu kategorideki tutsaklar aslında iş güçlerinden bitkinleşene kadar yararlanılması gereken ölüme mahkum adaylardı.

Mauthausen'de kendilerine farklı davranılan çeşitli tutsak grupları vardı. Ürkütücü ölüm merdivenlerinden dermeçatma taşıma sepetleriyle tutsakların dengelerini kaybedinceye dek ağır granit parçalarını taşımak zorunda kaldıkları ve yükleriyle birlikte taş merdivenin yeniden aşağısına düşerken beraberlerinde çoğu kez birçok diğer tutsakları birlikte sürüklediklerı taş ocağının ölüm merdivenleri çok kötü ünlüydü.

Ama bu dönemde hemen hemen tüm diğer tutsaklar da çok az yaşamda kalma şansına sahiplerdi. Bunun sorumlusu kötü davranmalar yanında, gıda maddelerinin, tıbbi bakımın ve temel hijenik önlemlerin de sürekli yetersizliği idi. Böylece masraflardan tasarruf edilebildi ve bu bağlamda tutsakların yokedilmesi sineye çekildi. İnsanlıkdışı davranışlara ve en ağır şekilde çalıştırmaya ek olarak tüm yaşam için gerekli gereksinimlerin bütünüyle yetersizliği her türlü insanlık onurlarının gasbedildiğini gören birçok tutsakların ruhsal olarak çökmesine neden oldu. Mauthausen'deki bu imha politikası başlangıçta herşeyden önce Yahudilere ve Çingenelere uygulandı. Özellikle Yahudi tutsakların Mauthausen'deki ortalama yaşamda kalma süresi az haftalar tuttu.

Mauthausen belirli uluslar ve tutsak kategorilerinin üyeleri için 1943 yazının sonuna kadar hemen hemen istisnasız bir ölüm kampı idi. Bundan özellikle yukarda belirtilen Yahudiler ve Çingeneler, ama aynı zamanda Polonyalılar ve Ruslar (burda herşeyden önce savaş esirleri), Çekler ve Cumhuriyetçi İspanyollar ve diğer tutsak grupları nasiplerini aldılar. Kamp koşullarının veya idam/kurşuna dizme vs. gibi infazların kurbanları olmayan tutsaklar ise SS-hekimleri tarafından revirde yapılan enjeksiyon şırıngalamaları (fenol, benzin veya hava) ile katl edildiler.

Sonbahar 1941 de hasta ve çalışamıyacak haldeki tutsakların katledilmesi için, ama aynı zamanda büyük çapta planlanan infazlar için kullanılan gaz odasının inşaası başladı. Buna ek olarak Mauthausen'den Gusen (1940 da kurulan Mauthausen TK'ının yan kampı) e götürülmesi sırasında çok

sıkıca kapatılmış kamyonun karoserisi içinde kamyonun içine verilen karbon monoksit gazıyla boğulan çok sayıda tutsağın katledilmesi için bir gaz vagonu 1942 İlkbaharından itibaren kullanıldı. Ama yine Hartheim şatosu Ötonazi Kurumunda binlerce tutsak resmi ötonazinin sona ermesinden sonra şatonun gaz odasında katl edildi; (özürlü insanların katl edilmesi çok sayıda protestoların ardından 1941 Yazında durduruldu. Buna rağmen yaşama değer bulunmayan canların, yani özürlüler, irsi hastaların ve artan derecede Yukarı Avusturya'nın yaşlılar yurtlarına seçilerek atılan bakıma muhtaç yaşlı insanların ve hastanedekilerin öldürülmesi savaş sonuna kadar sürdü.).

Mauthausen'deki Rus tutsaklar

SS'lerin imha siyaseti ancak TK'larının işlevinin silah sanayisi için çalışma köleleri yedek ordusuna dönüşmesi ile biraz değişti. Silah sanayisi için gerekli belirli tutsaklar sırf bunun için hazırlanan yan kamplarda toplatıldılar ve en azından çalışma güçleri sona erene kadar hayatta tutuldular. Tutsaklara davranıştaki bu dönüşüm yaklaşık olarak 1942 İlkbaharından itibaren geçerliydi.

Bu değişiklik Mauthasen'de ancak 1943 yazı sonu gerçekleşti; bu zamana kadar Steyr'deki bir yan kamp (Steyr yan kampı 14. 03. 1942 tarihinde kuruldu) dışta tutulduğunda, savaş sanayiinde tutsakların sadece yaklaşık % 8 i çalıştırıldı. Geriye kalanların büyük çoğunluğu Mauthausen ve Gusen'deki taş ocaklarında ve olsa olsa temerküz kampının atelyelerinde kaldılar ve SS-mülkiyetindeki DEST şirketine çalışmak zorunda kaldılar.

Mauthausen TK'ındaki tutuklu sayısı 1943 sonunda yaklaşık 25.000 tutsak tutuyordu; bu sayıya ölenler, katledilenler ve başka kamplara sevk edilenler dahil değildir. Yani tutsakların silah sanayiinde kullanılmasının başlaması ile birlikte, bu tutsakların iaşesi sadece asgari olarak temin edilmesi gerektiğinden, işverenlere ve SS'e yüksek kazançlar vaad eden bu iş gücü büyük potansiyaline el atılabildi.

Silahlanma Sanayi ve Tutsak Çalıştırma

Gittikçe ilerleyen savaş süresi ve Alman Ordusunun gittikçe çok fazla artan insan ve malzeme kaybı bir yandan şimdiye kadar henüz askerlikten muaf tutulan erkeklerin askere alınmasını; diğer yandan silahlanma çabalarının arttırılmasını gerektirdi. Binlerce kadın askere çalışmaya mükellef kılındı ve milyonlarca zorla çalıştırılan işçiler silahlanmada çalıştırılmak üzere zorla Almanya'ya sevk edildiler. Oysa kayıpları yaklaşık olarak bile karşılayacak çabalar boşa çıktı. Bu nedenle 1942 den itibaren, tutsakların bir kısmı için en azından katledilmesinin bir ertelenmesi anlamına gelen, TK-tutsakları artan bir şekilde silah sanayiinde çalıştırıldı. Fakat TK-tutsaklarını savaş endüstrisinde çalıştırmak çabalarına karşın Auschwitz ve diğer imha kamplarındaki kitlesel gazlamalar devam etti ve tüm diğer temerküz kamplarında da binlerce tutsağın katl edilmesi sürdürüldü. Hasta ve çalışamaz haldeki tutsakların hemen hemen istisnasız öldürülmesi devam etti veya kesin ölüme terk edildiler. Birçok tutsak çalıştırılmanın kendilerini yokedilmeden kurtarabileceğini sandı ve kendilerini çalışma sürecinde vazgeçilmez yapmaya çalıştılar. Ne var ki onlar da SS-hekimlerinin zehir şırıngalarının ucunda, gaz odalarında veya infaz komandoları vasıtasıyla öldüler.

Tutsakların silah sanayiinde çalıştırılmasının uygulanması için önce Mauthausen çevresinde ve sonra da Avusturya'nın tümünde (Salzburg'un doğusuna doğru) ana kampın yan kampları kuruldu. Bu yan kamplar savaş ekonomisi, hammadde kaynakları ve ulaşım tekniği bakış açılarına göre konuşlandırıldılar. Alplerdeki veya Alplerin önündeki bölgedeki coğrafik konum, üretimin ya önceden bulu-

nan veya tutsaklar tarafından akla gelebilemez korkunç koşullarda kaya ve taşların içinde inşa edilen maden galerileri ve ocaklarına kaydırılmasını (hava saldırılarına karşı güvenceli) avantajlı hale getirdi.

Mauthausen TK'nın ilk yan kampı Mayıs 1940 da sadece beş kilometre uzaklıktaki Langenstein'da (yan kampın adı Gusen idi) açıldı. Gusen, uzun süre (23 Ocak 1944 e kadar) tüm Mauthausen kompleksinde özel bir konuma sahipti; tutsaklara burada buraya özgü numaralar verildi; ayrı kayıt kütükleri tutuldu ve diğer bir dizi unsurlar Gusen yan kampını nerdeyse kendi başına bir temerküz kampı yaptı. Gusen de, aynı Mauthausen gibi ta en başından itibaren yok etme kurumu olarak tasarlanmıştı ve o da binlerce tutsağın ölüme itildiği taş ocaklarına sahipti. Gusen kampının silah sanayi amaçları için kullanılması ancak göreceli olarak geç başladı (Örneğin Gusen II yan kampı Mart 1944 de); bu kampın esas amacı yine tutsakların SS'lerin ekonomik amaçları için sömürülmesi idi. Bunun yanında 1943 ilkbaharından itibaren silah endüstrisinin bulunduğu yerlerde sayısız yan kamplar ortaya çıktı. Zaman zaman ana kamp tutsak mevcut sayısını bile aşan en büyük kamplar Gusen, Ebensee, Melk, Linz'de ve bir dizi yan kamp Viyana bölgesinde vardı. Mauthausen TK'nın yan kampı olarak bugüne kadar 49 yer bilinmektedir. Bunların yanında bir de sanayideki çok farklı işlerde, ama aynı zamanda bombalama saldırılarından sonra ortalığı toparlama-temizleme işlerine koşulan varlıkları sadece kısa bir zaman süren sayısız dış komandolar/karakollardan yola çıkılmalıdır.

Mauthausen ana kampı bu dönemde, çeşitli işletmelerde zorla çalıştırılan tutsakların idare ve dağıtım merkezine dönüştü. Aynı zamanda yan kamplardan çalışamaz haldeki tutsaklar ana kampa nakledildiler ve orada katledildiler. Yani Mauthausen küçükçe yan kamplardan tüm hasta tutsaklar için ölüm kampı haline geldi. Yan kampların çoğu için yan kampta ne kadar hasta tutsağın bulunabileceğine dair ana kamp SS-yerel hekiminin önceden planladığı direktifi vardı. Önceden saptanan bu sayının aşılması halinde tutsaklar ya zaten (örneğin Loibl geçitinde olduğu üzere) yan kampta katledildiler veya katledilmek üzere Mauthausen'e nakl edildiler. Büyük yan kamplarda tutsaklar kısmen orada katl edildiler ve bu yan kampta bulunan krematoryumda yakıldılar.

Sonunda Kaos ve Kitlesel Ölümler

Silahlanma çabaları ve artan tutsakların çalıştırılması Mauthausen TK-mevcut sayısının güçlü bir şekilde artmasına götürdü. 1943 sonunda tutsak mevcut sayısı yaklaşık 25.000 tutarken, 1944 sonuna kadar bu sayı 74.000 den fazla tutsağa yükseldi; Mart başı 1945 de 84.000 den fazla mahpus en yüksek sayısına ulaştı. Mauthausen'deki toplam tutsaklar sayısı 200.000 inin üzerinde tahmin edilmektedir; sayısız tutsak kayıtlara geçirilmeksizin Mauthausen'e sürülüp ve orda katledildiğinden, sonal bir sayı asla bulunmayacaktır. Bu 200.000 tutsaktan 8.000 üzerindesi Mauthausen erkekler kampında tutuklanmış kadınlar idi.

1944 Sonbaharından itibaren tutsaklar Mauthausen'e ve onun yan kamplarına salt silah sanayiinde çalıştırılmak üzere değil; bilakis daha çokça doğudaki kampların tahliye edilmesi bağlamında sevk edildiler. Oysa bu tutsakların çoğu hala yan kamplara dağıtıldı; ve zorla çalıştırıldılar da. Bu ise Mauthausen'in gittikçe daha fazla dolup taşmasını beraberinde getirdi; zaten çok kötü olan yaşam koşulları, felaketsi kaosa dönüştü. Meşakkatli nakliyatlardan önce işler haldeki demiryolu hatlarına çokça hala haftalarca süren yaya yolculuklar yapmak zorunda kalan aç bırakılmış tutsaklarla dolu gittikçe fazlalaşan trenler Mauthausen garına geldiler. Vagonların birçoğunda yaşayan tutsaklardan çok daha fazla ölü tutsaklar bulunuyordu; yeni gelenlerin bir bölümü de eziyetli kayıt süreci sırasında öldüler. Yeni gelen tutsaklar sözde ağlama duvarında saatlerce ve çoğu kez günlerce hazırolda durmak ve kendilerinin kayıt işlemlerinin bitmesine kadar beklemek zorunda kaldılar. Bu sırada düzenli kötü davranmalar ve cinayetler uygulandı.

Kampın kapasitesinin üzerinde kullanılması 1944 Sonbaharında içine 10.000 den fazla insanın tıkıştırıldığı bir çadır kampının kurulmasına götürdü. Hasta ve açlığa mahkum edilen tutsakların büyük sayısı, bunların eski SS-spor meydanının yanında ana kampın altında bulunan sağlık kampında nerdeyse kendi başlarına bırakılmalarına ve bitap düşme ve salgın hastalıklara kapılmalarından binlercesinin ölmesini beraberinde getirdi. Mauthausen Temerküz Kampının öldürme donanımları çalışmasını sürdüregeldi; gaz odasında 28 Nisan 1945 tarihine kadar insanlar katledildi. Ölülerin sayısı öylesine arttı ki, kampın krematoryumları cesetlerin yakılmasına, bir yakma işleminde sekize kadar ce-

set kül edilse bile, yetişemediler.

En azından binlerce ölüden bazılarını kamptan uzaklaştırabilmek için kamptan fazla uzak olmayan bir yerde 10.000 e yakın ölünün gömüldüğü bir kitlesel mezarlık düzenlendi. Ne var ki, Mauthausen Temerküz Kampı, özellikle de sağlık kampı, büyük küme ve yığınlara ayrılan yüzlerce cesetle doldu, taştı. Hemen hemen tüm tutsak raporlarında ve hatıralarında her tarafta sereserpe kalmış böylesine büyük sayıda ölüler ile ilgili yaşanan şok anlatıldı.

Kurtarma

Mauthausen TK'nın kurtarılması müttefik askerlerin son kurtarma eylemi idi. SS-nöbetçi ve gardiyan birlikleri Mayıs başında ardıardına kampı terk ettiklerinden sonra (daha SS'lerin geri çekilmesinden kısa bir süre önce gizli bilgi sahiplerinin çoğu (krematoryum tutsakları v.d.) kitlesel katliamların sırdaşları olarak infaz edildiler. Son kurşuna dizme 3 Mayıs 1945 de gerçekleşti ve hapishane kampının korunmasını kısmen Viyana Ateş Koruma Polisi (= itfaiye) birimleri sorumlu olmasına karşın, kurtarıcıların karşılanmasını hazırlaması gereken tutsakların arasında komiteler oluştu. SS-kampının nerde bulunduğu ve onların geri dönüp dönmeyecekleri kesin olarak bilinmediğinden bu eylemler hala çok tehlikeli idiler. Taş ocaklarında ve işletmelerdeki zorla çalıştırma derhal durduruldu; sadece kampın işletilmesinin yürütülmesi için gerekli olan birkaç çalışma komandosu (Örneğin mutfakta) kendi çalıştıkları yerlerde kaldılar.

5 Mayıs 1945 sabahında Mauthausen Belediyesi Amerikalı birlikler tarafından işgal edildi ve SS'lilerin büyük kesimi tutuklandı. Aynı günün yaklaşık olarak öğlen vaktinde birkaç günden beri Mauthausen'de bulunan Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin delegesi Loui Haefliger iki Amerikan zırhlı keşif vagonunu kampa yönlendirdi. Ateş koruma polisleri silahsızlandırıldı ve kamptan uzaklaştırıldı; kamp idaresi tutsaklar komitesine devredildi. Amerikan askerleri protestolara karşın birkaç saat sonra kampı terk ettiler, bu da hâlâ bile SS'lerin geri dönmesinden korkan birkaç tutuklu grupların silahlanmalarına sebep oldu. Bu silahlı tutsaklar kampın güvenliğini üstlendi; bu bağlamda dağılan SS-birlikleriyle girilen silahlı çatışmada bir İspanyol tutsağı öldürüldü. Kamp 7 Mayıs 1945 günü Albay Seibel komutasındaki 3. ABD-Ordusunun 11. Tank Tümeni tarafından sonal olarak devr alındı ve böylece nihai olarak ta kurtarıldı.

Başlangıçta Amerikalılar bitik haldeki tutsakların iaşelerini üzerlenene kadar Mauthausen ve tüm yan kamplarda gıda maddeleri ve giyim eşyalarının yağmalanmaları meydana geldi. 20.000 nin üzerindeki ağır hasta tutsaklara alelacele tıbben bakabilmek ve beslenmeyi sağlayabilmek için derhal askeri hastahaneler kuruldu. Amerikan sağlık birimlerinin çabalarına rağmen kurtarmadan sonra bile binlerce tutsak çoğu uzun süreli kamp tutsaklığı sonucunda öldü. Ya infazlarla, ya en ağır işte çalıştırılırken bile planlı yetersiz beslenme nedeniyle, ya da belirli tutsak gruplarının kasten imha edilme önlemleriyle Mauthausen'de 100.000 in üzerinde insan katl edildi.

Epilog

Mauthausen'de kurtarılan tutsaklar yavaş yavaş kendilerini toparlamaya başladılar. Hala birçok insan ölmesine karşın, binlercesi artık evlerine dönmeyi düşünmeye başladılar. Mayıs ayı sonunda ilk evlerine dönenler nakilleri Çekoslovakya'ya gitmek üzere Mauthausen'den yola çıktılar. Kurtarılan tutsaklar kamyonlarla, yaya ve çalıştığı kadarıyla demiryolu ile evlerine döndüler.

Memleketlerine vardıklarında ailelerinden sadece kendilerinin sağ kaldıkları acı gerçeği ile karşılaştılar. Memleketlerine geri dönenlerin çoğu evlerini harap edilmiş olarak buldular; birçok evde hala "kendi evleri bombalanmış insanlar" yerleşmişti.

Doğdukları yerlere zaten çok ikircikli olarak geri dönmek isteyen Yahudiler (takibat döneminden kalma korkunun hala derin izleri bulunuyordu), kendilerinin eski evlerinde çoğu kez arileştirenler ile karşılaştılar. Bu kadın ve erkekler için hakaret, eziyet dolu bir koşuştur- ma yeniden başladı: antisemit (Yahudi düşmanı-ÇN) önyargılar, aşağılamalar ve Örn.: Polonya'daki katliama benzer taşkınlıklar birçoklarını sürgüne gitmeye yönlendirdi.

Kendilerinin eski çevrelerine geri dönenler temerküz kamplarında yaşadıklarıyla hiç kimsenin ilgilenmediği deneyimini çok çabuk yaptılar. Yeniden inşaa ve maddi olarak temel geçinme derdi çokları için, herşeyden önce Üçüncü İmparatorluk sırasındaki kendi rolü hakkında hiç kimse yüzleşmek zorunda olmadığından, daha önemliydi. Çoğu insanlar Avusturya'da, Avusturya'nın nasyonal sos-

yalizmin (Nazi-rejiminin-ÇN) ilk kurbanı olarak görülmesi gerektiği şeklindeki Avusturya'nın "kurban rolü"nün arkasına sığındılar. Böylece her bireysel suç (zaten kollektif suçtan çoktan artık söz edilmiyordu) kollektif bir mağdur rolünün arkasında saklanabildi. Geri dönen tutsakların birçoğu kendi anlattıkları karşısındaki bütünüyle anlayışsızlığı ve kısa bir süre içinde yoğun redetmeye dönüşen bilmemezlikten gelmeyi bildirdiler.

Az sayıda geri dönen Yahudilerin işi çok daha zordu. Avusturya partilerinden hiçbiri kendisini onlara platform olarak sunmadı. Tersine: Ülke partilerinin tümündeki antisemit eğilimler sürdü (Burda görüşüme göre toptancı bir tavır sergilenmekte; herhalde burjuva partiler kastedilmektedir. Belli bir süre parlamentoda temsil edilen KPÖ – Avusturya Komünist Partisi'- nin revizyonist yozlaşmasından sonra ne kadar antisemit bir pozisyona sahip olduğu, ondan 1966 da kopan MLPÖ –Avusturya Marksist-Leninist Partisi- nin böylesi eğilimlere sahip olup olmadığı ayrıca araştırılmalıdır. Avusturya'daki Avustro-faşist ve Hitler-faşizmi döneminde bir dizi Yahudi kökenli anti-faşist, ilerici, devrimcinin özellikle sosyaldemokrat partiden ayrılarak KPÖ'ne geçmesi ve bunun içinde mücadele ettikleri olgudur. ÇN). Partilerin, ancak 1949 da tekrar parlamento seçimlerine katılmalarına izin verilen eski Nazilerin oylarını kapma konusunda birbirleriyle yarış etmeleri faşizm kurbanlarına fazla yer bırakmadı.

Asosyal/toplum yaşamına aykırı olarak takibat altındaki insanlar, çingeneler ve homoseksüellere ayrımcılık yapılmasına büyük oranda devam edildi ve sanki hiç kurtuluş olmamışcasına (yatılı yurtta himayeye muhtaçlar olarak) hatta kısmen toplumdan dıştalanarak kapalı tutuldular.

Tutsakların birçoğunda bundan dolayı kalıcı bedensel rahatsızlıklar meydana geldi. Kötü davranmalar nedeniyle yaralanma ve sakatlanmalar ve yıllarca süren kötü beslenme ve bilinen koşullar altındaki zorla çalıştırma mağdurların birçoğunu malul hale getirdi. Onlar malulen emeklilik (henüz kurban/mağdur emekliliğinden zaten hiç söz edilmiyor) için başvurduklarında eski tutsakların yaşamak zorunda kaldıkları aşağılanmalar yeni bir şok oldu.

Eski tutsaklar birkaç yıl önce kendilerini tutuklayan devlet memurları ve hekimler ile gittikçe yeniden karşıkarşıya geldiler.

TK-tutsaklığından canlı kurtulanların psişik sorunları kurtarılan tutsakların birçoğunda öylesine yoğunlaştı ki, onlar TK'daki tüm deneyimlerini hafızalarından silmeye çalıştılar. Bu nedenle eski tutsakların birçoğu araştırma komisyonlarının nezdinde ifade vermek istemedi veya veremedi; birçokları ise bir tutukluluk belgesi başvurusunda bulunmaya kendilerinde ancak şimdi güç bulabildiler.

Kampın kurtarılmasından yaklaşık 60 yıl sonra ana kampın, yan kampların tarihi, ama aynı zamanda şimdiye kadar üzerinde pek durulmayan tutsak gruplarının tarihi şimdi tam bir şekilde ele alınmaya çalışılıyor. MKÖ (Avusturya Mauthausen Komitesi-ÇN) nin yerel girişimleri ancak birkaç yıldan buyana yan kampların bulunduğu bölgelerde anma yerleri kurmaya ve tarihsel ilişkilerini belgelemeye çalışmaktadırlar. Unutmaya karşı ve Avusturya dönem tarihinin bu kesitinin Avusturya halkının kollektif tarih bilincinde perçinleşmesi için çalışan şimdiye değin herşeyden önce Mauthausen Temerküz Kampının eski tutsakları idiler. Şimdi ise zamanın tanıklarını dinlemesi, onlardan öğrenmeleri ve bu görevi üstlenmeleri gereken daha genç kuşaktır.

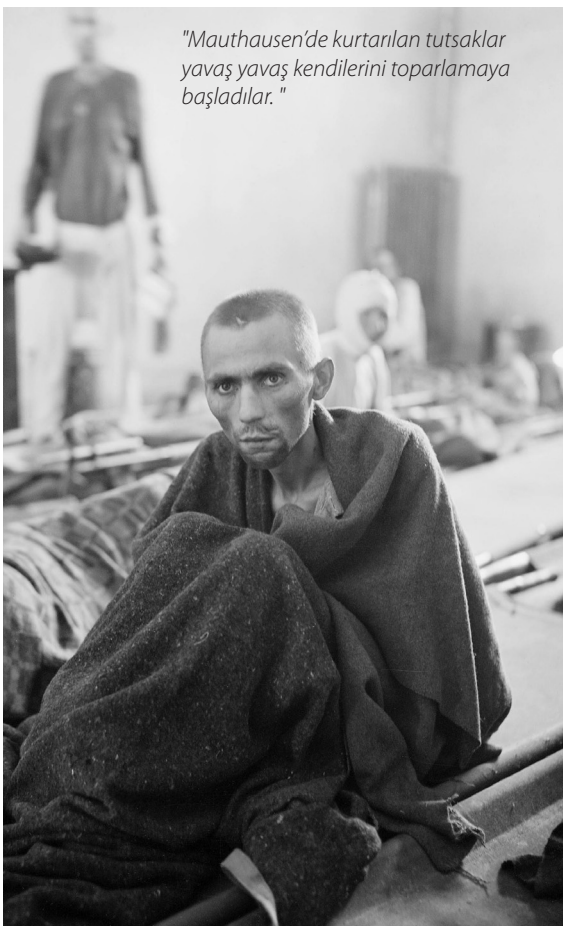

"Mauthausen'de kurtarılan tutsaklar yavaş yavaş kendilerini toparlamaya başladılar."

Kral ve Oğlu

Mihdi Perinçek
mperincek@mynet.com

Gülê, akranları gibi daha çocuk yaşında iken bir fabrikada çalışmaya başlamıştı. Yirmi yıl boyunca dur durak bilmeden, haftanın altı günü sabahın alacakaranlığında uyanmıştı. Kese kâğıdı fabrikası makinesinden gelen şık şak sesleri gibi hep koşuşturarak işine gidip gelmişti. Özlemini duyduğu ancak başkalarının dünyasını renklendiren çocuklar için rengarenk çorap yapan makinenin bandından geçen defolu olanları ayıklarken sık sık duygulu anlar yaşamıştı. Ancak pazar günleri evinde kalabiliyor, herifi "öksüz" rahat etsin diye ev temizliğini yapıyor, iki-üç güne yetecek kadar yemek hazırlıyordu.

O pazar sabahı her zamankinden biraz geç uyanmıştı Gülê. Yanı başında horul horul uyuyan "öksüz", yorganı şutık gibi bedenine sarmalamıştı. Gece boyunca yorgana hasret kalan vücudunun baharın sabah serinliğinde titrer hale geldiğini hissetti, üşüyen bedenini ısıtmak için gerinmeye başladı Gulê. Ve "Öksüz"ü uyandırmamak için sadece yorganın açıkta kalan ucuna sokuldu. Bir yanda "bari bu sabah yatak keyfi yapayım" diye kendi kendine söyleniyor, diğer yandan onu bekleyen ev işlerini düşüyordu.

Sebat edemiyordu. Usulca yataktan süzüldü. Ortaçağ cengâverlerinin savaşa giderken kuşandığı gibi, onu Mart ayı sabah serinliğinden de koruyacak temizlik elbiselerini giyindi. Toz almak için salona geçti.

"Körolacası öksüz! yine dağıtmışsın her tarafı, hele bak bir de sigara da içmiş, niye uyanmadığı belli oluyor, bilgisayarın başında sabahlamış yine" diye söylenerek yazı masasına yaklaştı. Masa üzerindeki dağınıklığı toparlamaya başladı. Masada bulunan ciğcığa kaplı defter dikkati çekmişti. Örük saçlı çocuk resimli etiket cığcığanın üzerine yapıştırılmıştı. Örüklerdeki papatyalı toka, çocukluğunu anımsattı. Etiketin üzerindeki yazıyı okudu. "Öksüzün dünyası". Suç işlemek üzere olan insan tedirginliğinde etrafa bakındı. Daha sonra sayfaları sararmış defteri rast gele ayırdı. Düz çizgiler üzerine yazılmış dikenli teller gibi eğricik büğrücük kelimeler gözlerinden içeri girerken yüreğinin derinliklerinden gelen bir sızı hissetti.

Sayfanın en üstünde olan "babamın gözlerine bakamıyorum" cümlesine, sağdan Mayıs bin dokuz yüz altmış altı tarihi yaslanmıştı. Şehirli diliyle okumaya başladı.

"Bu sabah çok heyecanlıydım. Misafirlerimiz gelecekti. Analığım misafir gelecek diye ortalığı düzeltiyordu. Ön duvarı Midyat beyaz taşlarıyla örülmüş, arka duvarı yamaca yaslanmış üç katlı taş binanın orta katında oturuyorduk. İki gözlü evin bir penceresine ben, diğerine küçük kardeşim Mehmet oturmuş hep papura bakmıştık. Çünkü misafirlerimizi getirecek araba bu papurdan geçecekti. Zeytinliklerin, bahçelerdeki çeşit çeşit meyve ağaçlarının arkasındaki sınırsız yeşilliğin cezb edici güzelliği; telaşımı ve heyecanımı bir nebze de olsa kendisine esir etmişti.

Dört gözle beklediğim misafirlerimiz gökteki ay kadar güzel halam, eniştem ve çocukluk arkadaşım, sırdaşım halamın oğlu Nebi idi. Benden üç yaş büyük olan halamın oğlu Nebi üç ay önce kendinden iki yaş büyük bir kız ile berdel usulüyle evlendirilmişti. Uçsuz bucaksız tarlaları olan komşu ilçede oturuyorlardı. Halamın kızı tıpkı halam gibi çok güzeldi. Nasıl kıymışlardı ona, berdel usulü ile evlendirmeye. Nebi on iki yaşında bir çocuktu. Gerdeğe girmemişti daha. İlçemizde okuyup üflemesi güçlü olan hocaya bağını çözmeye getirmişlerdi Nebi'yi. Hocanın ismi 'Melê Zinarê' 'Kayalıkta oturan hoca' idi. Eniştem, Nebi, halam ve Rukiye ninem ile birlikte nefesi güçlü hocaya gitmemi istemişti. Annem sağ olsaydı o da gelecekti. Annem geçen sene kardeşimi doğurmaya çalışırken ölmüştü. Kardeşim de doğmadan ölmüştü. Bayır yukarı yola çıkmıştık hocanın evine doğru. Evinin sadece hangi mahallede olduğunu biliyordum. Mahalleye gittik. Evini öğrenmek için bir evin kapısında oturan kadınlara seslendim. 'mala melê buharê kîjana yê' 'bahar hocasının evi hangisidir' diye seslenmem ile birlikte kadınlar gülmeye başlamışlardı. Halam

"sus" deyivermişti hemen. Çocuk aklı, halkın eşeğe "melê buharê' dediğini bilmiyordum. Evini tarif ettiler. Hoca evde değildi. Akşam yatsı namazından sonra geleceğini söyledi ev halkı. Halamı bizim eve bıraktıktan sonra Nebi ile birlikte ilçenin batısında bulunan pınara doğru yürümeye başlamıştık. Buz gibi suyu olan pınara yarım saat içinde ulaşmıştık. Dili olsa da ziyaretçilerini anlatsaydı pınar. Suya giden güzel ablalara sütrelerden bakan hangi abiler gitmedi ki, ellerinde renkli şişeler olan hangi abiler gitmedi ki, kitap gibi konuşan hangi abiler gitmedi ki. Etrafındaki kürsü gibi kayalara kimler oturmadı ki. Babası ölen Kadir abi, dibi delik kara lastik ayakkabı giyen okulumuzdaki Halil'in, kundura giyen Sinan'ın karşı mahallede oturan ütülü pantolon giyen babaları da geliyordu bu pınara. Giderken Nebi bakkaldan bir paket 'gelincik' sigarası almıştı. Bir paket sigarayı peşinden gelen atlılardan kaçan av gibi, hızla içmiştik. Başım dönmeye başlamıştı. Nebi üst üste sigara içmeye alışıktı galiba. Güneş batmak üzereydi. Eve dönmemiz gerekiyordu. Kokmaması için ağzımı su ile defalarca çalkalayıp yıkamıştım. Sofra kurulmak üzereyken eve varmıştık. Altına kaçıran çocuk gibi, usul usul, yandan yandan babalarımıza görünmeden odanın uzak noktasına doğru gitmeye çalışırken enistem seslenmişti.

'Nebi nereden geliyorsun?'

'Öksüz ile birlikte pınara gitmiştik.'

'Suç işlemiş gibi hareket ediyorsunuz, gel buraya bakalım, yoksa sigara mı içtin?'

Seğirtti Nebi babasına yanına.

'Huh de bakayım'

'Huh huh'

'Sigara içmişsin, nefesin kokuyor, adam mı oldun yoksa adam olsaydın bugün buralara kadar gelmezdik.'

Gözlerimi babamdan kaçırıyordum. O ise yastığa yaslanmış, olanları izliyordu. Bir ara babamın bulunduğu yere başımı çevirmiştim. Göz göze gelmiştik. O güne kadar hiç görmediğim bir gözle bakıyordu bana. Gözleri ile ne söylemek istediğini anlayamamıştım.

Annemi özlüyorum. Öksüz"

Gülê sayfayı çevirdi.

"Çok gün oldu babamın gözlerine bakamıyordum. Babam bugün beni yanına çağırdı.

'Gel yanımda otur, halanların geldiği gün Nebi ile birlikte pınara gitmiştiniz ya, işte onun ile ilgili sana bir hikâye anlatacağım.'

'Rengârenk çiçeklerin, gür ormanlarında çeşit çeşit ve sayılmayacak kadar yabani hayvanları olan bir ülkede bir kral varmış, kral çocukları ile birlikte mutlu mesut yaşar gidermiş, ama ortanca oğlunu daha çok severmiş. Her şeyini onunla paylaşırmış. Bu oğlu, güzel at biner, iyi kılıç kuşanır ve güçlü cenk edermiş. Yağız bu delikanlı aynı zamanda şen ve söz dinlermiş. Avcılıkta da üstüne yokmuş. Nadir de olsa yabani hayvan avına gidermiş. Karlar eridikten sonra bizim " Dengiz Pınarı"nın suyu nasıl aktığını biliyor musun? Hani beraber gitmiştik bir kere. İşte onlar için zaman, bu pınar suyu gibi, yavaş yavaş ve berrak akarmış. Bir süre sonra bir şey kralın dikkatini çekmiş. O sevdiği akıllı, şen, cengâver oğlundan eser kalmamış. Oğlu suskunluğa çekilmiş, yeme içmeden kesilmiş, gün be gün erimeye başlamış. Saray eşrafından soruşturmuş oğlunun bu halini. Ancak kimse kralı tatmin edecek bir sebep söyleyememiş. Kral bu duruma çok üzülüyormuş. Kral, buranın sahibi benim, ben yönetiyorum ve akılı olmalıyım, sorun varsa ben çözmeliyim diye kendi kendine söylenmiş. Uzun uzun düşünmüş, her şeyi sorup soruşturmuş.

Günlerden bir gün, yine oğlunu böyle içine kapanık, süzgün görünce karşısına oturtmuş,

' Oğul(!) birileri emirlerine karşı mı geldi'

'Hayır' diye yanıt almış.

'Sevdalandın mı?

Oğul ' hayır' diye tekrar yanıtlamış.

'Söyleyemeyeceğin bir hastalığın mı var' Oğlu yinelemiş hayır kelimesini. Krallar akıllı olur demiştik ya, işte akıllı o kral dönmüş oğluna,

'Oğul, sana bir şey söyleyeceğim, ama bu kulağına küpe olsun. Dünyada hiç kimse 'sesli osuruk'suz bu dünyadan gidemez. Geç olur erken olur, az olur çok olur, yalnızlıkta veya kalabalıkta her insan mutlaka sesli osurur. İnsansan, yiyip içiyorsan, bağırsakların çalışıyorsa, sıçıyorsan mutlaka sesli osursun, ' demiş.

Kralı yarı açık süzgün gözlerle izleyen oğlunun ağzından gayri ihtiyari şu sözcükler dökülür;

'Ah baba sorma, en son ava gittiğimde, elimde gürz atımın sırtında vahşi avımın peşinden dörtnala gidiyordum, birden bire sesli bir osuruk çıktı benden, durdum, etrafıma baktım kimsecikler yoktu, buna rağmen utandım, o gün bu gündür bu utancı yaşıyorum, ben nasıl olur da sesli osururum diye kahroluyorum'.

Kral akıllı olursa, oğul yaşadıklarını saklamaz ise ne olur bilir misin? Ben söyleyeyim istersen oğlum. Kralın geleceğini rahatlıkla teslim edebileceği bir oğlu olur. Oğulun her gün yeni şeyler öğrenebileceği bir dünyası olur.' dedi.

Sadece rüyalarıma gelen annemi çok özlüyorum. Öksüz."

Burun çekti Gülê. "Öksüz'ün dünyasını" incitmekten korktu. Defteri kapattı. Değerli eşyalarını sakladığı "kesef"inin en sevdiği yerine yerleştirdi defteri. Yatak odasına doğru seğirtti. Kedi gibi usulca sokuldu "Öksüz"ün yanına.

VARİDAT SOFRASI

Mustafa Akyürek

yanağını uzat da
tekil sofralara
çoğul bereketin dolsun

varidat nişanına
karınca
duası okunsun

bozulsun yüzyılların
uzatmalı
varyemez sevdası

üşüdüğüm yeter
dokunsun tezgahında
setremin keçesi

yetişir gidelim
ekmeği halil
katığı ibrahim aşına

yetişir
ellerini yun-
da gel

kir tutmaz
pir yaylası
üleştirir balı peteği

Mardin/ 24.03.2009

Elif Şafak "Aşk" ile ney

H. Demirciyan

Her yönlü iyi reklamı yapıldı. Ne de olsa Doğan Kitap ve Doğan Dağıtım aracılığıyla piyasaya sunuldu. 300 bine ulaştı ve en çok kazanan yazar oldu. Türkiye koşullarında büyük rakam. Yani kendine entelim diyen alıp, okumadıysa bile, bulunsun diye kitaplığına koymuştur. Ben 19,90 TL verip aldım. Herkesin bu parayı bir kitaba verip alamayacağı aşikar. Hem Elif hem de Doğan Kitap iyi kazandı ve hala kazandırıyor. İşin tüccarlık yanı böyle. İşin bir başka yanı da, az okuyan toplumda neyin okunması gerektiği iyi reklam aracılığıyla belirleniyor.

Elif'ten bugüne kadar okuduğum *"Pinhan";* Derviş-Dergah ilişkilerini olumlu koyduğundan olsa, 1997'de *"Yeşil Sermaye"* olarak adlandırılan Kombasan Vakfı tarafından *"Mevlana Büyük Ödülüne"* layık görülmüştü. *"Mahrem", "Siyah Süt"* ve *"Baba ve Piç"*den sonra *"Aşk"* oldu. Bunların içinde iştah ve zevkle okuduğum tek romanı *"Baba ve Piç"*ti. Zaten onunla ilgili görüşlerimi de yazmıştım. Doğum öncesi ve sonrası bir annenin yaşadığı durumu bir anne olarak kaleme aldığı "Siyah Süt" de fena değildi.

Aşk kitabında anlatılan:

Mevlana Celalettin Rumi ve Onun *"Ruhdaşı"*, önderi Şems-i Tebrizi'dir. İçerik olarak *"Sufi"*cilik, yani tasavvuf edebiyatı, sözün kısası ve özü *"Allah Aşkının Şeriatı"* (Tanrı Aşkının yasaları), İslamın Mevlana ve Şems-i Tebrizi yorumudur.

Kitabın içeriğiyle ilgili bir rastlantıya (?) dikkat çekmek istiyorum. Bu arada severek okuduğum roman yazarlarından Ahmet Ümit Bab-ı Esrar'ında da ne tesadüftür ki yine Mevlana işlenmektedir. Kimin kimden esinlendiği bir yana her iki yazarın da an-

yi anlatıyor?

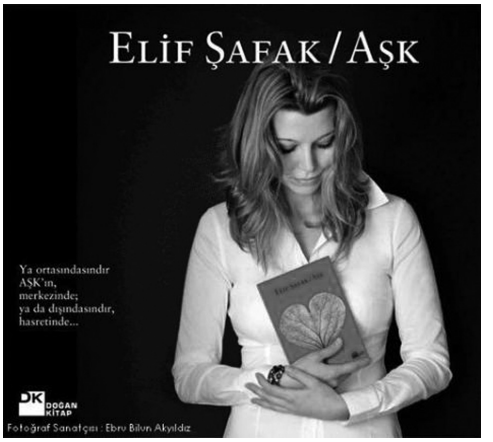

daki gelişmekte olan egemen "dinci" ideolojiye teğet geçtikleridir. Ahmet Ümit biraz daha dikkatli, kurgusu da fena değil. Zevkle okutuyor. Ahmet Ümit kitabına Konya'da başlar, Elif ise Aşk'ı Konya'da bitirir. Elif Şafak bana öyle geliyor ki bir anlamda diyet ödemektedir. Ne de olsa Nisan 2009'a kadar Fettullah Gülen'in gazetesi Zaman'da köşe yazarlığı yapmaktaydı. Şimdi Zaman'dan pek farklı olmayan "HaberTürk" gazetesine transfer oldu. Bilinmesi için yazalım; AKP iktidarı döneminde aldığı bursla 2003'lerde ABD'de akademik çalışma yürüttü. Hala bir ayağı orada. Evli olduğu insan Fettullah Gülen takımından bir zat.

Kitap günümüz 2009 ile 1240 yıllarında dolaşıp durmaktadır. 2009 kurgu kahramanı ABD/ Boston'da yaşayan 3 çocuk annesi, kocası David'in deyimiyle *"sessiz sakin, müşfik, cömert, evliya sabırlı kadın"* Ella'dır. Ella aynı zamanda kocası tarafından aldatıldığı için, arayış içinde olan sıradan kadınlardan biridir.

Yine 2009 kurgu kahramanlarından biri olan İskoçya'lı, Aziz Zahara; her türlü toplumsal berbatlıklarla (içki-kadın-uyuşturucu vb. kötülükler) içli dışlı olmuş-yaşamış, dünyayı görmüş geçirmiş, teknikten anlayan ama sonuçta mutluluğu-sevgiyi, aynı zamanda kurtuluşu "tanrı aşkında" bulmuş "aziz" biridir.

1240-1252 yıllarındaki kurgu kahramanları ise; Kiralık Katil, Şems-i Tebrizi, Efendi, Çömez (Dergahın her işini yapan- amelesi- maedchen für alles-), Rumi (Mevlana), Cüzzamlı Dilenci Hasan, Fahişe Çöl Gülü, Sarhoş Süleyman, Mutaassıp (Dindar), Alaaddin (Ruminin küçük oğlu), Kerra (Rumi'nin karısı), Kimya (Rumi'nin evlatlığı aynı zamanda Şems-i'nin nikahlı karısı), Cengaver Baybars (şiddet sembolü, Fahişe Çöl Gülünün kerhane dostu), Sultan Veled'tir (Rumi'nin büyük oğlu). Tabii bunlar içinde öne çıkan Şems-i Tebrizi ve Rumi'dir. Çünkü kitap esas iskeletini oluşturan düşünce "Aşkın Şeraiti" (Aşkın Yasası) başka deyimle "Sufi"cilik temelinde duranlar bunlardır. Elif Şafak isteyerek veya istemeyerek objektif bir şekilde kitabında "Sufi"ciliği propaganda etmektedir. Çıkış yolunu "Tanrıya Aşka bağlanmakta" görmekte ve göstermektedir. Kitabında işlediği "Aşk" "Allah Aşkı"dır. Kocası tarafından aldatılan ve gerçek sevgiyi (erkek kadın ilişkisi anlamında) arayan Ella'nın Boston'da başlayıp Konya'da biten kısa süre içindeki Aziz Zahara'ya olan tutkusu da "Allah Aşkı"na mahkûmiyetle sınırlı kılınmaktadır.

Aşk Romanı kurgusu da dâhil bir bütün olarak yukarda isimlerini dizdiğimiz kahramanlarının bakış açısından Şems-i Tebrizi ve Rumi'yi ve onların İslam yorumunu değerlendirmekte ve olumlu olarak koymaktadır. Beni rahatsız eden temel sorun budur. Kitabın başından sonuna kadar anlatımların arasına serpiştirilmiş Şems-i Tebrizi'nin 40 kuralı ki bunları Rumi de kabul etmektedir; bu kurallar tek tanrılı dinlerin binlerce yıldır bizlere sunduğunun dışında farklı şeyler değildir. Tüm kurallarda erdem öne çıkarken, yatıştırma ve kadercilik bileşkesinde tanrıya inançla sorunların çözüleceği pompalanmaktadır.

Özünde Musa Peygamber'in Kutsal Kitabı Tevrat, İsa Peygamber'in Kutsal Kitabı İncil ve Muhammed Peygamber'in Kutsal Kitabı Kuran-ı Kerim temelde aynıdır demeye getirmektedir. Yani bu kutsal kitapların dinlerine mensup insanların birbirlerine toleransla yaklaşmaları gerektiğinin cevherini Elif Şafak Şems-i Tebrizi ve Rumi de bulmuş olsa gerek. Yukarda bahsi geçen dinlere inananların birbirlerini nasıl boğazladıklarını anlatmaya ihtiyaç duymayacağız.

Elif'in bu yaklaşımıyla ilgili olarak, *"Medeniyetler*

İttifakı" düşüncesini savunan ve bu yönde önderliğe soyunan AKP lideri Erdoğan'ın mı Elif Şafak'tan etkilendiği yoksa tersi mi söz konusu bunu bilemeyiz. Ama bu konuda bir ideolojik yakınlık var diyebiliriz.

Aşk kitabının içindekilerle ilgili bazı gelişi güzel notlar:

- Kitap İngilizce'den Türkçe'ye çevrilir. Kitabın İngilizce yazılmasındaki amaç; kitaptaki kurgu kahramanı Amerikalı Ella aracılığıyla *"Sufi"*cilik ve tasavvuf reklamının ABD'de de yapılmasında yatıyor olsa gerek.

- Mevlana C. Rumi kimdir sorusunun cevabını Elif Şafak, cüzzamlı olduğu için yüzüne kimsenin bakmadığı Dilenci Hasan'ın ağzından anlatmaktadır.

- *"Mevlana mahrumiyetten, elemden, kahırdan ve evhamdan ne anlardı ki? Nüfuzlu bir adamın oğlu olarak gelmişti şu dünyaya. Ardında babası, yedi sülalesi olmuştu hep. Zengin ve müreffeh bir hayat sürmüştü, zorluk nedir bilmeden.. Ağzında gümüş kaşıkla doğmuş, saygın zümrelerde büyümüş, en iyi alimlerce eğitilmiş.." (s. 142)*

Afganistan'dan Anadolu'ya göç etmiş varlıklı ailenin oğlu Rumi varlığıyla yer ve saygınlık edinip iyi bir eğitim alınca Camilerde-Medreselerde vaazcı- saygın bir Hoca olmayı da başarmış ve bu başarı yeni saygınlıkların ve varlıkların-zenginliklerin artmasına vesile olmuştur.

Romanın bütününde en güzel toplumsal laflar nedense o toplumun hor gördüğü "en aşağılık" mahlûklar olarak değerlendirdiği tiplemelere söyletilmektedir. Bunlardan biri de Dilenci Hasandır. Örneğin Dilenciye söyletilen; *"Sahi Allah niçin tezatları aynılıktan, ahenksizliği uyumdan, adaletsizliği adaletten çok seviyordu"*. Buna benzer başka bir yaklaşım ise Dergâh yaşantısını anlatırken Çömez'e söyletilenler ve kerhanedeki Fahişe Çöl Gülüne söyletilenler kitabın olumlu yanlarıdır. Fakat bu olumluluk bu üç Roman kahramanının Şems-i Tebrizi'ye hayran bırakılmasıyla hiçte yakışık durmamaktadır.

Şems-i Tebrizi kimdir. Tek bir cümleyle ifade edilirse kendi deyimiyle *"başının üstünde bir damı olmayan"* gezgin bir derviştir. (Bu haliyle İsa peygamberi andırmaktadır). Konya'ya Rumi'nin kazanılması için yanına gitmesi kararı verilmeden önce en son eğitimini Bağdat'taki Baba zamanın Dergah'ında alır. Birkaç yıl bu Dergâh'ta iyice piştikten sonra Rumi'yi kazanma göreviyle yola çıkar.

Yaşanılan Dergah yaşamını en güzel Çömez ağzından dinleriz:

- *"Bana sorarsanız zaviyede derviş olmak kolay. Ne var ki bunda? Sabah akşam otur mır mır dua et, tespih çek, zikir çek. Esas zorluk çömez olmakta.. Gün doğumundan batımına durmadan emir yağdırıyor Aşçı Dede; 'Havuç kafa, yerleri sil! Tezgâhları parlat! Merdivenleri temizle! Avluyu süpür! Git odun kes! Ahşapları cilala! Tencereleri kalayla! Reçel kaynat, acı sos hazırla vs.vs. Bazı günler o kadar yoruluyorum ki döşeğe düştüğümde kolumun bacağımın ağrısından uyuyamıyorum.."* (s. 112-113)

Burada yalnız Elif Şafak'ın es geçtiği en önemli konu; bu vb. Dergâhların-Tekkelerin nasıl beslendiğidir. Çünkü buralarda yaşayan dervişler, onların yardımcıları, derviş adayları vs. herhangi bir üretime katılmadıkları halde bu değirmenin taşını döndüren suyu akıtan nedir? Bu sorunun cevabı her dönemde dergahın hangi sınıf ve zümrelere hizmet ettiği ve hangi rolü üstlendiğiyle bağlantılıdır. Bu dergâhların bugünkü tarikatlara dönüştüğü, devamı olduğu ve tarikat şeyhlerinin nasıl inanç sömürüsü yaptığı bilinen gerçeklerdir. Bence, Elif Şafak bunları görmezden geliyor, çünkü kendisi de şu veya bu oranda Fettullah Gülen tarikatından nemalananlardan olsa gerek.

- Fahişe Çöl Gülü kurgulanırken *„Annem babam fırıncıydı. İyi Hıristiyanlar, inançlı insanlardı* (s.154) *"anamın hamileliği, üç kardeşimin ana rahminde tutuştukları amansız savaş, kardeşimin yalnızlığı, hatta babamın ve üvey anamın katli, ormanda yaşadığım o korkunç günler, Kostantinapol sokaklarında maruz kaldıklarım... hepsi ve her biri hikayeme katkıda bulunmuştu." ... "Bu öğleden sonra hıncahınç kalabalık bir camide Rumi'yi (erkek kılığında BN) dinlerken, bir dinginlik, bir huzur geldi üstüme. Öyle bir teslimiyet ki anamın pişirdiği ekmekler kadar sıcak ve yumuşak..."* Tabii okuyucu merak eder Rumi ne anlattı da fahişemiz "huzuru" buldu. Rumi'nin vaazı şöyleydi:

"Yüce Allah kederi yaratmış ki, tezadından saadet doğsun".. "Bu dünyaya boşuna Alem-i Kevn-ü Fesad, yani Oluş ve Varoluş Alemi denmemiştir. Burada herşey tezadından tezahür eder. Bir tek Rabb'ın zıddı yok-

tur." ... "Aşağıda toprak, yücede sema… Dünyanın her hali böyledir. Bolluk ve kıtlık, barış ve savaş..." (s. 159)

Elif Şafak'ın Fahişeyi neden Hıristiyan bir aileden seçtiğinden bağımsız olarak, burada *„vaaz"* ettirdiği düşünce *„yapma bozma dünyasında"* yapan ile bozanı aynı kefeye koyarak bozanların değirmenine su taşımaktadır. Tanrının adaletsizliğinin üstünü örtmektedir. Huzuru veren de bozan da, sömüreni ve sömürüleni yaratan da aynı güç ise; Elif'e ve kutsal kitaplara göre öyledir; o zaman bu güç yeryüzündeki üretim araçlarına sahip olmaları yüzünden *"büyük insanlığı"* sömürenlerden yanadır. Çünkü günümüzdeki en büyük "tezat" sömüren ile sömürülen arasındaki tezattır. Bolluk içinde yaşayanların sahip oldukları, kıtlık içinde yaşayanların sahip olmadıklarındandır. Böyle bir "Alemde" savaşta da, barışta da cefayı, zulmü ve eziyeti-açlığı çekenler, ırzına geçilenler hep kıtlığı yaşayanlardır. Elif'e ve kutsal kitaplara göre bu "reva"dır bu âlemde. Bence bugün olmamalı.

Fahişe Çöl Gülü'ne gösterilen bu çıkış yolu hiçte huzurlu ve adaletli bir yol değildir.

Sonuçta *"tövbe etmiş"* olsa bile *'Çöl Gülü'* Fahişeye biçilen görev yine *"baştan çıkarma"* işidir. Yani 16 yaşındaki Kimya'yı 60'lık Şems-i Tebriz'e seksi hazırlama görevidir (s. 379). Kitap Şems-i'nin yaşını yazmaz, O'nun yaşıyla ilgili bilgiyi Ahmet Ümit'in Romanı Bab-ı Esrar'dan öğrendik. Ayrıca Kimya'nın ölümü ile ilgili bilgiler de farklı, Ahmet Ümit'in yazımında Şems sorumlu tutulmakta, Elif'e göre intihardır.

- Nisa Sure'sinin yorum ile ilgili; bu Sure'de Nisa (kadınlar/karılar-Almancada) anlamında kullanıldığı için Kadınlar suresi diye de adlandırılır. Hicretten sonra Medine de "nazil" (yukardan indirilmiştir) olmuştur. 179 ayetten oluşur, birinci ayet *"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten (Adem'den- Almancada) yaratan ve ondan da (Adem'den de) eşini (karısını- Almancada) yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar (karılar- Almancada) üretip yayan Rabbinizden sakının"*.. Burada söylenenler, Tevrat'ta insanın yaradılışı ile ilgili söylenenlerin bir nevi tekrarıdır. *(Geniş bilgi isteyenler Güney Dergisi'nin 47. sayısında yayınlanan "Dinini ve Kitabını iyi Tanı" adlı dosyaya bakabilirler.)*

Nisa suresinin Türkçe'de 34. Almanca'da 35. ayetinde söylenenler aynen şöyledir:

« 34. Allah'ın insanlardan bir kısmını (erkekleri-Almancada/BN) diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha (iyi- BN) kadınlar itaatkârdır. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür.»

Elif Şafak da bu Sure'yi aktardıktan sonra Şems'in; içerik öz itibarıyla *«Erkekler; kadınları gözetip kollayıcıdırlar »* yorumunu ekler. Ortaya çıkan sonuç; yorum farkıdır gibi gösterilir. Bu sorun Sure'ye nasıl bakıldığıdır. Yine tanrının erkek lehine adaletsizliği günümüz açısından da göz ardı edilir. (bkz s. 246-247) Denilebilir ki o dönemin koşullarına göre Şems yorumunda adı geçen Sure'de «erkeğin koruyuculuğunu» öne çıkararak «tolerans»lı yaklaşmaktadır. Bir anlamda yorumuyla Sure'yi çarpıtmaktadır. Beni rahatsız eden Şems'in yorumu ve çarpıtmasından çok, aradan geçen 800 yıl sonra Elif Şafak'ın bu yorumu olduğu gibi kabullenmesidir. Sure'de kadının erkekten düşük gösterilmesinin ötesinde kadının dövülmesinin *«Tanrı Buyruğu»* olduğu tamamen es geçilmektedir.

- Cengaver Baybars'la ilgili, bu zat şehrin muhafızlarından biridir. Elif Şafak bu tipleme üzerinden şiddeti-savaş ile karşıtı barış-pasiflik konusunu işlemektedir. Ne gariptir ki, doğadaki şiddeti de insanın barbarlık ve talan amaçlı savaşıyla karıştırmaktadır. Barışçıl olmayı ise, İsa misali pasiflikle iç içe ele almaktadır. (s. 235-238) Elif Şafak Cengaver Baybars'a Mevlana ile ilgili «ödleklik» olarak adlandırdığı;

«Nerde dert varsa, deva oraya gider
Nerde yoksulluk varsa, nimet oraya varır
Müşkül nerdeyse cevap ordadır,
Gemi nerdeyse su orda…

Öyleyse nasıl direnecek, ayakta kalacağız? Mevlana'nın cevabı hazır: Sabrederek. Ensemize vursunlar, ağzımızdan lokmamızı alsınlar, öyle mi? Mevlana resmen teslimiyet öğütlüyor… *"Aşk dışında en sevdiği kelimeler: Sabır, uyum, huzur, hoşgörü, tevekkül"* söylettiği sözlerin, yakıştırmaların yanlış olmadığını pekala ben de söyleyebi-

lirim. Sorun Baybars'a söyletilende değil, bunları söylettikten sonra Şems'e anlattırdığı "Hazreti Ali" hikayesiyle kendisinin de Mevlana ruhundan olduğunu vurguluyor olmasındadır. Fakat işin garibi Şems'e söylettiği son cümle *"Yok öyle şey! İster kafir olsun ister başkası, kimse tüküremez benim suratıma" ile de Şems'i Mevlana pasifizminin dışına atma gayreti gösteriyor. Elif bu yaklaşımıyla, dikkatli okuyucuyu "bu ne perhiz bu ne lahana turşusu"* dedirtmek durumunda bırakıyor.

- Mutaassıp tiplemesiyle ilgili (s. 191-195) her türlü "hoşgörü" ve "tolerans"a kapalı bir İslam Medrese Hocasının Mevlana'ya yaklaşımı anlatılır. Bu anlatılırken Şems ve Mevlana'nın dört kapısı karşımıza çıkar. Kitabın bir çok yerine serpiştirilmiş olan bu dört kapıdan Hakikat kapısına ulaşmak için önce; Şerait, Marifet ve Tarikat kapılarından geçmek gerektiği okuyucuya savunularak sunulur. Burada savunulan "hakikat"in tanrıya ulaşmak olduğu sonucu ile karşılaşınca; *Karl Marks*'ın dediği: *"Din halkın afyonudur."* deyimine bin kere hak veriyorum. Ötesi konuyu uzatmak olur.

- Mevlana'nın Nefs-i Emmare ile başlayan ve Nefs-i Kamiliye ile tamamlanan 7 basamak-mertebeye ulaşmak için gerekli sınavlardan geçme düşüncelerine gelince (s. 210-213) : Bunların, nefsine hakim olamayan mülk sahiplerinin yola gelmesi için söylenen süslü sözler olduğunu kabul edelim. Açlıktan nefesi kokanın derdi nefsine "hakim olmak" değil bilakis karnını doyurmak, açlıktan ölmemektir. Günümüzde 1,2 Milyar insanın açlık sınırında olduğu, 3 Milyar insanın yoksulluk sınırında yaşadığı gezegenimizde bu tür saçmalıkları vaaz edenler, sömürü sisteminin devamından çıkarı olan veya bu sistemin devamına bilinçli veya bilinçsiz alet olanlardır. Maalesef *"dünyevi meselelere aldırmamak, ve aldanmamak"* için yürütülen çabalar boşunadır. Maalesef her dert ve dermanı, bu dünyevi meselelerin kapsamı alanındadır.

- Dilenci Hasan'a söyletilen *„Başı pek, karnı tok Mevlana nasıl da anlatıyor sıkıntı çekmenin erdemini"* hiçte fena değil. (s. 159)

- Şeytan ile ilgili söylenen 18. Kural (s. 148) *"şeytanı dışta değil kendinde ara, nefsini bilen Rabbini bilir… kendiyle uğraşan insan, sonunda mükafat olarak Yaradan'ı tanır"* yine ayrımsız derde-soruna yaklaşım, sonuçsuz dermanlar, mükafatlar. Büyük insanlık binlerce yıldır "Rabbini" her sınıftan daha iyi bilmesine rağmen, hala nefesi kokmaktadır. Çünkü derdinin dermanın ilacının kendinde olduğunu kavrayamadığı içindir bunca çektikleri. Eğer içindeki "şeytan"ı bir yenebilse durduramaz kimse, hiçbir engel onları..

- 40 sayısının tılsımıyla ilgili (s. 151) ileri sürülenlerin tümü dini mistik tarihlemelerdir. İnanmayan biri için hiçbir anlam ifade etmezler.. Örneğin Nuh Tufanın 40 gün sürüdüğünü nerden biliyoruz, Tevrat'ta yazdığı için olsa gerek, Hz. İsa'nın 40 gün 40 gece çölde çile çektiğinin kanıtı ne? İncil'in ilk dört kitabı değil.. O zaman birilerinin uydurması vs. Çeşni olsun diye 40 yaşına basan Ella'yı etkilemek için Aziz'e söyletilen *"doğum günün kutlu olsunun"* azizcesinden öte şeyler değildir.

- Konya şehrini Babil kulesine benzetme (s. 144) çok gereksiz abartmadır. Tevrat'taki Babil Kulesiyle burada Konya ile ilgili söylenenlerin hiç alakası yok. Bu konuda geniş bilgi edinmek isteyenler Güney Dergisi'nin 48. sayısında (s.52-53) yayınlanan "Dinini ve Kitabını iyi tanı" adlı dosyaya bakabilirler.

Fazla uzatmak istemiyorum kitapta gördüğüm birkaç olumlu noktaya değinmeyi de gerekli görüp bitiriyorum.

- Sarhoş Süleyman'a şarap içme bağlamında söyletilen *"günah benim kime ne"* (s. 165) yerli yerine oturmuş.

- Bütünlük içinde yobazlara karşı o dönem açısından *"hoşgörü ve toleransın"* öne çıkarılması olumlu. Anadolu'nun renkleri bağlamında söylenenler (s. 226) iyi şeyler.

- Sf. 181'deki 21. kural olarak yazılanlar içinde *"farklılıklara saygı göstermek"* düşüncesi olumlu,

- 1240'lı yıllar için; Çömez, Dilenci Hasan yer yer de Fahişe Çöl Gülü'ne söyletilen bir dizi olumlu sözlerin ve değerlendirmelerin var olduğu okuyunca anlaşılır.

- 1240'larda kız çocuklarına karşı İslam'ın yaklaşımının tartışıldığı yer münferit bir olayı tartışmasına rağmen fena değil (s. 219).

- Kaderciliğin bolca serpiştirilmesine rağmen beklentisiz çıkarsız sevgi düşünceleri bugün aranan meziyetler olarak olumlu konulmaktadır…

Sonuç olarak; okuyan Mevlana konusunda epey bilgi sahibi olur. Çünkü iyi araştırılmış. Okumaya değer bir kitap çünkü öğrenilecek çok şey var. Aşk kitabı, İslamın farklı yorumu ve bir Anadolu kültürü olan Mevlana'nın özetidir.

Aralık 2009

Dinini... ve kitabını... iyi tanı!

DİN ÜZERİNE – BÖLÜM VII

Vaiz Kitabı

"*Bu kitap "boş" işle uğraşma kitabıdır"* dediğimizde hiç te haksız değiliz, yanılmayız. Bu kitapta yazılanlar bütün Tevrat'ı geçersiz kılan düşüncelerdir. Aynı zamanda bu kitapta yazılanlar kendi kendini rededen bir dizi taban tabana zıt düşüncelerle doludur.

Tevrat'ta bu kitabın tanımı aşağıdaki gibidir:

"Bunlar Yeruşalim'de krallık yapan Davut oğlu Vaiz'in sözleridir: "Her şey boş, bomboş, bomboş!" diyor Vaiz. "Ne kazancı var insanın güneşin altında harcadığı onca emekten?" Vai.1: 1-3

O zaman, Musa ve Rab'inin insanlara (güçsüzlere) yaptıkları "vaiz-vaad"de boş olmalı. Bu bağlamda aklımıza ilk gelen, acaba bu kitabı yazan çaresi olmayan bir hastalığa yakalanmış biri mi? Böyle birinin ruh halini yansıtan ve bize kutsal bir kitap olarak sunulandan ne beklenir. Bakın daha neler söylüyor Davut oğlu Vaiz.

Vaiz'e göre bilgelik te boştur;

"Ben Vaiz, Yeruşalim'de İsrail kralıyken, kendimi göklerin altında yapılan her şeyi bilgece araştırıp incelemeye adadım. Tanrı'nın uğraşsınlar diye insanlara verdiği çetin bir zahmettir bu. Güneşin altında yapılan bütün işleri gördüm; hepsi boştur, rüzgarı kovalamaya kalkışmaktır! Eğri olan doğrultulamaz, eksik olan sayılamaz." (Vai.1: 12-14)

Aksine güneş altında yapılan-sarf edilen her türlü emeğin elle tutulur bir yanı var, vardır ve varolacaktır. "Boş" olan rüzgarı kovalamak değil, asıl "boş" olan, boş "hayal"lerle uğraştır. Demek ki bilginin sınırsız olduğu henüz "Vaiz" döneminde kavranmış bir olgu değilmiş. Ama burada başka bir fikrin temeli söz konusu, o da, bu dünya nimetlerini bir kenara bırakın, kendinizi tümüyle "Rab'inize" verin, düşüncesidir. İsa'nın dilencilik temeli, İslamın öbür dünya cenneti vs.

Vaiz'e göre zevklerin anlamsızlığı;

"Kendi kendime, "Gel, zevki tat. İyi mi, değil mi, gör" dedim. Ama gördüm ki, o da boş… Gülmeye, "Delilik", zevke, "Ne işe yarar?" dedim... Kadın, erkek köleler satın aldım; evimde doğan kölelerim de vardı. Ayrıca benden önce Yeruşalim'de yaşayan herkesten çok sığıra, davara sahip oldum. Altın, gümüş biriktirdim; kralların, illerin hazinelerini topladım. Kadın, erkek şarkıcılar ve erkeklerin özlemi olan bir harem edindim... Gözümün dilediği hiçbir şeyi kendimden esirgemedim...

Gönlümü hiçbir zevkten alıkoymadım. Yaptığım her işten zevk aldı gönlüm... Bütün emeğimin ödülü bu oldu. Yaptığım bütün işlere, Çektiğim bütün emeklere bakınca, gördüm ki, hepsi boş ve rüzgarı kovalamaya kalkışmakmış. Güneşin altında hiçbir kazanç yokmuş" (Vai.2: 1-11)

Burada anlatılanların yaptığı çağrışım, artık "ölüm" kapıyı çalmış, kurtuluş yok, yaşanmış olana "günah" çıkarma misali küfürler ederek kendini temize çıkarma çabalarıdır. Osmanlı'da Kanuni diye bir padişah vardı, dünyanın 1/5'ne hükmediyordu, ölüm döşeğinde "olmaya devlet, cihanda bir ne-

fes sıhhat gibi" demişti. Burada Vaiz Peygamberin söylediklerinden çıkan bundan öte birşey değildir. Elbette diğer yandan güçsüzlere, "mülk-kölezenginlik" edinmeyin "vaaz"ıyla bunlara sahip olanları "kutsamak"tır. Eh bizim Vaiz artık "eleği duvara asmış" ki fazlasını beklemek biraz abes kaçmaz mı?

Çalışmanın Anlamsızlığı

"Böylece hayattan nefret ettim. Çünkü güneşin altında yapılan iş çetindi bence.

Her şey boş ve rüzgarı kovalamaya kalkışmakmış... Güneşin altında harcadığım bütün emekten nefret ettim. Çünkü her şeyi benden sonra gelecek olana bırakmak zorundayım... Kimbilir, bilge mi olacak, akılsız mı? Güneşin altında bilgeliğimi kullanarak harcadığım bütün emek üzerinde saltanat sürecek. Bu da boş." (Vai.2: 17-19)

Yukarda gördük, Vaiz aynı zamanda kral idi. Emek sarfetmeyenin, hazır emekle yaşam idame ettirenin emeğe karşı bu duyarsızlığını ve saygısızlığını anlamak onca zor olmasa gerek. Tevrat'taki miras hukuku da boştu dese, bize helal olsun demek düşerdi. Tevrat'ta böyle şeyler aramak boş. Vaiz'e göre her şeyin zamanı varmış! Nasıl mı, birlikte okuyalım:

„Her şeyin mevsimi, göklerin altındaki her olayın zamanı vardır... Doğmanın zamanı var, ölmenin zamanı var. Dikmenin zamanı var, sökmenin zamanı var... Öldürmenin zamanı var, şifa vermenin zamanı var. Yıkmanın zamanı var, yapmanın zamanı var... Ağlamanın zamanı var, gülmenin zamanı var. Yas tutmanın zamanı var, oynamanın zamanı var... Taş atmanın zamanı var, taş toplamanın zamanı var. Kucaklaşmanın zamanı var, kucaklaşmamanın zamanı var... Çünkü insanların başına gelen hayvanların da başına geliyor. Aynı sonu paylaşıyorlar. Biri nasıl ölüyorsa, öbürü de öyle ölüyor. Hepsi aynı soluğu taşıyor. İnsanın hayvandan üstünlüğü yoktur. Çünkü her şey boş... İkisi de aynı yere gidiyor; topraktan gelmiş, toprağa dönüyor." (Vai.3: 1-20)

İnsanın biran Vaiz'in mantığının "diyalektik" olduğunu düşünesi geliyor. Elbette "herşeyin" zamanı var, ama hiçbir şey doğanın etkisi olmadan kendiliğinden olmaz. Aynı zamanda "ol" demekle de olmaz. Sonuç "topraktan" toprağaysa Rab'in öfkeleri niye? Musa'nın uğraşları niye? Onca Tevrat boşuna mı yazılmış? Vaiz'in "vaaz"larına uyulsaydı, bugünlere varmak ta mümkün olmazdı. Topraktan toprağaysa, zamanla uğraşmanın ne alemi var? Pompalanan kaderdir. Alın yazısıdır. Hayvanla insanın en büyük farkı, insan üreten-düşünen ve yaratan bir hayvandır. Daha ötesi bir dizi hayvanı evcilleştiren de insandır. Mantık idealist düz mantık olunca cismi birbirinin aynısı kılmak pekala mümkündür. Ama fazlasını beklemeyiz, dönem Davut oğlunun söyledikleri için uygundu. Bunlar bugün savunulursa tehlikelidir. Dünya nimetlerine doymuş birinin "işi bitmiş" durumda o nimetleri kullanamayacak durumdaysa, böyle bir ruh halini yansıtması normaldir. Ya da insanlarda dünya nimetlerine talep fazlalaşmış, o talebi boğmak içindir bu çabalar.

Avutma ve kıskançlıkla "vaaz" edilenler;

"Güneşin altında yapılan baskılara bir daha baktım, Ezilenlerin gözyaşlarını gördüm; Avutanları yok, güç ezenlerden yana, avutanları yok… Harcanan her emeğin, yapılan her ustaca işin ardında kıskançlık olduğunu gördüm. Bu da boş ve rüzgarı kovalamaya kalkışmakmış." (Vai.4: 1-4)

İşte verilen mesaj bu "güç ezenlerden yana" ise boşuna karşı koymayın, halinize ve kaderinize rıza gösterin. En büyük Tanrı olduğuna göre, o da ezenlerden yana. Emeğe bunca düşmanlık neden? Daha iyisini yapmak neden kıskançlık olsun. Rab'in kıskançlığını Tevratta okuduk, aktardık. Kıskançlık özel mülkiyetle orantılı ilkel toplumdan günümüze kadar ulaşan müzmin bir hastalıktır. Tanrının kıskançlığının temeli de sahip olmakla ilintilidir. Çokça örnekler verdik.

Bir deste saçmalık:

"Bir yerde yoksullara baskı yapıldığını, adaletin ve doğruluğun çiğnendiğini görürsen şaşma; çünkü üstü gözeten daha üst biri var, onların da üstleri var… Tarlaların sürülmesini isteyen bir kral ülke için her bakımdan yararlıdır… Parayı seven paraya doymaz, zenginliği seven kazancıyla yetinmez. Bu da boştur… Az yesin, çok yesin işçi rahat uyur, ama zenginin malı zengini uyutmaz... Annesinin rahminden çıplak çıkar insan. Dünyaya nasıl geldiyse öyle gider, emeğinden hiçbir şey götürmez elinde." (Vai.5: 8-15)

"Yas evine gitmek, şölen evine gitmekten iyidir. Çünkü her insanın sonu ölümdür. Yaşayan herkes bunu aklında tutmalı.. Bilgelik siperdir, para da siper. Bilginin yararı ise şudur: Bilgelik ona sahip olan kişinin yaşamını korur... Ne çok kötü ol ne de akılsız. Niçin vaktinden önce ölesin?" (Vai.7: 2-17)

Yukardaki aktardıklarımız da aynı Vaiz'e aittir. Öncekilerle zıtlıklar oluşturması dert edilmemeli. Çünkü kutsal kitapta bu tür zıtlıkların nedeni sorulmaz. Kime göre? Ona inananlara iman getirenlere. Görüldüğü gibi herşey boş derken, vakitsiz ölüme karşı çıkılır. Burada yine emek düşmanlığı vurgusu öne çıkar. Hak aramaya "dur" denir. Yine zenginin malının kutsanması söz konusu. Bu kutsanma ile fa-

kir «çıplak çıkar, dünyaya nasıl geldiyse öyle gider » derken doğanın kaderi budur denilmek istenir. Kutsal kitaptan fazlasını beklemek olur mu? Fakir geldi fakir gidecek! Başka yolu yok!

Güçsüzlere sunulan bir dizi "vaaz"lerden sonra kral ve tanrı buyruklarına uyma zorunluklarının "boş" olmadığını anlıyoruz, birlikte izleyelim:

"Kralın buyruğuna uy, diyorum. Çünkü Tanrı'nın önünde ant içtin... Kralın huzurundan ayrılmak için acele etme. Kötülüğe bulaşma. Çünkü o dilediği her şeyi yapar... Kralın sözünde güç vardır. Kim ona, "Ne yapıyorsun?" diyebilir? (Vai.8: 2-4)

Görüldüğü gibi sana yasak olan herşey krala serbesttir. Senin görevin kralın buyruklarına uymaktır. Hani "krallık ta boş"tu?! Yani krala karşı gelmek, kötülük yapmak, günah işlemektir. "O dilediği herşeyi yapar" çünkü tanrı ondan yanadır. Eh olur o kadar, ne de olsa kutsal kitap, yorum hakkın yok! İnanıp kabul edeceksin.

İnsanlar tanrının elindedir, bakın nasıl:

"Böylece bütün bunları düşünüp taşındım ve şu sonuca vardım: Doğrular, bilgeler ve yaptıkları her şey Tanrı'nın elindedir. Onları sevginin mi, nefretin mi beklediğini kimse bilmez.

Herkesin başına aynı şey geliyor. Doğrunun, iyinin, kötünün, temizin, kirlinin, kurban sunanla sunmayanın başına gelen şey aynı. İyi insana ne oluyorsa, günahlıya da oluyor; ant içene ne oluyorsa, ant içmekten korkana da aynısı oluyor... Yaşayanlar arasındaki herkes için umut vardır. Evet, sağ köpek ölü aslandan iyidir! Çünkü yaşayanlar öleceğini biliyor, ama ölüler hiçbir şey bilmiyor. Onlar için artık ödül yoktur, anıları bile unutulmuştur." (Vai.9: 1-5)

Burada söylenenler çok ilginç, "herşey tanrının elinde" ise ve kötülük, iyilik aynı değerlere sahip ise, tanrının buyruklarına uymanın anlamı ne? Uyan da uymayan da aynı değere sahipse tanrıya gerek ne? İlginçliğin diğer yanı "ölüler için" herhangi bir ödülün olmadığı, "sağ köpek" olmak daha iyi ise, o zaman yaşam boş değil demektir. Öldükten sonrası için herhangi bir "dünya" vaazı yapılmamaktadır. Daha sonrakiler bu eksiği tamamlamıştır.

Daha ne cevherler var, birlikte okuyalım:

"Tembellikten dam çöker, miskinlikten çatı akar... Şölen eğlenmek için yapılır, şarap yaşama sevinç katar, paraysa her ihtiyacı karşılar... İçinden bile krala sövme, yatak odanda zengine lanet etme, çünkü gökte uçan kuşlar haber taşır, kanatlı varlıklar söylediğini aktarır." (Vai.10: 18-20)

İçinizden gülenlerin sesini duyar gibi oluyoruz. Bu kadar birbirine zıt saçmalıklar olur mu? Demek ki oluyormuş. Biz bulduk çıkardık. Demek ki çalışmak "boş" değilmiş, çöken damın altında kalmak ta var. Akan çatı da ıslatır. Dedik ya pazarda her türlü "mal" var, arayan istediğini bulur. Vaazler türlü türlüdür. Eğlenmek için şaraba ihtiyaç var, bu ihtiyacı da herşeyi olduğu gibi "para karşılar". Kendisi kral ya O'na sövmeyecek, zenginliğine lanet okumayacaksın, "yerin kulağı var, duyan olur". Sonrasını sen düşün… Lanetlenirsin. Ama kral için çalışmak kutsallıktır, geri durma devam et!

Bizim Kral Vaiz tekrar karar değiştirir ve yine *"Her şey boş, Bomboş!"* (Vai.12: 8) demeye başlar. Tevrat'ta O'nu *"Güzel sözler bulmaya çalıştı. Yazdıkları gerçek ve doğrudur."* (Vai.12: 10) diyerek bir güzel onaylar. Evet Vaiz'in Kitabının "boş vaaz"leriyle hoş olmasa da okuyucu bilgilensin diye biraz uğraştık. Neden bunca fazla uğraştık denilmesin. Çünkü sonraki bölümlerde karşımıza çıkacak ve o zaman az uğraşacağız. Şimdi biraz da Ezgilerin Ezgisi (Türkülerin Türküsü) kitabına gözatalım.

Ezgiler Ezgisi Kitabı

Bu kitap o dönemde saraylarda - eğlencelerde okunan, müzik eşliğinde söylenen türkülerle ilgilenmektedir. Kral Süleyman'ın "Şarkılar Şarkısı" olarak ta açıklanır. Kral Süleyman'ın 700 karısı olduğu hatırlanırsa, bu bölümde yeralan erotik şiir ve türkülerin ne anlama geldiği anlaşılmaktadır. Bu ezgilerin büyük bir bölümü genellikle aşk üzerine yazılmıştır. Aynı zamanda günlük yaşamın bir dizi özelliğini de içermektedir. Aşağıda bilgi sahibi olunması için bir demet ezgi sunuyoruz. Merak edenler gerisini okuyabilirler.

Beni dudaklarıyla öptükçe öpsün!
Çünkü aşkın şaraptan daha tatlı.
Al götür beni, haydi koşalım!
Kral beni odasına götürsün Ezg.1:
Seninle coşup seviniriz, Aşkını şaraptan çok överiz.
Çünkü kızdılar bana erkek kardeşlerim,
Bağlara bakmakla görevlendirdiler.
Ama kendi bağıma bakmadım.
Ey sevgilim, söyle bana, sürünü nerede otlatıyorsun,
Öğleyin nerede yatırıyorsun?Neden arkadaşlarının sürüleri yanındaYüzünü örten bir kadın durumuna düşeyim(Eski çağlarda kadının örtünmesi fahişe olduğunu gösterirdi.)*
Firavunun arabalarına koşulu kısrağa benzetiyorum seni, aşkım benim! Yanakların süslerle, Boynun gerdanlıklarla ne güzel!

Memelerim arasında yatan Mür dolu bir kesedir benim için sevgilim; ('Mür' O dönemde kullanälan bir nevi Parfüm anlamäna gelir. BN)*
Ah, ne güzelsin, aşkım, ah, ne güzel! Gözlerin tıpkı birer güvercin! Ben Şaron çiğdemiyim, Vadilerin zambağıyım. ("Şaron" verimli bir kıyı bölgesiydi.)*
Güçlendirin beni üzüm pestiliyle, Canlandırın elmayla,Çünkü aşk hastasıyım ben. Sol eli başımın altında, Sağ eli sarsın beni.
Dışarı çıkın, ey Siyon kızları! Düğününde, mutlu gününde Annesinin verdiği tacı giymiş Kral Süleyman'ı görün.
Al kurdele gibi dudakların, Ağzın ne güzel! Peçenin ardındaki yanakların Nar parçası sanki.
Sanki bir çift geyik yavrusu memelerin Zambaklar arasında otlayan İkiz ceylan yavrusu.

(Ezg. 1 ve 3. Bap'lardan –Ayetlerden- karışık sureler alıntılandı.)

Bu "Şarkı-Türküler"de bir seven bir de sevilenin söz konusu olduğu reddedilemeyecek bir gerçektir. Burada erotizme açık vurgular söz konusudur. Bu ve benzeri ezgiler, Rab'in ile halk arasında ilişki olarakta tanımlanmıştır. Bu gerçeği Tevratçılar Yahova'yı seven, İsrail'i ise sevilen olarak açıkladıkları gibi, kutsal kitabtaki İsrail halkı Yeruşalim'in kızı benzetmesi şeklinde de kullanılır. Ezgilerdeki aşırı erotik vurgular, aşk ve cinsel ilişkiye atıflardır. Bütün bunlar aynı zamanda, kutsal kitabın nelerle doldurulduğunun da bir kanıtıdır. Daha sonraları hıristiyan papazları ise, İsa'yı seven kiliseyi ise sevilen olarak açıklar. Öte yandan kutsal kitaplarda yeralan bu tür bu şarkı-türkülerin gerçek kaynakları ortaya çıkınca, nereden esinledikleri bilinmiş oldu. İlerde buna tekrar değineceğiz. Geçerken sadece belirtelim bu tür ezgilerin temeli de sümerlerdeki ezgilerden esinlenmedir. Kutsal kitaplar da insan ürünü olduğuna göre, erotik şarkı ve türkülerin içinde yer alması bizleri şaşırtmamıştır. Bizi şaşırtan Tevrat'a giren bu "erotik" şarkılara rağmen, Yahudilik-Hıristiyanlık ve İslamın kadını "Nonne" (Manastır Hemşiresi) yaşam tarzına mahkûm kılmasıdır. Dikkat! O dönemde "yüzünü örten bir kadın" fahişe olarak değerlendirilirdi. Bu durum Sümerlerde de böyledir. Daha sonra kadını tümden örten anlayışın temelinde yatanda da bu düşüncenin kışkançlıkla yoğrulmasıdır.

Yeşaya Kitabı

Burada üzerinde durulması gerekli en önemli noktaya İlhan Arsel eleştirisinde parmak basmaktadır. New York BM Meydanını süsleyen heykellerden birinin altında Tevrat'tan bir alıntı yapılmaktadır. (İ. Arsel age. 173). Tevrat'tan alıntıyı birlikte okuyalım:

"RAB uluslar arasında yargıçlık edecek, birçok halkın arasındaki anlaşmazlıkları çözecek. İnsanlar kılıçlarını çekiçle dövüp saban demiri, mızraklarını bağcı bıçağı yapacaklar. Ulus ulusa kılıç kaldırmayacak, Savaş eğitimi yapmayacaklar artık." (Yşa.2: 4)

Yeşaya Toman/Kitabı

Meseleden fazla haberi olmayanlar açısından bunu bir "milletler arası barış" çağrısı olarak yorumlamak mümkündür. Buradaki çağrı ve temenni yalnızca İsrailoğullarının farklı toplulukları için geçerlidir. Rab'in bu kitabın diğer Bap'larında niyetini açık kılar. Bu niyet, İsrailoğullarının diğer insan toplulukları üzerinde egemenlik kurmak için her türlü çabaları desteklediğidir. İ. Arsel haklı bir şekilde bu yaklaşımı eleştirmektedir. (Bkz. Age. s. 173-175) Aynen katılıyoruz.

Bu kitapta birkez daha tanrının "tek"liği *"RAB, İsrail'in Kralı ve Kurtarıcısı, Her Şeye Egemen RAB diyor ki 'İlk ve son benim' Benden başka Tanrı yoktur".* (Yşa.44: 6) vurgulanır.

Kısasa kısas anlayışına ters şeyler var örneğin;

"Bana vuranlara sırtımı açtım, yanaklarımı uzattım sakalımı yolanlara.

Aşağılamalardan, tükürükten yüzümü gizlemedim. Egemen RAB bana yardım ettiği için

utanç duymam. Kararımdan dönmem, utandırılmayacağımı bilirim. ("Kararımdan dönmem": İbranice "Yüzümü çakmaktaşı gibi ettim".)* (50:6-7)

Burada bu defa da zorbalığın tam tersi tanrıya sırt dayanarak hoşgörülüyüz denilmeye çalışılıyor. Aynı yaklaşım bir sonraki kitabında daha sonra Ağıtlar Kitabında İsa'ya da yol gösteren benzer yaklaşıma rastlarız.

"RAB kendisini bekleyenler, O'nu arayan canlar için iyidir. RAB'bin kurtarışını sessizce beklemek iyidir... İnsan için

boyunduruğu gençken taşımak iyidir... RAB insana boyunduruk takınca, insan tek başına oturup susmalı... Umudunu kesmeden yere kapanmalı... Kendisine vurana yanağını dönüp utanca doymalı; Çünkü Rab kimseyi sonsuza dek geri çevirmez. Dert verse de, büyük sevgisinden ötürü yine merhamet eder; Çünkü isteyerek acı çektirmez, İnsanları üzmez... Ülkedeki bütün tutsakları ayak altında ezmeyi, Yüceler Yücesi'nin huzurunda insan hakkını saptırmayı, davasında insana haksızlık etmeyi Rab doğru görmez. " (Ağı. 3: 25-36)

Yukarda aktardıklarımız bir yandan "hoşgörü"lü görünse de biz önceki kitaplarda kendinden olmayana nasıl gaddar davranıldığını okuduk. Elbette Rab'bin esas sorunu kendine karşı gelinmemesidir. Tövbe eden, önünde secdeye gelip kapanana zaten rüşvet, ayetler aracılığıyla yeterince sunulmaktadır. Buradaki yanak çevirme özünde tanrının eziyetlerine yanak çevirmedir. Elbette aynı zamanda ekmeğini elinden alana, seni sömürene de "karşı koymama" düşüncesini de salık vermektedir. Zaten Musa ve tanrısının düzeni sömürü ve talan üzerine kurulu olduğu için, dert böyle bir düzenin kuralları karşısında "kuzu" olunması derdidir. Yoksa "hoşgörü" asla değildir. Gördük ki yaratılmış olan köle düzenine uygun, tüm uğraş bu köle düzeninin "ahlak kuralları"nın kabulü içindir.

Musa'nın 5 kitabından sonrakiler hep yoruma dayalı, Musa sonrası kitaplar olarak bilinmektedir. Bu ayrıntıya dikkat edilmesi sonradan eklenen düşüncelerin neler olduğunu kavrayabilmek açısından da önemlidir. Musa'nın 5. kitabından sonra gelen kitaplarda saldırganlık yerini savunmaya bırakmıştır. Bunun temeli de artık Yahudiler artık saldırıya maruz kaldıkları içindir. Gelişme dönemleri tamamlanmış, onlardan güçlülerin borusu ötmeye başlamıştır.

Yeremya Kitabı

Yeremya bir peygamberdir ve tanrı O'nu *"Ana rahminde sana biçim vermeden önce tanıdım seni. Doğmadan önce seni ayırdım, Uluslara peygamber atadım."* (Yer.1: 5) şeklinde tanımlar. Yani herşey bir yana Yeremya daha cenin iken, cinsiyeti bile belirlenmiştir. Eh ilkel masallara tanrıyı eklerseniz ve herşeyi O'nunla açıklamaya çalışırsanız, tanrıya falcının ötesinde bu tür yeteneklerin verilmiş olması normaldir. *"O gürleyince gökteki sular çağıldar, yeryüzünün dört bucağından bulutlar yükseltir, Yağmur için şimşek çaktırır, ambarlarından rüzgar estirir."* (Yer.10: 13) Antik Yunan'daki Zeus'tan geri kalır yanı ne .!

Bu kitapta yeralanlar: *"Benyamin topraklarında Anatot Kenti'ndeki kâhinlerden* Hilkiya oğlu Yeremya'nın sözleri."* (Yer.1: 1)'dir.

"RAB, Yahuda Kralı Amon oğlu Yoşiya'nın krallığının on üçüncü yılında Yeremya'ya seslendi." (Yer.1: 2) bakın ne dedi:

"Meyvesini, en iyi ürününü yiyesiniz diye sizi verimli bir ülkeye getirdim.

Oysa siz gelir gelmez ülkemi kirlettiniz, mülkümü iğrenç bir yere çevirdiniz. (Yer.2: 7)

Salatalık bostanındaki korkuluk gibidir putları, konuşamazlar; onları taşımak gerek, çünkü yürüyemezler. Onlardan korkmayın, zarar veremezler; iyilik de edemezler. (Yer.10: 5)

Kentlerinin sayısı kadar ilahın var, ey Yahuda! O utanılası ilaha, Baal'a buhur yakmak için Yeruşalim sokaklarının sayısı kadar sunak kurdunuz."* (Yer.11: 13)

Rab'in haklı. Hiç insan "hıyar" gibi şeylere tapar mı? Taparsa o zaman Rab'in gazabı-öfkesi de eksik olmaz elbette. Burada bahsi geçen İlah "Baal" Kenanların (Fenikelilerin) tanrısı "Baal" ve Rab'in gibi o da "efendi" anlamına gelmektedir. Bir anlamda "Güneş Tanrısı"nı ifade etmektedir. (Bu konuda daha geniş bilgi için Turan Dursun'un *"Kutsal Kitapların Kaynakları 1"* (sf. 74-76) kitabına bakılabilir.)

Bunun için kitapta "günahların" acısı, yıkımlar, kuraklıklar, sürgünler, özellikle "kuzeyden gelen" tehlikeler anlatılır.

Rab'in zulmü Yeremya'yı da zıvanadan çıkarmış olacak ki o da yakınmaya ve Tanrı ile "tartışmaya" başlar:

"Senin gibisi yok, ya RAB, sen büyüksün, adın da büyüktür gücün sayesinde" (Yer.10: 6) dedikten sonra;

"Davamı önüne getirsem, haklı çıkarsın, ya RAB. Ama adalet konusunda seninle tartışmak istiyorum. Neden kötülerin işi iyi gidiyor? Neden hainler tasasızca yaşıyor? Onları sen diktin, kök saldılar, büyüyüp ürün verdiler. Adın ağızlarından düşmüyor, yürekleriyse senden uzak.

Beni tanırsın, ya RAB, beni görür, yüreğimin seninle oldu-

ğunu bilirsin. Kasaplık koyun gibi ayır onları, Kesim gününe hazırla! İçinde yaşayanların kötülüğü yüzünden, ülke ne zamana dek yas tutacak, otlar ne zamana dek sararıp solacak? Hayvanlarla kuşlar yok oldu. Çünkü bu halk, "O başımıza neler geleceğini görmüyor" dedi. (Yer.12: 1-4)

Halkıma Baal'ın adıyla ant içmeyi öğrettiler. Bunun gibi, halkımın yolunda yürümeyi ve 'RAB'bin varlığı hakkı için diyerek benim adımla ant içmeyi de iyice öğrenirlerse, halkımın arasında sağlam yerleri olacak. Ama kulak asmayan her ulusu kökünden söküp atacak, yok edeceğim" diyor RAB.* (Yer.12: 16-17)

"Oruç tutsalar bile feryatlarına kulak vermeyeceğim. Yakmalık sunu*, tahıl sunusu* sunsalar bile kabul etmeyeceğim. Tersine, kılıçla, kıtlıkla, salgın hastalıkla yok edeceğim onları."* (Yer.14: 12)

Tanrının adaletsizliği onca belirgin ola ki, bu Yeremya'yı tanrıya karşı çıkma şeklinde olmasa bile O'na itiraza sürüklemiştir. Yeremya da durumu kendine yotmakta, "kendi işlerinin iyi gitmesi" isteğini "işleri iyi giden kötülerin-zenginlerin" "kasaplık koyun" olmasına indirgemekte, talep etmektedir. Ona göre kötülüğün temeli üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet değil, insanların "yürekleriyle" tanrıdan "uzak" olmalarıdır. Ama Yeremya kendini ayırmaya çalışsa bile, o da öfkeden nasibi alanlardandır. Başından beri gördük ki bu işler hep karşılıklı olmuştur, Tanrı bir gazaba gelip yakıp yıkmış, sonradan vazgeçip onarmış, yine "kullarına buyruklar" göndermeye başlamıştır. Elbette Rab'in yasalarına uyar; *"Ağlaya ağlaya gelecekler, benden yardım dileyenleri geri getireceğim. Akarsular boyunca tökezlemeyecekleri düz bir yolda yürüteceğim onları. Çünkü ben İsrail'in babasıyım, Efrayim de ilk oğlumdur."* (Yer.31: 9) Çok ilginç ki, burada birden kendisi baba ve dönemin peygamer/kralı Efrayim de oğul olur. İsa'nın sonradan tanrının oğlu olmasının temeli burada olsa gerek. Fakat ileride yazılanlardan "Çocukluğunda sevdim İsrail'i, oğlumu Mısır'dan çağırdım" (Hoş. 11: 1) anlaşılıyor ki, Rab'in oğlu bir tane değilmiş.

Daniel Kitabı

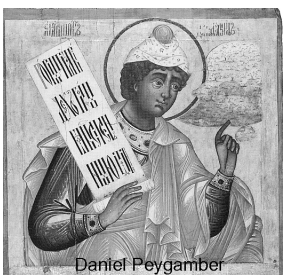
Daniel Peygamber

Daniel Babil'e sürülenlerdendir. Yaşadığı dönem MÖ 6. yüz yıldır. Babil'de eğitilen, düş yorumcusudur. Biliyoruz ki, Eski Mısır'da Yusuf'ta firavunun düşünü yorumlamış ve zenginleşmişti. Daniel de Asur Kralı Nebukadnessar'nın düşünü bilip, yorumlayıp, mal mülk ve mevki sahibi olmuştur. Bir farkla; Daniel'in arkadaşları Şadrak, Meşak ve Abed-Nego'n da bu işten yararlanmış, mal mülk ve mevki sahibi olmuşlardır. Bunların başarıları onların Rab'inin de övülmesinin sebebi olmuştur. (Dan.2-1-48 / Dan.3: 1-30)

Burada Rab'in doğrudan değil meleklerinin aracılığıyla duruma müdahale etmiştir. Bu meleğin Mikael olduğunu *"krallığının önderi yirmi bir gün bana karşı durdu. Sonra baş önderlerden Mikail bana yardıma geldi, çünkü orada, Pers krallarının yanında alıkonulmuştum."* (Dan 10: 13 Pers) denilmesinden anlıyoruz. Gücü tükenen Daniel bakın nasıl yeniden güçleniyor *"İnsana benzeyen varlık yine dokunup beni güçlendirdi."* (Dan 10: 18)

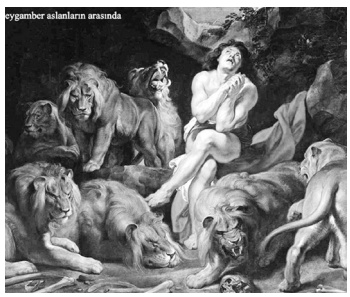

"Ey çok sevilen adam, korkma!" dedi, *"Esenlik olsun sana! Güçlü ol! Evet, güçlü ol!"* O benimle konuşunca güçlendim. *"Konuşmanı sürdür, efendim, çünkü bana güç verdin"* dedim. (Dan 10: 19)

Bu güç veren *"insana benzeyen varlık"* Başmelek Mikael'dir. Bu meleğin daha sonraları tek tanrılı dinlerde tanrı ile elçisi peygamberler arasında önemli bir haberci konumuna sahip olduğunu öğrenmekteyiz. Tanrının elçinin elçisine neden ihtiyaç duyduğu, tek tanrılı dinlerin sorunu olarak kalır.

Meşhur Pers Kralı Darius döneminde Daniel başvezirliğe getirilir. Elbette iktidar dalaşındaki diğer vezirler bu durumu kıskandıklarından, *"Daniel'i Tanrısı'nın Yasası'yla ilgili bir konuda suçlayamazsak, bir suçlama nedeni bulamayacağız"* dediler. (Dan.6: 5) O'nu Tanrıya dua etmemekle suçlarlar. Kral da onu aslanlar çukuruna atar. Ona birşey olmaz. Ancak onu suçlayanlar cezasız kalmaz;

"Çukura yaklaşınca üzgün bir sesle, "Ey yaşayan Tanrı'nın kulu Daniel, kendisine sürekli kulluk ettiğin Tanrın seni aslanlardan kurtarabildi mi?" diye haykırdı... Daniel, "Ey kral, sen çok yaşa!" diye yanıtladı, "Tanrım meleğini gönderip aslanların ağzını kapadı. Beni incitmediler. Çünkü Tanrı'nın önünde suçsuz bulundum. Sana karşı "Kralın buyruğu uyarınca, Daniel'i haksız yere suçlayan adamları, karılarıyla, çocuklarıyla birlikte getirip aslan çukuruna attılar. Daha

çukurun dibine varmadan aslanlar onları kapıp kemiklerini kırdılar." (Dan.6: 20-24)

Meleklerin çukurda aslanların ağzını nasıl bağladığı ilkel masallarda sorulmaz, hele bu masala bir de din karakteri verilmişse, mantıklı cevap aramayacaksın. Ama burada Daniel için kral tanrıdan önde gelmektedir, çünkü affeden kraldır. Kısasa kısas anlayışı, "suçlayan adamlar" için aile boyu cezada tekrarlanır.

Neden adamlar karıları ve çocuklarıyla birlikte bu cezayı çekerler. Suç Darius ta mı yoksa Daniel'in Rab'inde mi? Sorunun cevabı kitapta yeralmasa da, bizim için açıktır.

Daniel, Musa'nın 5 kitabında yeralmayan "ahreti" ölümden sonra dirilme düşüncesini ilk anlatandır.

"Yeryüzü toprağında uyuyanların birçoğu uyanacak: Kimisi sonsuz yaşama, kimisi utanca ve sonsuz iğrençliğe gönderilecek." (Dan.12: 2)

İsa'dan İslama kadar uzanan tek tanrılı dinlerdeki "ahret" düşüncesi üzerinde, ilerde Hıristiyanlığı ve İslamı anlatırken daha geniş duracağız. Sonsuz yaşam düşüncesinin Eski Mısır'dan kaynaklandığı tartışma götürmez bir olgudur.

Hoşea Kitabı

Uzziya, Yotam, Ahaz ve Hizkiya'nın Yahuda'da ve Yehoaş oğlu Yarovam'ın İsrail'de krallık ettiği dönemde Rab'bin Beeri oğlu Hoşea'ya bildirdiği sözler:

"RAB Hoşea aracılığıyla konuşmaya başladığında ona şöyle dedi: "Git, kötü bir kadınla evlen, ondan zina çocukların olsun. Çünkü ülke halkı benden ayrılarak adice zina ediyor." Böylece Hoşea gidip Divlayim'in kızı Gomer'le evlendi. Kadın hamile kalıp kendisine bir oğul doğurdu." (Hoş.1: 1-3)

Fahişe Gomer daha birçok erkek ve kız çocuğu doğurur. Ne gariptir ki emri veren olmasına rağmen Rab'in onları "zina çocukları" ilan eder. Tabii burada iddialardan biri de Rab'in İsrail'e onu bir "fahişeye" benzetecek kadar aşık olmasıdır. Bu benzetmeye Yeremye kitabında da rastlarız. (Yer. 2:20-22 /Yer.3:6-7)

"Azarlayın annenizi, azarlayın, çünkü o benim karım değil artık, ben de onun kocası değilim. Yüzünden akan fahişeliği, koynundan zinaları atsın... Yoksa onu çırılçıplak soyacak, anneden doğma edeceğim, çöle, çorak toprağa çevirecek, susuzluktan öldüreceğim. Acımayacağım çocuklarına, çünkü onlar zina çocuklarıdır." (Hoş.2: 2-4)

Fahişe olarak adlandırdığı İsrail'dir ve kendisine tapmadığı için bu lanetleri okur. Neden dolaylı ifade edildiğini anlamak ta epey zor. Devamla;

"Cezalandıracağım onu, Baallar'a buhur yaktığı günler için; halkalarla, takılarla süslenmiş, oynaşlarının ardınca gitmiş, beni unutmuştu" diyor RAB. "Ve o gün gelecek" diyor RAB, "Bana, 'Kocam diyeceksin; Artık, 'Efendim' demeyeceksin...* (Efendim: İbranice "Baalım". Burada bir söz sanatı var. Baal hem bir ilahın adı hem de "koca", "efendi" anlamlarına gelir) *Adları bir daha anılmayacak. Ağzından Baallar'ın adını sileceğim."* (Hoş.2: 13-17)

Sonuçta yine sever kendi "fahişesi"ni ve arayı düzeltir. Ne zamana kadar! Bir dahaki belayı sunana kadar veya bir dahaki aldatmacayı planlayana kadar.

Yoel Kitabı

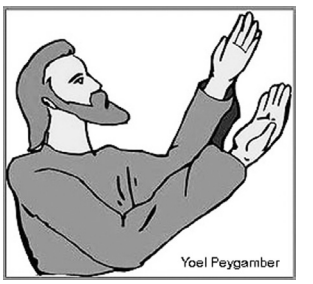

Bu kitapta çekirgelerin saldırısı anlatılır. Önceki bölümlerde 10:4-12 /Yas.28-42/2.Ta.7: 13 çekirgeler belası üzerinde durmuştuk.

"RAB'bin Petuel oğlu Yoel'e bildirdikleri." (Yoe.1: 1) ise biraz daha farklı, buradaki doğrudan Musa soyundan gelenlerin açtığı bir bela değil, kuzeyden gelen Rab'in kontrolü dışındaki bir beladır. Bu öyle bir felakettir ki:

"Ey yaşlılar, dinleyin, ülkede yaşayan herkes, kulak verin: zamanınızda ya da atalarınızın zamanında hiç böyle bir şey oldu mu? Bunu çocuklarınıza anlatın; çocuklarınız kendi çocuklarına, onların çocukları da bir sonraki kuşağa anlatsınlar." (Yoe.1: 2-3)

Yani önce anlatılanlardan farklı bir felaket;

"Zifiri karanlık bir gün olacak, bulutlu, koyu karanlık bir gün. Dağların üzerine çöken karanlık gibi kalabalık ve güçlü bir çekirge ordusu geliyor."* (Yoe.2: 2)

"Genç çekirgeden artakalan ürünü olgunlaşmış çekirge yedi, ondan artakalanı yumurtadan yeni çıkan çekirge yedi; ondan artakalanı da yavru çekirgeler yedi. Ey sarhoşlar, ayılın ve ağlayın. Ey şarap düşkünleri, tatlı şarap için ağıt yakın. Çünkü şarabınızı ağzınızdan kaptılar. Tarlalar harap oldu, toprak acılı. Çünkü tahıl mahvoldu, yeni şarap tükendi, zeytinyağı kesildi... Tohumlar keseklerin altında çürüdü, tahıl yok oldu, ambarlar boş kaldı, depolar yıkıldı. Hayvanlar nasıl da inliyor! Sığır sürüleri çaresiz. Çünkü otlaklar kurudu. Koyun sürüleri perişan oldu." (Yoe.1: 4-18)

Boyutları herkesi, her şeyi etkileyen bir felaket. Bu

felakete sebep olan hayvan sürülerinin hareketleriyle ilgili benzetme ilginç olduğu için onu da aktarıyoruz: Yalnız Rab'bin "seçilmiş halkı" korumak için birşey yapma ihtiyacı duymaz.

"Yiğitler gibi saldırıyorlar, askerler gibi surları aşıyorlar. Dosdoğru ilerliyorlar, yollarından sapmadan. İtişip kakışmadan, her biri kendi yolundan yürüyor. Savunma hatlarını yarıp geçiyorlar, sırayı bozmadan." Yoe.(2: 7-8)

Görüldüğü gibi Musa'nın mucizesine hiç te benzemiyor. Elbette ilkelliğin abartması söz konusudur. Bu felaketten çıkış için söylenenlerin yabancısı değiliz.

"Giysilerinizi değil, yüreklerinizi paralayın ve Tanrınız RAB'be dönün. Çünkü RAB lütfeder, acır, tez öfkelenmez, sevgisi engindir, cezalandırmaktan vazgeçer. O zaman RAB halkına acıyıp ülkesini esirgeyecek.

Kuzeyden gelen çekirge ordusunu sizden uzaklaştıracağım, kurak ve ıssız bir ülkeye süreceğim. Önden gidenleri Lut Gölü'ne, arkadan gelenleri Akdeniz'e süreceğim. Leşleri kokacak, kokuları göklere yükselecek. Çünkü korkunç şeyler yaptılar. (Çekirge ordusu: İbranice'de sadece "Ordu" sözcüğü geçiyor.)"* (Yoe.2: 13-20)

Yani "kudreti İlahi"ye karşı kötülük yaptınız, başınıza bu geldi, o zaman yine "kudreti ilahi" durumu düzeltmektedir. Günümüzde de "güçsüzlerin" çeşitli felaketler karşısında söylediği "kudreti ilahinin takdiri" bu değil midir? Bunun ilkel insanın şimşekten-gök gürlemesinden korkup, ona ilahi anlamlar yüklemesinden ne farkı var? Derdimiz bugün de hala ilkelliği yaşayanların ilkel temellerine inme ve ona darbeler vurmadır. Yoel kitabında üzerinde durulması gerekli olan da buydu.

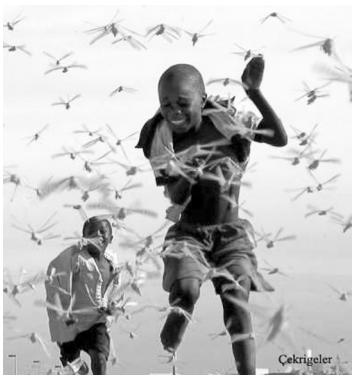
Çekrigeler

Ve Rab'bin çekirgelerden kurtulma önerisi;

"Oruç için gün belirleyin, özel bir toplantı yapın; yaşlıları ve ülkede yaşayanların tümünü Tanrınız RAB'bin Tapınağı'na toplayıp RAB'be yakarın."* (Yoe.1: 14)

Günümüzde de olan bu tür felaketler karşısında dünyevi tedbirler yerine manevi tedbirlerden daha çok medet umulmasıdır. Yağmur duasıyla yağmur sorunu çözülseydi insanlık yerinde saymaya devam ederdi.

Burada bir de Yeruşalim'in (Kudüs) kutsanması ve yabancıların girmesinin yasaklanması dikkatimizi çeker:

"O zaman bileceksiniz ki, Siyon'da, kutsal dağımda oturan Tanrınız RAB benim. Yeruşalim kutsal olacak; yabancılar bir daha orayı ele geçiremeyecek." (Yoe.3: 17)

Burada artık Rab'in Zeus gibi kendine bir Olympus bulmuştur. O da kutsadığı Sion Dağından emirler yağdırmaya devam eder. Birkez daha hoşgörü hak götüre! Ama daha sonra Kudüs'ün yakılıp yıkılmasına nedense göz yumulmuş, engel olunamamıştır.

Evet buraya kadar yazdıklarımız, Tevrat'ta yeralanlar ile ilgiliydi. Bundan sonra Tevrat'ın kaynaklarıyla uğraşacağız.

Tevrat'ın Kökeni

Burada Tevrat ile ilgili doğrudan incelemizi bırakıp, tarihin derinliklerinde Tevrat'a temel olan kökene göz atmak istiyoruz. Yukarıda yazdıklarımızın içinde geçerken kökene-tarihi izlere kimi zaman değindik, kimi zaman direk geçtik. Tevrat'ın temelini-iskeletini oluşturan düşünce ve yaklaşımlar Musa'dan önce vardır ve bir dizi düşünce direkt, kimisi de çeşitli değişikliklere uğrayarak Tevrat'ta yer bulmaktadır. Bilinmesinde yarar olan ikinci bir nokta da; bu konuda değişik rivayet, inceleme ve araştırmaların olduğudur.

Bizler bu konuda, ulaşabildiğimiz kaynaklar ve ciddi olarak değerlendirdiğimiz yaklaşımlardan bir demet sunmaya çaba sarfedeceğiz. Gözden kaçırdıklarımız mutlaka olacaktır. Okuyucu yazdıklarımızın eksiklik veya olabilecek yanlışlıklar bağlamında katkılarını esirgemez ise eserimiz, araştırmamız daha da zenginleşmiş olur.

Tevrat'ın kökeni sorununu konu başlıklarıyla ele alıp kısa açıklamalarla sunacağız.

Bilinmesinde yarar olan diğer bir önemli hususta, eski uygarlıkların-kültürlerin ne kadar kendine özgü-bağımsız görünseler de birbirlerini etkiledikleri ve aynı kökenden geldiklerinin yadsınamaz bir gerçek olduğudur.

Özellikle insanlık tarihinin gelişimi –sivilizasyonu (medenileşmesi/uygarlaşması)- açısından önemli bir yeri olan bölgedeki (Mezopotamya-Filistin-Mısır-Yunanistan ve Anadolu) kültür ve uygarlıkların birbirini etkilememiş olması mümkün değildir. Tarihsel gelişim içerisinde öncelik sonralık ilişkisi doğru kurulduğunda, kimin kimi etkilediği, hangisinin hangisinin kökeni olduğunu içerik olarak ta-

kip etmek günümüzde artık olanaklıdır. Dinler de insanlık kültürünün parçası olduğuna göre, birbirini etkilemiş olması gayet normal bir olaydır.

Yalnız kökene geçmeden önce Yahudiliğin kronolojik gelişme tarihini özetlemekte yarar var. Buna göre:

• Tevrat ve Musa kendine İbrahim Peygamberi temel alır. Amacı Rab'in ile yapılan "antlaşma" gereği İsrailoğullarını "süt ve balın aktığı" Kenan ülkesine götürmektir. İbrahim Peygamber, Yahudiliğin olduğu gibi, Hıristiyanlığın ve İslamın da tarihi ceddidir (Urvater). Varlığı-yokluğu tartışmalı olduğu kadar, ne zaman yaşadığı konusunda da kesin bilgi yoktur.

• MÖ 1364-1347 yılları arasında Eski Mısır'da egemen olan Amenophis IV (Akhetaten-Echnaton)'dur. O'na göre Güneş Tanrısı tektir. Yani tek tanrılı "Işık Dini" düşüncesinin temelini atan Echnaton'dur; ileride Echnaton ile ilgili olarak daha detaylı bilgi vermeye çalışacağız.

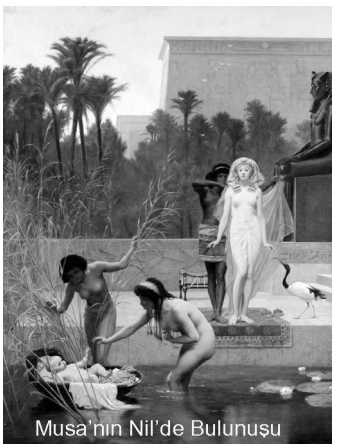
Musa'nın Nil'de Bulunuşu

• MÖ 1250 yıllarında Musa köle kavimi ile Mısır'dan Çıkış'ı başlatır, yola çıkar, Sina dağında 10 Emir gelir ve 40 yıl çöllerde dolaşırlar.

• Tahmini MÖ 1004 - 964 yılları arasında Kral Davut Yerusalem'i (Kudüs) ele geçirir, büyük bir krallık kurar.

• MÖ 965 – 926 yılları arasında Kudüs'te Kral Süleyman tarafından ilk Yahudi tapınağı (Jahşe-Tempel) inşa edilir,

• MÖ 587 – 586 Babil Kralı Nebukadnesar tarafından Kudüs işgal edilir, tapınak harabeye çevrilir ve İsrailoğulları Babillilerin köleleri olarak sürgün edilir; bu göçten sonraki ilk sürgündür.

• MÖ 7. yy'da Musa'nın anlatımları yazılı doküman şeklini alır.

• MÖ 6. yy'da 10 Emir biraraya getirilip, Musa'nın 5. Kitabına yerleştirilir.

• MÖ 63 yılında Roma İmparatoru Pompeius Kudüs'ü işgal eder ve Filistin Roma İmparatorluğu egemenliğine girer.

• MÖ 4 yılında İsa doğar.

(Buradaki tarihi bilgiler Almanca Spiegel Dergisi'nin 2006/16. sayısından alınmıştır.)

Musa Nereli? Tek Tanrı Düşüncesinin Çıkış Yeri? Musanın doğuş hikâyesi

Bu konuda o kadar belge var ki biz bunlar içinde öncelikle yabancı kaynak olarak S. Freud ve J. Campbell'in, yerli kaynak olarak ta "Kuran, İncil ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni" adlı kitabın yazarı Muazzez İlmiye Çığ'ın ve İlhan Arsel'in eserlerinin yanı sıra, Hacettepe Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ali Demirsoy'un araştırmalarından yararlandık.

"Musa'nın doğuş efsanesi, açıkca Agadeli Sargon'un doğum öyküsünü model almıştır." (MÖ 2350 -S. Freud'a göre MÖ 2800- J. Campbell Batı Mitolojisi s. 111) Yine S. Freud'a göre Musa'nın doğum hikayesi; "Agadeli Sargon'la başlayan bu diziye aittir. En iyi bildiğimiz isimler, Musa, Cyrus ve Romulus'tur." ... benzerlikleri olan kahramanlara "Odipus, Karna, Paris, Telephos, Persus, Heracles, Gılgamış, Amphion ve Zethos sayılabilir." (age. 254. Karna Mahabharata, Sargon Akad, Gılgamış Babil, diğerleri ise Yunan mitolojik kahramanlarıdır. BN)

Bilenen hikaye;

"Ben, güçlü kral, Agade Kralı Sargon. Annem bakireydi, babamı ise tanımıyordum; babamın kardeşi dağlarda yaşıyordu. Bakire annem, Fırat nehri kıyısındaki Azupirani şehrinde bana hamile kaldı. Beni gizlice doğurdu. Kamıştan yapılmış bir sandığın içine koyarak kapağını kapatıp nehre bıraktı, ama nehir beni boğmadı." (age. S. 254) Daha sonrası bilinen *"yetiştiği ikinci aile ise yoksul veya kötü günler yaşayan bir ailedir"* (age 255) Musa da ise durum tersinedir. *"Diğerlerinde yoksul olan ikinci aile"* Musa'da *"Mısır'ın kraliyet sarayıdır, prenses onu kendi oğlu gibi büyütür"* (age 256). Burada dert *"kahramanın asaletini tescil etmek, toplumsal konumunu yükseltmek"*tir.

Anlaşılan yaratılırken O'nun asil olması ve geçmiş ilkel masallarla benzerliğin olması önemli hususlardır. Bu konuda MÖ 7. yy da Tevratı kaleme alan sürgündeki İsrailli Tevrat yazarları gereken dikkati gös-

termişlerdir.

Musa'nın yaşadığı "sanılan" zamanla ilgili olarak; S. Freud şöyle der;

"Eğer yaşadıysa MÖ 13., belki de 14. yüzyılda yaşamıştır (Yahudilerin kutsal kitapları dışında kaynak yok) .. Tarihçilerin büyük çoğunluğu Musa'nın gerçek bir şahsiyet olduğu ve onun önderliğinde Mısır'da Hicretin gerçekten yaşandığını kabul ediyor. Haklı olarak, bu önkoşul kabul edilmediği takdirde İsrail halkının sonraki tarihinin anlaşılmaz olacağı söyleniyor." (S. Freud s. 249)

Bu konuda Ankara Hacettepe Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ali Demirsoy'un ileri sürdüğü tez ise şöyledir:

"Amenofis, Filistin'den Mısır'a göç eden Yusuf ve kavmi ile Musa arasındaki bir tarihte yaşamıştır. Yani Musa, hem Aknaton'un öğretisini bire bir yaşamış ve öğrenmiştir hem de 2. Ramses döneminde yaşamıştır ve 2. Ramses'ten İsrailoğullarına eziyet etmemesini istemiştir. Hz. Musa, 10 emrinde yazılı olduğu Akneton tapınaklarında yazılı olan tek tanrılılığa, yani Allah'a inanmıştı."

"Hz. Musa ve yedek ya da yardımcı peygamber olarak bilinen Hz. Harun aynı zamanda yaşadılar ve her ikisi de Firavunla (yani 2. Ramses ile) çatışmaya girdiler (Kuran'daki Araz suresi 132. ayette de değinildiği gibi)."

Bahsi geçen bu dönemler Eski Mısır uygarlığının doruk noktasına geldiği dönemlerdir. Bu dönem aynı zamanda din kültürünün de gelişmiş olduğu bir dönemdir.

Musa'nın adı ile ilgili iki tartışma:

"İbranicede "Mosheh" olan addır. "Kökeni nedir? Ve ne anlama gelir? Mısır'lı prensesin etimolojik bir gerekçeyle ona bu adı verdiği söylenir: "Çünkü onu sudan çıkardı" Ama bu açıklamanın yetersiz olduğu açıktır, … birincisi Mısır'lı bir prensesin ibraniceden ad türetmesi anlamsızdır ve ikincisi, bebeğin kurtarıldığı nehir büyük ihtimalle Nil değildir." (S. Freud age. s: 250)

"Öte yandan, "Musa" adının Mısır dilinden türetilmiş olabileceği kuşkusu farklı çevrelerce uzun zaman önce dile getirilmiştir. Bu Mısır dilinde 'çocuk' anlamına gelen 'mose' kelimesidir ve 'çocuk Amen' anlamında. … Mose yani 'çocuk' ismi Mısır anıtlarında pek de ender olmayan bir isimdir. ... (İsmin sonundaki s harfi (Moses), Eski Ahit'in (Tevrat'ın BN)

Yunanca tercümesinden kaynaklanan bir eklentidir. 'Mosheh' olan İbranicesinde bu yoktur.)" (S.Freud s. 250)

Musa'nın tek tanrıcılığının temeline gelince, gördük ki Sümer dini çok tanrılı bir dindir. Tanrılar Sümer'de insan gibi ama insanüstü özelliklere sahip ölümsüz varlıklardır. Tanrıların yeryüzü temsilcileri krallar vs. Aynı benzer durum Eski Mısır'da da söz konusudur. Ölümsüzlük teorisi Mısır'daki dinin temel taşlarından biridir. Genel özelliklerini önceki bölümlerimizde anlattık.

Mısır dini ile Musa'nın dini arasındaki farkları tezler haline koyduğumuzda karşımıza çıkan durum şöyledir:

- Mısır dininde tanrı heykel ve sembolleri serbest, Musa'nın dininde ise yaşayan ve kurgusal herhangi bir yaratığın tasvirini (resmi ve heykelini) yapma konusunda katı bir "yasak" vardır.
- Mısır dininde büyücülük serbest ve hep çoğalmıştır, Musa'nın dininde büyücülük resmen yasak ve yapanlar ağır cezalara çarptırılır.
- Mısır dininde ölümü inkar etmek, ya da öteki dünyada yaşamı mümkün kılmak için acayip çabalar harcanmıştır. Ölüm Tanrısı Osiris tanrılar arasında en fazla rağbet görendir. Musa'nın dininde ölümden sonraki yaşam düşüncesine yer verilmez, yeniden diriliş düşüncesi rağbet görmez.
- Mısır dini çok tanrılı, Musa'nın dini tek tanrılıdır.

Evet, yine Mısır'da yukarıda saydığımız temel ayrım noktalarını içinde barındıran bir dinin - bir firavun dönemine rastlamaktayız.

S. Freud aynen şöyle açıklar:

"MÖ 1375 dolaylarında genç bir Firavun iktidara gelir. Başlangıçta o da babası gibi Amenophis IV olarak çağrılır. Daha sonra kendi adını değiştirir; değiştirdiği tek şey adı değildir. Bu kral Mısırlı tebaasına yeni bir dini kabul ettirmeye çalışır. Bu binlerce yıllık geleneklerine ve bilinen bütün yaşam alışkanlıklarına ters düşen bir dindir. Katı bir tek tanrıcılıktır. Bildiğimiz kadarıyla dünya tarihindeki bu türden ilk girişimdir. Ama Amenophis'in iktidarı sadece 17 yıl sürer.

MÖ 1358'de ölümünden hemen sonra yeni din ortadan kaldırılır ve aykırı (heretik) krala ait herşey yasaklanır."

"İlahilerinden birisinde açıkça şöyle der; 'Ey tek tanrı, senin yanında bir başka tanrı yok'.

Eldeki bütün bulgular, Amenophis iktidarı döneminde bu dinin yavaş yavaş netleştiğini, tutarlılık, katılık ve hoşgörüsüzlük kazandığını göstestermektedir. Bu gelişme, Amun rahiplerinin arasında kralın reformuna karşı yükselen şiddetli muhalefetin etkisi altında gerçekleşmiş olabilir. ... Amun adını içeren kendi adına değiştirmiştir. "Amenophis" yerine artık kendini "Akhenaten" (Aten'in ufku- Tanrı hoşnut BN) olarak adlandırmıştır." (S.Freud, s. 264-266)

S. Freud bunları yazdıktan sonra Musa ile bu dinin bağını şöyle açıklar:

"Musa bir Mısırlı idiyse ve kendi dinini Yahudilere kabul ettirdiyse bu, Akhenaten'in Aten dini olmalıdır." (age s. 268)

S. Freud Mısırlılarla benzer diğer bir önemli meseleye ise şöyle parmak basar:

"Musa Yahudilere yeni bir din kabul ettirmekle kalmamıştır; sünnet geleneğini getirdiği de aynı kesinlikle söylenebilir." (age. 270)

"Yahudilerin sünnet geleneğini nerden aldığı sorusunun tek cevabı vardır: Mısır'dan. "Tarihin babası" olan Heredotus, sünnet geleneğinin Mısır'da uzun zaman önce bir gelenek olduğunu söyler ve mumyalardaki bulgular ve mezar duvarlarındaki resimler de bunu doğrular. Bilindiği kadarıyla Doğu Akdeniz'deki başka hiçbir halk bu geleneği uygulamamıştır; Samilerin, Babillerin ve Sümerlerin sünnetsiz olduğu rahatlıkla varsayılabilir." (age.s. 270)

Bu benzer özellik konusunda Tevrat'ta yurdundan etmek istedikleri "Kenan" halkının sünnetsiz olduğunu yukarda aktardık sanıyoruz. Musa'nın hazırcı yaklaşıma sahip olduğunu yazımız içerisinde anlattık.

Yeniden alevlenen Tartışma

"Allah Mısır'dan Geliyor !"

Bugün Musa'ya mal edilen bu dinin temeli ile ilgili son dönemde (23.12.2006 tarihli Almanya'da yayınlanan Der Spiegel Dergisinde kapakta yer alan "Gott kam aus Aegypten" (Allah Mısır'dan geldi -Allah Mısır kaynaklı/kökenli BN) başlık Tek Tanrıcılığın Kökeni (Akhenaten) ile ilgili tartışmayı yeniden alevlendirmiştir. *"Firavunun Vasiyetnamesi –Ahit'i"* değerlendirirken yeni bulgular yayınlanır ve yer yer S. Freud'ta eksik kalmış noktalara açıklık getirilir. Der Spiegel'de (Sayı 52 Yıl 2006) yer alan ve M. Schulz isimli makalede öne çıkan noktalar şöyledir:

- Ejiptologların Nil nehrindeki piramid devletinden Kudüs'e kadar sürdükleri iz, Musa'nın Eknaton'la bağını ortaya çıkarmıştır.

- Tek tanrılı din zorunlu olarak şiddete sürükler.

Çoban Musa

- Dünya tarihinin ilk din savaşı olan Makabeler ayaklanmasında (M.Ö. 167) "Ehad" – "Allah birdir" diyerek binlerce yahudi öldü. Kendilerine işkence eden cellâtlar onları işkence sehpalarına yatırıp tırnaklarını söktüler. Roma İmparatorluğu döneminde ilk Hıristiyanların durumu da farklı değildi, onlar da arenelar da arslanlar tarafından parçalandı vs.

- Sami kavimleri o günden bugüne 3,3 milyar insanın inancını belirleyen "bizim Allahımız ve sizin Allahınız tek allahtır" düşüncesinde -zeytin dalıyla kılıç- yanyana durdu.

- Eski Mısır ile uğraşan bilim insanları MÖ 1353-1336 yıllarında yaşamış Firavun Eknaton'un Yahudilerden 600 yıl önce tek bir tanrıya, atona (ışığın varlığı) taptığını tesbit etmişlerdir, Yahudilerden yüzyıllar önce tanrılar ufuğuna baskın yapan Mısır tarihinin o esrarengiz adam'ı, 18. hanedanın firavunu Eknaton, tek tanrı fikrini ortaya atan ilk kişiydi. Bu kral artık sadece bir tek tanrıya tapıyordu: Parlak ve ışık veren bir güneş tabelası olarak şekillendirilen Aton.

- Ejiptolog Jan Assmann'a göre "tek tanrı dini düşmanca ve sabırsızdır. Tek tanrı dini ile dünyaya başka bir kindarlık geldi. Çok tanrıcılara, putperestlere ve mürtedlere karşı olan bir kindarlık". Monoteizm baştan itibaren şiddetçi bir dindir.

- Sünnet olayı monoteist din hareketinin motoru olarak tanımlanır, eski Mısırlılarda da vardır.

- Ancak, piramidlerin ülkesi İncil'e (Eski Ahit - BN) sadece karanlık gölgeler atmıyor. Memphis ve Tebe (Theben) arasında kazılar

Amenofis IV-Aton

yapan arkeologlar şaşırtıcı bir şey buldular: Yahudiler Mısırlılardan kopya çekmişler. Yahudilerin "tek tanrı" fikri aslında Mısır'dan çıkmış.

- Bir Aton methiyesinde şöyle diyor: *"Senin ışığın bütün memleketleri kuşatır. Sen, Bir Tek olarak milyonlarca dönüşüme (şekle) sahipsin."*

- Mısır'ın ışıldayan gücünün bir zamanlar doğu kıyısına kadar gittiğini İsrailli kazıcılar etkileyici bir şekilde kanıtladılar. Firavunlar yeni kraliyetlerinde (MÖ. 1550 - 1070) bütün Doğu Akdeniz bölgesini sömürgeci pençesinde tutuyordu. Garnizonları ve ordu arabaları Filistin'in bir ucundan öbürüne kadar gidiyordu.

- Aton'a hitaben yazılan güneş ezgisi ile Eski Ahit'in en güzel şarkılarından 104. mezmur'u arasında dikkat çekici bir benzerlik vardır. Bu şarkı büyük olasılıkla Mısırlı askerlerin karargahları ve Filistinli müttefik beyliklerin üzerinden aktarıldı. (Her iki ezgiyi de ekte sunuyoruz. BN)

- Mısırlı tarihçi ve rahip Manetho'nun (MÖ. 280 dolayı) anlattığı hikaye, kendi zamanından 1000 yıl önce cereyan eden bir dehşet döneminden anlatıyor. Yazara göre o zaman memleketin üstünde bir lanet varmış. 80.000 cüzzam hastası Doğu Çölü'nde köle olarak çalışıyorlarmış. Firavun onlara Avaris'te bir cüzzam kolonisi kurmayı müsaade etmiş. Cüzzamlı köleler Aton kültünün bir merkezi olan Heliopolis'li bir rahibi kendilerine reis seçmişler. Bu rahibin adı: Musa.

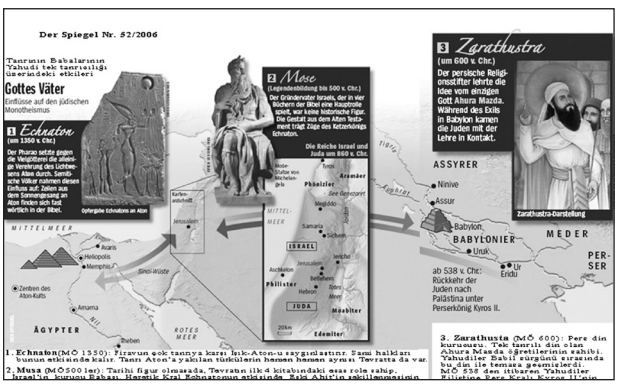

- Eknaton/Musa korkulu hikayelerini kendilerine maledip ve figürleri kendi dini amaçlarına göre renklendirdiler. Sinai masalının büyük bölümünün propaganda ve sahtekarlığa dayandığından artık hiç bir Eski Ahit uzmanı şüphe etmiyor.

- Bu gelişmenin sonunda fakat yahudiler Allah'larını devasa boyuta ve suretsizliğe yükseltmişlerdi. Buz gibi ve uzak bir yerde inananların üzerinde tahtında oturuyor. "Benden önce hiç bir tanrı olmadı ve benden sonra da hiç bir tanrı olmayacak" diye peygamber Yesaya Babil tapınağının ayağına MÖ. 530 da yazmış.

(Biz makaleyi özetledik. Merak edenler için makalenin tamamının türkçe tercümesi http://dinsiz.blogspot.com/2007/01/monoteizm-gerekte-nasl-olutu.html internet adresindedir.)

Görülüyor ki çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere geçişte zorunlu olarak Tanrı sayısı bire inince gücü de artmaktadır. Artık doğa gücüne dayalı çeşitli tanrılar yerini tüm gücü kendinde toplayan tek tanrıya bırakmıştır. Bu aşırı güç O'nu her şeye kadir kılmıştır. Bu geçiş kimilerince "devrim" olarak adlandırılsa bile, gerçekten insanlık adına bir gerileme söz konusudur. İnsanlığın kendine güven ve sorgulama-araştırma yetilerine vurulan bir darbedir bu. Zaten tarih olarak ta tesbit edilmiştir ki, tek tanrılı dinin egemenliği olan ortaçağ karanlığı insanlığın bir anlamda duraksama, gerileme dönemidir.

Aton tek tanrılı din konusunda Prof. Dr. Ali Demirsoy'un yazdıklarının özetini de aşağıya aktarıyoruz:

Mısır'da M.Ö. 1350 yıllarında başa 4. Amenofis (Amenophis) (TUTANKAMON'un kayınpederi) geçti.

Bilindiği gibi, tek tanrılığı ilk defa Amenofis ortaya attı. Çok tanrısı olan bir evrende kargaşalık olur yaklaşımı ile tanrı sayısını bire indirdi (yani tek tanrılılık semavi dinlerin değil, Amenofis'in fikridir). Tahta çıkar çıkmaz tanrılar tanrısı AMON-RA'yı ve diğer tüm tanrıların (Maat, Hathor, İsis, Nephthys, Set, ...) adını tapınaklardan sildirdi ve bir yasayla sadece tek bir tanrıya tapınılacağını emretti. Tek bir tanrı vardır o da güneşin kendisi "ATON"' dur, dedi. Böylece dünyada ilk defa tek tanrılı Aton Dinini (Atenism bazen Atonism) kurmuş oldu.

"Amenofis adını değiştirerek, her şeyin yaratıcısı ve güneşin sevgilisi, Aton'a hizmet eden anlamına gelen Akneton (Akhenaton) adını aldı. Bir de Aton'a

şiir yazar:

Akhenaton'un tanrı Aton'a yazdığı bir şiir:

"Tanrı uludur, birdir, tektir ondan başkası yoktur.
Bir tanedir, o'dur her varlığı yaratan,
bir ruhtur tanrı, görünmeyen bir ruh,
ta başlangıçta vardı tanrı, tek varlıktı o.
Hiç birşey yokken o vardı.
Herşeyi o yarattı, ezelden beri süregelen varlığı,
sonsuza kadar sürecek, gizlidir tanrı, kimse
görmemiştir onu.
İnsanlara ve yarattıklarına sır kalır her zaman."

Bazı kaynaklarda Amenofis (Tanrı Aton'un dünyadaki temsilcisi olduğunu ileri sürerek, yani ilk olarak dünyada peygamberlik ilan ederek), okunan duaların sonuna, adından kaynaklanan amen kelimesinin eklenmesini emretti ve bu gelenek Musa tarafından Tevrat'a taşındı ve sonunda 3 dinin de dualarına girdi. Amen kelimesi zamanla değişerek 'Amin'e dönüştü.

Kutsal kitaplara göre Kudüs'te Allah'a ait ilk tapınak yapılır. Tarihsel bilgilere göre de Allah'a ait ilk tapınak Akneton tapınağıdır; çünkü tek tanrılılık ve Allah tanımı, namaz, sünnet, cennet, cehennem, kurban, ahiret, mahşer, kıyamet vs. bu tapınağın inanç sisteminin içinde yer alıyordu ve Musa'ya tanrı tarafından indirildiğine inanılan 10 emir de Akneton tapınağının giriş sütunlarında yazılıydı.

Dört semavi dinde de, yaratılış mitolojisi, günlük işlerin düzenlenmesi ve ahiret işleri, bir taraftan kökleri Uruk şehrine kadar uzanan (Sümerler BN) ve İbrahim Peygamber ve kavmi tarafından daha batıya taşınan Ön Asya ve Mezopotamya inanç ve öğretisine (örneğin şeriat kanunları), bir taraftan da Musa peygamber tarafından Filistin'e taşınan Akneton Tapınağının öğretisinin yoğrulmasıyla ortaya çıkmış görünmektedir.

Bugün Mescid-i Aksa olarak bilinen bu tapınağın altındaki Musevilerce kutsal sayılan tüneller, 2006 sonu-2007 başında başlayan arkeolojik kazı ve kendi ifadelerine göre kurtarma çalışmalarındaki eski yapılar, özünde Musa'nın kurduğu Allah'a adanmış ilk tapınağın kalıntılarıdır. Ancak Hz. Ömer, o dönemde bu tapınağın üzerine bir mescit inşa ettiriyor ve kavga da bu noktada başlıyor. Bir İsrailli bakan, yani Şaron, 2003 ya da 2004 yıllarında, Mescidi Aksa'nın altındaki bu tünelleri ziyaret etmek isteyince, Müslümanlarca kıyamet koparıldı, sonuç olarak binlerce insan öldü, ölmeye de devam ediyor. (İnsanlık Tarihini Etkileyen İkinci Uygarlık "Mısır Uygarlığı" - Hacettepe Üni. Prof. Dr. Ali Demirsoy - www.hacettepe.edu.tr)

Aktardıklarımıza yorum yapmayacağız, bir nevi tekrar olduğunun bizde bilincindeyiz. Derdimiz sorunun daha iyi kavranması ve aynı zamanda da bilgi paylaşımıdır. Ne kadar tekrar olsa da Tevrat'ın tekrarı kadar sıkıcı olmadığı kanısındayız.

Der Spiegel'de bahsi geçen Mezmur ile Aton Tapınağındaki benzerliği karşılaştırmak için her ikisini de aktarıyoruz. Önce Tevrat'ta yer alan:

104. Mezmur/Tevrat

BÖLÜM 104

Mez.104: 1 RAB'be övgüler sun, ey gönlüm! Ya RAB Tanrım, ne ulusun! Görkem ve yücelik kuşanmışsın,
Mez.104: 2 Bir kaftana bürünür gibi ışığa bürünmüşsün. Gökleri bir çadır gibi geren,
Mez.104: 3 Evini yukarıdaki sular üzerine kuran, Bulutları kendine savaş arabası yapan, Rüzgarın kanatları üzerinde gezen,
Mez.104: 4 Rüzgarları kendine haberci, Yıldırımları hizmetkâr eden sensin*. ("Rüzgarları kendine haberci, yıldırımları hizmetkâr eden sensin" ya da "Meleklerini rüzgarlar, hizmetkârlarını ateş alevleri yapan sensin".)
Mez.104: 5 Yeryüzünü temeller üzerine kurdun, Asla sarsılmasın diye.
Mez.104: 6 Engini ona bir giysi gibi giydirdin, Sular dağların üzerinde durdu.
Mez.104: 7 Sen kükreyince sular kaçtı, Göğü gürletince hemen çekildi.
Mez.104: 8 Dağları aşıp derelere aktı, Onlar için belirlediğin yerlere doğru.
Mez.104: 9 Bir sınır koydun önlerine, Geçmesinler, gelip yeryüzünü bir daha kaplamasınlar diye.
Mez.104: 10 Vadilerde fışkırttığın pınarlar, Dağların arasından akar.
Mez.104: 11 Bütün kır hayvanlarını suvarır, Yaban eşeklerinin susuzluğunu giderirler.
Mez.104: 12 Kuşlar yanlarında yuva kurar, Dalların arasında ötüşürler.
Mez.104: 13 Gökteki evinden dağları sularsın, Yeryüzü işlerinin meyvesine doyar.
Mez.104: 14 Hayvanlar için ot, İnsanların yararı için

bitkiler yetiştirirsin; İnsanlar ekmeğini topraktan çıkarsın diye,
Mez.104: 15 Yüreklerini sevindiren şarabı, Yüzlerini güldüren zeytinyağını, Güçlerini arttıran ekmeği hep sen verirsin.
Mez.104: 16 RAB'bin ağaçları, Kendi diktiği Lübnan sedirleri suya doyar.
Mez.104: 17 Kuşlar orada yuva yapar, Leyleğin evi ise çamlardadır.
Mez.104: 18 Yüksek dağlar dağ keçilerinin uğrağı, Kayalar kaya tavşanlarının* sığınağıdır.
Mez.104: 19 Mevsimleri göstersin diye ayı, Batacağı zamanı bilen güneşi yarattın.
Mez.104: 20 Karartırsın ortalığı, gece olur, Başlar kıpırdamaya orman hayvanları.
Mez.104: 21 Genç aslan av peşinde kükrer, Tanrı'dan yiyecek ister.
Mez.104: 22 Güneş doğunca İnlerine çekilir, yatarlar.
Mez.104: 23 İnsan işine gider, Akşama dek çalışmak için.
Mez.104: 24 Ya RAB, ne çok eserin var!
Hepsini bilgece yaptın; Yeryüzü yarattıklarınla dolu.
Mez.104: 25 İşte uçsuz bucaksız denizler,
İçinde kaynaşan sayısız canlılar, Büyük küçük yaratıklar.
Mez.104: 26 Orada gemiler dolaşır, İçinde oynaşsın diye yarattığın Livyatan* da orada.
Mez.104: 27 Hepsi seni bekliyor, Yiyeceklerini zamanında veresin diye.
Mez.104: 28 Sen verince onlar toplar,
Sen elini açınca onlar iyiliğe doyar.
Mez.104: 29 Yüzünü gizleyince dehşete kapılırlar, Soluklarını kesince ölüp toprak olurlar.
Mez.104: 30 Ruhun'u gönderince var olurlar, Yeryüzüne yeni yaşam verirsin.
Mez.104: 31 RAB'bin görkemi sonsuza dek sürsün! Sevinsin RAB yaptıklarıyla!
Mez.104: 32 O bakınca yeryüzü titrer, O dokununca dağlar tüter.
Mez.104: 33 Ömrümce RAB'be ezgiler söyleyecek, Var oldukça Tanrım'ı ilahilerle öveceğim.
Mez.104: 34 Düşüncem ona hoş görünsün, Sevincim RAB olsun!
Mez.104: 35 Tükensin dünyadaki günahlılar, Yok olsun artık kötüler! RAB'be övgüler sun, ey gönlüm! RAB'be övgüler sunun

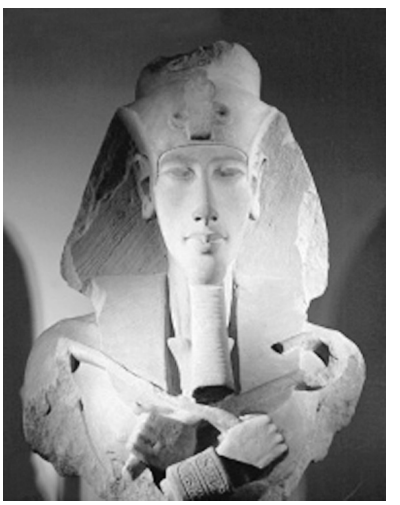

Güneş Türküsü / Echnaton / Nofretete / 1. Versiyonu

Gökyüzünün ufkunda güzel görünüyorsun,
sen yaşamı belirleyen canlı güneş!
Doğu ufkunda doğdun
ve her ülkeyi güzelliğin ile doldurdun.
Güzelsin, kocaman ve ışık saçarak, tüm karaların üzerinde.
Işınların ülkeleri kapsar ve senin tüm yaratıcılığın.
Onların sınırlarına ulaştığında sen RE (Tanrı-ÇN) sin ve o senin sevgili oğlun (bizzat Echnaton) için diz çöküyor.
Uzaklardasın, ama ışınların burada yerküredir.
Yeryüzüne bakıyorsun, oysa senin dolaşımın bizim için araştırılamazdır.

Batı ufkunda battığında, dünya ölüme benzer bir şekilde karanlığa bürünüyor.

Uyuyanlar odadalar, başlarını örttüler, hiçbir göz diğerini görmüyor.

Başlarının altlarındaki mal-mülkleri gasbedilse, bunun farkına varmazlar.
Yırtıcı hayvanların herbiri mağarasından çıktı, ve tüm yılanlar ısırıyorlar.
Karanlık bir mezardır; yerküre kaskatı duruyor,
Yaratıcısı ufkunda battığından beri.

Ama şafakta sen ufukta doğdun
Ve güneş olarak günü aydınlatıyorsun.
Karanlığı def ediyorsun ve ışınlarını ikram ediyorsun.
Her iki ülke (Aşağı ve Yukarı Mısır) bu nedenle günbegün bir şenlik yaşıyorlar. İnsanlar uyandı ve ayaklarının üstünde duruyorlar.
Sen onları ayağa kaldırdın. Bedenleri temizdir, onlar çocuk yaptılar,
ve sen göründüğünde kolları hüşu içinde yukardadır.
Şimdi tüm memleket işine gidiyor.

Tüm hayvanat otundan memnundur, ağaçlar ve bitkiler yeşeriyor.
Kuşlar yuvalarından uçtular, onların salınmaları senin KA (ruhunu) överler.
Tüm yaban hayvanlar ayakları üstünde hoplayıp zıplıyorlar, uçan ve kanat çırpan herşey yaşıyor, sen onlar için doğduğunda.
Şilepler bir aşağı bir yukarı gidip geliyorlar,
Senin görünümün her yolu açıyor.

Akıntıdaki balıklar senin gözünün önünde sevinçten zıplıyorlar,
Işınlanman bizzat denizin içinde bile etkisini gösteriyor.

Kadınların içinde spermaları geliştiren sen,
sıvıdan insan yapan sen,
Ana rahmindeki oğula can veren
ve yaşlarını durduracak bir şekilde onu sakinleştiren sen-
Ana rahmindeki sütana sen. Tüm yaratılanların yaşamasını sağlamak için nefes ikram eden sen. Oğul nefes almak için doğum gününde,
Ana rahmini terk ettiğinde,
onun ağzını tamamen açıyorsun
ve onun ihtiyaçlarını temin ediyorsun.

Daha kabuk içinde konuşan yumurta içindeki civcive, orda içerde canlı kalması için gerekli havayı veriyorsun, çünkü sen ona yumurtayı delmesi için bir müddet verdin –
Ve bu süre sonunda o yumurtadan çıkıyor
ve hemen kendi ayakları üstünde koşuyor.

Senin gözden ırak kalmış eserlerin sayıca ne kadar çoktur,
Hiçbir şeye benzemeyen biricik TANRI!
Sen tekbaşına kendi iradene göre yerküreyi yarattın,
İnsanlarla, hayvanlarla ve toprakta yaşayan herşeyle birlikte
ve ayakları üstünde etrafta koşan ve yükseklerde salınan ve kanatlarıyla uçan herşeyle.

Sen her memlekete yerini verdin ve onun gereksinimlerini gideriyorsun:
Suriye ve Nubiyen (Aşağı Mısır'da bir eyalet, şimdiki Lübnan -ÇN) yabancı ülkelerinin, hem de Mısır'ın,
Her bir insan kendi yaşam süresini belirleyen beslenmesine sahiptir.
İnsanlar çeşitli diller konuşuyorlar,
ve onların özellikleri farklıdırlar;
onların ten rengleri farklıdır; çünkü sen halklar ayırt ediyorsun.

Sen Nil'i yeraltından çıkartıyorsun (kaynaklar yerküreden çıkıyorlar)
ve onu, senin nasıl hoşuna gidiyorsa, öyle ışığa getiriyorlar,
senin yarattığın insanları hayatta kalmalarını sağlamak için.
SEN onları geçindiren hepsinin efendisisin
- onlar için doğan tüm ülkelerin efendisisin sen!
Günün güneşi sen, yüceliğinde muazzam!
Uzaktaki yabancı ülkeleri bile hayatta tutuyorsun,
bir 'Nil'i bile gökyüzüne (bulutlar, yağmur) yerleştirdin,
o onlara insin diye
ve dağlardan dalgalarla bir deniz gibi aşağıya aksın diye,
onların ihtiyaç duyduklarıyla tarlalarını ıslatmaları için!
Senin planların ne kadar harika bir şekilde sonuna kadar düşünülmüştür, sen ebediyetin efendisi!
Gökyüzündeki 'Nil'i yabancı halklara veriyorsun
ve çöllerin yabansıllarına, orda ayakları üstünde hareket eden herşeye.
Ama gerçek Nil yeraltından Mısır'a akıyor

Senin ışınların tüm tarlaları emiyor.
Sen doğduğunda bitkiler yaşamla doluyor ve onlar senin için büyüyorlar.
Sen tüm yaratıkların kendilerini geliştirebilmeleri için mevsimleri yaratıyorsun:
Onları soğutmak için kışı, onların seni hissetmeleri için yaz yakıcı sıcağını.
Sen, onda batmak için gözyüzünü bizden böylesine uzak tuttun
ve senin yarattığın herşeyi görmek için.

Doğduğunda sen biriciksin,
Görünen ve ışıldayan, kendisini uzaklaştıran ve yakınlaştıran,
canlı ATON olarak senin tüm görünüm biçimlerinde.
Sen tek başına kendi içinden milyonlarca cisim yaratıyorsun,
Kentler, köyler, tarlalar, yollar ve büyük nehir (=Nil) yaratıyorsun.
Sen güneş olarak kara üzerinde gündüzün durduğunda,
herkesin gözü önünde duruyorsun.
Sen gittin ve senin yaratıcılığın uğruna yarattığın gözün de artık burda yok,
senin yarattığın, biricik olarak bizzat kendini görmemen için-
bu halde bile kalbimde kalıyorsun,
özünü ve gücünü kendisine açtığın,
ve senin tek oğlun NEFERCHEPRURE UNANRE (bizzat ECHNATON) den başka
seni tanıyan hiçbiri yoktur.

Senin onu yarattığın gibi dünya senin işaretin ile doğuyor:
Sen doğunca, onlar yaşıyorlar,
Sen batınca, onlar ölüyorlar.
Yaşamın kendisi bizzat sensin, herkes seninle yaşıyor.
Sen battığında, gözler güzellik içinde dinleniyorlar,
sen batıdan battığında, tüm işler bırakılıyor.
Sen doğduğunda, kralın tebaalarını güçle dolduruyorsun,
ve herkes ona (krala-ÇN) hizmet etmek için çırpınıyor.

Sen dünyayı yarattığından beri, onu
senin bedeninden çıkan, senin oğlun,
her iki Mısır'ın kralı NEFERCHEPRURE UNANRE,
MAAT'tan (=GERÇEK) yaşayan RE'nin oğlu,
zaten yaşadığı dönemde büyük olan, Diademe'nin
efendisi ECHNATON,
ve onun sevdiği, her iki ülkenin efendisi,
kendisine ebedi yaşam ve ebedi gençlik bahşedilen,
yüce kralın eşi NOFRETETE için kaldırıyorsun.

Gördük ki mal-mülk üzerine kurulu, emek sarfetmeden üstüne konma anlayışının temel olduğu Tevrat'ın ana düşüncelerinin de aşırılmış olması hiç te şaşılacak bir durum değildir. Tarih bilgisi hazinemize eklerden farklı olarak, bu dinin nitelikleri babında fazla bir değişiklik yaratmaz.

Tarihi kökenin önemli benzerliği konusu olan "yaradılış teorisi"yle incelememize devam edelim.

Yaradılış Teorisi

Bu teorinin Tevrat'taki anlatımını önceden aktardık. Tevrat'taki anlatıma temel olan düşüncenin kökeni Sümer'de var. Sümerler'de takriben MÖ 3000'li yıllardan önce Tevrat'taki anlatıma benzer anlatımların olduğuna rastlamaktayız. Aradaki en önemli fark Musa'nın dinindeki yaratıcı "Tek"'tir. Diğerlerinde ise, yerinde, göğünde, suyunda, yani insanın temas halinde olduğu her önemli olayın-şeyin birer tanrısı vardır. Bu Tanrılarında baş tanrısı mevcuttur.

İlginç olan, yaradılış süreci su-gök-yer bu üçlem hiç değişmiyor. Canlılar ve özellikle insanın yaradılışı içerik olarak hemen hemen aynıdır. Tekrar etmeyeceğiz. Kadının yaratılması bağlamında Tevrat'ta anlatılanların bir başka versiyonu da Eski Yunan'da vardır. Eski Yunan'da Pandora efsanesi olarak anlatılan şiirsel hikayede kadın Tevrat'taki gibi aşağılanmaz. Hikaye günümüzde de sık sık rastlanan örnek olduğu için aynen aktarıyoruz.

PANDORA HİKAYESİ
Tanrılar yeraltına gizlemiş besinleri.
Yoksa insan bir gün çalışıp rızkını sağlar,
Sonra bir yıl sırt üstü yatardı
Asar bırakırdı sabanını ocak başında,
Çözerdi çiftini çubuğunu, öküzlerini.
Zeus kızınca Prometheus'a
Kendini aldatan o sivri akıllıya,
Sakladı varını yoğunu insanlardan,
O gün bugündür dertlere boğdu insanoğlunu,
Zeus gizledi besini insanlardan.
Ama Iapetos'un güçlü oğlu Prometheus
çaldı Zeus'un ateşini insanlar için,
sakladı onu nartheçının içinde
Kızdı bulut devşiren Zeus, dedi ki ona
"Iapetos oğlu, sivri akıllı kişi,
seviniyorsun ateşi çaldın, beni aldattın diye,
ama bil ki dert açtın kendi başına da :
öyle bir bela salacağım ki insanlara, sevmeye okşamaya doyamayacaklar bu belayı"
Böyle dedi ve kah kah güldü insanların ve tanrıların babası.
Namlı şanlı Hephaistos'u çağırdı hemen:
"Bir parça toprak al, suyla karıştır dedi,
içine bir insan sesi koy, insan gücü koy,
bir varlık yap ki yüzü ölümsüz tanrıçalara benzesin, bedeni güzelim genç kızlara.
Athena sende ona el işlerini öğret.
Nur topu Aphrodite, sen de büyülerinle kuşat onu,
İstekler, arzularla tutuştur gönlünü.
Yüz gözlü devi öldüren Hermeias, sen de
Bir köpek yüreği, bir tilki huyu koy içine."
Böyle dedi Zeus, onlarda yaptılar dediğini:
Koca Hephaistos, topal tanrı hemen
Bir kız biçimine soktu toprağı. Gök gözlü Athena
süslü kuşağını sarıverdi beline.
O canım Kharitler ve o güzelim Peitho
Altın gerdanlıklar taktılar boynuna.
Horalar bahar çiçekleriyle donattılar saçlarını,
Hermeias doldurdu göğsüne yalanı dolanı,
Uzaktan gürleyen Zeus'un oluyordu isteği,
Ses koydu içine o tanrılar kılavuzu Ve Pandora adını taktı. Pandora demek bütün tanrıların armağanı demekti,
Çünkü bütün Olympuslular insanların başına bela

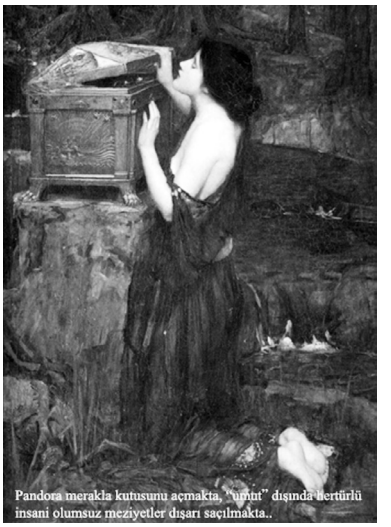
Pandora merakla kutusunu açmakta, "umut" dışında bertürlü insani olumsuz meziyetler dışarı saçılmakta..

etmişti onu. Tanrıların babası bela etmişti onu.
Tanrılar babası kurunca bu düzeni,
Epimetheus'a gönderdi Pandora'yı
Kılavuz tanrı Hermeias'la
Epimetheus unuttu Prometheus'un dediğini:
Zeus'tan armağan alma demişti ona Prometheus,
Alırsan, ölümlüleri derde sokarsın demişti.
Armağanı aldı ve alınca anladı
Başına bela aldığını.
Eskiden insanoğulları bu dünyada
Dertlerden kaygılardan uzak yaşarlardı,
Bilmezlerdi ölüm getiren hastalıkları.
Pandora açınca kutunun kapağını,
Dağıttı insanlara acıları, dertleri.
Bir tek umut kaldı dışarı çıkmadık
Kapağı açılan dert kutusundan.
Umut tam çıkacakken Pandora kapamıştı kapağı,
Böyle istemişti bulutlar devşiren Zeus .
O gün bugündür insanların başı dertte,
Toprak bela doludur, deniz bela dolu,
Geceler dert doludur, gündüzler dert dolu,
Belalar başıboş dolaşır sessizce
Ölümlülerin çevresinde,
Derin düşünceli Zeus ses vermedi onlara
Sessizce gelişlerini duymasın diye insanlar.
Görüyorsun ya Zeus'un dilediğine karşı konmaz.

Görüldüğü gibi efsanedeki "Kadın" Pandora Tevrat'taki yaratılmanın bir benzeri olmasına rağmen bir dizi olumlu özellikleri de içinde barındırmaktadır. Olumsuzluklar kendisine verilen "kutu"nun içindedir. O efsanedeki gibi merakına daha fazla dayanamayarak bu kutuyu açar. Kutu açılınca her türlü kötülük, dert, kıskançlıklar, açlık,-sefalet, hastalıklar, yaşlılık, delilik, ahlaksızlık ne kadar insani olumsuzluklar varsa yeryüzüne yayılır. Pandora bu kutunun kapağını kapatmak istese de geç olmuştur artık yeryüzü bu kötülüklerle ve olumsuzluklarla çevrelenmiştir. Buna rağmen Pandora, Zeus'un yardımıyla kutunun kapağını son hamleyle kapatır. Kutunun içinde tek kalan ise insanları bu kadar olumsuzluk karşısında avutan, insanlığın tek ilacı olan 'UMUT' tur. Bu "umut" daha sonra başka ortamlarda insanların "cennet" beklentilerin bir inancı veya acıların sonsuzudur.

Bu hikayenin yazıldığı tarih, MÖ 460'lar olsa gerek. Musa anlatımlarının yazılı doküman şeklini aldığı MÖ 7 yy. dikkate alındığında, Pandora efsanesi Tevrat'tan önceye denk düşmektedir. Yani "Hava" hikayesi Eski Yunan'da Tevrat'takine göre "eskidir". Eski Yunan'daki Sümerlere göre yenidir. Burada bir kez daha bölgedeki kültürlerin birbirini nasıl etkilediğini görmekteyiz. Geçelim diğer bir kökene, tufan meselesine. ❧

(Bir dahaki sayımızda Tufan Meselesi ve diğer tarihi kökenlere değinip, İsa'nın Hıristiyanlığına başlayıp devam edeceğiz.)

Gurbet Elde Yalnızlık

Metin Yoksu

Ekmek bölünür
Sır saklanır
Bodrum katı varoşlarda

Kimsesizlik acı verir
Yarsız kalınmış gurbet elde

Pusatsız savaşılır açlıkla
Ferman dinler mi gönül

Eskimiş mektuplar
Hikayeler
Ve yarım kalmış şiirler
Kömür sobasına yaren olur zemheride

Sidik kokar yalnızlıklar
Çorap kokusu alın terine sarılır
Bacak arası sevişmelerde boşalır
On beş kişilik odalar

Hasret nöbetinde gül kokulu sevdalar
Bağrı açık yaralar ana şefkatine ırak
Sigara ve çay yaren olur yürek acısına

Sazın her teline vurdukça
Nasırlı eller
Gözleri yaş dolu türküler
Sılaya özlemi haykırır

Gece yarıları bilinç altı rüyalar başkaldırır
Bozuk para gibi harcanan hayatlara

Din'in Sosyolojik, Psikolojik ve Felsefi Gelişimi

Tansel Semir

Yüzyıllardır insanoğlunun yaşamına eşlik etmiş olan din, insanoğlu için ne anlam taşıyor? Din ile bilim neden birbirine karşıttır? Din'i yaratan olgular nelerdir? Yazımızda bu soruları yanıtlamaya çalışacağız.

İnsanoğlunun önünde iki ayrı yaşam vardır: Bunlardan biri, kişinin düşünme eyleminde bulunarak yaşaması, öteki ise kişinin kendi yaşamını düşleyerek yaşamasıdır.

Ne anlama geliyor bunlar? Hep birlikte özümsemeye çalışalım.

Öteki konularda da dile getirdiğim gibi; insan, biyolojik ve organik bir canlıdır. Bu canlı, düşünme yeteneğini, sinirlerin etkileşimi ile gerçekleştirmektedir. Ancak, bilinç için sinirlerin, belli bir etkileşim noktasının ötesine geçmesi gerekir. Bu da evrimsel süreç içerisinde gelişen ve ilerleyen bir durumdur.

İnsanoğlunun bugün geldiği evrimsel süreçte; evreni, doğayı, yaşamı ve kendini algılaması yeterli değildir. İnsanoğlu bugün, hayvanlar ile bilinçli insan arasında sıkışmış bir evrim süreci içerisindedir.

İki canlı arasına sıkışmış ve "katiller çağı"nı yaşatan Homoeconomicus veya insanımsı, "araç değerler" uğruna dünyayı her türlü olumsuzluğa sürükleyebilmektedir. Bu da yaşamı ve doğayı katletmek/yok etmek demektir.

"Araç değerler" nelerdir? **Araç değerler**; yarar, çıkar, her türlü maddi ve hükmedici gereksinmeler (para, ev, arsa, yazlık, araba, ün, mevkii, kadın/erkek, kimlik), kıskançlık, kin ve rekabettir. Bilinçli insan bu geçici araçların arkasından koşmaz; bilinçli insan "yüksek değerler"in peşinden koşar.

Nedir "yüksek değerler"? **Yüksek değerler**; düşünmek, üretmek, paylaşmak, sevmek, sorgulamak, okumak ve bilgi edinmektir. Bilinçli insan, bu değerlerin peşinden koşarak insanlaşma çabası içerisine girebilir.

Düşünme yeteneğinden yoksun olanlar, neden araç değerlerin peşinde koşmaktadırlar? Din ile araç değerler arasındaki bağlantı nedir? Araç değerler peşinde koşanlar gerçekten din'e mi inanıyor yoksa araç değerlere mi?

Bu sorunun yanıtını vermeden önce düşünme yeteneğinden yoksun olanların yaşamsal süreçlerini irdelemeye çalışalım.

İnsanoğlu, erkek ve dişi bireylerin çiftleşmesinden meydana gelen bir canlıdır. Anne ve babadan gelen genler yeni bireyi oluşturur. Bu genler, oluşan canlının karakterini belirler. İnsanoğlunun sinir yapısı doğduğu andan yok oluş anına dek aynı kalır. Yani "düşünme yeteneği" ile doğmayan biri sonradan düşünemez. "Düşünme yeteneği" olan birisinin ise, düşünme eylemine geçtikten sonra, düşünme yeteneğini yitirmesi olanaksızdır. Kısaca insan; doğarken ne ise, yok olurken de odur.

İnsanoğlu, doğacağı veya yaşayacağı ortamı önceden belirleyemez; doğduğu ortamda, geçmişten **gelen gelenek ve göreneklerin** etkisi altında büyür. Bu durum düşüncenin gelişimi açısından olumsuzluk taşısa da, doğal bir sürecin uzantısıdır. Gelecek olmadan geçmiş de olmayacağından, doğan çocuk da kuşkusuz gelenek ve göreneklerinin engelleme/kısıtlamalarıyla karşılaşacaktır. Düşünme yeteneğinden yoksun olanlar, gelenek ve göreneklerı doğal karşılar ve bunun sürekliliğini sağlamaya çalışır. Oysa düşünme yeteneği olanlar, büyüdükçe

ve dünyayı algılamaya başladıkça gelenek ve göreneklerin baskısından kurtulmaya çalışır ve kendi kendine sorular sormaya ve yaşamı sorgulamaya başlar. Bu soruların boyutu, kişinin düşünme yeteneğinin sınırlarına bağlıdır.

Düşünen bireyin, geçmişin gelenek ve görenekleri karşısında kendi kendiyle konuşması, kendine sorular sorması ve gittikçe içselleşmesi artar. Gelenek ve göreneklerin yanlışlığını ayırt etmeye başlayan kişi, kendini çelişkiler yumağında bulur. Neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda beyni bir karmaşanın ortasına düşmüş gibi çırpınmaya başlar. Kuşkusuz bu çocuk, büyüdükçe ve kendine sorduğu sorulara yanıt alamaya başladıkça karmaşadan kurtulmaya ve kendisi olma yolunda emekleyerek düşünce yapısını oluşturmaya başlar. Bu durumda, gelenek ve görenekleri "düşünen insan"ın kabul etmediğini gören düşünemeyenler korku ile "düşünen insan"ı gelenek ve göreneklere yönlendirmeye çalışır. Bunun için önceden tasarlanmış ve kendilerinin de benimsediği din kullanılır. **Din; tasarlanmış en büyük gelenek ve görenektir.**

Düşünemeyenler Korku Duymazlar

Korku, düşünebilen insana özgü duygudur. Düşünme yeteneği gelişmiş kişi korku duyar. Korku duymasıdır kişiyi düşünme eylemine götüren. Düşünemeyenler, din uygulayıcıları az da olsa bunu bildiklerinden, düşünen insanları korku ile sindirmeye çalışırlar. Kendileri korkmadıkları için de, din ile her türlü yalanı ve kötü eylemleri gerçekleştirebilmektedirler.

Neden, gelenek ve görenekleri yaşatmak isterler?

Düşünemeyenler, düşünme eylemine geçmemek için, bulunduğu ortamı değişimlerden soyutlarlar. Her türlü değişim, düşünemeyenlerin beyninde yıkıma yol açar. Bu yıkım, yaşanan hazların yitimidir. Hazların yitmemesi için düşünemeyenler her türlü değişime karşı çıkarlar. Değişim, düşünemeyenlerde bir tedirginlik bir sıkıntı yaratır. Gelenek ve görenekler, iye olunan nesneleri, bir biçimde güvence altına alır. Bu yüzden gelenek ve göreneklerin yok olması aynı sürede iye olunan nesnelerin ve bu nesnelerde alınan hazın da yok olması demektir.

Neden araç değerlere iye olmak istiyorlar?

İye (sahip) olmak, güçsüz ve aciz olan beyni, bir biçimde güçlü ve sıkıntısız bir ortamın içine sürüklemektedir. Nesnelere iye olmak, aynı sürede bu yolla alınan hazzı da arttırmaktadır. Kısaca; bireyciler, araç değerleri benimseyerek ve onlara iye olarak hem düşünme eyleminden kendilerini kurtarmış olmakta, hem de iye olma ile hazlarını tatmin etmektedirler.

Neden tatmin olmak isterler? Çok mu acı çekmektedirler?

Bireyci çıkarcılar yaşamı hiçe sayarlar. Eğer öldükten sonra yaşam sürüyorsa, yeryuvarlağının yaşamı boş bir yaşamdır. Doğanın doğal eylemleri karşısında çaresiz olan bireyciler, yok olma düşüncesini beyninden atmak için bir ilaca gereksinim duyarlar. Bu ilaç tatmin olma ilacıdır. Tatmin olmanın yolu ise, iye olmada, yani araç değerleri elde etmek ve bunlara tapmaktan geçmektedir. Araç değerleri elde ettikçe ve bu değerlere taptıkça ve iye olunan nesneler arttıkça kişinin öteki dünya düşü de artmaktadır. Kendi kendini kandırma eylemi ile bir biçimde doğayı kendince yorumlayan bireyciler, yok olma düşüncesi karşısınca tedirginlik duymaktadırlar.

"Yok olmak" ne demektir.

Bireyci çıkarcılar doğmadan önceki yaşamlarını asla aramaz ve dilemezler. Bilirler ki, doğumdan önce yoktular. Oysa yeryuvarlağının hazlarını tadan bireyci çıkarcılar, öldükten sonra, doğumdan önceki gibi yok olacaklarını kabullenmezler. Yaşamın bir değişim olduğunu algılayamayanlar, benmerkezci bir bakışla yaşamı, kendi küçük çıkar dünyasının çevresinde döndürmektedirler. "Ne düşlüyorsam doğrudur" mantığı ile kendi kendini kandıran ve kendini oyalayanlar, bu dünyadaki yaşamı; düşünmeden, üretmeden geçirmek istemektedirler.

"Ne düşlüyorsam doğrudur!"

Gerçekleri kabullenemeyenler, kendi kendilerini kandırarak yaşamını sürdürür. Düşünme yeteneğinin gelişmemesi sonucu oluşan bu durum, evrimin belirli aşamalarında yüzyıllarca kendini gösterecektir. Ta ki "insan evrimi" bilinç noktasına erişinceye dek… Bilinci oluşmamış kişiler kendilerini ve yaşamı algılayamazlar. Hazları doğrultusunda yaşamdan kendilerini soyutlayarak; düş ve umutları ile yaşarlar. "Ne denli düşlerim güçlü olursa o denli düşlerim gerçekleşir" mantığı ile yaşayanlar, dünyadaki olumsuzluğun kaynağıdırlar.

Bilinci oluşamamış kişiler acı çekmezler. Acı çekmedikleri gibi başkalarının acı çekmesini ister ve

bundan da mutluluk duyarlar. Bu durumun kaynağı beynin yapısı ile ilgilidir. Beyin, düşünme yeteneği kazanmammışsa, kişi, güdüleriyle yaşamaya başlar. Güdünün temelinde haz almak vardır. Haz ise ancak başkalarının acı çekmesiyle olur.

Din, bütün bunları organize hale getirmek için, yine bu kişiler eliyle tasarlanmış bir olgudur. Haz alma isteği, din ile kutsallaştırılmak ve böylece masum hale getirilmek istenmektedir.

Dünyada 6,5 milyar insan soyu evrimsel bir döngünün içerisinde; doğa ve kendiyle etkileşim halinde evrimleşmektedir. Bu evrimi kavramamız için milyarlarca yıllık evrimsel süreci bilmemiz ve özümsememiz gereklidir.

Bilim ve Din arasındaki ilişki nedir?

İnsanoğlunun bilimsel üretimi olan araç ve gereçler, toplumsal yaşamı değiştirebilir. Bu değişim evrimsel bir değişim değil; evrimsel sürecin bir sonucudur. İnsanoğlunun bu araç ve gereçlere iye olması veya bu gereçleri kullanması her süre gelişmişliğin, çağdaşlaşmanın, bilinçli bir yaşam sürmenin göstergesi olamaz. **Gelişmişlik bireyin bilinç düzeyine bağlıdır. Ormanda yaşayan ve yaşamını doğal yiyeceklerle karşılayan biri, bilinçli bir insan olabileceği gibi; gelişmiş araç ve gereçleri kullanarak çağdaş görünümlü bir kentte yaşayıp, bilinçsiz biri de olunabilir.** Burada söz konusu olan araç ve gereçlerin kullanımı değil, bu araç ve gereçlerin kimin için kullanılacağıdır. Bilinçli bir üretim ve paylaşımın olmadığı yerde, araç ve gereçlerin niceliği ve niteliği hiçbir önem taşımaz.

Bilim ve din arasında ters bir orantı vardır. **Bilim, bilineni ve bilinenin değişimini insanlara sunar; oysa din, bilinmeyeni ve bilinmeyenin değişmemezliğini insanlara sunar.** Bilinenler artıkça bilinmeyenler azalır; bilimin ilerlemesi ile din, bilimin içinde ya erir ya da değişime uğrar. Din'in temel bir özelliği vardır: **"Din her soruya yanıt verir"** (T. Mengüşoğlu). Bu yanıt kanıtlanmış bir bilgi değildir. Dini var eden de budur: Kanıtlanmayanın üzerine kurulu olmasıdır. **Bilim, bilinçli insanın ürünü olduğu gibi; din, bilinçsizliğin ürünüdür.** Her soruya yanıt veren bir olguya, bilinçli bir insan tutsak olabilir mi? Sonsuzluğun içerisinde her olguya yanıt aramak düşünememenin bir sonucudur. Bilim kanıtlananı, yani bilgiyi insana sunarken, bireyci çıkarlara değil, toplumsal çıkarlara yanıt verir. Oysa din, toplumsal çıkarlara değil, bireyci çıkarlara hizmet etmektedir.

İnsanoğlu bir dönemler, birilerinin, kendilerini yönetmesi gerektiğine inanmışlardır. Bu duruma düşmelerinin nedeni, bilinç yetilerinin olmamasıdır. **Bilinç yetisi gelişmemiş olanlar güdüleriyle yaşamlarını sürdürürler.** Güdüleriyle yaşayanlar, bilinçli de olmadıklarından kendilerini veya doğadaki tüm yaşamı birisinin yönlendirdiği duyusuna kapılırlar. Bu birisi genelde tanrı olmaktadır. Tanrı, bilinçsiz insanoğlunun güdüleriyle eşleşerek bilincin yerini almaktadır. Bundan sonra kişi, kendisi olamamakta ve kendi yaşamını güdülere tutsak etmektedir. Güdünün ardında ise hiç de masum olmayan olgular yatmaktadır.

Güdünün ardında yatan gerçekler nelerdir?

Din demek, güdüyle yaşayan insanoğlunun bilinçsiz yaşamı demektir. **Güdü, insan evriminin birikmiş tortusudur.** Bu tortu içinde haz, şiddet ve kargaşa yatmaktadır. Bilinç düzeyine erişmemiş olan insanoğlunun yaşam alanı, bu üç olgunun var olmasına bağlıdır. Bu bağlılık din ile birlikte sisteme oturtulmuş ve bir rekabet ve bir yarış alanı haline getirilmiştir. Güdü ile yaşayanlar rekabeti doğal karşılarlar. Kendilerini göremediklerinden veya özümseyemediklerinden her süre yaşamını başkalarıyla bir yarıştaymış gibi geçirirler. Kendi yetersizliklerini veya kendi benliklerini duymadıklarından, başkalarının acısını da duyamazlar. Başkalarının acısını duyamadıklarından, güçlünün güçsüzü ezdiği bir ortamı doğal bulurlar.

Güdüleriyle yaşayanlar her süre birilerinin önünde olmak isterler. Bu yüzden toplumsal eşitliğe karşı çıkarlar. Eşitlik, bu kişiler için düşlenmesi bile korkunç bir şeydir. Eşitliğin olduğu yerde güdüleriyle yaşayanlar yaşayamazlar. Eşitlik; bilinci gelişmiş, düşünebilen insanın yaşam alanıdır.

Eşitliğin olmadığı yerde rekabet vardır. Bu rekabet kişiyi doğanın gerçeklerinden soyutlar ve düşünmenin ona verdiği tedirginlikten kurtarır. Düşünmenin ne denli ürkütücü (güdüleriyle yaşayanlar için) bir şey olduğunu az da olsa bilenler, beyinlerini her saniye uyutma veya oyalama yoluna giderler. Bilinç yetisi gelişmiş kişiler, düşünme eyleminde bulunmadıklarında yaşayamadıkları gibi; bilinç yetisi gelişmemiş ve güdüleriyle yaşayanlar da düşündükleri an yaşayamazlar. Düşünme eylemini gerçekleştiren beyin, eğer düşünce üretecek yapıda değil ise kişi düşünemez.

Devrimci saflarda erkek egemenliği-II

Seher Yeğin
anna.berfin72@googlemail.com

"BİREYSEL CİNSEL AŞK":

En büyük ahlaki ilerleme olan, bireysel cinsel aşk aynı zamanda tek-eşli evlilik, evlilik evriminin en yüksek aşamasıdır.

Aile sosyal bir birimdir, toplumsal değişmelere bağlı olarak değişmiş ve değişmeye de devam edecektir. Her bir aile biçimi uygarlığın bir ürünü olarak, üretim ilişkilerinin bir yansımasıdır. Bu gün ve gelecekte de toplumsal ilişkilerin değişimiyle birlikte yeni bir biçime bürünerek, evrimini sürdürecektir. Onun için aile asla duraklama halinde değil, aksine hareketlilik gösteren bir öğedir, denilmiştir. Bu hareket ve değişimin, hem insanın biyolojik evriminin hem de toplumsal evrimin dinamiği olan üretim, maddi yaşamın yeniden üretilmesidir.

Engels'in yanıtı şöyle:

"Materyalist anlayışa göre, tarihte egemen etken, sonunda maddi yaşamın üretimi ve yeniden üretimidir. Ama bu üretim ikili bir özlüğe sahiptir. Bir yandan yaşam araçlarının beslenmeye, giyinmeye, barınmaya yarayan nesnelerin ve bunların gerektirdiği aletlerin üretimi öbür yandan bizzat insanların üretimi, türün üremesi." **(Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni).**

Emek ve ailenin erişmiş oldukları gelişme aşaması, aynı zamanda da bu iki tür üretiminde gelişme aşaması olarak insanların içinde yaşadıkları toplumsal kurumlaşmaların, düzey ve karakterlerini de tayin eder. İnsan türünün üretilmesi faaliyetinde, aile, kurulan ilişkilerin bir biçimidir. Aynı zamanda bu biçim, kadın-erkek arasındaki cinsel ilişkinin sosyal ve sınıfsal karakterini de koşullandırır. Türün üretim faaliyeti veya ilişkisi toplumsal üretim faaliyeti ile bir ideolojide birleşir. Tarihsel toplumsal karakterini böylelikle alırlar. İnsanların cinsel ilişkileri de, buna bağlı olarak tarihsel ve toplumsaldır. Tarihsellik dünya çapında egemen olan üretim ilişkisine denir. Çağ anlamına da gelir. Toplumsallık ise bu merkezi ve egemen üretim ilişkisine bağlı olarak yöresellik veya ülke-ulus düzeyi demektir.

İnsanlığın tarihsel evrimi 5 çeşit aile ortaya çıkarmıştır. 1) Kandaş aile. 2) Punalual aile. (Ortaklaşa aile) 3) İki başlı aile. (Paarungs familie) 4) Ataerkil aile. 5) Monogam aile. (Tek eşli aile)

Bugün monogam aile (tek eşli aile) tarihsel olarak egemen olan aile türüdür. Monogam aile içinde, iki sınıfın, iki cinsin, iki mülkiyetin toplumsal mülkiyet ile özel mülkiyetin uzlaşmaz karşıtlığını ve mücadelesini barındırır. Proleter yanı kadın, burjuva yanını da erkek temsil eder. Monogami veya tek eşli aile özel mülkiyet ve erkek egemenliği altında kurulmuştur. Oluşumundan günümüze kadar çok biçimsel değişiklikler geçirmiştir. Andaki mücadele mülkiyet ilişkileri, erkeğin egemenliği, ailenin ve evliliğin bozulmazlığı ile modern bireysel aşk, bireysel cinsel sevgi, veya aşk temelinde gerçekleşen veya gerçekleşecek olan evlilikler arasında yaşamaktadır. Bugünkü tek eşli aileden burjuvazinin yanı olan özel mülkiyet kaynaklı erkek egemenliği ile ailenin çözülmezliğini alırsak geriye karşılıklı sevgi üzerinde kurulan, bu sevgi bozulduğunda da biten özgür bir birliktelikten başka bir şey kalmaz. Tek eşli ailenin geçmişi pederşahi ailedir, geleceği ise bireysel cinsel aşktır. Monogaminin genel niteliği üzerine Engels şöyle demektedir;

"Monogaminin (tek eşliliğin) yanı sıra köleliğin varlığı, ruhları ve vücutları ile erkeğe ait genç ve güzel köle, kadınların bulunması işte daha başlangıçta monogamiye kendi özgül niteliğini veren şey budur, erkek için değil sadece kadın için monogami olmak ve bu niteliği o günümüzde de hala koruyor." Devamla, "O doğal koşullar üzerinde değil, ekonomik koşullar, yani özel mülkiyetin, ilkel ve kendiliğinden ortaklaşa mülkiyeti üzerindeki zaferi üzerine kurulmuş, ilk aile biçimi oldu." **(a.g.e)**

Monogam tek eşli evlilikten, eşit toplumsal konum üzerinde, en yüksek aşama olan, bireysel cinsel aşk doğal olarak doğar. Ön koşul bir bütün olarak kadın cinsinin, kamusal sanayiye yeniden çekilmesi ve tek eşli ailenin, toplumun ekonomik birimi olmaktan çıkmasıdır. Yani kadın, hem işletmelere hem de idareye katıldığı düzeyde toplumsallaştırılmış emek üretkenliğine celp edildiği zaman, erkek proleter de monogamlaşır ve en yüksek aşama gerçekleşmiş olur. Geleceğin yani komünist toplumun bireylerinin birliklerinin ilkesi ne olacak? Bu konuda da Engels şöyle demektedir:

"Fakat neler gelecek? Bu, yeni bir kuşak yetişince, belli olacak: Yaşamlarında bir kadını asla parayla ya da başka bir toplumsal güç aracı ile satın almamış bir erkekler kuşağı; Kendini gerçek aşktan başka hiç bir nedenle bir erkeğe

vermemiş, ya da iktisadi sonuçlarından korkarak kendini sevdiği kişiye vazgeçmeyen bir kadınlar kuşağı. Bu insanlar var olunca bugün onların yapmaları gerektiğine inanılan şeylere hiç kulak asmayacaklar. Kendi pratiklerini ve herkesin pratiğini yargılayacakları kamuoyunu kendileri yaratacaklar." -nokta (a.g.e)

Buraya kadar anlattıklarımızın sonucu, bir kelime ile de ifade edilebilinir. İnsanların cinsel ilişkileri de ekonomik ilişkileri gibi, diyalektik olarak evrimleşirler. Bu nesnel evrimleşme demektir. Bugün belki karı-koca ailesinden, bugüne geldiğimizde, olan bütün değişikliği biz iradi olarak tayin edemiyoruz. Kabul edenler ve karşı çıkanların iradesine rağmen, bulunduğumuz aşama, bireysel cinsel aşk, gelişmenin en yüksek aşamasıdır ve sosyalistlerin de yaşamlarında öznel olarak uygulanacaktır. İstediğimiz bir evlilik türü değil, tarihin bize zorunlu dayattığı bir sonuçtur. İsminde bireysel ve cinsellik vardır diye karşı çıkıldığı zaman, unutulmamalıdır ki bu bir evrimin sonucudur, bizim icadımız değildir. Bireysel cinsel sevgiyi dünkü aile biçimlerinde olduğu gibi, bugün herkes kendi sınıf karakteri ile yaşayacaktır. Proletarya, bütün insanlığın kurtuluşu için verdiği mücadelede, bireysel cinsel sevgi üzerinde evliliklerin oluşmasını ve çiftlerden birinin sevgisi biterse de, bitecek olan bu birliği savunacak ve uygulayacaktır. Herkesin bildiği gibi burjuva ahlakı, cinsellikle haz arasında ayrım koyar. Aşk ile cinsellik arasında, meta ticareti koyar. Sevgi ile birliğin arasına fuhuşu koyar ve aşkını metalaştırır. Bizim bahsettiğimiz bireysel cinsel sevgi üzerinde birliğin, bu burjuva yozlaşmasıyla alakası yoktur. Bu konuda Engels şöyle demektedir:

"Bizim anladığımız anlamda, cinsel aşk eskilerin basit cinsel isteğinden, EROS 'undan özünde ayrıdır. İlk olarak sevilenin de sevmesini şart koşar. Kadın bu ölçüde erkeğe eşitken antik EROS ta hiç bir şekilde ona daima sorulmazdı."

Sosyalist Sovyetler Birliği'nde, yaşanan deneyin ortaya çıkardığı küçük burjuva alışkanlıklarına karşı, yani cinsel aşkın olgun olmadan kültürsüz ve ideolojisiz, kısmen uygulanmasına karşın **Lenin şöyle dikkat çekmektedir:**

"Cinsel yaşamda yalnızca doğa vergisi olan değil, ister yukarı ister aşağı düzeyde olsun, kültür haline gelmiş olan şeyde rol oynar. Devamla aşk yapmak iki kişinin işidir ve üçüncü yeni bir yaşam da doğabilir. Bu olayda geneli ilgilendiren bir yan topluma karşı bir görev vardır."

Kısaca tekrarlarsak gelişmenin diyalektiği bizim bugün feodal ve burjuva özel mülkiyetin egemenliğinde olan toplumda, mücadele hedefimize erkek egemenliği ailenin çözülmezliğini koymaktadır. Siyasal iktidar için mücadele eden proletarya kadın üzerinde baskının ve erkek egemenliğinin, kökenini bir ve aynı görür. Onun için mücadelemiz sosyalizm içinde birdir. Sınıf mücadelesinin seyri içerisinde karşılıklı sevgiye dayanan birliklerin oluşmasının pratiği geleceğe ertelenmez. Öncünün geniş safında eğer, gerçek ahlaki birlik aşka dayanıyor ise aşkın bittiği ama evliliğin devam ettiği bir birlik ahlaki değil. Böylesi bir birlik içinde kadın fiziki baskıya uğramış olmaktan daha büyük acı çeker. Evlilikleri içerisinde erkek hangi konum ve düzeyde olursa olsun eşini aldatıyor ise veya fuhuşa bulaşıyor ise bu fiziki şiddetten ahlaki ve psikolojik olarak daha büyük çöküntüye yol açar. Ve bu da kadın üzerinde uygulanan şiddetin bir müttefiki uygulamasıdır. Biz çekinmeden şunu ilan etmeliyiz; kadın üzerindeki baskıya son verme mücadelesinde samimi isek, bireysel cinsel sevgiye dayanmayan birliktelikler eğer yürümüyorsa ayrılık ahlakidir. İnsanlar birlikte yaşamalarına karar vermeleri için, evlenmeden de bir arada yaşamalılar. Eğer içgüdüleri sevgiye yol açmıyorsa ayrılabilirler. Devrimci demokratların birliktelikleri bireysel cinsel sevgiye dayanmıyorsa süresi ne kadar olursa olsun, kadın cinsini sömürme pratiğine yol açmış olur. Evlilik öncesi kadının, bekâretliği, kadının diğer kadınlar içerisinde değerinin ölçüsü yapılmamalıdır. Sosyalistler açıkça bireysel cinsel aşk üzerinde olmayan birliklerin ahlaki olmadığının hem açık propagandasını yaparlar, hem de komünist partisi saflarında doğru olanı uygulamalıdırlar. Kadın üzerinde şiddet demek, fiziki şiddetle sınırlamak anlayış olarak da ahlaki olarak da yanlıştır. Şiddet sadece bir insanı incitmek değildir. Şiddetin en tahrip edici biçimleri manevi şiddet biçimidir. Devrimci saflarda şiddet dediğimiz zaman, sadece devrimcilerin eşlerini dövmeleri anlaşılmamalıdır.

Yukarda anlattıklarımın ilk adımı devrimci saflarda kadın ve erkek olarak erkek şovenizmine karşı mücadele bayrağını açalım.

Bu yazımın devamında bir sonraki değineceğim konu ise *"komünist partisi saflarında devrimci bireylerin ailevi yaşamı ve evlilik anlayışı"*. Bu yazımda da diğer yazıda olduğu gibi öneri, eleştiri ve yorumlarınızı bekliyorum.

Seher Yeğin, 11-04-09

Kriz Günlerinde İşsizlik

Ahmet Türkay

Ülkeyi kasıp kavuran ekonomik krize ağız dolusu sövdü.

Türbanlarıyla caka satarak yanından geçen iki genç kız gülüşerek ona baktılar. Uzunca boylusu: "Kafayı yemiş zavallı!" dedi. Kısa, ince, çıtı pıtı olanı bastı kahkahayı.

Amerika'ya da tumturaklı bir sövgü savurdu. Dünya ekonomisini egemenliğine almış, istediği doğrultuda yönlendiriyordu. Bağımsız olduklarını sanarak kendilerini aldatan devletler, onun her dediğini kuzu kuzu yerine getirirlerdi. "Ekonomik özgürlüğü olmayanın siyasî özgürlüğü de olmaz" dedi kesin kararlılıkla. "Amerika öksürse dünya verem oluyor. Biz ise can çekişiyoruz."

"Ulan Amerika!" dedi yarı sesli, öfkesi fıkır fıkır kaynadı. "Çek elini boğazımdan!"

Şu an bir Amerikalı görse, gözünü kırpmadan boğazlar, canını cehenneme gönderirdi. Öylesine acımasızdı öfkesi. Karısının eline sıkıştırdığı on lirayı ansıdı, yeniden köpürdü, kudurdu. Çığrından çıktı, insanı iğrendiren küfürlerle veryansın etti her şeye. Keşke iş aş verseydiler sövgüler! O zaman durmadan söverdi. Sövgü üretmekte kimse Aşkın'la boy ölçüşemezdi. Yaratıcı yeti ve yatkınlığıyla her dinleyeni şaşırtırdı.

İki hafta önce karısının düğünden kalma son bileziğini de bozdurmuştu. Kılı kırk yararak harcamalarına karşın tükenmişti. Hazıra dağlar dayanmıyor. On lira da bugün suyunu çekecekti. Ya yarın, öbür gün? Allah kerimdir mi demeliydi?

Yeryüzünde dikili bir ağacı bile yoktu.

Romanlar gibi günübirlik yaşardı. Kazandığı kiraya, boğaza, üste başa yeterdi ancak.

Ekonomik bunalım çıkageldi, tüm gücüyle ülkeyi vurdu. İşten çıkarıldı, kira, faturalar, üst üste yığıldı. İş bulmak için çaldığı bütün kapılar hep yüzüne kapandı. Hani mesleği olana iş vardı? Anadolu Teknik Lisesi mezunu, makineleri dillendirip şarkılar söyleten, bilgisayarlı tornalara izlenceler yükleyebilen bir işletmen, tinsel çözülüşün eşiğinde, işsiz güçsüz dolaşıyordu işte. Beynindeki öfke demiri kıpkırmızı kızardı. Amerikalılara yine bastı kalayı. "Ulan Amerikalı! Senin cinsini cibilliyetini, ananı avradanı, gelmişini geçmişini…" Oh be! Bir parçacık rahatlamıştı.

Oturduğu mahallenin anacaddesini baştan başa gezdi. Son günlerde sokaklarda kalabalığın arttığı gözlemlemesiyle kıyıldı içi. Karşılaştığı bu genç insanların dargın, asık çehrelerinde karakışın etkin poyrazı ıslık çalıyordu. Ağır ağır yürüyerek semtin merkezine vardı.

Buradaki cadde ve sokaklar daha doluydu. Esnaf işyerlerinin kapısı önüne çıkmış, yüzlerinden düşen bin parça, siftah yapamamanın ezinciyle kahroluyordu. Ekonomik fırtınaların en çok zarar verdiği kesim hep onlar oluyordu. Çünkü yoksulun kazancına endeksliydi gelirleri. Armoni Park dedikleri Sabancı Holding'in ticaret merkezine baktı. Gördüğü aralıksız devingenlik Aşkın'ı çileden çıkardı. Varsıla duyulan hayranlık almış başını gidiyordu. Cebinde beş kuruşu olan, gidip onu zengine veriyordu.

Semtin merkezinden uzaklaşınca bir halı mağazası dikkatini çekti.

Pencereleri boydan boya kaplayan bir afişte: "Fabrikamızda çıkan yangın nedeniyle zararına satışlar" duyurusu yazılıydı.

"Vay Sıtkı! Burada da ha?" dedi.

İnandırıcılığını kanıtlamak için üç halının şurasını burasını yakmıştı. Aşkın'ın oturduğu mahallede de iki mağazası vardı. İkisinde de aynı afiş, aynı birkaç "yanmış" halı. Uyguladığı yöntem tutmuş, iyi sonuçlar vermişti. Fiyatların düşmesiyle alıcı akınına uğramıştı mağazalar. Türkiye insanının ürünü ucuza alma düşkünlüğünü iyi değerlendirenlerdendi Sıtkı. Aslında yangın filan çıkmamıştı. Fiyat-

lar yüksek olduğu için fazla satılmıyordu. Bu da yığılmalara yol açıyordu. Sıtkı, elindeki stok ürünü tüketince yeniden önceki fiyata geçecekti.

Bugün ilk kez gördüğü satış yerine on beş adım kala durdu.

Koltukları atılarak yük taşıma aracına dönüştürülmüş bir minibüs mağazanın önüne yanaştı. Sürücü hızlı adımlarla arkaya geçti, kapağı açtı. Yükleme, boşaltma işleriyle görevli iki kişi yere atladı. Boru biçimi dürülmüş halıları omuzlayarak içeri taşımaya koyuldular.

Sürücü bölmesinden, şişmanlığa yakın dolgunlukta, orta boylu, solgun benizli, kafası tepesinden alnına dek cascavlak, yaşlıca biri indi. Sırtındaki kabanın giymekten rengi solmuş, arkası kırışmıştı. Alındığı günden beri ütü yüzü görmemiş, yer yer lekeli pantolonu, hiç boyanmamış, kahverengi ayakkabılarıyla işadamından çok bir işçiye benziyordu.

Çaresizlikten ezile büzüle Sıtkı'ya doğru yürüdü.

Dolgun mu, şişman mı kestiremediği adam kısa süre halıları taşıyanları izledi. Adımlarını açtı; satış yerine girmek için usul usul ilerledi.

"Sıtkı ağabey!"

Sıtkı canı sıkkın, sinirli bir gerilimle geri döndü.

"Ooo Aşkın, toprağım, sen misin?"

Bu apansız karşılaşmadan hoşlanmadığı suratının soğuk, ilgisiz anlatımından da belliydi.

Aşkın sıcaklığına sevinç bulayarak elini ona uzattı. Biri içtenlikli, candan, ötekisi donuk, tutuk tokalaştılar.

"Ne haber, nasılsın yiğidim?"

("Bu ses Sıtkı'nın değil") dedi içinden. Yoksulluğun cehennemi dibinden çıkmayı başaranların, davranışlarıyla birlikte ses tonları da değişiyordu anlaşılan.

"İşten atıldım, işsizim ağabey."

Bütün sıkıntıları, umutlanarak söylediği bu dört sözcüğe toplanmıştı. Acizliğini başkalarına da duyumsattığı için kendine ağırca yüklendi.

"Zaman kötü koçum!" dedi Sıtkı kayıtsızca. "Kriz kırıp geçiriyor ortalığı. Bu yetmezmiş gibi bir yangın felâketi de geçirdim. Gördüğün gibi kalan malı zararına satıyorum."

Aşkın'ı ivedi bir bakışla süzdü.

"Allah yardımcın olsun! Hoşça kal!" dedi, koşar adım mağazaya girdi.

Yıkımlar yaşadığı, dünyası karardığı bu günlerde vaktinin çoğu Divriği Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği'nde geçerdi. İstanbul doğumluydu ama soyağacının bulunduğu topraklara özel sevgi beslerdi. Senelik izinlerinde Divriği'ye gider, hısım akrabalarıyla birikmiş özlemini giderirdi. Vasiyetleri üzere anne babasını da götürmüş, oraya gömmüştü. Derneğe her gidişinde burcu burcu Sivas kokusuyla biraz açılırdı. Gündüzleri tenha, akşamlarıysa dolar taşardı burası.

Dernekevinde üç kişi vardı. Aşkın onlardan ikisini tanıyordu. Zaralı marketler sahibi

Yahya bey, babasının sözde dostuydu. Ara sıra Aşkın'a ilgi gösterir, takılır, şakalaşırdı. İki gün önce gelmiş, yanına oturmuştu. Hal hatır sormuştu. Çalışmadığını, işten çıkarıldığını söylemişti.

"Durumlar kötü aslanım! Bu gidişle ayağımızdan donumuzu da alacak kriz canavarı." demişti Yahya bey ve işi olduğunu öne sürerek, çayını bile ödemeden kalkıp gitmişti.

Şimdi görmezden geldi Aşkın'ı, başını kaldırıp bakmadı. Bir çay içecek parasının olmayışı, Can'ın yanına sürükledi onu.

Can, uyanık, kurnaz, cin gibi bir İmranlıydı.

Esenyurt'un sapa bir sokağında küçükçe bir lokanta işletirdi. Gece yarısı yiyenler içenler dağılınca, kumarhaneye dönerdi orası. Ayrıca Sivaslıların baba mesleği; karı pazarlama işiyle de uğraştığını duymuştu. Kumarhaneyi, kodoşluğu çekinmeden yürütürdü.

Köşede bir masada yalnız başına oturan Can, Aşkın'ı karşılamak için doğruldu. Durgun, kuru yüzü insana hiç güven vermezdi. Kara, ince bıyığı ne uzar, ne kalınlaşırdı. Akları kirli, zeytinsi gözlerinin delici bakışıyla bakardı her zaman.

Yakışıklı, uzunca elini Aşkın'a uzattı.

"Nasılsın toprak?"

Alacağı yanıt önemliymiş gibi bakışını gözlerinin içine dikti.

"Berbat! Bir çay parası bile bulamaz olduk."

Can, hoş, okşayıcı sesiyle çay ocağına doğru seslendi:

"Oğlum Rüştü! Bize iki çay getir!"

Sözleşmişler gibi aynı anda karşılıklı oturdular.

"İşsiz misin hâlâ?"

Elmacıkları çıkık, sert deyili çehresinin yuvalarına göçük gözlerini önüne çekti.

"Hangi kapıyı çaldıysam, hep tersyüz edildim."

Rüştü çayları getirdi. Bardakları ikisinin önüne bıraktı. Saygıyla eğilerek yanlarından ayrıldı. Onbeş, onaltı yaşlarında, siyah saçlı, karagözlü, tombulca bir çocuktu.

Can, çaydan bir yudum aldı, öfkeyle başını yana eğdi:

"Şeytan diyor ki, başla krizinden!..."

Aşkın: "Ben bunu yaptım" dedi. "Amerika'ya da, krize, işsizliğe de düz geçtim. İçi boşalınca azıcık rahatlıyor insan."

Can iki masa ötede, kahverengi kabanın yakası kalkık, posbıyıklı, yüzü buruş buruş birine bakıyordu.

"Şu küresel buhranlardan en çok etkilenen memleket hep bizimkisi oluyor. Amerika'nın dünyayı dize getirmek için güç kullanmasına gerek yok. Çıkaracağı yapay bir kriz bunu yapmaya yetiyor."

Çayı yarıya kadar içti. Kollarını masaya yatırdı. Hafifçe öne eğildi. Çehresi gönülsüzce az canlı bir sabırsızlığı ağırlıyordu.

"Durup dururken aklıma geldi. Turgut Atmaca'nın yanında çalışır mısın?"

Aşkın'ın çukurlara çekilip dinlenen gözleri, ansızın gelen bir ışıkla parladı.

"Çalışır mısın da ne demek! Başka seçeneğim mi var? Kim bu Turgut Atmaca?"

"Hafikli. Torna atelyesi var. Şu CNC mi diyorsunuz, işte onlardan. Biraz kumarcı, çapkın ama iyi bir adam. Yanında on beş kadar işçi çalışır. Adam çıkarmadığına göre işleri yolunda demek. İşçisine iyi davranır. Maaşını vaktinde verir. Sana sorunlar yaşatacağını sanmam."

Cep telefonunu çıkardı, kayıt defteri öbeğini buldu. Hızlı hızlı adları gözden geçirdi.

"Çapkınlar kralı, ne haber? Yorgun musun? Dün gece Ukraynalı seni bitirmiş belli. Onsekizlik bir Romen kıza ne dersin? Hayır demezsin de, anasının nikâhını istiyor. Komisyonu da yüksek, haberin olsun. Bak ne diyeceğim kart zampara! Yanımda Divriğili bir hemşerimiz var. İşten çıkarılmış. Onu işe almanı isteyeceğim senden. Mızıkçılık etme! CNC'cilerin piri. İşine yaramazsa, Nataşaların bir haftalık masrafı benden. Haydi haydi, ipe un serme! Romen kız yerine avucunu yalarsın sonra. Nataşaların da yolu kapanır. Mırını kırını bırak! Yarın geliyor. Hemen işbaşı yapsın. Anladın mı bunamış hovarda? Görüşürüz, kendine iyi bak!"

Telefonu kapadı, onu paltosunun yan cebine saldı.

"Bu iş tamam Divriğili. Yarın istesin" dedi.

Üzüncün nasıl apartopar gittiğini anlayamadı. Onun ömür boyu içine yerleştiğini

sanıyordu. Birden kurşunrengi bulutlar dağıldı; güneş yüzünü gösterdi. Sevinç gülümsedi; renk renk çiçekler açtı gönlünün çimeninde. Bu uzun sürmedi böyle. Gönlünün gökyüzü yeniden kararardı. Güneş buluttan yorganı başına çekti. İyi niyetlerin edilginleştiği, çıkarların etkinleştiği günümüzde kuşkusuz iyilikler karşılıksız yapılmazdı. Çirkin işlerle köşeyi dönmek isteyen bu adam, kendisini kirli işlerine mi bulaştıracaktı? Açlıktan çeke çeke ölebilirdi. Ama yasadışı yollardan kazanılan paraya elini sürmezdi.

Çayını bitirdi. Can'ın ölüm orucunu bozmuş gibi kuru yüzüne önemle baktı.

"Bunun karşılığı ne olacak?"

Can'ın kafası başka işlerle karışıktı. Soruyu anlayamadı.

"Neyin karşılığı Divriğili?"

Aşkın onun gözlerinin içine odaklandı.

"Yaptığın iyiliğin karşılığı."

Can'ın bıyığı gibi ince, yarımay kaşları çatıldı. Alınganlığın arkadaşı; yayılmakta

olan bir dargınlık yüzünü gölgeledi.

"Amma da yaptın be Divriğili! Senden de mi komisyon alacaktık? Felek sana acımamış, kaldırıp yere çalmış. Ben de mi bir tekme atmalıydım?"

Kılları uzamış burun deliklerinden soludu. Kızgınlığı gitgide çoğalıyordu.

"Etiğe ters düşen işler çeviririm. Dürüstlüğümden, erdemimden bir şeyler yiter her gün. Ruhsal yetkinliğim çürür içimde. Ve ben düştüğüm bataklıkta boğulmakla karşı karşıya kalırım. Peki, fakiri fukarayı mı söğüşleyip ütüyorum ben? Boğazından geçmemiş lokmasını mı ağzından alıyorum? Nerede hoşça vakit geçirsem diye kafa yoranların alınteri dökmeden kazandıkları paralar değil mi bunlar?"

Çaycı çırağı Rüştü'ye bağırdı:

"Rüştü oğlum! İki çay bize!"

Bir kadınınkini anımsatan ince yapılı elini, Aşkın'ın eli üstüne koydu. Avucu kar topacı tutmuş gibi soğuk ama yumuşaktı

"Sen, sen ol Divriğili! Aç susuz, çıplak yaşa, benliğinden, kişiliğinden, kendinden ödün verme. İnsanlık yanın acır, çook acır sonra!"

Tan sökecek miydi usunun dağlarının tepelerinde? Sevinçlenip erinçlenerek gönenecek miydi artık? Ne demekti sevinmek? Erinmek, gönenmek ne demekti? Var mıydılar, yaşıyorlar mıydı, çağırsa gelir miydiler, bilmiyordu.

Tiyatro böyle de olabilir…
ÜÇÜNCÜ KUŞAK

Schaubühne Berlin Almanya'nın en önemli tiyatrolarından biri. 1960'lı yılların sonlarında bütün çalışanlarının söz hakkına sahip olduğu, bütün çalışanlarının eşit ücret aldığı bir kolektif olarak kurulmuş, hem bu yapısı ile, hem de repertuarı ve yorumlaması ile Almanya'da tiyatroya yeni bir soluk getirmişti. Başarı yalnızca seyircinin değil, devletin kültür bürokrasisinin de dikkatini çekmekte gecikmedi. Kolektifin başta bağımsızlık adına red ettiği "devlet yardımı", giderek "canım biz yardımı alır, yine kendi bildiğimizi yaparız"a dönüştü süreç içinde. Sürecin devamında 1970'li yılların sonlarında Schaubühne kolektifi bütünüyle dağıldı, Schaubühne Almanya'nın en iyi rejisörlerinin iyi oyunlar sahnelediği "normal" bir tiyatroya dönüştü. Yine de kolektif dönemden kalan "yenilikçi"lik, deneycilik Schaubühne'yi diğer tiyatrolardan ayıran bir özellik olarak kaldı.

2009'da bu tiyatronun Tel Aviv'deki, İsrail Ulusal Tiyatrosu ile birlikte gerçekleştirdiği, Yael Ronen'in yönetmenliğini yaptığı "Üçüncü Kuşak" – (Work in progress) isimli oyun bu yenilikçi-deneyci geleneğin bugün de yaşatıldığının bir işareti.

Üçüncü Kuşak, bitmemiş, oyunun sergilendiği mekana, seyircilerin verdiği tepkiye göre sürekli değişen, geliştirilen (work in progress /gelişme içindeki oyun) bir oyun. Oyuncular bir çeşit meddah gibi, seyircilerin tepkisine göre de değiştiriyorlar metini, eklemeler yapıyorlar vb. Her oyun sonrasında oyun üzerine seyircilerle /oyuncular ve yönetmen söyleşileri öngörülüyor.

Alman - İsrail Yahudi- Filistin Arap halkları arasındaki zor ilişkiyi, halklar arasında yaygın önyargıları sorgulayan, sorular soran, sorduran bir oyun 3. Kuşak. İkinci dünya savaşı /holokaust /İsrail'in kuruluşu /İsrail –Arap savaşı /Filistinli Arapların İsrail'den sürülüşü /Filistin Arap halkının kendi –işgal altındaki- ülkesinde kamplarda yaşayan mültecilere dönüştürülmesi ertesinde 3. Kuşak'tan genç insanlar oyuncular. Planlanan ve yapılmak istenen şey aslında Filistinli Arapların işgal altındaki Gaza veya Batı Şeria'dan Filistinli oyuncular tarafından canlandırılması imiş. Fakat bu hem esas olarak işgalci İsrail'in çıkardığı zorluklar, hem de Batı Şeria ve Gaza'de İsrail'li Yahudilerle bir oyunda birlikte oynama konusunda Filistin Arap oyuncular arasında var olan ilkesel red tavrı ve çekinceler nedeniyle başarılamamış. Sonuçta 3. Kuşak'ta 4 Alman, 3 İsrailli Arap, 3 İsrailli Yahudi "kendi kendilerini oynuyor", "kendi öykülerini anlatıyor"lar. Dekor, kostüm vb. yok. Sahnede seyircinin karşısına yarım daire halinde dizilmiş 10 sandalye var. Oyunculardan biri kendi öyküsünü anlatırken –ki araya sorulu cevaplı seyirci ile konuşmalar da girerek, seyirci de oyunun içine çekiliyor- diğer oyuncular anlatılanı pandomim tarzında oynayarak daha anlaşılır hale getiriyorlar. Her oyuncu kendi dilinde konuşuyor. Ortak dil İngilizce. Konuşulanların anlaşılması için konuşulanlar anında çeviriyle sahne arkasındaki bir perdeye "alt yazı" olarak aktarılıyor. Aslında anlatılanlar aynı anda oynandığı için fazla çeviriye de gerek kalmıyor. Yani oyun rahatlıkla bir Sokak Tiyatrosu olarak da oynanabilir.

Oyun'da her kişi, kendi kuşaklarının belirli bir klişe tipini canlandırıyor. Örneğin dört Alman'dan biri "özürcü Alman". Kendini Almanların işlediği bütün cürümlerden sorumlu tutuyor ve sürekli özür diliyor. Bu tip salona zaten gayet cılız bir sesle "Af edersiniz, aranızda Yahudi var mı?" sorusuyla giriyor. Sonra salondaki Yahudilerden Holokaust konusunda özür diliyor. Ben oyunu Berlin'de seyrettim. Salona sorulan "Af edersiniz aranızda Yahudi var mı?" sorusunda buz gibi bir hava esti. Ve kimse elini kaldırmadı. Alman yine de salonda olan ve ol-

mayan tüm Yahudilerden özrünü dileyerek başladı repliğine. İlginç olan oyundan sonraki tartışmaya salondan katılan onlarca Yahudi olmasıydı! Sonra "Türk var mı aranızda, Türk" diye devam etti. Türklerden "Mölln'de sizi yaktığımız için çok özür dilerim" diye sürdürdü sözlerini. Sırada engelliler, eşcinseller vb. vardı. Almanlardan bir diğeri güncel siyasetle fazla ilgilenmeyen, fakat radikal bir hayvan hakları savunucusu ve veganizmi (hiçbir hayvani gıda yemeyenler) ideoloji olarak savunan bir tip. Bir diğeri; Doğu Alman bir kadın, kendisi için yeni olan her şeyi deneyen, deneme yanılma yoluyla öğrenen saf bir tip. Benim Holokaust ile filan ilgim yok, valla ben yoktum o zamanlar diyenlerden. İsrail'de de kimin hangi etnik gruptan olduğunu sünnet üzerinden anlamaya çalışıyor, fakat işin içinden çıkamıyor. Hem Müslüman erkekleri, hem de Yahudi erkekleri sünnetli. Ayrıca sünnetli Hıristiyanlar da var bölgede! Bir başkası toplumun genel resmi adeta. Bütün önyargıları; hiçbir "politik açıdan doğruluk" süzgecinden geçirmeden kusuyor.

İsrail'li Yahudilerden biri bilinçli olarak İsrail devletini ve bugünkü politikasını savunuyor. Bir diğeri -en genç olanı- saf, her şeyin sevgi ve müzik ile hal olacağını savunuyor. Derdini çokça gittiği izci kamplarında öğrendiği ve söylediği şarkılarla anlatıyor. Söylediği şarkılardan biri Auschwitz'le ilgili. İsrail hükümeti her yıl belirli sayıda öğrenciyi Holokaust'un ne olduğunu öğrenmeleri için Auschwitz Yok Etme Kampı'nı görmeye gönderiyormuş. Tasarruf politikası nedeni ile bu geziler silinmiş. Kampta hükümetin bu haksız kararına karşı bir protesto şarkısı yazmış kızcağız. Onu söylüyor gitar eşliğinde: Ne olur, ne olur Auschwitz'e göndermeye devam edin bizi. Biz Yahudilerin buna ihtiyacı var.. ne olur vaz geçmeyin bizi Auschwitz'e göndermekten." vs. İsrail'li Araplardan biri İsrail yok olmadan çözüm olmadığını savunurken, bir diğeri bir mini Filistin devletini savunuyor. Biri İsrail'de iç savaş düşlerken, diğeri barış İsrail'de Arap ve Yahudilerin barış içinde yaşamasını savunuyor. İsrail'li Yahudiler İsrail'de her vatandaşın eşit olduğunu savunurken, İsrail'li Araplar örnekleri ile kendilerinin nasıl ikinci sınıf vatandaş olduklarını ortaya koyuyorlar. vs. Böyle bir oyun 'Üçüncü Kuşak'.

Nasıl'ı bağlamında biraz daha fikir edinilmesi için aşağıya "Bunlar karşılaştırılamaz"cı İsrail Yahudisi tipinin uzunca bir repliğini aktarıyorum:

"Özür dilerim ama, bunlar nasıl karşılaştırılabilir? Filistinliler Filistinlilerdir, Almanya Almanya'dır, Holokaust da Holokaust'tur. Holokaust insanlık tarihinde tekil bir olaydır. Başka soykırımlar vardır tabii, mesela Kürtler, Ermeniler, Sudan'da yaşananlar, Ruanda'da olanlar, Eski Yugoslavya filan. Ama bunlar katiyen birbiriyle karşılaştırılamaz. Holokaust Holokaust'tur, Ruanda da Ruanda'dır. Bambaşka bir kıta söz konusu.

Değişik ülkelerden, örneğin Belçika'dan, İsviçre'den filan karşılaştığım kimi insanlar soruyor: Siz Yahudiler Holokaust'u yaşadınız, nasıl oluyor da şimdi size yapılanları siz Filistinlilere yapıyorsunuz? Ben bu sorulara hep aynı cevabı veriyorum: "Rica ederim, bunlar katiyen karşılaştırılamaz!" Holokaust Yahudiler için bir ders değildi ki. Eğer isterseniz o bütün dünya için bir deney laboratuvarı idi. Bu tabii benim Filistinlilere yapılanları onayladığım anlamına gelmiyor. İyi değil yapılanlar. Yanlış. Çok çok yanlış. Ama bunlar katiyen karşılaştırılamaz.

Duvar mesela. Kötü bir duvar bu. Çok çok kötü bir duvar. Ama duvar var olalı beri terör kesildi. Bir Milyondan fazla insanın etrafını duvarla çeviriyoruz ki, terör önlenmiş olsun. Ama duvar da terörden tam korumuyor. Teröristsen sen bir yolunu bulursun. Ama duvar var olalı beri bulunacak fazla yol da kalmadı. Zavallı insanlar etrafları duvarlarla çevrilmiş yiyecek, ilaç olmaksızın bir hapishanede yaşıyorlar. Korkunç bir şey bu tabii.

Gettolar mı dediniz. Kötü. Çok kötü tabii. Ama bunlar katiyen karşılaştırılamaz.

İsrail-Filistin kavgası Holokaust'ta olduğu gibi ırkçı bir kavga değildir, bu bilinmeli. Holokaust kavga filan de değildi. Nasıl karşılaştırma yapılabilir ki?! Ama bu İsraillilerin ırkçı olmadığı anlamına da gelmiyor. Çok çok ırkçıdır onlar. Ortodoks Yahudiler mesela Siyonist Yahudilerden nefret ederler. Siyonistler Araplardan nefret ederler. Araplar bütün Yahudilerden nefret ederler. Müslüman Araplar Hıristiyan Araplardan nefret ederler. Avrupalılar hem Müslümanlardan hem de Yahudilerden nefret ederler. Bütün dünya Almanlardan nefret eder. Ama dikkat etmek lazım, Almanlar da insandır nihayet. Belçikalılar, İsviçreliler filan gibi. Ama bunlar katiyen karşılaştırılamaz.

Tabii bütün Almanların Nazi olmadıklarını unutmamak lazım. Ama bütün Araplar da terörist değil. Ama bazıları kendi kendilerini havaya uçuruyor, suçsuz kadın ve çocukları da birlikte alıp götürüyorlar. Ama İsrail ordusu da kadın ve çocuk öldürüyor. Ama teröristler kendilerini aile arkasında gizliyor. Bunu yaptıklarında başka alternatifleri olmadığını düşünüyorlar. Nazilerin bile başka alternatifleri vardı. Bugünkü Almanlar da eğer isteseler görünürde çok iyi işleyen demokrasinin mutfağında neler olduğunu araş-

tırabilirler. Orda görecekleri yabancı düşmanlığının ve Antisemitizmin çirkin yüzü olacaktır.

Ama şimdi birazcık da Holokaust hakkında konuşmak istiyorum. Yahudilerin Holokaust'u hakkında konuşulduğunda önce basitçe "Almanlar neredeydiler" sorusu sorulmalıdır. Almanlara bunu sorduğunuzda alacağınız cevap "Haberimiz yoktu" olur. Haberimiz yoktu imiş! Nasıl olur bu? Almanlar aslında bir Yahudiyi kokusundan bile tanıdıklarını söylerler. Yakılmış Yahudilerin üzerlerinde dolaşan kokusunu nasıl almadılar acaba? Nasıl hiç bir şeyden haberleri olmamış olabilir. Onlar Bach'ı , Wagner'i daha birinci notada tanırlar. Onların köylerinden koyunlar gibi sürülen onbinlerce Yahudinin ayak seslerini, çığlıklarını nasıl duymamış olabilirler? Uyku saatlerine mi rastladı bu hep? Hayır, hiçbir şeyden haberleri yoktu!

Bu benim ilk seks deneyimime benziyor. İyi değildi. Hiç güzel değildi. Ama ben gebe kaldım. Çocuğu aldırmak zorundaydım. Tipi arayıp yardım istedim. Bana bu işle hiç ilgisi olmadığını, benim doğum kontrol hapı kullandığımı düşünmüş olduğunu söyledi. Nasıl yani? Sen benim hap aldığımı gördün mü? Neden kondom kullanmadın? Benim henüz 15'inde olduğumu bilmiyor muydun? Bana bakire olup olmadığımı bile sormadın. Bilmek istemiyordun çünkü. Aynı İsraillilerin işgal altındaki bölgelerde neler olduğunu bilmek istememeleri gibi. Hükümet duvar örüyor ki, insanlar ne olduğunu görmesin ve sonradan "Hiçbir şeyden haberimiz yoktu" diyebilsinler. Ama medya her yerde. Kelimenin gerçek anlamında her yerde. Fakat gösterilenlere güven olur mu? Kime ve neye güvenilebilir ? Hiç kimseye, hiçbir şeye ! Kimseye güvenemezsin. Çocuğu aldıracak olan sensin! Bunlar katiyen karşılaştırılamaz.

Aslında karşılaştırmanın anlamı yok. Tabii çekici bu. Çok çok çekici. Almanlar karşılaştırma yapmayı severler. Onlar bizim Holokaust'un her zaman her yerde olabileceğine inanmamızı isterler. Olgu şu ki, Holokaust Belçika'da, ya da İsviçre'de olmadı. Filistinliler de, Yahudilerin Holokaust'tan hiçbir şey öğrenmediklerini göstermek için karşılaştırma yaparlar. Öğrenmediklerine göre hak etmişlerdir Holokaust'u. İsrailliler bir yandan karşılaştırma yapmayın derler, fakat diğer yandan da Filistinlilerin Almanların başlayıp da bitiremediği işi bitirmek için mücadele ettiklerini göstermek için karşılaştırma yaparlar. Ama bunlar katiyen karşılaştırılamaz ki."

3. Kuşak Türkiye'ye de uyarlanabilir ve uyarlanıp oynanması çok yararlı olabilir bir oyun.

Aralık sonu 2009

HAKİM Bir Kısa Film Öyküsü

Meray Ülgen

-I-

Yaşlı hakim masasını toplamaktadır. Ertesi günü emekli olacaktır. Kilitli dolabını açar, bir kenarda sakladığı üç dosyayı alır çantasına koyar. Etrafına bakınır her şeyin yerli yerinde olup olmadığını son kez kontrol eder. Duvar saatine bakar. Zamanı gelmiştir kalkar, paltosunu giyer odadan çıkar. Kapıyı kilitler. İlerler. Meslektaşları, yardımcıları dış kapıda onu beklemektedirler. Odasının anahtarını odacıya verir. Herkesle vedalaşıp bir taksiye biner.

-II-

Haydarpaşa garı. Gişe. Hakim yataklı vagon bileti alır. Trene girip kendi kompartımanına yerleşir.

Yatağa uzanır .Tren hareket eder.

-III-

Tren gitmektedir. Hakim masasının üzerindeki çantasından dosyaları çıkarır. Birini seçip, açar.

-IV-

Mahkeme salonu. Salon kalabalık. Mübaşir işaret eder herkes ayağa kalkar. Üç hakim içeri girip kürsüde yerini alır. Mahkeme başkanı ki hikayemizin hakimi:

"Üç kadının ırzına geçip, kıymetli eşyalarını çalıp onları öldürmekten yargılandınız. Yapılan araştırma sonucunda yeterli delil bulunamadığından beraatına karar verilmiştir."

Hakim verilen karardan dolayı üzgündür. Yüzde yüz suçlu olduğu kanaatine varmış olmasına rağmen

ellerinde delil yoktur. Suçlu çok sevinmiştir.

-V-

Kompartıman. Hakim dosyadaki suçlunun res-

mine bakmaktadır. Dosyayı kapatır. Dalgın pencereden dışarı bakar.

-VI-

Tren durmuştur, hakim iner. İstasyondan bir taksiye biner. Şoföre dosyadaki resmi gösterir. Şoför resme uzun uzun bakar, tanıdığını söyleyip hareket eder. Şoför bir lokantanın önünde durup aradığı adamın orada olduğunu işaret eder. Hakim iner. Aradan uzun zaman geçmiştir. Hakim suçluyu tanıyıp

tanıyamayacağını düşünmektedir. İçeri girer bir masaya oturur. Garsona yemek ısmarlar. Bu arada etrafına bakmakta o suçluyu aramaktadır. Adamı nihayet tanır. Adam yaşlanmıştır. Bir masanın arkasında oturmuş müşterilerin hesaplarını almaktadır.

Hakim yemeğine dokunmaz. Garsondan hesabı ister. Garsonun hesabı getirdiği tabağın içine elindeki dosyayı, yemeğin parasını ve çantasından çıkardığı bir kalemi ikiye bölüp koyar. Garsonun anlamsız bakışları arasında patrona tabağı böylece götürmesini söyler. Patron önüne konan tabağı görünce irkilir. Hakimle göz göze gelirler. Hakim masadan kalkar ağır adımlarla çıkar. Patron ayağa kalkmıştır yüzü ter içindedir.

Kapıya doğru gider hakimin arkasından bakar.

-VII-

Hakim trendedir. Masasındaki içecekten içmekte düşünceli bir şekilde pencereden dışarı bakmaktadır.

Çantasından ikinci dosyayı çıkarır.

-VIII-

Mahkeme salonu. Bir baba ve iki oğlu yargılanmaktadır. Oğullardan birinin yaşı küçüktür.

Hakim kararını okur.:" Baba ve büyük oğlun yapılan incelemede cinayetle ilgilerinin olmadığı,

anlaşıldığından beraatlarına, küçük oğlun bu cinayeti tek başına planlayıp hamile ablasını öldürdüğü delillerle sabit olduğundan ömür boyu hapsine cinayeti işlediği tarihte yaşı on sekizin altında olduğundan yirmi dört yıla düşürülmesine mahkemedeki iyi hali göz önünde tutularak on sekiz yıla düşürülmesine oy çokluğuyla karar verilmiştir."

Baba ve büyük oğlun sevinçli yüzlerini, küçük oğlun kederli bakışlarını, hakimin verilen karardan memnun olmadığını düşünceli yüzünden okuruz.

-IX-

Hakim bir kasabada trenden iner. İstasyondan çıkar. Orada bekleyen köylere dolmuş yapan minibüslerden birine biner. Minibüs bir köye ulaşır. Hakimi bir köy kahvesinde görürüz. Önündeki çayı karıştırmakta etrafındakileri incelemektedir. Köylüler bu yabancıya sessiz bir merakla bakarlar. Bu merakları televizyonda bir programın başlamasıyla son bulur. Kapıdan baba ve iki oğlu girer. Yaşlanmışlardır. Bir masaya otururlar. Hemen çayları gelir. Televizyona bakmaya başlarlar. Hakim yaşlanmış olmalarına karşın onları tanır. Çantasından iki kalem çıkarır. Yürür. Babanın önünde durur kalemlerden birini kırıp önüne koyar. İkinci kalemi de kırıp büyük oğlun önüne koyar. İkinci dosyayı küçük oğlun önüne koyar. Ağır adımlarla yürüyüp kahveden çıkar. Baba ve iki oğlu şaşkın vaziyette kalmıştır. Hakimin arkasından bakakalırlar.

-X-

Trenin restoranı. Hakim yemeğini bitirmiştir. Bardağındaki son yudumu da içer. Düşüncelidir. Üçüncü dosya masadadır. Yemeğin parasını bırakıp kalkar. Dosya elinde kompartımanına doğru gider.

-XI-

Mahkeme salonu. Hakim öfkeli. "Yaptığın bunca kötülükten sonra ne yazık ki ölüm cezası kalktığından sana ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası veriyoruz." Suçlu: "Ben masumum ben masumum..." der ve çöker. Yıkılmıştır.

-XII-

Kompartıman. Hakim dosyayı açmıştır. Dosyanın içinden bir gazete kupürü çıkarır.

Gazetede büyük başlık:

20 YIL SUÇSUZ YATTI KAHRINDAN HAPİSHANEDE ÖLDÜ"

üzüntülü bir şekilde gazete kupürüne bakar.

-XIII-

Tren son istasyonda durmuş, yolcular inmektedir. Kondüktör kompartımanları kontrol etmektedir.

Hakimin kompartımanına gelir kapı kilitlidir. Kapıyı çalar. Ses gelmez. Yedek anahtarla kapıyı açar.

Hakim intihar etmiştir. Masanın üzerinde üçüncü dosya durmaktadır. Yatağında kırılmış bir kalemle yatmaktadır.

İki Dil Bir Bavul - *Söyleşi*

Suna Baran
destira_grandia@hotmail.com

1) Bize kendizi tanıtır mısınız? Özgür Doğan ve Orhan Eskiköy kimdir? İki Dil Bir Bavul'dan önce neredeydi bunlar?

Orhan Eskiköy, 1980 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini burada tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden 2004 yılında mezun oldu. Üniversite yaşamı boyunca amatör olarak gerçekleştirdiği belgesel filmler ulusal ve uluslararası başarılar elde etti. Bu arada farklı projelerde yönetmen yardımcılığı, kameramanlık görevlerini de üstlendi. 2005-2007 yıllları arasında Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nde Video Prodüksiyon Sorumlusu pozisyonunda çalıştı.

Özgür Doğan, 1978 yılında Varto'da doğdu. İlkokulu doğduğu köyde; ortaöğretimini Trabzon-Konya-Ankara'da tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden 2001 yılında mezun oldu. Üniversite yaşamı boyunca amatör olarak gerçekleştirdiği belgesel filmler ulusal ve uluslararası başarılar elde etti. Mezun olduktan sonra farklı projelerde yönetmenlik yaptı. 2001 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde araştırma görevlisi oldu. 2004 yılında aynı üniversitede Medya ve Kültürel Çalışmalar bölümünden yüksek lisans derecesini aldı.

2000 yılında Ankara Üniveristesi İletişim Fakültesi'nde tanıştık ve beraber belgesel filmler yaptık. Bu bizim ilk uzun metrajlı filmimiz, ama daha önce 4 tane kısa metraj belgeselimiz var. Sıradan hikayelerin bir anda birçok kişiyi etkileyebileceği insan hikayelerinin peşindeyiz. Ve ülkeye bakıyoruz. Cezaevlerinde neler yaşamışız? Bir cezaevinde isyan çıktığında, televizyondaki temsili başka bir şey, sinemada başka. O hareketle yola çıkıp cezaevleriyle ilgili bir şey yapmıştık ilk.

2) İki Dil Bir Bavul'un çekim sürecine değinebilir misiniz?

2003'te Ankara Üniversitesi'nde bir kısa film montajı yapıyorduk. Bizim okuldan mezun Bingöl'lü bir arkadaş o sırada bizi ziyarete geldi. Başından geçenleri anlatıyordu. Köyde sobayı yakmak için çocuklardan gaz istiyor, çocuklar da kerpeten getiriyor. Kürtçede kerpeten, gaz demek. Bunu duyunca, "buradan bir film çıkar" dedik. Ben de benzer bir süreçten geçmiştim. 7 yaşıma kadar kürtçe konuştum, sonra okulda türkçe öğrendim. Demek ki hiçbir şey değişmemiş. Hem öğretmenlerin hem çocukların başından geçen bir film yapmaya bu şekilde karar verdik. 2007 Ağustos'unda Urfa'ya gidip, batıdan yeni atanmış öğretmen aramaya başladık. 50'den fazla öğretmen arasında Emre'ye karar verdik. Onunla birlikte köye gidip bir yıl boyunca onu, çocukları ve köylüleri takip ettik. Onlardan tek istediğimiz bizi yok saymaları ve kendi doğal hayatlarına devam etmeleriydi.

3) Diğer yönetmenler filim çekerken önceden hazırlanmış senaryoya bağlı kalarak hareket ederler; fakat siz senaryosu olmayan belgesel niteliğinde bir film çektiniz. Bu da gerçekleri örtmeden halka yansıttığınızda halkın daha çok hoşuna gittiğini gösterdi.. Peki sizin böyle bir yöntem kullanmanızdaki amaç neydi?

Aslında bir senaryo yok diyemeyiz, bir senaryo taslağımız vardı. Ama bu bildiğimiz anlamda her detayı tasarlanmış, diyalogları yazılmış bir senaryo değil. Biz hikayeyi ve yaşanacakları çok iyi biliyorduk. Buna göre bir taslak metin yazdık. Ve film yüzde 90 bu taslağa uygundur. Çünkü bu rutin 85 yıldır tekrarlanıyor. Tabi ki sürprizler oldu, bazı şeyler beklediğimiz gibi gerçekleşmedi, ancak ana hikaye bizim öngördüğümüz gibi ilerledi. Bu durum bizim tüm filmlerimiz için geçerlidir.

4) 1923'ten beri süregelen büyük bir soruna parmak bastınız. Anadil sorunu. Bu sorun yıllarca kanayan fakat dile getirilmeyen bir yaraydı. Bu sorunu inkar edenlere vermek istediğiniz bir mesaj var mı?

Yani özel olarak verebileceğimiz bir mesaj yok. Anadilde eğitimin ne kadar elzem ve tartışılamaz bir konu olduğunu filmde anlatmaya çalıştık. Bunu da bağırmadan, ajitasyona kaçmadan, çok insani ve vicdani bir yerden yaptığımızı düşünüyoruz.

5) Bu filmde Türk eğitim sistemine yönelik bir eleştiri var mı?

Yapmaya çalıştığımız tam da bu. Buradaki öğretmen de çocuklar da kurban aslında. Kimse bu durumu tercih etmemiş. Yok sayma ve bastırma üzerine olan eğitim siteminden kaynaklanıyor tüm bu sorunlar.

6) Sistemdeki büyük bir çelişkiye değinmişsiniz.. Okullardaki amaç eğitim. Eğitimde dilin ne kadar önemli olduğunu biliyoruz.. Doğuda birçok köyde Türkçe bilmeyen çocuk var, buna rağmen anadilini yani Kürtçeyi okulda kullanamayarak zoraki bir eğitime maruz kalıyorlar ki sadece çocuklar için değil Kürtçe bilmeyen öğretmenler için de aynı durum sözkonusu.. Bu konuda devlete önerebileceğiniz çözüm önerileri nelerdir?

Teknik anlamda birçok çözüm söz konusu. Dünyanın her tarafında uygulanıyor bunlar. Ama çözümün temelinde şu olmalı: Bu çocukların ana dillerinde eğitim görmeleri en temel insani hakları ve bu sağlanamadığı için büyük bir adaletsizlik ve hak ihlali söz konusu.

7) Bu filime silah, savaş karıştırmadan bölgede yaşananları daha etkileyici (çocuk masumiyetiyle) anlattığınızı düşünüyor musunuz?

Kesinlikle öyle. Bizler alışmışız büyük laflar etmeye, önyargılarla birbirmizi yok saymaya. İstedik ki çok basit bir yerden, sınıfın içinden Kürt sorununun özünü gösterelim. Ve insanlara üzerine hiç laf etmeden çıplak imajı gösterdik. Böylece en katı olan bile bu çıplak gerçeklikten kaçamaz. Ayrıca filmin dengeli ve mesafeli dili de bunu kolaylaştırıyor.

8) Özgür ve Orhan çocukluklarında acaba böyle bir ortamda mı büyüdüler? Yoksa sadece sosyal bir mesele olarak mı bu konuyu ele aldınız?

Orhan İstanbul'da büyüdü. Özgür bu çocuklarla benzer bir süreçten geçti. Ama benim çocukluğumda şartlar çok daha sert ve zordu. Hem benim çocukluğumu hem de oraya gelen öğretmenlerin sorunlarını anlatmak istedik. Bu film bir sentezden ziyade yaşananlara ayna tutmayı amaçlıyor. Artık bu saçmalık üzerinden bir tartışma başlatıp daha insani ve adil bir ülkede yaşayabilmenin yolu açılır umarız.

9) Farklı olanı ötekileştirmeden anlatmaya çalıştığınız bu filminizde Kürt sorununu başka açılardan da ele almayı düşündünüz mü? Başka bir projeniz var mı?

Bir sonraki prıje bir nevi Zülküf'ün büyüdüğünde nasıl biri olacağıyla ilgili.

10) 'İki Dil Bir Bavul' filmi ile 'Nefes' filmi aynı anda çıktı. Biriniz eğitimsizlik ve değişik sebepler sonucu dağlara çıkan insanları, diğeriniz onları eğitip yararlı birer birey haline getirmeyi konu edinmişsiniz. Bu bir tesadüf mü? İki konu arasında şöyle bir köprü kurun desek ne dersiniz bize?

Filmi izleyemedim henüz. O nedenle yorum yapmam doğru olmaz. Ama tamamen tesadüf.

11) Aldığınız ödülü 12 yaşında havan topuyla öldürülen Ceylan ÖNKOL'A hitafen aldınız.. Neden?

Bu hayatta durduğumuz bir yer var, hayata müdahiliz. Böylesi bir mecra bulmuşken bu dertlerimize dair sözümüzü söylemek anlamlı geldi.

Sinema Notları

Anuş Pazarcıyan

Haneke'den yeni bir baş eser: Beyaz Kurdele

"Bir Alman Çocuk Öyküsü"

| Beyaz Kurdele
Das weisse Band (Almanya 2009)

Yönetmen ve Senaryo: Michael Haneke
Oyuncular: Susanne Lothar, Christian Friedel, Leonie Benesch, Ulrich Tukur, Ursina Lardi, Michael Kranz, Burghart Klaußner vd.

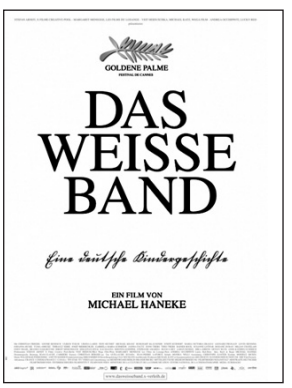

Michael Haneke yeni filminde de, bundan önceki bir dizi filminde olduğu gibi insan ilişkilerinde şiddetin rolünü, onun nasıl oluştuğunu, şiddetin hem uygulayanlar, hem şiddetin hedefi olanlar bağlamında hangi deformasyonlara yol açtığını vb. sorguluyor.

Bu kez bugün ve bugünü açıklamak geri dönüşlerle düne (Cache'de olduğu gibi) çevrili değil kamera. Öykü bütünüyle birinci dünya savaşının öngününde, 1913-1914'te birinci dünya savaşının patladığı güne kadar, protestan Kuzey Almanya'nın bir köyünde geçiyor. Bir yıla yakın bir dönemde bu köyde yaşanan bazı açıklanamaz "kaza"lar anlatılıyor. Öykünün anlatıcısı bu köyün, aynı zamanda çocuk ve gençlik korosunun şefi olan öğretmeni (Christian Friedel) .

Henüz feodal ilişkilerin bütünüyle çözülmemiş olduğu bir köy. Toprak ağası/beyi (Ulrich Tukur) köyün efendisi konumunda. Köylülerle ilişkisi patron -ücretli işçi ilişkisinin ötesinde, köylülerin toprağa ve toprak ağasına bağımlılığının sürdüğü bir ilişki. Toprak beyinin ailesi özel bir konuma sahip. Onun dışında köyün en önemli kişisi Papaz (Burghart Klaußner). Kilise -her yıl toprak beyinin malikanesinin bahçesinde kutlanan hasat bayramı dışında- bütün köyün buluştuğu esas kamusal alan konumunda. Ahlak ve gündelik hayattaki tavırlar konusunda Papaz köyün esas otoritesi. Bunun dışında karısı 5 yıl önce ölmüş bir doktor (Rainer Bock), onun yanında yardımcılık yapan bekar bir kadın, aynı zamanda köyün ebesi (Susanne Lothar), ağanın yanındaki çiftlik yöneticisi ve tabii okullu yer yer gruplar halinde dolaşan çocuklar köyün figürleri. Dönemin Almanya kırının bir mikrokosmosu.

Film renkli çekilmiş ve siyah beyaz dijitalize edilmiş. Siyah-beyaz bir yandan somut olayların üst

düzeyde soyutlanmasına hizmet ediyor, diğer yandan filme sanki o dönemin bir belgeseliymiş havası veriyor.

Film ismini Papaz'ın çocuklarının koluna taktığı beyaz kurdeleden alıyor. Ritüelleştirilmiş dayak ailede (köyde/toplumda) olağan bir eğitim aracı. Cezalandırılması gereken bir tavır olduğunda ailenin babası cezayı adlandırıyor. Kaç sopa vurulacağını ilan ediyor. Cezalandırılacak çocuk dövüleceği sopayı kendi eliyle babasına getirmek zorunda. Sonra törenle sopalanıyor! Beyaz kurdele çocukların yine bir suç işlediklerini ve cezalı olduklarını bütün köyle ilan etmenin aracı. Papaz ahlak konularında ve günlük davranışlarda esas otorite ve örnek olduğundan bütün çocuk eğitiminde diğer ailelelerde de benzer yöntemlerin kullanıldığı açıktır.

Filmde cinsellik te esasta bir iktidar gösterisi ilişkisidir. İki yüzlülük toplumun bütün hücrelerine işlemiştir. Doktor ile yardımcısının ilişkisinde kadın bütünüyle aşağılanan bir seks aracıdır. Tek fonksiyonu efendi erkeğin cinsel ihtiyacını, o istediği zaman, karşılamaktır.

Aile içinde çocuklara cinsel taciz -kutsal mutlu aile görüntüsü altında- olağandır. Üzerine konuşulmaz fakat yaşanır. Beyaz Kurdele'de doktor kendi kızını zoraki sevgilisi yapmıştır.

Alttakilerin üsttekilere karşı direnişi de kendini şiddet eylemleri biçiminde göstermektedir. Alt üst birbirinden ayrılmıştır. Diyalog söz konusu değildir. Konuşulan tek dil şiddet dilidir. Ancak üsttekilerin şiddet dili açıktır. Onlar şiddet tekeline din adına, gelenek adına, devlet gücü adına vb. sahiptir. Alttakilere kalan şiddet yolu gizli şiddetir, sabotajdır, kaza süsü verilmiş cinayettir, kendinde direnme gücü bulamayanlar için intihardır.

Toprak ağasının kafası yerine karnıbaharların orakla doğranması, Papaz babanın sevgili kuşunun kafasının koparılması, depoda yangın çıkarılması vb. alttakilerin gizli şiddetinin örnekleridir.

Filmin en başında dörtnala gelen bir atlının iki ağaç arasına gerilmiş bir ipe takılma sonucu geçirdiği "kazayı" görürüz. İp kaybolur ortalıktan. Sonradan köyün doktoru olduğunu öğrendiğimiz kişinin bu "kazada" ağır yaralandığı fakat ölmediği bilgisini ediniriz.

Benzer kimi olaylar polisin -jandarmanın araştırma konusu olur. Fakat bir sonuç çıkmaz. Olayların ardından hep bazı çocuk gruplarının kendi aralarında bir şeyler konuştuklarını görürüz. Bunlar gülmeyi unutmuş çocuklardır. Zaten filmin tümünde gülen bir çocuk da yoktur.

Çocukların yaşadığı dünya yalan ve şiddet üzerine kurulu, üsttekilerin alttakileri ezdiği, alttakilerin de kendi altındakileri ezdiği, üsttekilere karşı direnişin ise ancak gizli intikam eylemleri biçiminde yaşandığı bir dünyadır. Böyle bir "Alman Çocuk Öyküsü"dür Haneke'nin Beyaz Kurdele'de anlattığı.

Bu çocukların ellerine fırsat geçtiğinde canavarlaşması aslında bu ilişkilerin tabii ve kaçınılmaz sonucu gibi görünmektedir.

Film iki saat 24 dakika. Olaylar donmuş köy hayatının temposu içinde anlatılıyor. Buna rağmen iki saatin nasıl geçtiğini anlıyamıyorzsunuz. Bütün Haneke filmlerinde olduğu gibi film, film bittikten sonra da sizi terk etmeyen, üzerine konuşulmak tartışılmak istenen bir film. Bütün Haneke filmlerinde olduğu gibi sonunda açıklama olmayan, açıklamayı seyirciden bekleyen, seyirciyi deyim yerindeyse çalışmaya çağıran bir film. Bütün Haneke filmlerinde olduğu gibi, rahatsız edici, endişe verici, seyirciyi düşünmeye ve aktifleşmeye çağıran bir film.

Haneke'den yeni bir baş eser Beyaz Kurdele.

Bu yıl Cannes'da Altın Palmiye'yi kazandı. Bu yıl Alman Film Ödülleri'nde en iyi film, en iyi senaryo, en iyi reji ödüllerini kazandı. Tek eksik kalan "yabancı (yani İngilizce olmayan!) dilde en iyi film" Oscar'ı. Hollywood için çok entellektüel bir film. Diliyle de aslında Hollywood sinemasına karşı bir film. O yüzden en iyi film olsa da, Oscar güç. Ama belli de olmaz. Bir bakarsınız Akademi üyeleri, yabancı dilde en iyi film Oscar'ı onca önemli değil, hem de böylece biz de aptal olmadığımızı göstermiş oluruz diye düşünebilirler. Olur mu ? Göreceğiz.

3 boyutlu animasyon… Sinema'nın geleceği mi ? Yukarı Bak

| Yukarı Bak
Up (ABD 2009)

Yönetmen: Pete Docter /Bob Peterson
Senaryo: Pete Docter /Bob Peterson
Oyuncular: Yok… Yerine adeta bir animatörler ordusu var

Animasyon filmlerinde yeni bir dönemin başlangıcı "Yukarı Bak". Bilgisayar tekniğinin gelişmesi ile gelinen yerde sinema artık filmlerinin kahramanlarını, mekanlarını bilgisayarla yaratacak durumda olduğunu ve hatta bunu hiç aksamayan bir biçimde 3 boyutlu hale getirebileceğini daha önce de örneğin "Ice Age"te, "Shrek"te de görmüştük. Fakat teknik açıdan mükemmel olan bu filmler hep fantastik öyküler anlatıyor, inandırıcı, gerçekçi olmak gibi iddialar taşımıyorlardı. İnsani kimi değerlerin tartıştırılması hep insan olmayan figürler, daha çok animasyon ürünü sevimli hayvanlar üzerinden yürütülüyordu. Çocuklar ve çocuk kalan yetişkinlere seslenen filmlerdi şimdiye kadar bu tip filmler.

Yukarı bak yeni bir boyut getiriyor üç boyutlu animasyon filmlerine. Bu boyut şimdi dramatik bir insani öykünün, insan figürleri üzerinden anlatılması.

Yukarı Bak'ta hayatı boyunca, sevgili eşiyle birlikte yaşamak istediği macera hayalini gerçekleştirmek için evine binlerce balon bağlayıp Güney Amerika'nın vahşi doğasına doğru yolculuğa çıkan 78 yaşındaki baloncu Carl Fredricksen'ın öyküsü anlatılıyor.

Filmin başında çocuk yaşta başlayıp, mutlu bir evlilikle süren büyük bir aşk öyküsü izliyoruz. Sonra bu dünyada en sevdiğini ölümle yitiren, etrafı gökdelenlerle çevrilmiş iki katlı, bahçeli küçücük evinde yalnız başına yaşayan, sevdiğini özleyen çökmüş, hayattan bıkmış bir ihtiyarın öyküsü geliyor. Evi "gelişmenin" önünde engel olan, çevreye uyumlu olmayan huysuz, evini satın alıp yerine gökdelen dikmek isteyen emlakçı köpek balıklarına karşı direnen bir ihtiyar.

Onun öyküsü, sürekli bir aile, onu seven babasını ve annesini arayan, eğer izci madalyalarını tamamlayabilirse yapılacak diploma töreninde babasına kavuşacağını düşleyen 8 yaşındaki başarısız izci Russel'in öyküsü ile kesişiyor.

Bu iki yalnız insan tesadüfen Carl'ın ölmüş eşinin en büyük hayalini gerçekleştirmek için yaptığı seyahati birlikte gerçekleştirmek zorunda kalıyorlar. Birlikte bir sürü macerelar yaşıyorlar. Sonunda her ikisi de ihtiyaç duyduklarına – güvendikleri, sevdikleri bir insana, bir dosta - birbirlerine kavuşuyorlar.

Duygu yüklü, teknik olarak mükemmel, her yaştan insanın izleyebilieceği bir film "Yukarı Bak". Yukarı Bak bu teknikle her öykünün rahatlıkla ve inandırıcı bir biçimde anlatılabileceğini gösteren bir film.

Antalya Film Festivali'nde bir ilk… Kürtçe bir Amed öyküsü…Ben Gördüm… Min Dit

| Ben Gördüm - Min Dit
Before My Eyes (Almanya 2009)

Yönetmen: Miraz Bezar
Oyuncular: Şenay Orak, Muhammet Al, Hakan Karsak, Suzan İlir, Berivan Ayaz, Fahriye Çelik, Alişan Önlü

Miraz Bezar Kürdistan kökenli, Köln'de yaşayan genç bir yönetmen. Min Dit onun ilk uzun metraj sinema filmi. Min Dit Diyarbakır'da ağırlıklı Kürtçe çekilmiş, Türkiye'de bu yılki An-

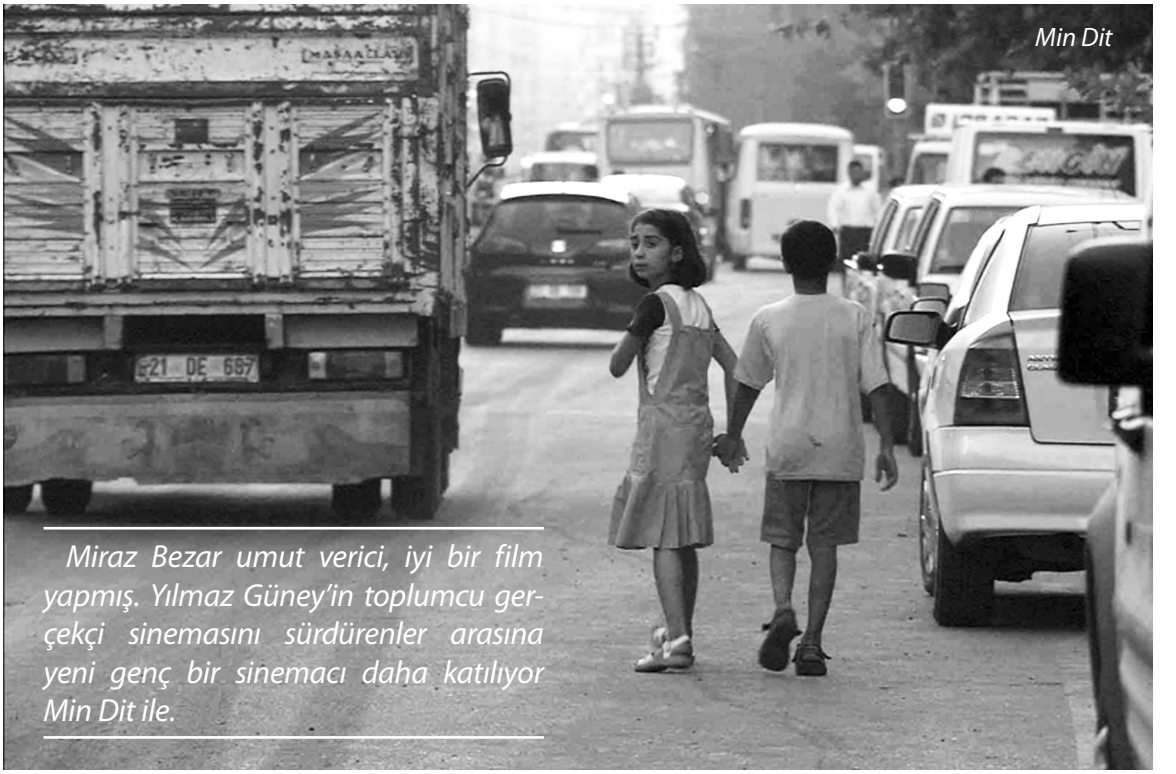

Min Dit

Miraz Bezar umut verici, iyi bir film yapmış. Yılmaz Güney'in toplumcu gerçekçi sinemasını sürdürenler arasına yeni genç bir sinemacı daha katılıyor Min Dit ile.

talya Film Festivali'ne de katılan Türkiye'de çekilmiş ilk Kürtçe film. Salt bu özelliği ile bile önemli bir film Min Dit.

Fakat onu önemli kılan yalnızca filmin dilinin Kürtçe olması, Türkiye'deki bir Film Festivali açısından bir ilk olması vb. değil. Film anlattığı öykü ile, önemli bölümü ilk kez kamera karşısına geçen "oyuncu"larının inandırıcılığı ile, belgesel tadındaki kamera çalışması ile önemli bir film.

Miraz Bezar, Min Dit'te 10 yaşındaki Gülistan ve küçük kardeşi Fırat'ın somutunda Kuzey Kürdistan'da yürüyen savaş'ta Kürt çocuklarının durumuna odaklanıyor. Anlattığı öykü kuşkusuz Kuzey Kürdistan coğrafyasında tekil olan bir olay değil.

Gülistan, küçük erkek kardeşi ve yeni doğmuş bebek kardeşleri, anne ve babasıyla birlikte bir akraba ziyaretinden dönerken, arabaları kontrgerillacı bir tim tarafından durduruluyor. Anne ve babaları çocukların gözü önünde kurşuna diziliyor. Katliamı ve katilleri görüyor çocuklar. Gözlerini korkuyla kapasalar da, dehşetle açsalar da görüyorlar. Min Dit'in Türkçesi "Ben gördüm."

Aslında böyle bir durumda çocukların da taranarak öldürülmesi, sonra eylemin "teröristlere" "PKK"ye mal edilmesi, Kuzey Kürdistan'da olağan işlerdendir. Bu olayda kontrgerillacı kendini gören çocukları öldürmüyor. Onların korkudan bir şey söylemeyeceklerinden yola çıkıyor herhalde.

Sonrası annesiz, babasız kalan üç küçük çocuğun hayatını sürdürme kavgası. Bu kavgada en zayıf olan, küçük bebek açlıktan, hastalıktan, doktorsuz-ilaçsızlıktan ölüyor.

Gülistan ve Fırat "sokak çocuğu" olarak işportacılıkla vb. hayatlarını sürdürmeye çalışıyorlar.

Fırat anne/babalarının katilini tesadüfen gördüğünde katilin yaptığını yanına koymama düşüncesi gelişiyor çocuklarda. Sonunda ölümden beter eden bir eylemle alıyorlar intikamlarını.

Senaryo'nun kimi zaafları dışta tutulursa (örneğin annesi babası açık bir siyasi cinayete kurban giden küçük çocuklara yardım eden onlarca kurum var, bu bağlamda Diyarbakır örnek bir yer. Bunun yanında aile /akraba /konu komşu dayanışması vb. de küçümsenmeyecek boyutlarda. Bunlar filmde yok sayılıyor; örneğin son bölümde Jitemci katile karşı çocukların yaptığı eylem kendiliğinden bir eylem gibi gösteriliyor. Eylemin geri planındaki siyasi irade yeterince açıklanmıyor. İnandırıcı olmuyor.) Miraz Bezar umut verici, iyi bir film yapmış. Yılmaz Güney'in toplumcu gerçekçi sinemasını sürdürenler arasına yeni genç bir sinemacı daha katılıyor Min Dit ile.

Stieg Larsson'un "Milenyum Üçlemesi"nden ilki: "Kadınlardan nefret eden erkekler"

| Kadınlardan nefret eden erkekler
"Man som havar kvinnor" (Danimarka / Almanya /İsveç 2009)

Yönetmen: Niels Arden Oplev
Oyuncular: Peter Haber, Sven-Bertil Taube, Lena Endre, Michael Nyqvist vd.

Stieg Larsson ünü ve yazar olarak -ticari- başarısı ölümünden sonra gelen İsveçli bir yazar.

Yarattığı araştırmacı, erdemli, değerlerini satmayan ekonomi gazetecisi Mikael Blomkvist figürü üzerinden ve polisiye roman formatında, en demokratik olmakla övünen Kuzey Avrupa ülkelerinde çürüyen kapitalist sistemi, bu sistemin insanlar üzerindeki çürütücü -yıkıcı etkilerini sorgulayan bir yazar Larsson. Larsson polisiye roman yazarlığına mesleği olan gazetecilik yanında 'hobi' olarak başlayan bir yazar. Aynı zamanda İsveç'in aşırı sağ ve Neo-Nazi akımları üzerine en etkin araştırmacısı. 1995 yılında İsveç'te 7 kişi Neo Naziler tarafından öldürüldü. Bu olaylar üzerine Stieg Larsson Neo Nazi saldırılarının kurbanlarına destek sağlamak ve Neo Nazi akımlara karşı mücadele için Expo isimli bir vakfın kurulmasına öncülük yaptı. Ölümüne kadar da bu vakfın antifaşist -antirasist yayın organı Expo'nun sorumlu yayın yönetmenliğini yaptı.

2004 yılında 50 yaşında iken bir kalp krizi sonucu öldüğünde arkasında, 10 roman olarak planladığı Mikail Blomkvist dizisinden bitmiş 3 roman (Milenyum Triyolojisi),

"Kadınlardan nefret eden erkekler";

"Ateşle oynayan genç kız";

"Havaya uçurulan hayal şatosu";

ve sonraki 3 romanın da planları ve ilk taslaklarını bırakmıştı.

Bitmiş olan üç roman ölümünden sonra önce İsveç'te, hemen ardından bir dizi Avrupa ülkesinde yayınlandı. Romanlar kısa süre içinde önce İsveç, sonra Avrupa'nın bir çok ülkesinde "en çok satanlar" listelerinin ilk sıralarına yerleşti. Larsson romanları dünya çapında 15 Milyon satış sınırını aştı. Yalnızca İsveç'te 3,5 Milyon satıldı "Milenyum Triyolojisi" romanları.

Larsson'un hayatında görmediği ticari başarı, geride kalanlar arasında miras kavgasını başlattı. Stieg Larsson'un 32 yılı aşkın süre resmen evli olmaksızın birlikte yaşadığı eşi Eva Gabrielsson ile ilk üç kitabı yayınlayan Stieg Larsson'un babası ve erkek kardeşi arasındaki anlaşmazlık planları olan sonraki bölümlerin -bunları bir başka yazarın Larsson'un planları, notları, taslakları çerçevesinde yazması gerekiyor -sonlandırılmasını ve yayınlanmasını engelliyor. Notlar, planlar, taslaklar Stieg Larsson'un eşinin elinde. Fakat resmi bir evlilik olmadığı için eşin miras hakkı yok. Resmi mirasçılar yaşayan birinci dereceden akrabalar olarak baba ve erkek kardeş. Bunlar resmi mirascılar olarak yayın hakkını ellerinde tutuyorlar. Ortada bir de Stieg Larsson'un 1977 yılında imzalamış olduğu bir vasiyetname var. Larsson'un evinde geride bıraktığı yazılar içinde bulunan bu vasiyetnamede şöyle yazıyor: "Ben zengin bir insan değilim. Fakat geride kalan para biçimindeki tüm varlığımı (bu konuda gayet kesinim) Komünist İşçiler Birliği'nin Umea Yerel Örgütüne bırakıyorum." Bu vasiyetname de fakat noter tasdikli olmadığı için geçerli sayılmıyor. Yani kısacası Stieg Larsson'un geride bıraktıklarının miras kavgası bir başka polisiye romanın konusu olabilir!

Romanların ticari başarısı ve filmleştirilmeye uygun yapısı ve dili tabii sinemacıları da harekete geçirdi. Sonuçta konusu ve atmosferi ile "Kuzey Avrupalı" olan üçleme'yi Hollywood'un kapmamış olması, bu romanların filmleştirilmesi işinin de İsveç'li rejisörlere kalması aslında bir şans. Üçleme'nin ilki Niels Arden Oplev'in yönetiminde çekilmiş. "Kuzey Avrupa"nın soğuk, içine kapanık, kasvetli havası; doğanın güzelliği ile çelişme içindeki –görünürde, yüzeyde doğa gibi duru, güzel gerçekte ise- yoz, korkutucu insani ilişkileri sinemaya en iyi yansıta-

caklar kuşkusuz bu havayı soluyanlar, yaşayanlar olabilirdi.

"Kadınlardan nefret eden erkekler"in resimleriyle yarattığı atmosfer ve ulaştırdığı atmosfer bana bunu düşündürdü.

Filmde, (Üçleme'nin ilkinde) Larsson romanlarının iki esas kahramanı, Mikael Blomkvist ile Lisbeth Salander'le tanışıyoruz.

Mikael Blomkvist 40 yaşlarında "Milenyum" isimli bir dergide çalışan, araştırmacı bir gazetecidir. Filmin girişinde ülkenin en büyük tekllerinden biri hakkında yaptığı bir araştırma nedeniyle yargılanır. İddiaları ispat edilemez iddialar olarak değerlendirilir. Hakaret nedeniyle hapis cezasına çarptırılır. Dergi kendini ayırır yazarından. Mikael Blomkvist oldukça geniş tanıtılır. Aslında bir aile insanıdır. İsteği eşi ve çocukları ile normal bir hayat sürmektir. Fakat yaptığı iş/ler buna engeldir. Bu yüzden eşi ile ilişkisi gerginlik doludur. 6 ay içinde cezasını çekmek için teslim olmak zorundadır. Bu arada 80 yaşlarında bir zengin Blomkvist'e 40 yıl önce kaybolmuş olan yeğenini araması işini verir. 40 yıldır her yıl doğum gününde ona anonim bir posta ile kurutulmuş bir çiçek gelmektedir. Kurutulmuş çiçeği ilk kez 40 yıl önce yeğeni doğum gününde hediye etmiştir. Blomkvist kurutulmuş çiçeğin göndericisini aramaya başlar.

Lisbeth Salander bir özel güvenlik şirketinde çalışan bir bilgisayar uzmanı /hacker'dir. Blomkvist'in tersine Salander başta tanıtılmaz. Çok gizemlidir. Yalnızca az konuşan ve hayatında bir giz olduğu bilinen genç, güzel, sürekli siyah giyinen, bağımsız bir kadındır. Lisbeth Salander 24 yaşında olmasına rağmen onun gizini bilen ve bu bilgisini onu baskı altına almak, ırzına geçmek için kullanan bir devlet memurunun vesayetindedir. (Salander bunu onun yanına koymaz, intikamını ilginç bir biçimde alır.) Sonunda gizinin ne olduğunu öğreniriz: Irzına geçen üvey babasını öldürmüş, yıllarca hapiste kalmıştır. Annesi psikiyatri kliniğinde tedavi görmektedir. Lisbeth Salander daha önce Blomkvist'in davası kendisini ilgilendirdiği için çokça girmiş olduğu Blomkvist'in bilgisayarını izlemeye devam eder. Ve hangi iş üzerinde çalıştığını öğrenir. Bu iş te dikkatini çektiği ve Bolmkvist'in suçsuz yere ceza aldığını da bildiği için (Blomkvist'in hüküm giymesine neden olan sahte belgeler çalıştığı şirket tarafından sipariş üzerine üretilmiştir) internet üzerinden Blomkvist'e yardım etmeye başlar. Blomkvist'in bu anonim yardımcının izini sürmesiyle tanışırlar ve beraber çalışmaya başlarlar. Sonrası bu ikilinin araştırmaları sonucunda ortaya çıkan, zengin ailenin Nazi geçmişi, mutlu aile tablosu altında gizlenen aile içi şiddet ve cinsel taciz, gizlenen homoseksüel ilişkiler ve kadınlardan nefret eden bir seri katil öyküsüdür.

İlk bakışta basit bir polisiye öykü (40 yıl önce kaybolmuş bir kişinin ne olduğunun araştırılması) gibi görünen öykü, İsveç'in elitinin bir bölümünün geçmişinin sorgulandığı bir öyküye dönüşüyor. Stieg Larsson'un üçlemesinin diğer filmlerini de, başlanmış, bitmemiş romanlarının bitirilmesini de merakla bekleten bir başlangıç "Kadınlardan Nefret Eden Erkekler." ❧

Halk Düşmanları

| Halk Düşmanları

Public Enemies (ABD 2009)

Yönetmen: Michael Mann
Oyuncular: Johnny Depp, Christian Bale, James Russo, David Wenham, Christian Stolte, Stephen Dorff, Elena Kenney vd.

John Dillinger 1930'lardaki büyük ekonomik kriz döneminde ABD'ye damga vuran isimlerden biri. Bankaların ve bankerlerin şimdiki krizde olduğu gibi krizden sorumlu tutulduğu bir dönemin en ünlü banka soyguncularından biri. Bankaların soyulması egemenleri tabii çok kızdırıyor. Fakat halkın gözünde, küçük mevduatları da batıran bankaların soyulması "oh olsun" dedirten eyemler ve banka soyguncuları da hele bir de eğer Dillinger gibi sevimli tiplerse halkın gözünde bir çeşit modern Robin Hood'lar. Brecht'in "Banka kurmanın yanında banka soygunu nedir ki?" sözleri dönemin gerçekliğini belki en iyi dile getiren sözler. Aslında bu sözler

geçerliliğini bugün de koruyor da, 1930'ların tersine bugün silahlı banka soygunculuğu modernliğini yitirmiş durumda.

Michael Mann, "Public Enemies"de, Dillinger'in polisin şantajla elde ettiği bir gammazlık bilgisi üzerine bir sinemadan çıkarken vurulup öldürüldüğü 1933 yılının Şikago'sunu anlatıyor öncelikle. Çizdiği -gerçek bilgilerle de örtüşen- Dillinger portresi, mecbur kalmadıkça şiddet kullanmayan ve fakat gerektiğinde -öncelikle de polisle çatışmalarda ve birlikte çalıştığı insanlar içinde de ihanet edenlere karşı -acımasız olan bir gangster portresi. Gangsterliği geçici bir "meslek" olarak gören; hayali, aşık olduğu genç kadınla bir ücra köşede kendi halinde yeni bir hayat yaşamak olan romantik bir gangster portresi çizilen portre.

1933 ABD'de Federal Polis Teşkilatının (FBI) "Cürüme karşı ulusal seferberlik" ilan ettiği yıl. Federal Polis, ulusal çaptaki cürümlerde eyalet polisinin bütün yetkilerini de üzerleniyor. FBI'ın başkanı bu yıl içinde iyi planlanmış bir eylemle bir cezaevini basıp, arkadaşlarını polisin ve yargının elinden kurtaran John Dillinger'i (Johnny Depp) "1 No'lu Halk Düşmanı" ilan edip, onun yakalanmasını en önemli iş ilan ediyor. FBI özel ajanı Melvin Purvis (Christian Bale) Dillinger'i yakalamak için kurulan özel ekibin başına getiriliyor.

Bu arada Dillinger başarılı bir banka soygunu ertesinde bir restoran /kumarhanede tanıştığı ve aşık olduğu vestiyer çalışanı genç kadınla -Billie Frechet- (Marion Cotillard) bir gelecek kurma hayalleri kurmaktadır. Bunun için de çok tehlikeli olmasına rağmen son bir soyguna hazırlanmaktadır.

Filmin biri avcı /diğeri av pozisyonundaki iki kahramanından, Dillinger, Michael Mann tarafından çok daha insancıl, çok daha duygusal, çok daha sevimli resmediliyor.

Sonunda yenen tabii tam bir ruhsuz kariyerist olarak resmedilen Melvin Purvis'in şahsında sistem oluyor.

Michael Mann'ın Dillinger'i sonunda gangsterin yenilmiş, sokak ortasında vurulmuş olmasından üzüntü duyduğunuz bir film.

Dijital, özellikle soygun ve çatışma sahnelerinde sürekli hareket halindeki kamerası ile, aksamayan oyuncu kadrosu ile (özellikle Johnny Depp yine çok iyi; anda Hollywood yakışıklıları içinde bence en iyisi; hiçbir rolünde kendini tekrarlamıyor, oynadığı tiplere can, inanılırlık katan bir oyuncu) öyküsü ile,

dekoru ve mekanları ile ortalamanın üzerinde bir gangster filmi "Public Enemies".

Zararsız bir eğlencelik… Meryl Streep sevenleri için…

| Julie & Julia (ABD 2009)

(Soysuzlar Çetesi, Fransa 2009)

Yönetmen ve Senaryo: Nora Ephron
Oyuncular: Meryl Streep, Amy Adams, Stanley Tucci, Chris Messina, Jane Lynch, Joan Juliet Buck, Mary Lynn Rajskub vd.

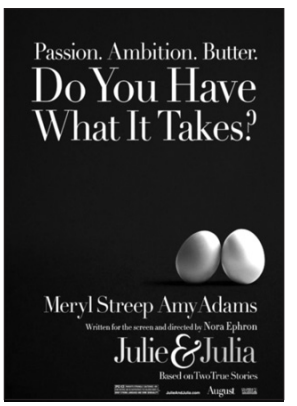

30. doğum günü, bir çok insan için "eyvah bir şeyler kaçırdım" demeye başlanan, hayata yeniden bir anlam verilmeye yönelmeyi beraberinde getiren, gençlik döneminin artık geri gelmezcesine tarihe gömüldüğünün ilanı olan bir doğum günü.

Julie Powell (Amy Adams) bir telefon servisinde her türlü dertte, dert arkadaşlığını meslek olarak yapan ve 30. doğum günü kapıda olan bir genç kadın. Bir genç adamla görünürde mutlu bir birliktelik yaşıyor. Fakat yine de belli bir boşluk his ediyor hayatında. "Bu herşey olmuş olamaz", "Hayatta başka şeyler de yapmalıyım" diyen bir eşikte Julie Powells. Severek yemek yapan bir insan. Önüne Julia

Childs'ın çok satan ünlü yemek kitabı "Fransız usulü yemek yapma sanatında ustalaşma" adlı kitabında tarifi verilen 524 yemeği 364 gün içinde yapma hedefini koyuyor. Ve işe koyuluyor. Bunun yanında aynı zamanda internette de deneyimleri üzerine yazmaya başlıyor. Bir süre sonra onlarca, yüzlerce, binlerce okuyucusu oluyor.

"Seaatle'de uykusuz", "Senin için E-mail" gibi yormayan, diyalogları espri dolu ve bugünün orta sınıf Amerikalısını iyi gözlemleyen romantik komedi filmlerinden tanıdığımız Nora Ephron "Julie & Julia" filminde de kendi türüne sadık kalıyor.

Julie'nin öyküsüne paralel olarak eşi ABD'li bir ajan-diplomat olan Julia'nin (Meryl Streep) öyküsü, bir Amerikalı ev kadınının kocası Paris Büyükelçiliğine görevli olarak atandığında sıkıntı içinde kendine meşgale ararken nasıl Fransız Mutfağı'nı keşfettiğini ve ünlü kitabı nasıl yazdığının öyküsünü izliyoruz. Meryl Streep tabii döktürüyor yine.

Julie & Julia hoşça iki saat geçirmek için iyi bir film. Meryl Streep sevenleri için ise "mutlaka"lardan biri.

Ne olacak bu aşkın sonu?… Aşkın (500) Günü

| Aşkın (500) Günü
((500) Days of Summer (ABD 2009)

Yönetmen : Marc Webb
Oyuncular: Gordon-Levitt, Zooey Deschanel, Geoffrey Arend, Chloë Grace Moretz, Matthew Gray Gubler, Clark Gregg, Rachel Boston, Minka Kelly

Anlattığı öykü ile ve anlatım tarzıyla ilginç bir aşk öyküsü.

Bir tebrik kartı firmasında metin yazıcısı olarak çalışan Tom Hansen'in (Joseph Gordon-Levitt) ilk tanıştığı günden itibaren aşık olup, sonuna kadar birlikte yaşamak istediği Summer Finn (Zooey Deschanel)'in 500 gün süren aşk öyküsünün filmi Aşkın (500) Günü. Summer'ın hayatından tamamen çıktığına emin olduğu gün Summer Finn ile tanıştığı ilk günü hatırlar; Summer'in 1. günü. Film ondan sonra ileri, geri atlamalarla ve anlatılan gün hangi ruh halini yansıtıyorsa, onu gösteren renkteki bir çizgi resimle anons edilen gün(lerle) sürer.

Tom gayet romantiktir, "büyük aşka" inanmaktadır. Bir görüşte aşık olmaya inanmaktadır. Ve Summer'in büyük aşkı olduğuna inanmaktadır.

Summer Tom'un tersine katı gerçekçidir. Aşkın büyüğüne küçüğüne inanmamaktadır. Onun için günlük-gecelik kısa cinsel ilişkilerin üzerine sahtekarca geçirilen bir kılıftır aşk. O Tom ile eğlenceli, iyi arkadaşlığa vardır, fakat aşk ilişkisine yoktur. İkisinin de canı istediğinde yatmalarının da fazla bir anlamı yoktur.

Tom, süreç içinde Summer ile ilişkisinin "büyük aşk" ilişkisine dönüşeceği beklentisi içinde Summer'dan gelen her işareti kendine göre yorumlar. Sonuçta beraber yaşamaya başlarlar.

Tom artık kendi kendini Summer'in de kendi gibi düşündüğüne ikna etmiştir. Tam böyle bir ortamda Summer, Tom'a büyük aşkı bulduğunu, Tom'dan ayrılacağını açıklar. O gerçekçi Summer gitmiş, yerine Tom gibi düşünen, Tom gibi konuşan bir kadın gelmiştir. Yalnızca aşkının objesi Tom değildir ne yazık ki!

Gri mi gri günler başlar Tom için! İşini bırakır! Hayattan bıkmıştır. Bir süre sonra kendini toparlar. Aşkın olmadığına inandırır kendini. Yeniden iş aramaya başlar. Bir iş görüşmesine gittiğinde, tesadüfen yeni bir kadınla tanışır. Yeni bir 500 günün, belki de ölüme dek sürecek büyük aşkın başlangıcıdır bu. Kim bilir?

Çağımızda aşkı sorgulayan, küçük, keyifli bir film "Aşkın 500 Günü". Sinema dili de orijinal. Günlerin çizgi resimle anons edilmesi dışında, Tom'un ruh halinin resmedilmesinde müzikal ögelerinin de -Summer'la ilk yattığı gün sokağa çıktığında, kelimenin tam anlamıyla dünyayı, ve bütün insanlığı kucaklayacak durumdadır. Ve bu müzikal formatında herkesi kucakladığı dans sahneleriyle anlatılıyor - kullanılması filme ayrı bir renk ve zevk katıyor.

Ben mi yanlış anladım? Nefes: Vatan Sağolsun

| Nefes: Vatan Sağolsun (Türkiye 2008-2009)

Yönetmen: Levent Semerci
Senaryo: Levent Semerci, Hakan Evrensel, M. İlker Altınay
Görüntü Yönetmeni: Levent Semerci, Levedo, Vedat Özdemir
Oyuncular: Mete Horozoğlu, Birce Akalay, İbrahim Aköz, Serkan Altıntaş, Okan Avcı, Engin Baykal, Vedat Dinçkaya, Ertunç Atar, Baris Aydın, Barış Bağcı, Muharrem Bayrak, Cem Bilgin, Ekin Bulut, Hakan Bulut, Tahsin Ömer Çetin, Banu Çiçek,Cüneyt Deniz, Utku Duman, Engin Hepileri, Koray Kaya, İlker Kızmaz, Özgur Eren Koç, Melih Kokucu, Doğukan Polat, Doruk Şengezer, Rıza Sönmes, Ozan Tekcan, Göktay Tosun

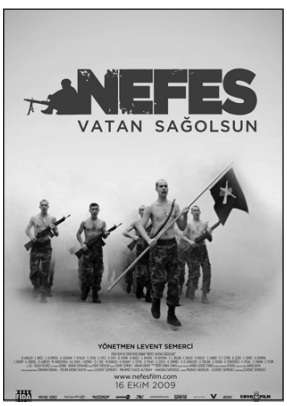

Nefes, son dönemde gördüğüm, birbirine taban tabana zıt yorumların konusu olan, ilginç bir film.

Nefes'e gittiğimde bu filmin Türkiye'de son dönemin en iyi kasa yapan filmi olduğu; çok kısa süre içinde 1 milyona yakın seyirci çektiği bilgisi vardı. Bu arada Genel Kurmay Başkanı Başbuğ'un filmi görüp çok iyi bulduğu ve herkesin görmesini tavsiye ettiği de medyada yayınlanmıştı. CHP Genel Başkanı Baykal da yanında kimi CHP milletvekilleri ile bu filme gitmiş, çıkışında bu filmin "Açılımın ne kadar yanlış olduğunu gösteren iyi bir film" olduğunu söylemişti. Ayrıca bu filmin gelirinin Mehmetçik Vakfına bağışlandığı da yayılan bilgiler arasında idi.

Filme bu ön bilgilerle ve filmin ırkçı-Türkçü-militarist bir savaş propoganda filmi olduğu önyargısı ile gittim. Birlikte filmi seyrettiğim arkadaşımla iki saat sonra film bittiğinde önce birbirimize şaşkınlıkla baktık, 'bu ne ya' dedik. Sonra Başbuğ'u, Baykal'ı anıp, bir film ancak bu kadar yanlış anlaşılabilir dedik.

Ben Nefes'i esasında "kazananı olmayan" ve acilen bitirilmesi gereken bir savaşı anlatan, bu anlamda yürüyen savaşa karşı, "açılım"dan yana olan bir film olarak seyrettim. Nedir Nefes'in anlattığı?

"Nefes: Vatan Sağolsun", 2365 metre yükseklikteki Karabal Jandarma Karakolu'nda konuşlandırılmış bir yüzbaşı (Mete Yüzbaşı: Mete Horozoğlu) komutasındaki kırk askerin öyküsünü anlatıyor.

Karakol taşlık bir dağın tepesindedir, etrafında ve yakınında hiçbir yerleşim birimi yoktur. Çevrede bir gözetleme, nöbet mevzii vardır. Etraf başka dağlarla çevrilidir. Başı göğe değen, bulutlar içinde bir alandır bulunan alan. Doğa vahşidir. Karakol'un önünde parçalanmış bir Türk bayrağının asılı olduğu bir bayrak direği, onun hemen önünde bir Atatürk büstü bulunmaktadır. Sürekli şiddetli rüzgara bayrak dayanmamaktadır. Kısaca burada ne işleri var dedirtecek bir coğrafyada bulunmaktadır karakol.

Film Komando Yüzbaşısı Mete ve emrindeki askerlerin karakola intikali sırasında PKK pususuna düşmeleri, bu pusuda Yüzbaşı Mete'nin çok sevdiği bir askerinin vurularak ölmesi ve zorlu bir yürüyüş anlatımı ile başlar. İntikal sırasında gelen askerler aynı zamanda nöbette uyuyan bir eri uyandırırlar. Ertesinde yapılan içtimada Yüzbaşı Mete, askerlerin hepsinin tek tek isimlerini sorarak, her birine "Sen öldün" der. "Sen öldün çünkü senin burada güveneceğin tek şey olan asker arkadaşın nöbette uyudu!" Ardından nöbette uyuyan askeri af ettiğini ve fakat bundan böyle bir hata yapan olursa onu kendi eliyle vuracağını da söyler. Bu çok iyi çekilmiş ve oynanmış etkileyici sahnelerde, profesyonel bir askerin ağzından sorunun "vatan" vb. değil, bu

coğrafyadan sağ salim dönmek olduğunu, bunun için ise orda olanların tek güvencesinin kendileri olduğunu; hata yapılırsa ölümün kaçınılmaz olduğunu, ölenlerin şehit ilan edilip "45 saniyelik ün"e kavuşacaklarını, her şeyin bu kadar olduğunu öğreniriz.

Devamında damında "Türküz, Güçlüyüz, Kazanacağız" yazan karakoldaki hayatı izleriz. Aslında bu yazının kendisi bile tam bir anlamsızlıktır. Kendi kendine verilen gaz, biraz da Kürtlere kendi coğrafyalarında "egemen biziz" provokasyonudur. Karakoldaki askerler etnik olarak Türkiye/Kuzey Kürdistan coğrafyasının zenginliğini yansıtır. Kürdü, Türkü, Çerkezi, Arabı vd. ile aynı dar, ıssız, vahşi alanda birleşmiştir kaderleri. Karakoldaki hayat, damdaki yazının tekzibidir. Buradaki hayatı belirleyen ölümü beklemektir. Tabii ki ölmeden dönmek, sevdiklerine kavuşmak hepsinin hayalidir. Fakat bu hayal pamuk ipliğine bağlıdır. Dış dünya ile ilişkileri telsiz /telefon üzerinden sağlanmakta, telsiz / tel bir çok halde gençlerin sevdikleri ile konuşmaları için kullanılmaktadır. Ve PKK kendi doğru bulduğu zamanlarda -ki bu doğru zaman Mete Yüzbaşının eşi ile konuştuğu anlardır -devreye girmekte, Karakol'u tehdit eden PKK komutanı "Doktor" devreye girerek "Gidin buradan, yoksa öleceksiniz" içerikli mesajlar vermektedir. Aslında bir er dışındakilerin 'aman aman gelsinler de çatışalım' şeklinde bir tavrı yoktur. Genel tavır bitse de sağ sağlam gitsek tavrıdır.

Mete Yüzbaşı, yürütülen savaşın galibi ve mağlubu olmayacağını görmüş olan, savaşa adeta hiç olmadı bir anlamı olsun dercesine, kendi özel anlamını yükleyen (pusuda öldürülmüş arkadaşının intikamını almak) bir konumdadır. Yaptığı konuşmalarda, sorduğu sorularda hep yürüyen savaşın anlamsızlığı vardır.

En son bölümde artık çatışma anının yaklaştığı bir dönemde yazdığı veda mektubunda o güne kadar söylemek isteyip de bir türlü söyleyemediklerini yazar dul bırakacağı eşine: Hep vatan sevgisi filan dedim, aslında vatan dediğimde kast ettiğim sendin. Bir türlü söyleyemedim bunu sana… vb. ni yazar.

Sivil hayat'ta bir bankacı olan bir erle konuşmasında, aslında vatan denen şeyin parası olanların vatanı olduğunu koyar ortaya.

Bir başka erle konuşmasında ise "en büyük asker bizim asker" vb. ajitasyonunun gerçekle uyuşmadığını, fakat halkın buna inandığı ve yaptığı sürece bu savaşın süreceği anlamına gelen şeyler sözler. "Bizi buraya gönderen sensin" der.

İki saat 10 dakikalık filmin nerede ise 2 saat'i final sahnelerindeki karakolun basılma sahnesine hazırlar seyirciyi. Karakoldaki askerlerle birlikte seyirci de PKK saldırısını bekler. Ölümü beklemektir aslında bu.

Bu hazırlık sahnelerinin birinde Türk askeri pusu atar PKK'ye. Bir kadın gerilla (Komutan Dr.'un sevgilisi) yaralı olarak düşer Türk askerinin eline. Karakola taşınır. O yaralı haliyle konuşturmaya çalışır Mete Yüzbaşı kadını. Açıkça işkencedir bu. Açıkça gösterilir filmde. Karakoldaki doktor engellemek ister Mete Yüzbaşıyı. Ona da saldırır. Sonunda başka erlerin ve subayların araya girmesi ile sonlanır işkence ve saldırılar.

Son bölümdeki kanlı saldırıda her iki taraf ta korkunç kayıplar verir. Doktor Mete Yüzbaşıyı vurur, ama kendi de vurulur. Galibi /mağlubu yoktur çatışmanın.

Gece yaşanan çatışmanın ertesinde gün ağardığında ağır zarar görmüş bir karakolu görürüz. Yaralı kurtulanlar ne olduğunu anlamaya çalışan şaşkınlık içindedir. Dam çökmemiştir, ama karakol harabedir. Yaralı erlerden biri çatışmada kırılıp yere düşmüş Atatürk büstünü alır kucağına, sarıp sarmalar bir çocuk gibi. Bir başka er, yaralı bir PKK gerillasını görür. Silahını doğrultur üzerine. Bir an vuracağını sanırsınız. O da ne yapacağını bilmemektedir aslında. Fakat sonunda ateş etmez. Silahını indirir.

Savaşın geride kalanlarda yaptığı yıkıntıyı da, ölüm habercilerini pencereden gördüğünde, o gerçekten kaçmak için çalınan kapıyı açmayan, yere yığılan yüzbaşı Mete'nin eşinin somutunda görürüz. Sonra şehit cenazelerinde ellerinde eşlerinin fotoğ-

rafı kimi metanetle, kimi tabuta sarılıp ağlayarak "Vatan Sağ Olsun" diyen kadınlardır bunlar. 45 saniye değil, 52 saniyelik ünleri vardır!

Aslında bu savaşın anlamsızlığını anlatan, bu savaşı bitirin, bitirelim diyen sahnelerdir bunlar. Fakat Baykal gibi okuyanlar da var ve bunlar hiç de az değil!

Ben yönetmenin niyetinin ne olduğunu bilemem. Fakat yaptığı bence sonuçta yürüyen savaşın insanlara nasıl acı verdiğini gösteren ve bitirilmesi gerektiği mesajını oldukça açık bir biçimde veren, savaşa karşı bir film. Savaşa karşı tavrı bizzat savaş içinden üreten, savaşı onu doğrudan yaşayanların bir bölümünün tanıklığında anlatan filmlerin ortak bir kaderi var: Bunlar savaşa karşı filmler olarak okunabileceği gibi, savaş propagandası filmleri olarak da okunabiliyor. Full Metal Jacket; Apocalypse Now bunun böyle olduğunun en ünlü örnekleri. Şimdi bu örneklere Türkiye'den de katılan bir film var: Nefes!

Film gerçekten büyük çabalarla üretilmiş, tekniği ile, olağanüstü fotoğrafları ile, çok güzel, hiç biri aksamayan oyunculuğu ile mükemmel bir film. Levent Semerci bundan sonrası için de büyük umutlar veren bir işi yapmış.

Woody Allen' in 2009 filmi… Köklere dönüş!

| Whatever Works (ABD 2009)

Nasıl olursa..

Yönetmen ve Senaryo: Woody Allen
Oyuncular: Larry David (Boris Yellnikoff); Adam Brooks, Lyle Kanouse, Michael McKean, Evan Rachel Wood (Melodie St. Ann Celestine), John Gallagher Jr., Patricia Clarkson vd.

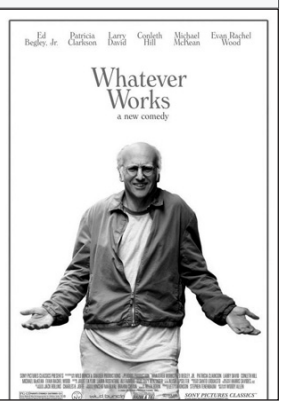

Woody Allen severler için birkaç yıllık geçici Avrupa seyahatinden sonra nihayet yeni bir "eski" Woody Allen filmi. Woody Allen'in New York'u, Woody Allen'in yakın çevresi, Woody Allen'in kendisi. Bildik tanıdık çevrenin filmi.

Senaryoyu Woody Allen 1969'da Zero Mostel'in başrolü oynayacağını düşünerek yazmış. Zero Mostel'in ölümü ertesi proje çekmeceye kaldırılmış. Sonra Larry David ile tanıştığında yeniden çıkmış çekmeceden. 2000'lere uygulanmak için biraz ekler, çıkarmalar yapılmış. Sonunda bu senaryo temelinde keyifli bir Woody Allen filmi çıkmış ortaya.

Yalnız yaşayan, kadınlardan uzak duran -uzun yıllar birlikte yaşadığı karısı nerdeyse ölümüne sebep olmuştur -huysuz mu huysuz, fizikte Nobel ödülünün kıyısından dönmüş, pozitif bilimci, bu yüzden de Allaha filan inanmayan filozof, Yahudi bir ihtiyarın, Boris Yellnikoff'un öyküsü anlatılan. Huysuzluğu, insanların aptallığını, vurdumduymaz bencilliğini, kendilerini evrenin merkezi görme salaklığını, kör inançlarını, kendi kendilerini kandırmalarını vb. bir bilim adamı kesinliğiyle görmesinden kaynaklanıyor. Aptallığa o kadar kızıyor ki, para kazanmak için verdiği satranç derslerinde öğrencilerini neredeyse dövecek hale geliyor. Bilim adamı olduğu için her şeyin mümkün olduğunu da biliyor.

Boris Yellnikoff'un hayatı üç arkadaşı ile kahvede laflamak, felsefe yapmakla ve arada bir de satranç dersi vermekle geçmektedir. Arada bir de doğrudan seyirciyle konuşmakta, bizlere dünyayı açıklamaktadır. O seyirciyle konuştuğunda arkadaşları 'yine tozuttu' havalarında, 'ne yapıyor bu böyle' diye şaşkınlıkla izlemektedir onu.

Günün birinde evinin girişinde henüz yirmi yaşlarında, Amerika'nın güneyinde bir köyden ailesinin yanından kaçıp, büyük şehre gelmiş Melodie St. Ann Celestine ile karşılaşır. Ona yanında geçici olarak kalması için yer verir. Celestine saf, bilgisiz bir genç kadındır. Yellnikoıff'un engin bilgisine aşık olur. Onun görüşlerini bütünüyle anlamadan savunmaya başlar. Yellnikoff Celestine'i eğitirken, Celestine de hayata pozitif yaklaşımı ile Yellnikoff'u değiştirir. Günün birinde Celestine ile Yellnikoff evlenirler de. Whatever works. Hayat böyledir. Her şey olabilir. Mutludurlar da. Bu arada önce Celestine'in annesi, arkadan annesini terkeden babası Celestine'i aramak üzere New York'a gelip, onu bulurlar. Geldiğinde tam bir taşra ev kadını olan anne acayip bir değişim geçirir. Ünlü bir fotoğraf sanatçısı olur, aynı anda iki adamla üçlü bir birliktelikte mutlu yaşamaya başlar. Baba ise homoseksüel olduğunu keşfeder meyhanenin birinde.

Celestine aradığı genç prensine, biraz da annesi-

nin kaderi oynaması ile, rastlar. Onunla mutlu olur.

Celestine ile aşkın sonsuz olmayacağını en baştan bilen Yellnikoff ise bu dünyadan ayrılmak üzere pencereden aşağıya atladığında kelimenin tam anlamıyla yeni sevgilisinin üzerine düşer. Hayat böyledir! Her şey olabilir! Aşkta kural yoktur. Nasıl olursa…

'Whatever works' eğlenceli, her zamanki akıl dolu Woody Allen espirili bir hayat dersi.

Tabii yine bütün klasik Woody Allen filmlerinde olduğu gibi, 'Whatever works'ü bir tiyatroda da aynı keyifle seyredebilirsiniz, ya da senaryoyu (belki daha büyük bir keyifle) okuyabilirsiniz.

Bu arada: Larry David'i bundan sonraki Woody Allen filmlerinde, Woody Allen'in oynayacağı rollerde görürsek şaşırmayalım. Evan Rachel Wood da belki bundan sonraki Scarlett Johansson olur. ❧

Yemek yalnızca karın doyurmak için midir?

| Soul Kitchen (Almanya 2009)

Yönetmen : Fatih Akın
Oyuncular: Adam Bousdoukos, Moritz Bleibtreu, Birol Ünel, Anna Bederke, Pheline Roggan, Demir Gökgöl, Monica Bleibtreu, Catrin Striebeck vd.

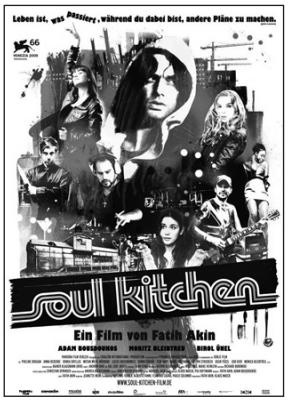

Fatih Akın'ın başarı öyküsü kesintisiz sürüyor. Yeni filmi "Soul Kitchen" (Ruha hitap eden yemekler pişirilen lokantanın adı bu) bu yıl Venedig'te Jüri Özel Ödülünü aldı.

Yeni filminde Fatih Akın kendi de orda oturduğu için yakından tanıdığı Hamburg'un çok kültürlü bir işçi-emekçi semtinden Yunanistan kökenli iki kardeşin (Zinos (Adam Bousdoukos) ve İlias (Moritz Bleibtreu) Kazancakis'ler) öyküsünü anlatıyor.

Zinos'un çok iyi işlemeyen fakat yeri emlakçıların ilgisini çeken bir lokantası vardır. Zengin ve kariyerist bir Alman kadını Nadine (Pheline Roggan)

ile evlilik hazırlıkları yapmaktadır. Günün birinde lüks bir lokantada soğuk içilen bir çorbayı ısıtmasını isteyen bir sonradan görme zengin müşteriyi iyice haşlayan ve patronun da müşterinin yanında yer alması üzerine çekip giden ilkeli aşçı Shayn (Birol Ünel) ile tanışır. Shayn için yemek yalnızca doymak için yenen tok etme aracı değildir. Yemek bir zevk aracıdır, yemek yapmak ise bir sanat. Bir dizi macera ertesi bu ikili Zinos'un lokantasını "Soul Kitchen"e dönüştürme kararı alırlar.

İlias, geri kalan cezasını bir iş bulması halinde gündüzleri dışarıda, geceleri hapiste geçirme hakkı kazanmış olan bir küçük gangsterdir. Zinos ona yardım etmek için onu, lokantasında yanında çalışır gösterir. Daha sonra kariyeri için Çin'e giden sevgilisinin hasretine dayanamadığından onun arkasından Çin'e gitme kararı verdiğinde, dükkanını İlias'a teslim eder. İlias da kumarda dükkanı -uzun süredir dükkanın peşinde olan- Zinos'un eski okul arkadaşı emlakçıya kaybeder. Çin'e gitme projesi sevgilisinin bu arada Çinli bir sevgilide hayatının aşkını bulup geri dönmesi üzerine suya düşen Zinos, yalnızca sevgilisini değil dükkanını da yitirmiştir.

Bu minval üzerine süren bir sürü macera ertesinde -eski sevgilisinin de yardımıyla- Zikos dükkanına, iki kardeş de yeni sevgililerine kavuşur.

Yine çok iyi bir tempo, ilginç tipler, hareketli bir kamera, güçlü resimler var Fatih Akın'ın yeni filminde de. Müzik te fıkır fıkır. Fatih bu yeni filmiyle de yine "ben iyi sinemacıyım" diyor.

İyi de, bu film ne için? Aslında iki saat hoşça vakit geçirilecek, sonra unutulacak bir film Soul Kitchen. Orda da bazen Fatih bütün dostlarını bir türlü işin içine sokmak istemiş dedirten fazlalıklar var. Daha az, daha ekonomik, daha kısa, daha iyi olabilirdi.

Fatih Akın bu yetenekleri ile içerik olarak da kendinden çok daha iyi filmler beklenilen, beklediğim bir yönetmen aslında. Bu yanıyla Soul Kitchen bir hayal kırıklığı oldu benim için. Kötü film değil "Soul Kitchen", piyasada dolaşan komedilerin üzerinde iyi denebilecek bir film. Fakat Fatih çok daha iyilerini yapabilecek bir yönetmen. Yapmalı. ❧

Michael Moore daha iyi bir kapitalizm mücadelesinde!

| Kapitalizm: Bir Aşk Hikayesi

Capitalism: A Love Story (ABD 2009)

Yönetmen ve Senaryo: Michael Moore

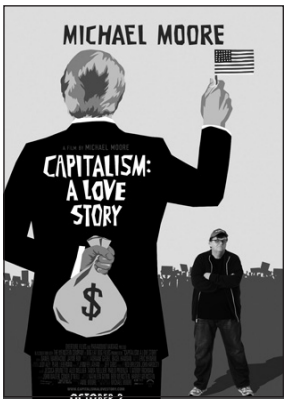

Amerikalı Belgeselci Michael Moore yeni filminde ABD ve tüm emperyalist dünyada yaşanan mali krizi kendine göre açıklamaya çalışıyor.

ABD ile Roma İmparatorluğu'nu karşılaştırıyor Michael Moore. Eski Roma'da olduğu gibi ABD'de köleleri yatıştırmak ve sisteme bağlamak için iki temel araç var: Aptallaştırıcı oyunlar (şimidilerde medyanın gücü ile bu çok daha etkin ve yaygın) ve savaşlar.

Bu karşılaştırmanın tabii bir de sorusu var: Roma İmparatorluğu köle ayaklanmaları ile çöktü sonuçta. Yeni İmparatorluk da çökecek mi, ne zaman çökecek?

Michael Moore bütün filmlerinde olduğu gibi bu filminde de mülakat yöntemini çokça gösteriyor. Yaptığı, belgelediği, filme yerleştirdiği görüşmelerde, mali krizin sıradan vatandaş üzerindeki etkileri gösteriliyor.

Kriz sırasında evini yitirmiş olan bir aileyle icracılar polisle birlikte evi boşaltmak için kapıya dayandıklarında yaptığı görüşmede, bankaların üç kağıtlarını sergiliyor.

Motarları bozulan uçağını Hudson nehrine salimen indiren kahraman pilotun bu olağanüstü başarısını gösterdikten sonra sıradan bir pilotla görüşüyor. Pilot yıllık maaşının 16.000 dolar olduğunu, geçinebilmek için sosyal yardım almak zorunda kaldığını, mesleği sorulduğunda pilotum demekten utandığını anlatıyor.

Bir başka görüşmeci, çalışanları adına hayat sigortası yaptıran bir firmanın çalışanlarının ölümünden nasıl para kazandığını anlatıyor vs.

Moore belgeselciliğinin bir başka yöntemi, kamusal alanda yapılan provokatif eylemler. "Bir aşk hikayesi"nde Moore, bir zırhlı para taşıma aracıyla bankaların merkezleri önüne giderek, megafonla milyarlarca doları batırmış bankerlerden, çaldıkları paraları derhal geri vermelerini halk adına talep ediyor. Polislerden bankacıları tutuklamalarını istiyor.

Yakaladığı bankacılara milyarlarca doların ne olduğunu soruyor. Kimileri hiç cevap vermezken biri gayet samimi "ben de bilmiyorum" diyor.

"Uzman"larla konuşmalarda da, krizin suçlusu ve sorumlusu olarak aç gözlü bankalar, bankerler ve onların dediklerini yapan Bush (Cumhuriyetçiler) yönetimi gösteriliyor.

Filmin sonunda Barack Obama umut olarak propaganda ediliyor.

Michael Moore iyi bir polemikçi. "Kapitalizm: Bir Aşk Hikayesi"ni bir belegesel için oldukça uzun olmasına rağmen (iki saat) sıkılmadan seyrettiriyor. Ancak Michael Moore bütün liberal demokratlar gibi, doğru bir kriz çözümlemesine sahip değil. Krizin kapitalizmin doğal sonucu ve yol arkadaşı olduğunu görmüyor. Ahlaklı ve iyi bir kapitalizmi mümkün görüyor. Obama ile her şeyin düzelebileceğini umuyor. Ve yanılıyor.

Casus

| The Informant! (ABD 2009)

Yönetmen: Steven Soderbergh
Oyuncular: Matt Damon, Tom Wilson, Melanie Lynskey, Eddie Jemison, Scott Bakula vd.

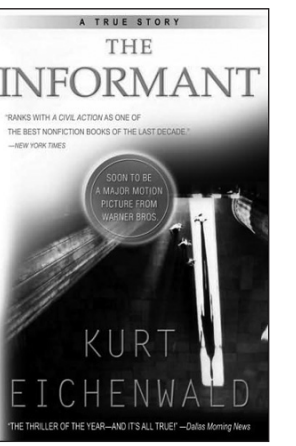

Steven Soderbergh Tarihi-doku-dram (Che) dan sonra, şimdi de bir Ajan filmi parodisi deniyor. Anlattığı öykü başta ve sonda bunun yaşanmış bir olaydan alındığı söylenmese inanılması güç bir öykü.

"The Informant"ta Soderbergh, New York Time'da çalışan gaze-

teci Kurt Eichenwald'ın gerçek olaylara dayanan bir romanından yola çıkarak Mark Whitacre (Matt Damon)un yükseliş ve çöküş öyküsünü anlatıyor. Mark Whitacre 1990'lı yalların başlarında biyo-teknoloji tekelinde Bio Kimyacı olarak çalışırken, hayal gücü ve yalanları sayesinde yavaş yavaş firma hiyerarşisinde yükseliyor. Firmanın yöneticilerinden biri haline geiliyor. Ve yönetici vekili olarak Fortune derigisinin en genç 500 yönetici listesi içinde yer alıyor. Firmada yükselirken kullandığı yalanlarla, endüstri casusluğunun peşinde olan FBI'ın dikkatini çekiyor. FBI Whitacre'ı takip ve baskı altına alıyor. Her yalanla yalan yumağı daha da büyüyor. İçinden çıkılmaz bir hal alıyor. Sonuçta Whitacre kendini kurtarmak için FBI'a tekellerin kendi aralarındaki fiyat belirleme anlaşmaları konusunda bilgi vermeye başlıyor. FBI Whitacre'ı, ABD'nin en büyük biyokimya tekellerinden ADM'e karşı casus olarak kullanmaya başlıyor. Sonunda Whitacre'ın casusluğu sayesinde tekeller yüksek cezalar ödemek zorunda kalıyorlar, fakat Whitacre de sahtekarlıktan hüküm giyiyor.

Film bir yandan büyük tekellerin halkı nasıl soyduklarını, kapitalizmin nasıl işlediğini gösteriyor, diğer yandan bu çark içinde yer kapmaya çalışan bir kariyeristin, bu çarkın dişlileri arasında -kısa bir yükselişten sonra- nasıl sıkışıp kaldığını gösteriyor.

Ortalama bir Hollywood filmi.

Mteli Nenapete Oropa

Serkan Engin

Çainat'işi mteli nenapete mioropi ma
Mara
Lazuri bistvat
Xoroni cixoronas nena şk'imişi 3'ari şxaşxala
Şozişi kvalopinape xura şk'imi

Çainat'işi mteli nenapete mioropi ma
Mara
Kyurduli ok'ob3'edat
Yulvaşi msvalepe muşite atmacape putxas
Tolepe şk'unişen oropaşi uça isinapeşa

Çainat'işi mteli nenapte mioropi ma
Mara
Turkuli minç'ari guri şk'imi

(Türkçe'den Lazca'ya tercüme: Selma Kociva)

Orjinal Metin:

Her Dilde Aşk

Dünyanın bütün dillerinde sev beni
Ama
Lazca sevişelim
Horon tepsin dilimin dalgaları
Kuzey kayalıklarında gövdemin

Dünyanın bütün dillerinde sev beni
Ama
Kürtçe bakışalım
Doğu kanatlı şahinler uçsun
Aşkın mor dağlarına gözlerimizden

MERAY ÜLGEN

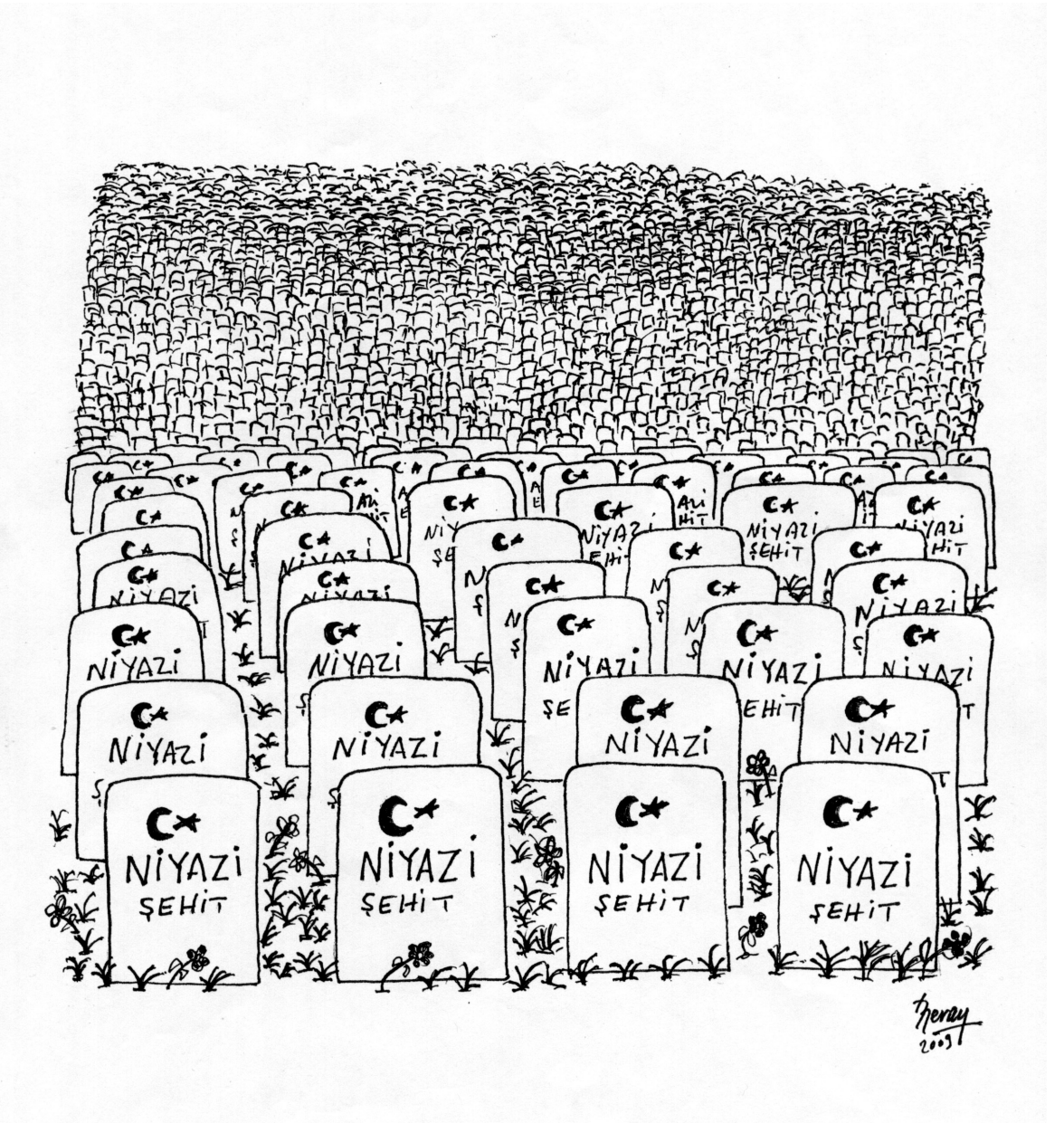

Fatih Mah. Bahçe Yolu Sokak
Ülbeği İş Merkezi No: 9 Kat: 4
Esenyurt/ İstanbul
Telefon: (0212) 620 67 57

Açılış Saatleri:
Ptsi-Ctsi.: 14.00 - 21.00
Pazar: 11.00 - 21.00
info@gkm.guneydergisi.com

İnternet Sitemiz Yenilendi!
Ziyaretlerinizi ve Katkılarınızı Bekliyoruz...

gkm.guneydergisi.com

Karl Liebknecht ve Rosa Lüksemburg 15 Ocak 1919'da hunharca katledildiler...

Vardık, Varız,

Var Olacağız!

Ya Barbarlık, Ya Sosyalizm!

GÜNEY
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ